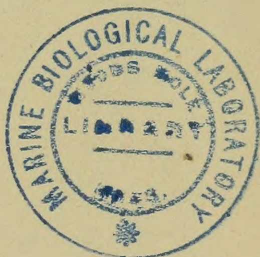

DET KONGELIGE NORSKE

VIDENSKABERS SELSKABS

SKRIFTER.

1878.

THRONDHJEM.

INTERESSENTSKABETS BOGTRYKKERI.

1879.

Indhold:

DET KONGELIGE NORSKE

VIDENSKABERS SELSKABS

SKRIFTER.

1878.

THRONDHJEM.

INTERESSENTSKABETS BOGTRYKKERI.

1879.

Indberetning

fra

adjunkt Lossius

om en i 1878 foretagen

arkæologisk undersögelsesreise.

Min hovedopgave i sommer var at bereise *Hiterens* og *Fröiens* prestegjelde i söndre Trondhjems amt, til hvis arkæologiske forhold vi hidtil kun have havt et ufuldstændigt kjendskab. Disse prestegjelde vare nemlig (tilligemed Edö) de eneste i Trondhjems stift, som Schöning i forrige århundrede ikke personlig besögte, og Klüwer bringer heller ingen meddelelse herfra. Dog haves af de officierer, der i de sidste år have kartlagt disse egne, endel optegnelser over de faste oldtidslevninger (se navnlig kapt. Sejersteds i årsberetningen fra foreningen til fortidsminders bevaring 1872 p. 143 meddelte noticer). — Der er også kun få oldsager indkomne herfra til vore museer; et sverdhefte og en öxe af jern af yngre jernalders form fra „Hiteren" (T.hjems saml. 485 og 486) 2 kiler af flint fra Klöven, Fröien (ib. 1521 og 1522) samt en spydspids af skifer fra Svenkil, Hiteren (Bergens mus. 3043) er det hele.

Ved et blik på kartet vil man se, at bebyggelsen af disse öer sågodtsom udelukkende er indskrænket til kysterne; havet er for alle derude en vigtig og for mange den eneste næringskilde, og de indre trakter have trods sin ringe höide over havet*) fuldstændig höifjeldskarakter med lutter nögne bjerge, myrer og

*) Det höieste punkt på Hiteren er efter opmålingens kart *Mörkdalstuva* 1176'.

småvande, dog for Hiterens vedkommende delvis afvexlende med skovstrækninger. Ere forholdene sådanne nu, må de i end høiere grad have været det i den forhistoriske tid, og det kan derfor ikke undre os, at de levninger, vi kjende fra denne, alle findes ved søen eller i ethvert fald ikke meget fjernede fra den.

Disse levninger bestå dels i hauger, både aflange og runde, dels og fornemmelig af röser. På Hiteren findes de, skjønt sparsomt, rundt hele öen; tættest har muligens den gamle befolkning været ved Strømfjorden (mod n. v.). På Fröien lader sig derimod neppe med sikkerhed påvise nogen gravhaug; hvor der fortaltes om sådanne, viste de sig i regelen aldeles utvivlsomt at være af naturlig oprindelse. Jeg vil dog ikke hermed benegte, at Fröien kan have været beboet i den forhistoriske tid, og det såmeget mindre som det ovennævnte fund af flintsager fra Klöven på öens östside på grund af flere omstændigheder synes at vise, at der på det sted har boet mennesker endog i stenalderen. At den tids folk har kunnet passere sådanne havstrækninger som Fröifjorden, giver os ikke ringe tanker om deres sömandsdygtighed og deres farkosters soliditet.

I det enkelte fandt jeg anledning til fölgende iagttagelser:

Hiterens prestegjeld.

Havn. Noget s. v. for husene er en stenrøs. *Akset.* Tæt ved grænseskjellet mod Havn ligger 1 langhaug og 1 rund do. nedenfor veien mellem denne og söen. På *Justenö* antoges der også at være hauger eller röser. På *Aunö* såes spor af 2 næsten ganske udjevnede röser i Jutulbugten.

Fillan kirke. Den gamle altertavle (foræret af en Galschjöt 1691) opbevaredes i sakristiet og fremstillede Christian den 4des syn på Rodenburg 1625: den tornekronede frelser med blödende sår, hvorfra kalken fyldes.

Eide. 3 röser og nogle hauger; den ene af stenröserne ligger på det höieste af eidet mellem Barm- og Fillfjorden. *Kjölsö.* Röser skulle findes i udmarken.

Vikström. 2 röser ere fordum udkastede, uden at fund gjordes.

Fjeldværö. Noget ovenfor *Fjeldvær* gård ligger et par rö-

ser, hvori en hovedskal og et kjæveben skulle være fundne. V. for gården ved en husmandsplads er en haug. Der fortaltes desuden om fund af flere stene med hul igjennem (vævstene eller sænkestene?) — *Skjerbusdal* (i daglig tale „*Dalen*"). Ca. $\frac{2}{3}$ meter nede i en myr på „Lillesletten", noget s. for selve gården, var i sommer fundet en *kiste af træ*, $2._{15}$ meter lang, 52 cm. bred i den ene og 49 cm. i den anden ende. Siderne dannedes af en enkelt fjæl, 29 cm. høi, — bunden af 2 lignende, samt af en stör, omtrent på en hæsjestangs tykkelse; der syntes også at have været låg; men det var trykket ned i kisten, og kun nogle stumper af det var nu at påvise. I fjælerne var der både i den övre og nedre kant boret huller af 3 cm. tvermål, — i langsiderne og den ene gavl 3 huller, i den anden gavl 4. Hvad hensigten med disse har været, er mig ikke ganske klart; man skulde snarest tro, at der har været trukket vidjer eller tauge gjennem dem for at holde det hele sammen; men derimod taler rigtignok, at de ikke passede til hinanden, idet afstanden mellem de til hinanden svarende var temmelig betydelig. Træet lod til at være gran; det var temmelig fast, skjönt begyndt at rådne. — En ryghvirvel sagdes at være funden i eller ved kisten; ligeså fortaltes, at der skulde have været styg lugt af den; men herpå er vist ingen synderlig vægt at lægge. Om den er hensat i myren med forsæt, kan den neppe have indeholdt noget lig; thi når træet havde holdt sig så godt, måtte rimeligvis benene have været bevarede. Dens tid kan vistnok vanskelig bestemmes; noget andet holdepunkt i den henseende, end at man så spor af, at træet har været tilhugget med jernredskab, ved jeg ikke at fremföre. — Jeg medtog en af gavlerne, som er overbragt oldsagsamlingen. — I en större, halvt udkastet rös ved sommerfjöset skal for længere tid siden være fundet jernsager og sølvringe. *Nordbotn.* Nogle hauger af fjæresand og skjæl skal findes borte i en myr, hvor man havde fundet, dog ikke i haugerne, en jernspiger med terningeformet, på midten indskåret hoved, sandsynligvis fra senere tid; den var bortkommen.

Dolmö. Ovenfor husene på *Hægåsen* oppe på höiden 2 stenröser.

Hopsö (på selve Hiteren). S. v. for gården på den höieste fjeldnab i udmarken, ikke langt fra söen, ligger en temmelig stor stenrös, der dog i modsætning til det sedvanlige består af skarpkantede brudstene; den kaldes „varden“ og har måske også været en sådan. I *Mortensvik* en stor stenrös på „Kuberget“.

Stafnes eller Stamnes. Röser skulle findes ude på neset og en stor do. på „Stenkirken“, et bjerg ved Grindstrandvandet.

Skibnes ved Strömfjorden. I en stor, aflang stenrös skal der have været et 1 m. bredt og 2 m. langt kammer. Omkring denne store rös, der ligger i ö. for husene, findes endel mindre, tildels udkastede do. Også v. for gd. 1 aflang og 1 stor, rund rös med en mindre rund imellem. *Hopstad.* Ved opdyrkning af en myr har man i ca. 1 meters dybde forskjellige steder stødt på rader af (furu-) pæle, 45 cm. lange og omtr. 10 cm. brede; når de havde den tykkelse, vare de i almindelighed kløvede, ellers vare de undertiden runde; de vare forneden tilspidsede, öiensynlig med en jernöx. Afstanden mellem pælene var ca. 30 cm. Disse fundomstændigheder ligne ganske de på Söndmöre iagttagne, der omtales i årsber. for 1877 p. 9. — I et tjern i nærheden af denne myr findes trærödder på bunden, som altså för har ligget tör. — Nede ved nøstene havde manden for længere tid siden fundet en „dåse“ af 12 cm. længde og 8 cm. bredde (den var forkommet, så målene naturligvis kun ere omtrentlige); den var udgraveret og flad i bunden, samt fyldt med (brændte?) ben. Muligens kan det have været en skålformet spende. Ved Olderviken en stenrös. *Haltnes.* 3 röser på en höide mellem Haltnesvik og Bjönvik. *Ström.* Strax i s. for gd. på den smale ryg mellem Husvandet og fjorden et par store röser.

Helgebostad. På Kjæmpevarden, Kvænnavarden og Kvitåsen stenröser. Ved gravning til kjelderen under hovedbygningen fandtes i et muret rum en sölvspore og brudstykker af meget tykke, brændte lerkar.

Vikan. En rös n. for gården.

Hernes. Efter kartet findes her et par röser (?).

Burö. Beboerne påviste her en langagtig forhöining, som

de havde tænkt var en gravhaug, men formentlig er en sandvold af naturlig oprindelse.

Forøvrigt kom jeg ikke til kundskab om nogensomhelst oldtidslevning på de talrige öer n. v. for Hiteren.

Fröiens prestegjeld.

Helleren (kaldes af almuen „Hallar'n"). Nede i en myr sagdes nogle staver af et trækar med træbånd at være fundne. Ved et vand ovenfor gården tog jeg i öiesyn en forhöining, der dog viste sig at være en skjælbanke af naturlig oprindelse. På gd. *Bækkens* grund skulde der også findes en haug, som troedes at hidröre fra mennesker; men da den lå på den nordre side af Storfjorden, og ingen båd fandtes ved den söndre side, kom jeg ikke over og fik tage den i nærmere öiesyn.

*Dalöen**). I n. for gården ligger en forhöining, der har navnet „kjæmpa"; den er langagtig, men kun på den ene ende afrundet, idet den anden er flad og går i ét med den omgivende mark. Den består af tildels skjælblandet sand. Heller ikke denne tror jeg er nogen gravhaug.

Titeren („Titran"). En stenvold i ö. for Titerodden oppe ved Kvernhusvandet, kaldet „Munkegraven", var åbenbart en moræncvold. Navnet hidrører fra den gjængse tro derude, at både denne og de andre ovenomtalte forhöininger vare opkastede af munke (!).

Kverven. For længere tid siden skulde her have været gjort fund af oldsager; men da alt mandfolk var borte, kunde ingen nöiere oplysninger erholdes.

Sandvik. Ved Sandviksæteren ligger i en forsænkning en aflang haug, muligens en gravhaug. En lignende skal også findes ved *Langvandet* inde på Fröien. Fund af malmkugler omtaltes et par steder, f. ex. på *Esneset*. På *Dyrö* skal også „munkene" have efterladt et par hauger (1 lang og 1 rund).

---

*) På en ö, *Stenneset*, har man fundet bergkrystal i adskillig mængde og af ikke ganske ubetydelige dimensioner. Stedet var dog siden ikke gjenfundet. Et par små stykker erholdt jeg.

Klöven. Ved Madsvågen er fundet de i årsb. 1875 p. 58 omhandlede 2 flintkiler. Findestedet er en mindre forsænkning nedover mod söen og nær denne; nu er ströget opdyrket, og der var i sommer ager. Her skal være fundet en hel del flint („en storbådsladning" mente min hjemmelsmand) for det meste af håndstenes størrelse, men dog også småbiter, og man troede, der kunde findes endel endnu nede i jorden. Jeg fik fat på en sten for størstedelen med urørte kalkflader, men også med ældre og yngre brudflader, ca. 10 cm. i tvermål, af sort flint. Ingen vidste ellers at fortælle, om man i fjæren eller andre steder havde bemerket flint. Ovenfor i den samme forsænkning ligger en rund sandhaug, der var udgravet til kjelder, uden at noget var iagttaget, som kunde tyde på, at den har været gravhaug.

Man fortalte, at der på *Indtian* skal være funden jernsager.

På gården *Lervik* i *Valsöfjordens* annexsogn til **Aure prestegjeld** på *Nordmöre* har til forskjellige tider været fundet endel stenredskaber samt „affald" af *flint*, der lod formode, at her har været et flintverksted. For nöiere at undersöge dette begav jeg mig efter konference med oldsagsamlingens bestyrer derned. Fundene vare gjorte på en liden skråning, der indfattes af bjergpartier på begge sider og sænker sig nedover mod söen fra en plads i n. for gården; jordlaget er ikke betydeligt, så man snart kommer ned på auren. Nogen undersögelse var det dog umuligt at foretage, da man netop havde ager her; jeg grov lidt hist og her ved kanterne af den, men var ikke så heldig at finde spor af flint. Man lovede imidlertid til hösten at anstille nærmere eftersyn og specielt at være opmerksom på, om mindre flintstykker skulde findes; men löftet er efter senere meddelelse ikke bleven holdt, og spörgsmålet, om man her har med et flintverksted at gjöre, står således fremdeles åbent. For rimeligheden heraf taler dog yderligere, at man noget nede i jorden har fundet 4 mörkeblå flintboller, hvoraf den störste kunde være 12 cm. i tvermål; der var tildels hugget stykker af dem, og enkelte kanter vare så skarpe, at de havde kunnet skjære glas. Ved min nærværelse kunde ingen af dem findes,

uagtet man havde bragt dem hjem til gården. På et andet sted var for et års tid siden fundet 2 tveeggede spydspidser (af flint?) 40 à 50 cm. lange efter opgivende af finderen, som dog havde bortkastet dem.

Af det i Norske fornlevn. p. 561 omtalte sammenfaldne *alterskab* ere de 4 figurer og begge døre fremdeles beroende i kirkens sakristi og ganske godt vedligeholdte. Den sammesteds omtalte bautasten står nu inde på kirkegården.

Jeg lagde veien til Aure over **Hevne prestegjeld,** der tidligere er bereist af hr. amanuensis Undset (se årsb. 1872 p. 26 ff. og hans reiseberetning for 1874 i selskabets skrifter) ligesom flere meddelelser herfra skyldes hr. kapt. Sejersted (se årsb. 1872 p. 143).

På *Lian* (ved Ro-vandet) erholdt jeg et yngre jernalders fund, bestående af 2 öxer, 1 spyd og brudstykker af et sverd fra en haug i lien ovenfor gården, hvor man holdt på at rydde. Gave af eieren, bankchef Chr. Heyerdahl i Kristiansund. På nabogården *Sinnes* er i en rös fundet en liden kvernsten. Öst for gården ligger en temmelig anseelig gravhaug på en höideryg; en lignende skal også findes i udmarken samt på toppen af „Stolsmohatten“. I den uopdyrkede del af indmarken på den nordre skråning mod vandet ligger en hel del lave, runde stenröser, 2 à 3 m. i tvermål; for endel år siden udjevnedes flere lignende på et stykke, der blev opdyrket; men intet fund gjordes; de störste stene lå yderst i ringen, og i midten var der i regelen et tomt hul. På *Stolsmo* skal også findes hauger eller röser.

Jeg gjorde ligeledes en Tur indover *Snillfjorden* og beså den interessante gravplads på gd. *Voll* (se årsb. 1872 p. 29). Ingen gravning var foretaget og heller intet fund gjort her siden Undsets besög. Dette sted synes i höi grad at fortjene en nöiere undersøgelse; man har nemlig her flere forskjellige gravformer samlede på et indskrænket område: langhauger, större og mindre rundhauger, röser og stenringe, og det tör derfor ventes, at man må kunne gjöre vigtige iagttagelser til bestemmelsen af deres indbyrdes alder; et godt udbytte af oldsager måtte også kunne påregnes, da feltet er usedvanlig lidet berört såvel af

plogen som af skattegravernes hakker. Foruden den af Undset omtalte haug på *Berdal* findes også en lignende oppe på ryggen af den moræenevold, der adskiller et indre vandbasin fra fjorden; störsteparten af den var udkjört, hvorved man havde fundet nogle jernsager; af de opreiste stene stod kun én igjen.

Trondhjem i marts 1879.

Bidrag
til
Kundskab om Throndhjemsfjordens Fauna,

ved V. Storm.

Disse Bidrag omhandle hovedsagelig kun Resultatet af de Bundskrabninger, som jeg i sidste Sommer foretog ved de af Selskabet dertil bestemte Midler, samt nogle Sødyr af Vertebraternes Række, som i det sidste Aar ere erholdte til Selskabets Samling. Dennes Forøgelse har forøvrigt været saa ringe, at den ikke kan blive Gjenstand for specificeret Beretning, dels formedelst Samlingens Indflytning i de nye Lokaler dels paa Grund af et Par større Præparationsarbeider:

Omkring den 1ste April strandede ved Tutterøen et Par af den saakaldte „Stourhenning" *Orca gladiator* Lacepède (Delphinus orca Lin.), men Efterretningen herom kom for sent, saa at kun nogle Skeletdele deraf erholdtes. Aldeles paa samme Sted — en langt udstikkende Grund paa Øens Sydside, bemærkedes omkr. 1ste Juni atter et Par med en Unge, af hvilke Hunnen (Orca Schlegelii Liljeb.) blev dræbt og Huden saavelsom Skelettet præpareret for Samlingen; det sidste er dog endnu ikke opstillet. Det udstoppede Exemplar har en Længde af 5,25 Meter; Rygfinnens Høide (henv. 600 mm.) er lig Bredden ved Roden; Brystfinnens Længde er 690 mm., dens største Bredde 380 mm. og Halefinnens Bredde 1,32 Meter. Tændernes Antal er foruden de smaa Fortænder $\frac{1}{1}\frac{3}{2}$ paa hver Side. Farven er ganske som i Lilljeborgs „Sveriges och Norges Ryggradsdjur" omtalt; den chocoladefarvede Flek bag Rygfinnen var ganske tydelig paa det friske Exemplar. I Ventriclen fandtes som sædvanligt Cranier og andre Dele af Niser (Phocæna communis) og Sæler (Phoca vitulina).

Forøvrigt sees denne Art ret hyppigt her i Fjorden. Under mit Ophold ved Stadsbygden i Sommer bemærkedes flere Gange et Par med Unge, af hvilke Hannen havde en overordentlig høi Rygfinne. Hvorvidt dette har været den nævnte Art eller Orca Eschrichtii, der skal have en høiere Finne, kan ikke afgjøres, ligesaalidtsom det nogensinde er opklaret, hvilke Arter der betegnes med de forskjellige Trivialnavne.

Af *Fiske* skal jeg omtale nogle Arter som Supplement til mine forrige Beretninger herom:

I Bundskraben erholdtes fra 180 Favnes Dyb ved Galgenesset i Rissen en liden Fisk, som jeg henfører til *Cottunculus microps* Collett, Norges Fiske 1874, ihvorvel den navnlig ved den mindre hvælvede Form afviger fra det der beskrevne Exemplar, som var det eneste, man kjendte af denne Art, der opdagedes ved Hammerfest, men senere sees at være fundet i 3 Exemplarer paa den sidste Atlanterhavsexpedition i Havet udenfor Finmarkens og Spitsbergens Kyster (R. Collett, Fiske fra Nordhavsexpeditionen, Chria. Vidsk. Selsk. Forh. 1878).*)

(Af den ved vore Kyster idetheletaget sjeldne Sværdfisk Xiphias gladius L. blev i forrige Vinter ved Indløbet til Fjorden fanget et Exemplar, hvoraf Hovedet med den alenlange Overkjæbe indsendtes til Samlingen).

Anarrhichas pantherinus Zouiew erholdtes i et 1,2 Meter langt Exemplar, som var fanget ved Munkholmen paa 70 F. D. og nu findes opstillet i Samlingen.

Af *Labrus mixtus* L., som ikke med Vished var fundet nordligere end ved Søndmør; blev i Vinter indsendt til Samlingen et Exemplar; det var en Han, den i Christianiafjorden saakaldte „Blaastaal“.

I „Norges Fiske“ opgives for *Gadus minutus* L. Nordmøre som det nordligste Punct, hvor denne Art med Sikkerhed er truffet; men den sees stadigt paa Fisketorvet her i Byen, hvor den benævnes Lysing, som længer sydpaa bruges om Merluccius vulgaris Cuv.

*) Efterat dette var nedskrevet, har Hr. Stip. Collett meddelt mig, at Exemplaret tilhører den nævnte Art.

Coryphænoides rupestris (Müll.), Gunnerus, Throndhj. Selsk. Skrifter 1765. Denne smukke og mærkelige Form er hyppig paa de større Dybder her i Fjorden; saaledes erholdtes 31te December 3 Stkr., hvoraf den største var 1 Meter, og som alle vare fangne sammen paa Dybvandsline i Strindefjorden, og den angaves undertiden at faaes snesevis; selv har jeg seet den fanget saavel ude ved Havet som inde i Beistadfjorden.

Zeugopterus megastomus (Pleuronectes) Donovan blev i 1844 beskrevet som tilhørende Skandinaviens Fauna (Düben & Koren, „Zool. Bidrag" i Vetensk. Akad. Handl.) efter Exemplarer fra Bergenstrakten, det eneste Sted ved vore Kyster, hvor denne Flyndre hidtil vides at være fundet. I Vinter fik jeg fra stort Dyb i Throndhjemsfjorden et Exemplar, som det synes, af mere end sædvanlig Størrelse, idet Totallængden er 22 Tommer (570 mm.). Dens Mave indeholdt en 130 mm. l. *Motella cimbria* L.

Af *Argentina sphyræna* Lin. (A. hebridica Yarr. Nilss. Sk. Fauna), den i Christianiafjorden saakaldte „Strømsild", blev i Novbr. et Exp. fanget paa Line her ved Byen. Den sees heller ikke forhen at være truffet saa langt nord.

Med Undtagelse af nogle Dages Ophold i Juni Maaned paa Tutterøen for at tilse Præparationen af det ovennævnte Hvalskelet, og hvor jeg tillige foretog nogle Bundskrabninger, foregik dette Arbeide i Juli og August ved Stadsbygden og der hovedsagelig kun paa en enkelt Localitet. Arbeidet forhales nemlig betydeligt derved, at Ingen er kjendt paa de større Dybder og ved de mange Strømsætninger samt Bundens ejendommelige Beskaffenhed, saa at jeg først efter et Par Maaneders Forløb blev nogenlunde fortrolig med disse Forholde.

Rødbjerg i Stadsbygden ligger som bekjendt der, hvor Fjorden pludselig bøjer af næsten i en ret Vinkel og desuden er temmelig smal, og der gaar derfor stadig Strøm fra eller til det vide Fjordparti indenfor. I den smale ydre Del fra Rødbjerg af skraane Fjeldsiderne paa mange Steder brat ned til en Dybde af 2 à 300 Favne under Vandfladen, og denne Del af Fjorden faar saaledes nogen Lighed med de Bergenske, ligesom ogsaa flere af de for disse characteristiske Dyrformer gjenfindes her.

Den af mig specielt undersøgte Localitet har desuden den Ejendommelighed, at den hele Bjergvæg, som vender mod Fjordens ydre Del og strækker sig fra Rødbjergsnesset idetmindste ¼ Mil omtrent i Retning mod Korsfjorden, er tæt bevoxet med overordentlige Masser af Oculiner (Lophelia prolifera og Amphelia ramea), dog saaledes at de paa forskjellige Steder i denne Bakke strække sig mere eller mindre høit op eller ned i Dybet (fra 80—250 F.) De mellemliggende Partier af Bunden ere dels opfyldte med nedfaldne eller sammenstrømmede Grene af disse Koraller, dels bestaa de af Ler, dels ere de bevoxede med andre Anthozoer, Søtræer, hvoraf de fleste af vore Arter findes her i betydelig Mængde, dels med Svampe, eller endelig opdroges fra de stejle Bjergvægge Masser af den store Musling *Lima excavata.* Med denne forskjellige Beskaffenhed følger ogsaa et forskjelligartet Dyreliv. Det er især de levende Oculiners tætte Forgreninger, som tjene til Smuthul og Tilhæftning for adskillige Dyr, der ved sin selskabelige Forekomst her og Sjeldenhed paa andre Steder kunne betegnes som characteristiske. De fleste af vore Slangestjerner synes her at være i sit rette Element; de pragtfulde Søpindsvin (Echinus Flemmingii & elegans) i sine mange Farvevarieteter sidde i stor Mængde paa Koralbuskene; et Par Arter Annelider, som havde sit Hjem i deres Forgreninger, anser jeg for nye, og udenpaa fæster sig adskillige Hydroider. Arter, som forhen ikke ere trufne søndenfor den arctiske Region, leve her sammen med sydligere. — Uagtet saaledes Dyrelivet her er temmelig storartet og afvexlende, var det dog ikke noget stort Antal Arter, som bragtes for Dagen. Den med Oculinernes Levninger eller med Ler opfyldte Bund var nemlig meget fattig, og paa mange Steder, i Klipperifter eller mellem store Søtræer i det største Dyb, kommer man ingen Vei med Bundskraben; hertil kommer, at det kun er til visse Tider af Dagen, naar Strømmen gaar mod Bakken, at Skrabning her kan foretages. Men som Exempel paa, at der maa være en stor Del af Dyrelivet, som en liden let Bundskrabe sjelden eller aldrig naar, kan følgende anføres: Jeg var bestemt paa at afslutte Un-

dersøgelserne her, men Omstændigheder gjorde, at Afreisen maatte udsættes ½ Dag; jeg benyttede derfor denne til endnu at gjøre et Kast i Rødbjergsbakken og fandt da paa samme Sted, hvor mangfoldige Skrabninger forhen vare foretagne, en 8 Tommer lang Arm af den mærkelige Søstjerne *Brisinga endecacnemos* Asbj, hængende til det yderste af Skrabenettet. Jeg reiste derfor herud igjen i September og fandt atter en Brisinga ganske paa samme Localitet, men alligevel ikke den nævnte, men den anden Art, *B. coronata* G. O. Sars. Begge Arter leve saaledes her ganske nær hinanden, den første sandsynligvis paa den nederste Del af Bjergvæggene, den anden i Lerdybet strax nedenfor.

Den store Bakke synes at skraane mindre stærkt ovenfor Oculinbankerne, fra omtr. 80 Favnes Dyb indtil den udvider sig til en 30 à 20 Favne dyb Grund ved Land. Paa 80—90 F. D. foregaar undertiden et godt Uerfiske; blandt den almindelige Uer (Sebastes norvegicus) saaes her ogsaa *S. dactylopterus* de Lar.

Paa den anden Side af Rødbjergsbugten, som i sit yderste og midterste Parti er 250 F. dyb, findes ligeledes svære stejle Bakker (fra Storenesset). Her fandtes aldrig levende Oculiner, men derimod meget af Lima excavata og navnlig store Kiselsvampe, hvoraf undertiden efter flere Timers Anstrengelse tilfældigvis et enkelt Exemplar kunde skjæres løst, og som her gik ned næsten til 300 F. D. Forøvrigt var det kun naar Strømmen ikke tillod Skrabning i Rødbjergsbakken, at de øvrige Localiteter undersøgtes. Desuden gjordes et Par Dages Excursion til Galgenesset i Rissen.

Jeg skal nu mere specielt omtale en Del af de paa Reisen observerede Arter.

Mollusker.

Brachiopoderne henregnes vel ikke nu til Molluskerne, men jeg følger her Prof. G. O. Sars's „Bidrag til Kundskaben om Norges arctiske Fauna“ I. 1878. Foruden de overalt almindelige Brachiopoder Terebratulina caput serpentis og Waldheimia cranium, som begge vare særdeles hyppige i Rødbjergsbakken, den første især mellem Svampene, den anden paa Oculinerne, traffes nedenfor Bakken i det store Dyb, 200—300 F. den store, som sjelden

anseede *Waldheimia septata* Philippi, i Mængde; en enkelt kortvarig Skrabning bragte saaledes henved et Snes Stykker, og jeg traf den altid i det store Dyb ligesom ogsaa ved Rissen.

Af egentlige Muslinger (Conchiferæ) forekom Anomia ephippium L. var. *squamala* massevis paa Lima excav. og undertiden sammen med den *Anomia aculeata* L., som dog oftere traffes højere oppe især heftet til Rørene af Filigrana implexa.

De fleste af vore Pectenarter traffes ved Rødbjerg, saasom den ved sine regelmæssige 24 Ribber kjendelige *P. opercularis* L. og *P. islandicus* Müll., som dog her forekom meget sparsomt i smaa Exemplarer. Derimod gjenfandtes den i uhyre Masser og af fuld Størrelse paa de samme Fiskepladse ved Tutterøen, hvor jeg forhen har taget den, og hvor dens massevise Forekomst paa lange Strækninger, hvor Østers ikke findes, maaske kunde være af nogen økonomisk Interesse; den er nemlig, hvad jeg daglig havde Anledning til at erfare, et udmærket Fødemiddel.

Pecten aratus Gmelin (sulcatus Müll.) sad ganske hyppigt paa Oculinerne i Bakken, *P. septemradiatus*, som overalt er en af de almindeligste, fandtes lige til 300 F. D. sammesteds. Paa Rødbjergsgrunden fandtes nogle Exemplarer af den smukke *Pect. Testæ* Bivona (P. furtivus Lovèn) tilligemed de almindelige Arter P. tigrinus & P. striatus Müll.

P. vitreus Chemnitz forekom i stor Mængde siddende paa Oculinerne ned til over 200 F. D. og, især paa Rørene af Filigrana, men sjelden den lille *P. similis* Laskey.

Massen af Muslingerne i det store Dyb bestaar udentvivl af den for Norges vestlige Fjorde ejendommelige, kjæmpestore og smukke *Lima excavata* I. C. Fabricius. Jeg har fundet den i Mængde paa mange forskjellige Localiteter fra Agdenes til det Inderste af Fjorden. Den gaar vel aldrig her saa dybt ned som i de Bergenske Fjorde (300 F.), da Bjergvæggene neppe nogetsteds gaa længere ned end til 250, saasom ved Rødbjerg; derimod gaar den meget høiere op end som angivet i Sars's anførte Værk, at den neppe er truffet ovenfor 150 F. D. Som omtalt i min Indberetning for forr. Aar fandtes den i Skarnsundet paa 85 F. D. af middels Størrelse; aldeles paa samme Maade traf-

fes den i Rødbjergsbakken, hvor ogsaa Unger af 10 mm. Længde var fæstet til Oculiner fra 70 F. D. og voxne Exemplarer hyppigt opdroges fra 120 F. D. Heller ikke er den vanskelig at erholde; det hændte ofte, at en kortvarig Skrabning ved gunstige Strømforholde bragte 20 a 30 store levende Explr. og i Løbet af Sommeren opfiskedes flere hundrede. De største have en Længde af 172 mm. og en Bredde af 125 mm.

Forøvrigt frembød denne Klasse ikke meget af Interesse; i det paa Dyreliv saa yderst fattige Ler traffes kun enkeltvis en eller anden Mollusk, og de paa det lavere Dyb levende bestod af ganske almindelige Arter.

Modiolaria nigra Gray forekom af og til mellem de døde Oculiner (100 F. D.), *Nucula tumidula* Malm og *Nuc. tenuis* Mont. indt. 300 F. D., *Leda minuta* Müll. ligesaa, *Arca nodulosa* Müll. hyppig paa Oculinerne, *Astarte sulcata* da Costa, den hyppigste af alle, fra det ringeste Dyb til 300 F.

Venus casina L. i store Skaller paa 120 F. D.

Venus fasciata L., der ikke synes at være fundet nordligere, forekom i Mængde saavel paa Rødbjergsgrunden som ved Tutterøen i store, smukke Exemplarer sammen med V. gallina, Timoclea (Venus) ovata L., Dosinia (Artemis) exoleta, Mactra elliptica Brown, Macoma calcarea Chemn, Cultellus (Solen) pellucidus Penn. o. fl.

Neæra rostrata Spengl. paa 300 F. D. *Saxicava arctica* var en af de hyppigste Mollusker paa Oculinerne.

Af Solenoconchiernes Gruppe traffes paa 300 F. D. *Antalis striolata* Stimps. (Dentalium abyssorum M. Sars) tilligemed den over 50 mm. lange *Ant. agilis* M. Sars samt, siddende paa Huden af Holothuria intestinalis, *Siphonentalis lofotensis* M. Sars.

Af Gastropoder el. Snegle er der ligeledes kun faa Arter at omtale fra denne Localitet, idet nogle overalt almindelige og andre endnu ubestemte her forbigaaes:

Paa Svampene i den øvre Del af Bakken (30—70 F.) forekom ikke sjelden *Chiton Hanleyi* Bean, der ved Skallens Skulptur er let at skjelne fra *Chiton abyssorum* M. Sars, som ikke fandtes her, men derimod ved Galgenesset, hvor jeg ogsaa forhen har

truffet den ret hyppigt, ligeledes paa Svampe; et enkelt af de her trufne Exemplarer var af en lysrød Farve uden at have de øvrige for Ch. Nagelfar Lov. angivne Kjendemærker.

Nogle Gange traffes paa Lima excav. den hidtil kun sjelden fundne *Lophyrus exaratus* G. O. Sars.

Emarginula crassa Sowerby var temmelig hyppig mellem Svampene i Bakken og i Leret indt. 300 F. D.

Trochus occidentalis Mighel fandtes siddende dybt inde i bløde Svampe, paa Rødbjergsgrunden Capulus hungaricus L, Trivia europæa Mont, *Amauropsis islandica* (Gmel.), der saa langt syd er sjelden, men her var hyppig, Lunatia intermedia Phil. o. fl.

Imellem Coralliner og Conferver i Fjærepytterne levede i Mængde *Hydrobia* (Rissoa) *ulvæ* Penn. og *Skenea planorbis* Fabr. (i Selskab med den lille Musling Cyamium minutum).

Scalaria grønløndica Chemn. fandtes ved Galgenesset paa 120 F. D.

Af den almindelige *Buccinum undatum* Lin. fandtes den Form, som Prof. G. O. Sars betragter som den typiske, paa over 200 F. D. i Rødbjergsbakken, den arctiske Varietet *coerulea* hyppig paa ringere Dyb, Varieteten *pelagica* ret ofte paa omkr. 50 F. D. saavel ved Rødbjerg som ved Tutterøen.

Neptunea (Murex) *despecta* Lin., som forekom i ganske overordentlig Mængde overalt ved Indhered navnlig i Varieteten carinata, fandtes i Rødbjergsbakken og omkringliggende Steder kun yderst sjelden.

Chrysodomus Turtoni Bean er udentvivl her i Fjorden en hyppigt forekommende Form paa større Dyb; foruden at jeg forrige Sommer traf den adskillige Gange i Skarnsundet, fandtes den i Rødbjergsbakken ganske hyppigt og i levende, store Exemplarer. Et af disse har et ganske ejendommeligt Udseende; Skallen er 124 mm. lang, men alligevel kort i Forhold til den overordentlig brede og opblæste nederste Vinding og den store Aabning, der er lige saa lang som Spiret, hvorved den i Omrids ligner Volutopsis norvegica Chem; ikkedestomindre maa jeg formedelst Formen af operculum, m. m. anse den for en monstreus Form af den ovennævnte Art. Det toges paa 300 F. D.

Sipho glaber Verkrüzen er almindelig; jeg traf den mange Gange i Indhered, ved Tutterøen, i Rødbjergsbakken, ved Rissen og ved Ørlandet (50—300 F. D.), især paa Lerbund.

Den sjeldne *Sipho Sarsii* Ieffrey fandtes adskillige Gange i Bakken mellem døde Oculiner paa Lerbunden (120—130 F.) i friske, vel vedligeholdte Skaller, men ogsaa levende; nogle Skaller af *Boreofusus berniciensis* King i Selskab med den.

Af Nudibranchier traffes, foruden nogle endnu ubestemte, den hidtil kun ved Christiania og Bergen paa lavt Vand fundne *Tritonia Hombergi* Cuvier. Den forekom i Rødbjergsbakken samt ved Galgenesset siddende paa levende Oculiner fra en Dybde af omtr. 150 F. og i Selskab med den arctiske, hidtil kun ved Vadsø og Lofoten fundne *Dendronotus velifer* G. O. Sars.

Endelig skal jeg af Molluskernes Række omtale nogle Blæksprutter (Cephalopoda).

Ommatostrephes todarus Rafinesque, som jeg vel ikke havde Anledning til at observere paa min sidste Tour, opnaar en overordentlig Størrelse. I Samlingen opbevares et Exemplar, taget nær Byen for nogle Aar siden, som maaler omkr. 600 mm., fraregnet Armene og Tentaklerne. Et næsten ligestort Individ erholdtes i sidste Vinter.

Hyppigt forekom i Bakken, siddende dybt inde i bløde Svampe, Æg med Fostere i forskjellige Udviklingsstadier af *Rossia glaucopis* Lov., ganske saaledes som det omtales og afbildes i Sars's ovennævnte Værk.

Octopus Bairdii Verril toges i Bundskraben i Rødbjergsbugten og ved Galgenesset, paa begge Steder fra henved 200 Favnes Dyb.

Et stort og smukt Exemplar af Slægten Eledone (med kun 1 Rad Sugeskaale) blev mig i Vinter bragt med Angivelse, at det var fundet i Fjæren ved Byen; formodentlig er det fanget paa Fiskeredskab og der henkastet. Kroppens og Hovedets Længde tilsammen er 155 mm., Armenes 180 mm., Sugeskaalernes Antal paa hver Arm omkr. 150. Farven var i Begyndelsen graa, senere rosenrød. Jeg henfører den til *Eledone moschata* Leach, som er sjelden ved vore Kyster og neppe er fundet saa langt nord,

Echinodermer.

I Beretning om Selskabets zool. Saml. for 1877 P. 24 gav jeg en Fortegnelse over de i Fjorden fundne Arter af denne Klasse; det har i sidste Sommer lykkets mig at finde endnu 9 Arter, saa at Antallet nu bliver 74. De ny tilkomne anføres her tilligemed nogle af de andre, hovedsagelig i Rødbjergsbakken fundne.

Antedon petasus (D. & K.) gjenfandtes i sidste Sommer paa ganske de samme Steder som forhen, nemlig vestenfor Galgenesset, og den blev heller ikke da nogensteds truffet østligere.

Af *Antedon Sarsii* (D. & K.), som forekom i overordentlig Mængde overalt i Rødbjergsbakken, fandtes af og til de stilkede Unger (i Pentacrinoidstadium) fæstet til Oculiner.

Astrophyton Linckii M. T. opdroges ofte i Bakken.

Af den idetheletaget langt sjeldnere *Astrophyton Lamarckii* M. T. erholdtes en Gang i Bakken fra 90 Favnes Dyb 4 Stkr. siddende tæt sammen dybt indklamret mellem Forgreningerne af en Nephtya Rathkiana, til hvis Fodstykke igjen var fæstet flere sjeldnere Hydroider.

En 4 à 5 Tommer lang Orm af *Ophioscolex glacialis* M. T. erholdtes paa det største Dyb (lidt over 300 F.) nedenfor Bakken.

Ophioscolex purpurea D. & K. ogsaa i Bakken almindelig, saavel i Oculiner som paa Lerbunden o. s. v.

Ophiotrix fragilis (Müll.) hyppig i Oculinerne.

Ophiacantha abyssicola G. O. Sars, ligeledes samt overalt paa Lerbunden til 300 F. D.

Ophiacantha anomala G. O. Sars, Chria. Vid. Selsk. Forhandl. 1871, „Nye Echinodermer".

Denne Art, som hidtil kun var kjendt i ganske faa Exemplarer, fandtes hyppigt i Oculinerne i Rødbjergsbakken og ogsaa i de bratte Klippevægge paa Vestsiden af Bugten; særdeles pragtfuld viste den sig her siddende paa den elegante, snehvide Stylaster gemmascens og bærende de levendefødte Unger fastklamrede til Skivens Rand. Dyrets Farve var næsten altid morgenrød, saaledes som det omtales af Sars p. a. St. (Bidr. til Kundsk.

om Dyrelivet paa vore Havbanker); kun de allerstørste vare lyst brune. 120—250 F. D.

Ophiacantha spectabilis G. O. Sars, ibid.

Denne, den største i sin Slægt, forekom ligeledes i Oculinerne i Bakken, sjeldnere end foregaaende; den sad gjerne i deres inderste og tætteste Forgreninger og gik i mangfoldige Stykker, saasnart den kom op, især naar (i Juli Maaned) Skiven var opfyldt med Forplantningsstoffer; senere, i September, vare de meget stærkere. Kun de største vare af en brunlig Farve, saaledes som Exemplarerne fra Bodø, det eneste Sted, hvor den sees at være fundet; de fleste vare teglstensrøde.

Ophiopeltis borealis G. O. Sars, ibid.

Jeg har kun et Par Arme, tagne paa det største Dyb i Rødbjergsbugten, som ved de „øxeformede" Pigge tydeligt vise sig at tilhøre denne Slægt og ved sin Korthed sandsynligvis den nævnte Art. Den var muligens hyppig her, men let at overse, naar den i Selskab med smaa Exemplarer af Amphilepis norvegica Ljungm. og følgende Art hang fast ved Skrabenettet.

Ophiactis abyssicola (Amphiura) M. Sars, Oversigt over Norges Echinodermer, No. 17.

Af denne Art fandtes ret ofte smaa Unger i Rødbjergsbugtens Ler, omtr. 200 F. D.; de havde alle uden Undtagelse den Særegenhed, at de vare uregelmæssigt udviklede, idet de havde 6 Arme, hvoraf 3 nærmest hverandre siddende vare meget mindre end de 3 andre; alligevel var Arten kjendelig ved de store Radialskjolde og Rygplader, fra hvis Rande forholdsvis lange Pigge rage frem.

Ophioglypha affinis Lütk. Af og til i Bakken mellem Oculiner og Ler, omkr. 120 F. D.

Archaster Parelii D. K., som jeg hidtil kun havde truffet i et Par Exemplarer, fandtes flere Gange i Bakken, paa den med Oculiner opfyldte Lerbund, ogsaa ved Tutterøen, hvor paa kun 8 F. D. fandtes et meget stort Exemplar, som dog ikke viste Livstegn.

Archaster tenuispinus Düb. & Kor., Öfvers. af Skandinaviens Echinodermer.

Denne smukke og ved vore Kyster sjeldne Søstjerne, som if. Sars, Overs. 33, kun var fundet paa en enkelt Localitet ved Christiansund, men senere sees at være fundet i stor Mængde i Nordsøen paa Atlanterhavsexpeditionen, fandt jeg i 1, henved 75 mm. langt, Exemplar i Nordost for Klosteret paa Tutterøen, 100 F. D., Ler; det tilhører den høirøde Varietet, som omtales fra Atlanterhavsexpeditionen (Kor. & Danielsen, Mag. f. Naturvidensk. B. 23).

Brisinga endecacnemos Asbjørnsen, Fauna litoralis II 1856. Som ovenfor anført forekommer denne Art i Rødbjergsbakken; den fandtes paa 150 F. D. Forhen er den kun fundet i Hardangerfjorden (Sars, Overs. 31) samt paa et andet Sted ved Bergenskysten (G. O. Sars, on some remarkable forms of an. life from the great deaps of Norw. coast).

Brisinga coronata G. O. Sars, Chr. Vidsk. Selsk. Forh. l. c. Remark. forms of an. life.

Denne Art, som opdagedes i Lofoten og senere fandtes i Sognefjorden paa den 1ste Atlanterhavsexpedition, traf jeg ved Rødbjergsbakken, omtr. 200 F. D., i et Par yngre Individer.

Goniaster hispidus M. Sars. Ogsaa i sidste Sommer fandt jeg et Par Exemplarer af denne sjeldne Søstjerne, som har sit Hjem i Dybsøkorallernes Belte, og endnu større end forhen. Det største, som er 75 mm. i Diameter, har 24 Randplader, 32 Ambulacralplader; disses Pigge („Furepapillerne") synes ogsaa at tiltage i Antal og Stilling med Alderen, idet de her for hver Plade er 5 à 6 og sidde saaledes, at de 2, der ere nærmest Furen, ligge i samme Radius. I levende Live viste den i sin Habitus adskillig Lighed med Asteropsis pulvillus, hævede sig snart op til Pyramideform, strakte sig snart fladt nedad eller bøjede Armene, der ere forholdsvis længere end hos Ungerne. Dette største Exemplar fandtes ved Galgenesset paa 180 F. D. mellem Grene af Prymnoa lepadifera; et andet, halv saa stort, toges i den øvre Del af Rødbjergsbakken, paa 70 F. D., mellem Svampe. Jo større Dyret er, desto stærkere rød er Ryggens Farve; Undersiden er rent hvid.

Goniaster granularis (Müll.) var meget hyppig i Bakken paa alle Slags Bund og ned til 250 F. D.

Pteraster militaris (Müll.) og *Pteraster pulvillus* M. Sars fandtes nogle Gange i den øvre Del af Bakken, omkr. 60 F. D., Svampebund.

Solaster endeca Lin., som er en enkeltvis forekommende Litoralform, opdroges ved Storenesset i Mængde (indt. 5 fuldvoxne Exemplarer ved hver Skrabning) og fandtes ogsaa i et enkelt lidet Expl. i Dybvandsregionen (i Bakken paa 130 F. D.)

Af den særdeles sjeldne *Solaster furcifer* D. & K. traffes i Løbet af Sommeren ialt 4 Explr., alle i Bakken, 2 større paa Svampebunden (50 F. D.) og 2 mindre i det med Oculiner opblandede Ler (120 F.)

Pedicellaster typicus M. Sars, Overs. 42.

Denne Art er neppe sjelden, men oversees let formedelst Lighed med de almindelige Arterias-arter; jeg traf den saavel ved Tutterøen (40 F. D.) som fleresteds ved Stadsbygden (100 — 200 F. D.)

Echinaster sanguinolentus (Müll.) hyppig overalt i Bakken indtil 300 F. D. (den lysgule Varietet).

Den almindelige *Asterias rubens* L. gik sammesteds til 130 F. D. og fandtes der endog i stor Mængde paa Lerbunden.

Af *Echinus esculentus* L., der ellers er en Litoralform, opdroges i Bakken et meget stort Exemplar fra over 120 F. D. i Selskab med store Explrr. af Lima excavata.

Særdeles hyppigt forekom især i Selskab med de levende Oculiner, 80—200 F. D., den pragtfulde *Echinus Flemmingii* Forb. i flere Varieteter, af hvilke den ganske røde ligner meget følgende, hvorfra den dog adskilles ved Skallens Form og de meget længere Pigge og færre Pedicellarier.

Echinus elegans D. & K., som idetheletaget er meget sjeldnere, opdroges ogsaa i mange Explr. i Selskab med foregaaende.

Cucumaria Hyndmanni Forbes, Hist. brit. Starf. Sars Overs. 66. Denne Art, som jeg hidtil ikke havde fundet i Throndhjemsfjorden, traffes ved Storenesset paa 120 F. D., sanblandet Ler.

Thyonidium hyalinum Forb. traffes hyppigt paa det større Dyb (100—200 F.), Lerbund.

Oligotrochus vitreus M. Sars, der ellers synes at være sjelden, forekom talrigt i Selskab med foregaaende.

Anthozoer.

Zoanthus norvegicus Koren & Dan., Fauna litoralis III 1877, forekom hyppigt i Bakken. Kolonierne vare mest af en langstrakt Form, indt. henved 6 Tommer lange, idet de især beklædte Rørene af Tubularia indivisa.

Af den mærkelige, i et hudagtigt Rør indesluttede Actinie *Cerianthus Lloydii* Gosse (Actinologia britanica p. 268, Fn. litoralis III, pl. 4) toges et Exemplar paa Lerbunden (omkr. 100 F. D.)

Den store, pragtfulde „Søfjær“ *Ptilella grandis* Ehrenberg (Pennatula borealis Sars), som jeg aldrig forhen har bemærket her i Fjorden, blev mig forleden Dag ($\frac{1}{5}$ 79) bragt i et alenlangt (620 mm.) Explr. med 53 Par Finner. Det var taget paa Fiskeline lige ud for Byen, midtfjords mellem Munkholmen og Strandlandet, hvor det efter Fiskernes bestemte Udsagn kun var 50 a 60 F. dybt, medens denne Art ikke vides at være fundet høiere oppe end paa 150 F. D.

Kophobolemnon Leukhardtii Kølliker toges i Bundskraben paa det største Dyb nedenfor Rødbjergsbakken, lidt over 300 F. Længden er 225 mm. og Polypernes Antal omkr. 50.

Lophelia prolifera (Lin.) forekom som anført i uhyre Masser over hele Bakken fra 80—250 F. D. Undertiden kunde, naar Baaden og Skraben gik med Strømmen, Skrabesækken i kort Tid fyldes dermed.

Amphelia ramea Müll. fandtes paa samme Maade.

Parargorgia (Alcyonium) *arborea* Lin. var ligeledes sandsynligvis hyppig her, men den fandtes kun nedenfor Oculinerne i det største Dyb, omkr. 200—250 F., hvor kun smaa Kviste afreves.

Parargorgia arborea var. *purpurea?* Saaledes har Prof. Sars benævnt en Alcyonide, som jeg sendte ham. Den træffes af og til paa Oculiner og Stene paa meget ringere Dyb end fo-

regaaende. Dog fandtes den aldrig forgrenet, men kun i kuglefornede, tommestore Masser, som ved Grunden udvider sig til en Skive, hvorved den er fæstet. Polyperne ere ligesom hele Massen mørkerøde (hos foregaaaende ere de stærkt gule), deres Fangarme meget længere end hos foregaaende. Den synes utvivlsomt at være en fra den forskjellig Art.

Bricreum grandiflorum (M. Sars, Fn. lit. II 1857, *Alcyonium*), som oprindelig kun var kjendt fra Finmarken, men if. Meddelelse fra Prof. Sars ogsaa fandtes i Vestfjorden paa sidste Atlanterhavsexpedition, har vist sig at forekomme i stor Mængde i Throndhjemsfjorden paa stort Dyb. Som omtalt i foregaaende Beretninger fandt jeg den første Gang for 2 a 3 Aar siden og paa meget forskjellige Steder til det Inderste af Fjorden; i sidste Sommer traf jeg den i Mængde ved Stadsbygden og Galgenesset, men især i Rødbjergsbakken, hvor den opdroges i Masser saa store som et Menneskehoved, især i Selskab med Lima excavata og Stylaster gemmascens; den syntes ikke at voxe høiere op end 150 F. D. og gik ned til 250.

Prymnoa (Gorgonia) *lepadifera* L. forekom ofte i Rødbjergsbakken. Den opnaar en ganske anselig Størrelse. Fra Tutterøen fik jeg i Vinter et Explr., som maaler 5′ i Højde og 3′ i Bredde. Den lysrøde Farve holder sig ganske godt paa denne Art, naar den tørres strax ved stærk Varme, (ligesom ogsaa paa Pararg. arborea), medens følgende Art, som bekjendt, bliver sort strax efter at den er draget op af Vandet.

Muricæa (Gorgonia) *placomus* L. voxer i Mængde i den øvre Del af Bakken og endnu fra en Dybde af 40—50 F. opdroges et Par store Exemplarer.

Nephtya Rathkiana (Gorgonia florida Rathke), som hører til de sjeldnere Arter, og som jeg ingensteds finder nævnt i nyere Tid, traffes ligeledes i Mængde i Bakken og i store, smukke Exemplarer fæstede til døde Oculiner og Muricæastammer (80—120 F).

Hydroider.

Den ovenfor oftere nævnte *Stylaster gemmascens* Esper, hvis smukke, korallignende Polyparium allerede af det forrige Aarhundredes Naturforskere omtales fra vore Kyster, synes i senere Tider ikke at være fundet meget. Gunnerus beskrev og afbildede den i Throndhj. Vidsk. Selsk. Skrifter 1768 under Navn af Madrepora virginea Linnè, der er en ganske anden Art, og i den herværende Samling findes flere af disse Exemplarer (fra Søndmøre) tilligemed hans Allopora (Millepora) norvegica, der ligeledes først nylig er gjenfundet (cfr. G. O. Sars, Bidr. til Kundskab om Dyrelivet paa vore Havbanker, Chria. Vidsk. S. Forhandlr. 1872). Forøvrigt findes den kun sjelden omtalt af de Forskere, der have givet Fortegnelse over Dyrearter fra forskjellige Steder ved vore Kyster. M. Sars omtaler den i Forbigaaende i „Beskrivelse og Iagt." o. s. v. 1835, og G. O. Sars siger paa anf. St. at kunne bekræfte deres Forekomst ved vore Kyster, idet han har faaet Exemplar fra Namsenfjord. Ikkedestomindre er den sandsynligvis almindelig, men den forekommer paa Steder, hvor Bundskrabning vanskelig kan foretages, og alle de hidtil bekjendte Exemplarer synes at have været saadanne, som tilfældigvis ere komne op med Fiskeredskaber. Her i Fjorden har jeg truffet den i Mængde i Dybsøkorallernes Belte paa Bjergbund, især i store pragtfulde Exemplarer sidste Sommer i Rødbjergsbakken fra 150—250 F. D. Ved Tutterøen fandt jeg den paa kun 40 a 50 F. D. Det er Prof. G. O. Sars, som ved at undersøge de forhen ganske ubekjendte Dyr i denne Koral har fremsat den Anskuelse, at Arten (ligesom Allopora) rimeligvis ikke henhørte til Anthozoerne, men til Hydroiderne, hvilket senere fuldstændigt er bekræftet af Moseley (Philosoph. transact. Roy. Soc. Lond. 1878).

Af den kun i 1 lidet Exemplar kjendte *Aglaophenia bicuspis* G. O. Sars, (Bidr. til Kundskab om Norges Hydroider, Chria. Vidsk. S. Forh.) toges i Rødbjergsbakken paa Oculiner, 150 F. D. 2 Stykker, hvoraf det ene er 2 a 3 Gange saa stort som det af Sars afbildede og har paa de længste Pinnuler indt. 18 Polypbægere.

Aglaophenia integra G. O. Sars, ibid., som ligeledes hidtil

kun vare fundet i meget smaa Exemplarer, synes i Throndhjemsfjorden at være hyppig, hvor Strøm og stor Dybde er forenet. Jeg fandt den ofte i Rødbjergsbakken og ved Galgenesset, 60—150 F. D. af betydelig Størrelse, dog ikke saa store som i Skarnsundet (Beretn. om Samlingen 1877).

Plumularia frutescens (Ellis), der ikke er fundet nordligere end ved Bergen, toges i Bakken, siddende paa Røret af Plagostegus tridentatus. Polypbægerne ere ogsaa her, som Sars bemærker, større end af Hincks afbildet og af næsten regelmæssig Klokkeform.

Plumularia Catharina Johnston sidder i et Par smaa Exemplarer — men alligevel kjendelig ved de fuldstændig modsat stillede Pinnuler — fæstet til Stammen af Diphasia fallax Jonst.

Plumularia elegantula G. O. Sars. Af denne Art, hvoraf kun nogle faa Exemplarer forhen ere fundne ved Bergenskysten, toges 1 Explr. i Bakken, fæstet til Røret af Tubularia indivisa, 150 F. D. Det stemmer ganske i Størrelse og alt øvrigt med det af Sars afbildede.

Af *Heteropyxis norvegica* G. O. Sars toges i Bakken et ganske ungt Exemplar med endnu kun i Toppen krandsstillede Grene men alligevel let kjendeligt ved de tætsiddende, ejendommelige hornformede Generationskapsler langs Hovedstammen. Det var fæstet til Foden af Nephtya Rathkiana, omkr. 100 F. D. Den er forhen kun fundet i Christiania- og Hardangerfjorden.

Antennularia antennina Linné toges sammesteds ligeledes kun i et lidet ugrenet Exemplar, men tæt besat med Generationskapsler langs Stammen.

Thuiaria thuia Lin. fandtes i et ungt, endnu finnetgrenet Ex. ved Galgenesset og blev heller ikke i sidste Sommer fundet østligere; udenfor er den overmaade almindelig.

Thuiaria articulata (Pallas) toges ligeledes ved Rissen.

Sertularella Gayi (Lamouroux) fandtes i over fodshøie, friskt gulgrønne Exemplarer og tæt besat med Scalpellum Strømii Sars. Bakken, 50—100 F., paa Svampebunden.

Diphasia fallax Johnst. forekom saavel paa Rødbjergsgrunden som ved Tutterøen. Den er en af de almindeligste Hydroider.

Diphasia tamarisca Linné, som kun i et Par Explr. er fundet ved Norges Kyst (Christiansund), toges ligeledes i Rødbjergsbakken i et lidet Ex., der mangler de kvindelige Generationskapsler og har de mandlige ikke saaledes afrundede som paa Hinck's Afbildning (History of british hydroid Zoophytes) men, som ogsaa Sars bemærker, uddragne Hjørner.

Sertularia pumila Lin. i Mængde paa Tang i Fjæren ved Rødbjerg og Tutterøen.

Sertularia abietina Lin., paa Rødbjergsgrunden og ved Tutterøen.

Halecium halecinum Lin., fandtes sjelden ved Rødbjerg, men hyppigt ved Tutterøen, paa Pecten islandicus.

Salacia abietina M. Sars (Grammaria) fandtes flere Gange i Rødbjergsbakken, 50—60 F. D.

Lafoëa gracillima (Alder; fruticosa Hincks, non Sars). Et Par Exemplarer toges sammesteds som foregaaende.

Lafoëa capillaris G. O. Sars, som kun i nogle faa Exemplarer er kjendt fra Christianiafjorden, synes i Dybvandsregionen at være en hyppigt forekommende Art; den oversees let formedelst sin Lighed med foregaaende og den ringe Størrelse; men ved nærmere Undersøgelse findes den stadigt fæstet til Oculiner, Muricæagrene, Tubulariarør og andre Hydroider.

Calycella producta G. O. Sars opdager man ligeledes ved nærmere Eftersyn saagodtsom paa Alt, hvad man faar op fra det store Dyb i Søtræernes Region; i størst Masse synes den dog at sidde til Tubulariarør.

En anden Lafoëa, som var ganske hyppig i Bakken paa Oculinerne, henfører jeg til den kun i Hardangerfjorden fundne L. *pinnata* G. O. Sars. Exemplarerne vare altid ligesom Sars's uden Gonophorer.

Campanularia Hincksii Alder. Paa Diphasia fallax ved Tutterøen.

Obelia geniculata Lin. I Mængde paa Laminarier ved Rødbjerg.

Tubularia indivisa Lin. Hyppig i Rødbjergsbakken; især af overordentlig Størrelse, med halvanden Tomme lange Tentak-

ler og med store hængende Gonophormasser, paa Lima excavata lige ned til 250 F. D.

Eudendrium rameum (Pallas). Sjelden paa Rødbjergsgrunden, men hyppig, skjønt af ringe Størrelse, voxende paa Skallerne af Pect. islandicus, 30—40 F. D. ved Tutterøen.

Af *Eudendrium ramosum* Lin. toges et Par Explrr. i den øvre Del af Bakken, 40—50 F. D. Svampebund.

Fæstet til Skallen af Lima excavata fandtes nogle Gange paa stort Dyb en Myriothela, som jeg antager for unge Individer af M. phrygia (Fabricius, non Hincks) = M. arctica M. Sars, Fn. litor. Den er forhen, saavidt mig bekjendt, kun fundet i den arctiske Region.

Coryne squamata Müll. paa Rør af Nothria conchylega (5 à 10 F. D.) ved Tutterøen.

Annelider.

Af den arctiske *Euphrosyne borealis* Ørsted (Annulata dorsibranchiata Grønlandiæ. D. Vidsk. Selsk. Afhndl. 1843) fandtes et Par Exemplarer i Rødbjergsbakken mellem Oculiner paa Lerbund, omkr. 120 F. D.

Lætmonice filicornis Kindberg fandtes i et stort Ex. paa 300 F. D. nedenfor Bakken.

Af Polynoinernes Familie traffes forholdsvis flest Arter paa denne Localitet, dels i de levende Oculiners Forgreninger dels paa lavere Vand, paa Rødbjergsgrunden, hvor de især havde Tilhold i de her i Mængde forekommende tomme Skjæl af Solen ensis, som vare tillaasede derved, at Rørene af Potamoceros triqueter havde fæstet sig udenom deres Rande.

Lepidonotus squamatus (Lin.) var her som ellers den almindeligste, men den fandtes ogsaa paa meget større Dyb; saaledes traffes engang et usædvanlig stort Ex. paa omkr. 130 F. D., liggende inde i en udhulet Stamme af Muricæa placomus.

Den arctiske *Nychia cirrosa* (Pallas) fandtes ligeledes i Solenskjællene paa Grunden, men kun i nogle smaa Exemplarer de sorte Puncter paa Rygskjællene, hvorved den somoftest kjen-

des, var tilstede paa den forreste Halvdel af Legemet, og Farven var paa et enkelt Ex. lysgul, ellers graabrun.

Eunoa Ørstedi Malmgren traffes paa denne Localitet tilfældigvis kun i et lidet Exemplar, i Skjællene paa Grunden; men den er ellers ikke sjelden og opnaar en betydelig Størrelse. Ved Galgenesset paa 200 F. D. toges en Eunoa i et stort Explr. (90 mm.), som har Rygskjællene i Randen cilierede, hvilket efter Malmgren (Nordiska Hafsannulater, Öfvers. af Kgl. S. Vet. Akad. Handl.) kun skal være Tilfælde hos ganske unge Individer af E. Ørstedi samt hos den nærstaaende Eunoa nodosa (Sars), hvilken jeg endnu ikke med Sikkerhed har observeret her i Fjorden.

Nærværende Exemplar ligner derimod i Rygskjællenes Beklædning ganske den af Armauer Hanssen (N. Mag. f. Naturvdsk. 24 B) fra Atlanterhavsexpeditionen som ny beskrevne *E. islandica*. Desværre mangle paa mit Ex. de Appendices, hvorved denne Art bedst skulde kjendes.

Dasylepis asperrima (M. Sars), som altid er let kjendelig ved sine 18 Par piggede Rygskjæl, var ganske hyppig saavel paa større Dyb i Oculinerne (200 F.) som paa Grunden, i Solenskjællene (25—30 F.).

Ogsaa af Slægten *Lagisca* Malmgren forekom, under samme Forhold paa Skjælgrunden, nogle Former. En af disse maa jeg henføre til *Lagisca rarispina* (Polynoë) M. Sars, uagtet den ikke viser Spor af Torne paa Rygskjællene, da den forøvrigt svarer til de angivne Characterer og navnlig de krumme, kegleformede Smaalegemer, som ved meget stærk Forstørrelse sees paa Elytrerne. Tilligemed denne arctiske Form fandtes den sydligere *Lagisca propinqua* Mlmgr., der blot synes at være fundet ved Bohuslän samt i Christianiafjorden (G. O. Sars, Bidr. til Christianiafjordens Fauna, N. Mag. f. Naturvidensk. 1873). Sars anfører der, at disse 2 Former muligens ikke ere specifisk forskjellige, men kunne forholde sig til hinanden som de 2 Former af Harmothoë imbricata. Den forskjellige Form af de mikroskopiske Legemer, der formodentlig er et mere constant Forhold, synes at tale imod dette. Hos de Exemplarer, jeg fandt af Lag. propinqua, viste de sig nemlig som paa Malmgrens Afbild-

ning af denne Art (ligesom ogsaa Knuderne paa Skjællets Rand). Det synes saaledes snarere som om der af Lag. rarispina gives 2 Former med et lignende Forhold som hos Harmothoë imbr. Forøvrigt bemærkes, at de (omkr. 30 mm. l.) Exemplarer, som toges af L. propinqua, have 48 børstebærende Segmenter, hvoraf de 10—12 bagerste ere ubedækkede af Rygskjællene; derimod havde den førstnævnte formentlige L. rarispina 42.

En 3die Art herfra maa vistnok ogsaa henregnes til Slægten Lagisca og til den kun i 1 enkelt Individ kjendte *Polynoë clavigera* M. Sars, Reise i Throndhj. Stift (Mag. f. Naturvidensk. 12te B.), skjønt den afviger fra Sars's Beskrivelse deri, at de paa en Stilk siddende kølle- eller kugleformede Legemer ved Randen af Rygskjellene ikke ere forgrenede (som Hjortetakker, efter Beskrivelsen), hvilket muligens kan have sin Grund deri, at de faa Individer, som fandtes, vare unge; forøvrigt kunde de strax kjendes fra de ovennævnte, sammen med hvilke de forekom i Solenskallerne, ved det markerede lysgule Punct paa Midten af Rygskjællene. Malmgren henfører denne Art med Tvivl til Harmothoë, men tilføier „forsan ad nostrum genus Lagiscam referenda; situs oculorum mihi ignotus". Øjnenes Stilling er hos de her omtalte Exemplarer meget lig samme hos Lag. propinqua efter Malmgrens Afbildning, idet de 2 forreste ere laterale og sidde lidt bag Midten af Hovedlappen, medens de hos Harmothoë sidde meget længer foran. Forøvrigt bemærkes, at alle de 3 her til Lagisca henførte Arter viste en indbyrdes lig, men fra alle øvrige mig bekjendte Polynoiner forskjellig Habitus. Naar de holdtes levende, hvilket kunde vare et Par Dage, bevægede de sig med stor Livlighed, næsten som Fiskeyngel, ogsaa lodret op mod Vandets Overflade i Observationsglasset, medens navnlig de træge Lepidonotus- og Eunoa-Arter holdt sig trykkede til Glassets Bund.

Af *Harmothoë imbricata* (Lin.) traffes nogle faa Explrr. af den graafarvede Varietet (uden Knuder paa Rygskjællene) paa Rødbjergsgrunden.

Evarne impar Mlmgr. sammesteds i et Par smaa Explrr. med kun 14 Par Elytrer.

Af den kun i faa Exemplarer fundne *Lænilla mollis* M. Sars toges et stort (80 mm) Indiv. i Bakken, 120 F. D. Lerbund. Saavel dette som det endnu meget større, som jeg forrige Sommer tog i Værrafjorden, har jeg fundet ganske stemmende med de nøiagtige Detailtegninger og Beskrivelser i N. Mag. f. Naturvidensk. 1873 af G. O. Sars, som her ytrer, at denne Art efter det Princip, Malmgren har fulgt, maatte kunne betragtes som Type for en egen Slægtsgruppe.

I sidste Sommer traf jeg imidlertid en Art, der forekommer mig at staa midt imellem denne og de 2 andre af Malmgren i anførte Værk beskrevne Arter. Den syntes ikke at være saa ganske sjelden i Oculinerne i Rødbjergsbakken paa stort Dyb (150—250 F.), men dens overordentlig skrøbelige Beskaffenhed gjorde, at den kun var at erholde i Brudstykker; saasnart den krøb ud af sine Smuthuller efterat være kommet op af Vandet, brast Kroppen paa mange Steder og Stykkerne adspredtes.

Den kommer nær Lænilla mollis med Hensyn til Omridset af Kroppen, der bagtil er afsmalnende, fremdeles i Formen af Hovedlappen, der ligesom hos hin har en, skjønt mindre dyb Fure i Midten, samt i Øjnenes Stilling og tildels i det indbyrdes Længdeforhold af Hovedets Appendices; dog er den ophøjede Længderibbe paa Palperne, som findes hos L. mollis, her langt mindre mærkbar og Antenerne ere kun dobbelt saa lange som Hovedlappen. Cilier kunde ikke bemærkes paa disse Appendices ligesom heller ikke paa Fodknudernes Rygtraad. Endvidere ligner den L. mollis ved den gelatineuse Consistens af Rygskjællene, der ligeledes ere af et rundt nyreformet Omrids, men med mindre talrige Aarer end hos hin. De nedre Fodbørster ere talrige og haarfine men forholdsvis kortere end hos L mollis, hvor de synes at være af usædvanlig Længde; de hos den sidste forekommende usædvanlig lange Smaabørster i Tverrader paa de nedre Fodknuders Børster ere her kortere, men længere end hos de øvrige Arter af Slægten (efter Malmgrens Afbilding); ligeledes er Kløvningen af disse sidste meget skarpere end hos L. mollis, men mindre dyb end hos L. glabra Malmgr. Antallet af Rygskjælpar er 15, der bedække hele Ryggen undtagen faa (4—5?)

af de bageste. Hvad der især synes at udmærke denne Art, som jeg ikke kan henføre til nogen af de til min Raadighed staaende Beskrivelser, er de allerede for det blotte Øje synlige, smalt draabeformede Papiller af samme Farve som Rygskjællene, og som sidde paa den overliggende Del af disse, og det saaledes, at de paa de 2 forreste kredsrunde Rygskjæl sidde næsten over deres hele Flade, skjønt ikke meget talrige, paa de følgende næsten alternerende i 2 a 3 Rader, men aftagende i Antal, indtil de tilsidst ophøre paa den bagerste Del af Kroppen. Under Mikroskopet, ved meget stærk Forstørrelse, viste sig paa den ydre og bagre Del af Skjællet (altsaa paa omtr. en Fjerdedel af dets Overflade) en Mængde tætsiddende, smalt kegleformede, paa Enden afrundede el. rettere fingerbølformede Smaalegemer. Rygskjællene ere ganske uden Cilier, deres Farve smukt rødviolet; den blottede Ryg er brunrød med en gulhvid Rand langs Fodrækken. Hovedets Appendices violette. Længden af det største Exemplar 50 mm. og Segmenternes Antal 43.

En tredie Art, som jeg ligeledes henfører til Slægten Lænilla under Forudsætning af en Forandring i Slægtsdiagnosen, var høist characteristisk for Oculinerne, især i Rødbjergsbakken men ogsaa ved Galgenesset, idet den forekom her i stor Mængde uden nogensinde at træffes under andre Forholde. Den var ikke saa skrøbelig som den foregaaende, forekom ogsaa paa ringere Dyb, fra omkr. 200 el. 150 saa langt op som Oculinerne voxe (omkr. 80 F.), og jeg erholdt saaledes mange og temmelig hele Exemplarer.

Kroppen er her mere lineær end hos foregaaende, idet den fra Forenden af beholder samme Længde til langt bagenfor Midten. De børstebærende Segmenters Antal er temmelig constant, idet det længste Exemplar (45 mm.) har 41, og de kun lidt mere end halvt saa store havde 39. Hovedlappens Form kommer nær samme hos Læn. glabra, men Øjnenes Stilling er en anden, idet de forreste ere laterale og sidde paa Midten, de 2 bagere lidt længer oppe paa Hovedlappen, nær dennes Basis, altsaa idetheletaget som hos de 2 foregaaende Arter og flere Arter af Slægten Lagisca. Antenerne ere længere end hos L.

glabra, men kortere end hos foregaaende Art, der igjen har dem kortere end L. mollis; de ere nemlig hos nærværende ½ Gang saa lange som Hovedlappen, el. ¾ af Tentakelcirrernes Længde, som igjen er ¾ af Palpelængden.

Rygskjællenes Par ere tilstede i det sædvanlige Antal (15); de ere fastere end hos de 2 foregaaende, aflangt nyreformede, de bagre dog mere ovale og de 2 første som sædvanligt runde. De vise sig for det blotte Øje ganske glatte og ligne da ganske dem hos L. glabra; ved mikroskopisk Undersøgelse og ved Paagydning af caustisk Kaliopløsning kom tilsyne paa et lidet Parti af Skjællets yderste Del smaa Korn lig dem hos foregaaende Art, men lavere i Forhold til Bredden og med en dyb Indhulning paa Spidsen, hvorved de blive næsten ringformige som hos L. mollis. Hvad der imidlertid foruden Farven især synes at udmærke denne Art, som jeg heller ikke finder omtalt af Andre, er de Cilier, som bedække hele den overliggende Del af Skjællet ganske som hos Antinoë Sarsii Kindb., som dog udmærker sig ved sine ejendommelige Børster o. s. v. Disse ere hos nærværende Art ikke ulig dem hos Lagisca propinqua; de øvre ere mere el. mindre 2kløvne og krummede i Spidsen.

Farven hos dette Dyr er udmærket skjøn. Den er hvid, hvilket vistnok, hvad ofte synes at være Tilfælde, staar i Forbindelse med dens Forekomst, idet den lever paa de hvide Koraller. Rygskjællenes Hvide skinner lidt i det lyst Blaalige med svag Perlemorglands. Hovedets Vedhæng ere rosenrøde, hvilken Farve undertiden strækker sig ind paa Hovedlappen og det forreste Par Rygskjæl. Børsterne ere guldgule, Kroppens Vedhæng hvide.

Jeg tilføjer en Diagnose af de 2 her omhandlede formentlig nye Arter:

Lænilla violacea (nov. sp?). Corpus oblongo — lineare antice obtusum postice attenuatum segmentis pedibus instructis (in bipollicari) 43. Lobus cephalicus paulo latior quam longior; oculi 2 antici magni laterales in media longitudine capitis siti, 2 postici in vertice prope basin lobi. Antennæ lobo cephalico, palpi illis duplo circiter longiores, cirri tentaculares fere longitudine palporum, omnes eciliati. Elytra, paria 15, subgelatinosa, in parte postica exteriore granulis digitaliformibus sub microscopio tantum visibilibus densissime obsita, præterea papillis majoribus lacrymæformibus prope marginem posticam seriatim instructa, ovato —

reniformia, totum dorsum, segmentis ultimis 4—5? exceptis, tegentia, haud ciliata. Setæ rami inferioris fere capillares apice bidentato, spinulis longioribus apicem setæ fere attingentibus. Setæ rami superioris illis multo breviores et crassiores, transvere spinulosæ. Color elytrorum rosaceo — violaceus; corpus supra rubro — fuscum margine fulvo, subtus albidum.

Habitat sinu Nidrosiensi prope Røberg inter ramificationes Lopheliæ proliferæ, profunditate circiter 130 usqe ad 250 orgyarum, haud infrequens.

Lænilla oculinarum (nov?). Corpus sublineare postice latitudine sensim decrescens segmentis setigeris (in sesquipollicari et ultra) circiter 40. Lobus cephalicus latitudine longitudinem æquans margine antico profunde inciso. Oculorum 2 antici in latere lobi paulo ante medium siti, 2 postici in vertice. Antennæ lobo dimidio longiores et dimidiam fere longitudinem palporum æquantes. Elytra, paria 15, 1mo suborbiculari atque tribus ultimis subovatis exceptis, oblongo-reniformia, oculo nudo glaberrima ciliis sat crassis sub microscopio modo conspicuis in superficie postica instructa, granulis nonnullis minimis anuliformibus intermixtis, dorsum ut in præcedente tegentia. Setæ rami inferioris fere capillares apice vel integro vel obsolete bidentato. Setæ rami superioris illis multo crassiores et breviores transverse spinulosæ. Color totius corporis et elytrorum lacteus; appendices capitis dilute rosaceæ.

Longitudo speciminum maximorum 50 mm.

Hab. copiose eodem loco ac præcedens, profunditate 80—200 orgyarum nec non eodem modo ad propontorium Galgenes parochiæ Rissen.

Leucia nivea (Polynoë) M. Sars, (Zool. Undersøgelser i en Del af Throndhj. Stift, N. Mag. f. Naturvidsk. 12 B). Leucia Malmgr. Denne Art, som forhen blot sees at være fundet i 1 eneste lidet Exemplar (ved Bejan), er neppe sjelden her i Fjorden. Jeg har fundet den paa flere forskjellige Steder, saavel ved Indhered som ved Stadsbygden sidste Sommer; men da Kroppen let brister og Elytrerne let falde af, har jeg ikke kunnet undersøge disses Antal, der efter Sars's Beskrivelse skal være 16 Par. Imidlertid vise deres mikroskopiske Undersøgelse ganske den af ham beskrevne, ejendommelige Structur; flere ved Roden forbundne Smaapigge udgaa fra et af Tværbjælker bestaaende Grundstykke, der paa Skjællets Yderrand nærmer sig Kugleformen. Elytrernes Farve var dog ikke snehvid, men gul paa de levende Exemplarer, hvilke jeg i alle Tilfælde fandt krybende paa Spongier (40—130 F. D.); derimod ere de Korn, hvormed Rygskjællene ere bestrøede, og som giver den et særdeles skjønt Udseende, ganske snehvide. Et Exemplar, som er 36 mm., alt-

saa dobbelt saa stort som det oprindelige, har ligesom dette 40 Segmenter, et Antal der saaledes maa være constant.

Alentia gelatinosa (M. Sars), som idetheletaget forekommer temmelig sparsomt paa lavere Dyb, traffes ligeledes paa Rødbjergsgrunden.

Endelig maa af denne Familie omtales en Form, der ikke synes at kunne passe ind i nogen bestemt af de af Malmgren opstillede Slægter: Legemet er langstrakt (80 mm. l. og 8 à 10 mm. bredt med Børsterne); 15 Par Elytrer bedække omtr. de forreste 2 Trediedele af Kroppen, som har 55 børstebærende Segmenter, af hvilke de 25 bagerste ere ubedækkede af Rygskjællene. Den skulde saaledes efter Malmgren (cfr. Oversigtstabellen over Polynoinernes Inddeling) høre til denne Families anden Hovedgruppe, der har „Corpus elongatum, lineare, elytra solum in anteriore parte dorsi obvia; segmenta plura quam 45." Nærværende Form kan imidlertid ikke henføres til nogen af de i denne Gruppe opstillede Slægter (Nemidia, Enipo, Polynoë sens. str.), men kommer i mange Henseender nærmere flere af Slægterne i Malmgrens 1ste Hovedafdeling: I Hovedlappens og Øjnenes Stilling afviger den ikke fra Slægten Lagisca og de Arter af Lænilla, som i saa Henseende kommer denne sidste nærmest. I Børsterne, seede med ubevæbnet Øje, ligner den en Eunoa, idet nedre Fodknudes Børster hverken ere meget finere eller længere end de øvres samt i Spidsen ere hele, svagt og langt krogede ligesom hos sidstnævnte. Derimod ere øvre Fodknuders Børster regelmæssigt 2sidig sværdformede. Skjællene viste ved meget stærk Forstørrelse af haardere Dele langstrakt kegleformede, krogede og spidse Smaalegemer af samme Sort som hos Lag. rarispina, men meget længere i Forhold til sin Bredde, eller ganske lig dem, som efter Kindberg (Eugenias Reise) findes hos en tropisk Art, Lepidonote indicus. Af denne Form toges kun 1 Exemplar fra omtr. 250 Favnes Dyb i Rødbjergsbakken, paa en Loph. prolifera. Rygskjællenes Farve grønbrun, Yderranden cilieret.

Leanira tetragona (Sigalion Krøyer = S. stelliferum (Müll.) sec. Sars) toges i et, som sædvanligt afbrudt Expl., bestaaende af

180 Segmenter, paa det største Dyb, lidt over 300 F., udenfor Bakken.

Nephtys coeca (O. Fabricius) opgroves ogsaa ved Rødbjerg i Fjæren; den var anseet som et udmærket Fiskeagn under Navn af „Hvidmark“.

Notophyllum foliosum (Sars) toges i et Par Exemplarer paa Rødbjergsgrunden (25 F. D.); de ere af en stærk orangegul Farve og med graasorte Pletter paa Gjællebladene. Arten synes ikke at være fundet nordligere end ved Bergen.

Ophiodromus vittatus M. Sars var ikke sjelden paa Rødbjergsgrunden i Skallerne af Cyprina islandica.

Den ellers meget sjeldne *Staurocephalus erucæformis* Malmgr., der for lang Tid siden er fundet i Finmarken af Lovén og senere ifølge Meddelelse fra Prof. G. O. Sars af ham i et eneste Exemplar ved Lofoten, var i Rødbjergsbakken en af de mest characteristiske Former i Oculinernes Hulninger. Den opnaar her en Længde af 90 mm.

Blandt de i Oculinernes Forgreninger boende Orme var dog ingen hyppigere end *Leodice norvegica* (Lin.), som her opnaar en Længde af omkr. 400 mm. Denne ogsaa paa lavt Vand hyppigt forekommende og med Hensyn til Farven højst variable Nereide var i Oculinerne i Regelen hvid med Perlemorsglands, der spillede i alle Regnbuens Farver, samt med røde Gjæller; en ganske constant Varietet var den helt teglstenrøde. Artens massevise Optræden her har en ikke ubetydelig Indflydelse paa Formen af Korallerne (Lophelia & Amphelia); det hudagtige Rør, som denne Orm bebor, ligger nemlig i alle Retninger indeni Korallerne og overklædes af deres Kalkafsondring.

Nerine foliosa M. Sars opspadedes i Fjæren paa Tutterøen.

Ammochares assimillis M. Sars forekom sammesteds (20 F. D.) samt paa Rødbjergsgrunden. Røret, som Dyret bebor, bestaar af tæt tagstenlagte eller næsten lodret stillede Skjælstykker og Sandkorn.

Terebella artifex M. Sars, (Zool. Iagt. ved Chrsund og Beian), som især er mærkelig ved de dichotomisk delte Forlængelser af det med Sand incrusterede Rør, og som if. Malmgren kun er

fundet i et Par Exemplarer, er en her i Fjorden hyppigt forekommende Art, især paa stort Dyb. Jeg traf den forrige Sommer i Beistadfjorden og dennegang saavel ved Tutterøen som især i Mængde langs Stadsbygden og Rissen; somoftest erholdes dog kun den øverste (forreste) Del af Røret, idet Dyret formodentlig trækker sig tilbage, medens Røret afskjæres ved Skrabningen. Kun faa levende Explr. erholdtes.

Sabella pavonia Malmgr. i stor Mængde i Rødbjergsbakken, især paa Svampebunden og med mere end fodslange Rør.

Euchone rubrocincta M. Sars forekom i Rødbjergsbakken, ved Røret fæstet til Oculiner, 80 F. D.

Dasychone decora Sars, som forhen kun synes at være fundet i den arctiske Region og if. Malmgr. neppe er forskjellig fra den ved Grønland og Spitsbergen fundne Dasychone infarcta (Krøyer), forekom ikke sjelden paa samme Maade som foregaaende og følgende Art, men paa større Dyb (150—250 F.)

Dasychone Dalyelli (Kølliker) Mlmgr. D. argus Sars. Fandtes ret hyppigt fæstet til Oculiner og især ved Siden af Røret langs henad Stene.

Meddelelser

fra oldsagsamlingen 1878

af K. Rygh.

Af den tilvækst af 173 nr., som oldsagsamlingen har havt i 1878 (kat. nr. 1937—2109), tilhøre 8 nr. *stenalderen.* Deriblandt er der 3 *spydspidser af flint.* Den ene af mørk brunlig flint, væsentlig af samme form som Mont. 51, er funden paa *Såkshaug* paa *Inderøen* (nr. 1944), fra hvilken gaard samlingen tidligere har en øxe af sten med skafthul og en hulmeisel af sten. Den anden (1990) er funden paa en plads under *Rødske,* Salberg sn. i *Inderøen,* lige paa grænsen af Sparbuen, under brydning af nyland i en bakkekant ved et bekkeløb. Den bør maaske snarere kaldes en dolk, da den har et temmelig fremtrædende firesidet haandtag, der tiltager i tykkelse mod enden. Stykket udmerker sig fremfor de almindelige norske exemplarer af saadanne redskaber ved bladets tyndhed og fladhed især i dets nedre del. Den tredie er funden paa *Brannan* i *Stjørn,* Bjugns pgd. (2028); stedet findes ikke i matr., men er formentlig en part af Fevaag. Samlingen har nu 10 exemplarer af spydspidser og dolke af flint, paa 2 nær alle fundne i Throndhjems stift.

Forøvrigt er der indkommet 2 *øxer af sten* med skafthul af temmelig almindelig form, en fra *Havdal* i *Rennebu* (1982), den anden fra *Rødhamer* paa *Namdalseidet* ved Bredden af Lyngenfjorden (2034). En meget smukt arbeidet, velsleben *kile* eller retmeisel af sten (2026) er funden paa *Jøsaas,* Vuku sn. i *Verdalen,* høit oppe paa en aas.

Til den arktiske gruppe af stenalderen hører en vel arbeidet spydspids af graa skifer med agnorer og tange, funden paa *Engen* i *Opdals* pgd., mellem Rise og Drivstuen (2077). Til samme klasse maa vistnok ogsaa henføres en *tveegget kniv* af

sortbrun flammet skifer, fundet paa Sekkesæterreiten paa *Sekken, Veø* pgd. i Romsdalen, nær ved søen, det smukkeste og merkeligste stenredskab blandt aarets tilvækst (2074). Den adskiller sig væsentlig i form fra tidligere fundne tveeggede skiferknive, f. ex. en fra Vadsø, der er afbildet Aarsb. 1876 fig. 6 (Univers. saml. 8064), medens den stemmer omtrent fuldstændig overens med en, der nylig er funden paa Bloheien paa Karmøen, og nu bevares i en oldsagsamling, der nylig skal være anlagt ved Stavanger museum *). Medens der af de eneggede skiferknive fremdeles ikke er fundet noget exemplar søndenfor Throndhjemsfjorden (If. Vidsk. selsk. skr. VIII, s. 58), sees det saaledes, at den tveeggede form har en meget videre udbredelse over Landet.

Fra *ældre jernalder* er indkommet 32 nr. Deriblandt er et stort gravfund fra *Rønsberg* i *Selbu* og 2 mindre gravfund fra samme gaard og fra *Sæterbø* i *Gryten.* De øvrige gjenstande ere enkeltvis fundne *beltestene* af kvarts eller kvartsit, af hvilke Redskaber samlingen iaar har erhvervet et usedvanligt stort antal, fra følgende steder: fra *Thydalens* sn. i Selbu (nr. 2016, det samme exemplar, som omtales i Vidsk. selsk. skr. VIII s. 169), fra *Bjørngaard* i øvre *Stjørdalen* (2017), fra *Sagmoen* i *Verdalen*, et sted, der ligger oppe i aasen ovenfor Garnes i Vuku sn. (2025), fra *Horstad* i *Flatanger* paa nordsiden af Bølefjorden (2031) og fra *Nesje* i *Veø* pgd. i Romsdalen (2075) af ren hvid kvarts og et af de mindste exemplarer af dette slags redskaber, som kjendes. Stenen fra Thydalen synes at have været forsynet med en broncering, da den har spor af bronceir i furen. Derhos forekommer der en beltesten i det større fund fra Rønsberg og i fundet fra Sæterbø. Samlingen har saaledes i det hele i forrige aar erhvervet 7 beltestene, hvoraf 6 tidligere vare ubekjendte. Naar dertil lægges de i Vidsk. selsk. skr. VIII, 169 opregnede og 1 paa Øveraas, Nessets pgd. i Romsdalen **), kjendes der nu i det hele 34 fund af beltestene fra Throndhjems

---

*) Samlingen har faaet en gibsafstøbning af denne som gave fra hr. conservator A. Lorange.

**) Bendixen, om Fornl. i Nordmøre og Romsdalen, Aarsb. 1877 s. 186.

stift, hvoraf 18 ere bevarede i vor samling, som desuden har 1 fra Kvikne og 1 fra Harham i Søndmøre.

Fra *Sæterbø* i Kors sn., *Grytens* pgd. er indkommet et smukt fund, der ligesom flere andre er skjænket af den throndhjemske filialafdeling af foreningen til fortidsminders bevaring. Det bestaar af en urtepotformet urne af brændt ler, en beltesten af kvarts, 2 smaa perler af rødbrun glasmasse og 2 korsformede bøilespender af bronce, endende i dyrehoveder; af omtr. samme form som Aarsb. 1872 fig. 12 og 1875 fig. 21. Af denne spendeform havde Samlingen hidtil kun et eneste exemplar, fra Stene paa Leka; der vides heller ikke, at der er fundet flere end denne ene i N. og S. Throndhjems amt, ligesaalidt som der kjendes noget saadant fra Nordmøre. Fra Romsdals fogderi er derimod foruden disse 2 fra Sæterbø kommet 4, der nu ere i B. M., deraf 3 fra Grytens pgd. (jf. Bendixen i Aarsb. 1877 s. 190); i Bergens stift ere de hyppigere end nogen anden spendeform fra ældre jernalder; i B. M. fandtes i 1875 42 exemplarer, hvoraf vistnok de fleste ere fra det vestenfjeldske (Loranges katal. s. 118). Ogsaa i det søndenfjeldske findes de ofte. Urtepotformede lerurner synes at forekomme i alle dele af Throndhjems stift; dog ere de fleste af de sikre fund fra kystegnene. Samlingen har nu 6 stykker af denne form. Fra den samme gaard, Sæterbø, er tidligere gjort et fund, der er i univers. saml., af meget beslægtet charakter og utvivlsomt fra omtr. samme tid som det her omtalte (se Aarsb. 1874 s. 64). Ogsaa dette indeholdt en urtepotformet lerurne og en beltesten samt derhos et sverd, 2 spydspidser og et knivblad af jern, fundne i et 2 m. langt gravkammer, hvori der sandsynligvis var nedlagt ubrændt lig. Ved det nu indkomne fund savnes endnu oplysninger om gravhaugens beskaffenhed; men der er grund til at tro, at det er fundet under lignende omstændigheder.

Det betydeligste ældre jernalders fund, som er gjort i det nordenfjeldske i det forløbne aar, er imidlertid det større fund fra *Rønsberg* (matr. løb. nr. 132 a) i *Selbu*. Om gravhaugens undersøgelse kan henvises til en udførligere redegjørelse i Foreningens Aarsberetning for 1878. Haugen, der oprindelig har

havt et tvermaal af omtr. 15 m., var dannet af jord og sten og indesluttede et 4 m. langt gravkammer, dannet af store heller med et gulv af smaa heller; sidehellerne og maaske ogsaa bunden var fuldstændig klædt med næver. Af ben fandtes ikke spor, men det kan ansees for utvivlsomt, at liget har været nedlagt ubrændt. Af oldsager fandtes: et sverd, 2 spydspidser, brudstykker af en skjoldbule af jern, et knivskaft af ben med holker af bronce, flere stykker slirebeslag og rembeslag samt en beltespende af bronce, en vævskyttelformet beltesten samt endelig endel ualmindelig store stykker af uldent tøi. Desværre ere flere af sagerne, navnlig vaabnene blevne mindre omhyggelig behandlede af finderen og nogle ere brudte i flere stykker. Flere af gjenstandene ere temmelig eiendommelige som knivskaftet og beltespenden og ogsaa slirebeslagene høre til de sjeldnere fund. De sidste staa nær flere former i de slesvigske mosefund; endnu mere overensstemmende ere de med fundene fra Vøien i Gran (jf. Aarsb. 1869 s. 76 f. og fig. 7 og 8), om end Rønsbergfundet maaske især paa grund af gravens form maa ansees for noget yngre end dette. Det hører dog ikke til den yngste del af den ældre jernalder og kan neppe antages at være nedlagt meget længe efter 500 e. Chr. — Klædning af gravkamre med næver synes at have været temmelig almindelig brugt, saavel i de store som i de smaa kamre. Paa Lunde i Vanse fandtes et stort kammer, hvori baade bunden, væggene og taget var dækket med næver; den var her anbragt paa den ydre side af de træfjæle, der havde dannet sidevæggene (Aarsb. 1877 s. 97). I et stort kammer paa Trygsland i Bjelland var bunden belagt med et lag næver (Aarsb. 1869 s. 133). I den saakaldte Krosshaug paa Hauge i Klepp fandtes et stort kammer af heller, som indesluttede en kiste af træplanker, hvor saavel bunden som sideplankerne udvendig vare næverklædte (Aarsb. 1869 s. 143). Paa Holmegaard i Holme fandtes et stort kammer, som „var belagt med næver“ (Fornl. 271 f.). I et lidet kammer i Flaghaugen paa Avaldsnæs fandtes væggene indvendig klædte med næver (Fornl. 344). I Rønsberghaugen har ogsaa efter finderens meddelelse næveren været anbragt som indvendig klædning af væggene; hvorledes den har været befæstet, lader sig ikke sige.

I en anden haug paa *Rønsberg*, der havde været bygget paa samme maade, men hvor kammeret maa antages tidligere at have været aabnet og plyndret, fandtes 2 spydspidser af ældre jernalders form, den ene fireegget, den anden med agnorer. hvilke 2 slags saa jevnlig findes parvis sammen; de havde stukket frem udenfor gravkammerets ene ende, formodentlig fordi de have været nedlagte med skafterne og derfor have været for lange til at finde plads i det; kammeret var 3,5 m. langt. Ogsaa i den anden haug fandtes spor af træskaftet af det ene spyd, men det smuldrede hen ved Optagelsen.

Som sedvanligt hører den største del af aarets tilvækst til den *yngre jernalder*, men bestaar i høiere grad end almindeligt af samlede fund. Det betydeligste er et fra *Strand* i Lønsets sogn i *Opdal*; det bestaar af 2 tveeggede og 3 eneggede sverd, hele eller i brudstkr., 2 tveeggede spydspidser, 2 øxeblad, 1 ljaablad, 3 sigdblad, 1 sax, 1 tang, 3 knivblade, 1 fil, 1 bidselmundbid, pilespidser, beslag og hængsler m. m., alt af jern. Denne store samling kan dog kun uegentlig regnes for ét fund; det er fundet ved brydning af nyland over en strækning af henimod 1 maal. Finderen havde desværre ikke lagt saa meget mærke til sagernes leie, at han kunde give nogen oplysning, om de havde ligget jevnt spredt eller i flere samlinger. Formodentlig er det sidste tilfælde, og man maa antage, at der paa dette jordstykke har ligget en samling gravhauge, som ere blevne udjevnede ved en tidligere rydning, om det end er merkeligt, at oldsagerne da skulde have undgaaet at blive rørte. Nu saaes der efter finderens paastand intet spor til nogen haug. Det er forøvrigt en eiendommelighed ved dette fund som ved saa mange fra Opdals prestegjeld, at det udelukkende bestaar af vaaben og redskaber af jern uden spor af smykker. Der er faa bygder, hvorfra der kjendes saa mange fund fra y. j. som fra Opdal. De indtil nu kjendte sikre fund kunne regnes til omtr. 60 med henimod 250 enkelte gjenstande; deriblandt er 12 skaalspender af bronce i 10 fund, fra Rise, prestegaarden Vang og Drivstuen, 2 ringspender af sølv fra Toftaker, derhos nogle perler m. m.;

resten er vaaben og redskaber af jern, og deriblandt indtager arbeidsredskaber en ualmindelig fremtrædende plads. Hovedmassen af de opdalske fund fra yngre jernalder skriver sig fra de store gravpladse paa Rise og paa Vang, hvortil nu Strand kommer som et tredie rigt felt*). Af fund fra æ. j. kjendes kun nogle enkelte fra Opdal.

Et andet temmelig stort fund skriver sig fra *Moksnes* paa *Frosta* (2049—56). Det bestaar ogsaa udelukkende af jernsager: et tveegget sverd, en tveegget spydspids, et øxeblad, et mundbid, stykker af en skjoldbule, et bøileformet redskab med vedhængende ringe af det slags, som er omtalt i Vidsk. selsk. skr. VIII, 177 f., og en ualmindelig lang lænke af jern (90 cm.); det bøileformede redskab er forsynet med et rembeslag, det maa altsaa have hængt i en rem, medens man finder andre med en fal til indsættelse af et skaft eller med en lænke af jern. Den til dette fund hørende jernlænke kan saaledes ikke have staaet i forbindelse med bøilen. Af de vedhængende ringe, hvoraf der findes 4 par, ere de i den indre række saa smaa, at de ikke kunne gaa ind over den plade, der danner bøilens ene side; det samme er tilfældet med det senere omtalte redskab af denne art fra Myrslo. Hvad bestemmelsen har været med denne plade, der tildels findes udfyldt med snoede jerntene og i ethvert fald er forsynet med opbrettede kanter, der tyde paa, at den indvendig har været belagt med et eller andet stof, er meget gaadefuldt.

Det lille fund fra *Myrslo* i *Sparbuen* (2057—59) indeholder foruden et par ovale skaalspender af kobber med dobbelt plade af samme hovedtype som Mont. 551 og en plade med en krog af jern, der sandsynligvis har været anbragt paa et træskaft, derhos et bøileformet redskab med 5 par vedhængende ringe, maaske det mindste, som hidtil er fundet, idet bøilens hele længde kun er $13,_5$ cm.

Paa *Taneim* i *Sparbuen* er der for længere tid siden gjort et større fund, hvoraf det dog hidtil kun har lyktes at faa en

---

*) I begyndelsen af 1879 er der indkommet en mindre samling af oldsager fra det samme felt: et par sverd, en spydspids, et øxeblad, 2 sigder og del af et mundbid.

del indbragt til samlingen: et topstykke til en bøilespende af bronce med ornamenter i keltisk stil, en sexsidet terning af bronce med afskaarne hjørner og udstaaende jernstifter fra hver side af uvis bestemmelse, et rembeslag af bronce og jern og en liden, ualmindelig fint tildannet hein (2060—63). Resten bestod af en samling vaaben af jern.

Mindre samlede fund ere erhvervede fra *Bjørngaard* i øvre *Sjørdalen* (tveegget sverd, spydspids og kniv; sverdet er merkeligt ved, at det har riflede bronceringe ved øvre og nedre hjalt, der have været holker for grebets træbelæg), fra *Lian* i *Hevne* (spydspids, 2 øxeblad og brudstkr. af et tveegget sverd), fra *Skjelbostad* i *Eids* pgd. i Romsdalen (brudstkr. af enegget sverd, paalstav, øxeblad og et spydlignende redskab) og fra *Kalnes* paa *Namdalseidet*. Det sidste er desværre indkommet i meget medtaget forfatning, især fordi det er blevet behandlet uden omhu af finderen. Det bestaar af brudstykker af et tveegget sverd, af en tveegget spydspids, af en skjoldbule og af et knivblad med skaft af træ og gjennemgaaende tange. Sverdet har været nedlagt i en slire af træ, der udvendig har været klædt med tøi, dels grovt uldtøi, dels lintøi. Sliren har en dopsko af bronce med gjennembrudt arbeide; den synes at have havt udprægede ornamenter, men den er saa opløst af ir, at de ikke tydeligt kunne skjelnes, og at den heller ikke lader sig rense; det er saa meget beklageligere, som der saa yderlig sjelden findes dopskoer, som med bestemthed kunne henføres til y. j. Udenom dopskoen har der merkeligt nok været en ny slire af træ foret med uberedt skind, og som mulig er en levning af et ydre hylster for hele sverdet. En slire af træ indvendig foret med loddent skind fandtes ogsaa paa et sverd fra y. j. i en haug paa Fjære i Fjære pgd. (C. 8280).

Paa overgangen mellem hedendommen og middelalderen staar paa en maade fundet fra *Greslid* i Thydalens sogn, *Selbu* pgd. I en ager paa et sted, hvor der tidligere havde ligget en stenrøs, fandtes i afvigte høst, løst liggende i Jorden, en samling sølvmynter tilligemed en del afhugne stykker af ringe, kjeder og beslag af sølv („betalingssølv“). Myntfuudet, der er det største,

som hidtil er gjort her i landet, og indeholdt over 2100 mynter, blev indsendt til universitetets myntsamling og vil forhaabentlig med det første blive gjort til gjenstand for en særskilt beskrivelse. Efter mynternes tid kan fundet ikke være nedlagt før i den sidste fjerdedel af det 11te aarh., maaske ikke meget længe før 1100. De medfølgende brudstykker af oldsager have imidlertid ganske yngre jernalders charakter. Det samme forhold har ogsaa vist sig ved en del andre myntfund fra det 11te aarh., saaledes ved Ekersundfundet (N. Fornl. 290), der antages nedlagt ved 1040, og ved fundet paa Brøholt i Røken (Aarsb. 1867 s. 50 og Holmboe i Chr. Vidsk. selsk. forh. 1868 s. 194 ff.), hvilket formodes at være nedlagt ved 1070. I sig selv er der intet usandsynligt i, at den yngre jernalders smag i former og ornamentering kan have vedligeholdt sig omtrent uforandret en længere tid ud i den christelige middelalder, omend nye motiver efterhaanden traadte ved siden af de gamle. Saa meget mindre paafaldende er det at gjenfinde den gamle stil i slutningen af det 11te aarh. i en samling af sønderhugne smykker, der brugtes til betaling efter vægt, og hvis anvendelse til sin oprindelige bestemmelse kan have ligget mange aar længere tilbage i tiden. Efter hvad der er oplyst om fundets nedlægningstid, maa det være omtrent overflødigt at gjøre opmerksom paa, at om det end blev gjort i tomten af en gammel røs, kan det dog ikke staa i nogen forbindelse med begravelsen i den, forsaavidt den har været en gravrøs. Fundet maa ligesom alle lignende fra samme tidsalder betragtes som en bortgjemt skat.

Blandt den temmelig betydelige tilvækst af sager fra *middelalderen* vil jeg fremhæve et par smaa signeter. Det ene er fundet ovenpaa kapitælen af en lav søile i det østre skib i Throndhjems domkirke; i det lille rum, hvor det laa, kunde det sees gjentagne gange at være blevet overkalket tilligemed kirken, og det er ikke usandsynligt, at det har ligget paa denne plads, siden det blev henlagt der af sin oprindelige eier. Det har en omskrift med minuskler fra det 15de aarh.: S. erici petri (ɔ: Sigillum Erici Petri). Signetets eiermand kan med høi

grad af sandsynlighed formodes at have været den korsbroder Eirik Petersson, der har været vidne ved udstedelsen af et brev af erkebiskop Aslak Bolt af 1448 (se Dipl. Norv. V, 753). Det andet er fundet i jorden paa Raneim i Strinden; det har i midten et bumerke og langs kanten en omskrift i majuskler fra det 13de aarh., af hvilken der nu ikke kan læses mere end det ene navn: Sigvaldi.

Forøvrigt har samlingen, mest ved gave, erhvervet en del kirkeligt inventarium fra middelalderen. Fra Raneims kirke i Overhalven, som isommer undergik en større ombygning, er indkommet et smukt arbeidet røgelsekar og et stykke af en lysekrone, et stort krucifix af træ, temmelig plumpt, men af interesse, fordi det fremviser en blanding af romansk og gothisk stil, og endelig et jernbeslag til kirkedøren i ren romansk stil. Fra Grongs hovedkirke et Christusbillede og et Mariabillede med maling paa læredsbund, rimeligvis fra det 13de aarh. Fra Mære kirke et stort Mariabillede fra samme periode. Disse gjenstande ere forærede af Raneims og Mære menigheder og eierne af Grongs kirke, brødrene Seem. Indkjøbt er en alterlysestage af træ, der skal have tilhørt den ved reformatsen af 1589 sløifede kirke paa Aadalen i øvre Stjørdalen. Den er arbeidet paa samme maade, som de i Vidsk. selsk. skr. VIII, 182 omtalte stager fra det katholske kapel paa Megaard i Snaasen; stammen er oventil formet som en skrue, om hvilken et tverstykke med to lyseholdere bevæger sig. Da saa ensartede exemplarer ere komne fra to langt fra hinanden liggende steder, kan det sluttes, at denne form i en vis tid af middelalderen ikke har været ualmindelig.

Nogle historiske notitser om Selbu.

Kilderne til kundskab om Selbus historiske forhold i oldtiden ligesaa vel som i middelalderen ere meget fattige. Kun faa og lidet charakteristiske fund fra hedendommens tid have hidtil været bekjendte. Paa grund heraf faa de iaar gjorte fund fra Rønsberg og navnlig det større af dem, skjønt det i sig selv hverken ved sin rigdom eller ved sine charakteristiske eiendom-

meligheder hæver sig over en hel del andre ældre jernalders fund, mere betydning, end om det var fremkommet i en egn, hvis fortid var mere bekjendt, og jeg vil derfor tage anledning deraf til at sammenstille nogle bemerkninger om bygdens forhold i forhistorisk tid, støttede til dens oldfund og stedsnavne. Af fund af oldsager fra *ældre jernalder* kjendes foruden de to ovenfor beskrevne fra Rønsberg en vævskyttelformet beltesten (T. 1228, se Aarsb. 1873 s. 48) fra Haaøen i Selbusjøen (Thydalen hvorfra der ogsaa er kommet en beltesten, sættes her ud af betragtning); fra *yngre jernalder* et fund fra Sandvik paa søens nordside af et sverd, en spydspids, en paalstav og et stykke af en kjedel af jern (T. 390—393) og en smukt arbeidet perle af glasmosaik, fundet i 1839 i en myr nær søen paa Kvello (C. 858. Oprindelig havde universitetets samling kun den ene halvdel; men nylig opdagedes det, at et brudstykke af en perle i Nationalmuseets samling i Stockholm var den manglende halvdel, og den er nu bleven overladt til den norske samling); det sidste fund kan dog mulig ogsaa skrive sig fra æ. j. Til y. j. maa desuden ogsaa henføres et tabt fund fra en røs paa Stokke af et sverd, en spydspids og et øxeblad af jern; rimeligvis ogsaa et tabt fund af ikke nærmere bekjendte jernsager fra Mosletten, og utvivlsomt ogsaa et fund af et sverd, et øxeblad og et par pile, der ifølge Kraft omkring 1830 gjordes paa Fugleim. Det sees saaledes, at de fund, som ere blevne bekjendte, baade ere faa, og at en væsentlig del af dem ere tabte. Det er imidlertid af betydning, at de ere spredte over den ved søen og i det nedre af dalen liggende del af bygden, og at navnlig to ældre jernalders fund skrive sig fra et sted, der ligger 1 mil ovenfor elvens udløb i søen.

Med hensyn til de oplysninger, som stedsnavnene kunne give, er det af ikke liden betydning, at bygden kun en eneste gang nævnes i sagaerne, at diplomsamlingerne kun have meget faa breve, som vedkomme Selbu, og at ogsaa erkebiskop Aslak Bolts jordebog kun nævner en mindre del af bygdens gaarde. Som en følge deraf er der mange stedsnavne, hvis ældre former ikke ere bekjendte. Noget flere finder man i et skattemandtal af

1521, der opbevares i det danske Geheimearchiv; men formerne ere her allerede meget forvandskede, og ogsaa her mangle, uvist af hvilken grund, mange gaarde, om hvilke det med sikkerhed kan siges, at de ere meget ældre end denne tid. Af at bygdens fortid saaledes er saa lidet bekjendt, skriver sig vel den mening, som synes at være almindelig udbredt paa disse kanter, at den først sent er bleven bebygget, medens den oprindelig har været et slags seterbygd under Stjørdalen; rimeligvis har den ogsaa fundet en støtte i en urigtig forklaring af navnet og i den omstændighed, at den i historisk tid udgjorde en del af Stjórdœla fylke. Det sidste er imidlertid kun en følge af, at forbindelsen med Stjørdalen har været lettere end med de to andre nabofylker, Strindens og Gauldalens, og beviser ligesaa lidet noget særligt slægtskab mellem befolkningerne, som at Leksviken og Frosta med Aasen var lagt til Strindens fylke. Stedsnavnene tyde ikke paa nogen nær forbindelse mellem Stjørdalen og Selbu; de vise meget mindre overensstemmelse, end ellers pleier at findes mellem nabobygder f. ex. i det indre af Indhered, mindre endogsaa end mellem Selbu og Guldalen.

Den rette ældre form af bygdens navn maa sandsynligvis antages at være *Selabú*, som det skrives i et haandskrift af Sverres saga *). I det 15de aarh. skrives det i regelen *Sælabu*, *Sælabo*, saaledes i erkeb. Aslaks jordebog s. 40 og 120, i Dipl. Norv. 5, 598 (a. 1430), men ogsaa *Salabo* som Dipl. Norv. 5, 622 (a. 1433) og Aslaks jordebog s. 114. 117. Nogen antydning om en tilsvarende overgang i udtalen kan ikke lægges i den sidste form, da man i begyndelsen af det 16de aarh. igjen finder *Selebo* og *Sellebo* (saaledes i Dipl. Norv. 1, 1099; 8, 672; 9, 736. 745). Søen kaldes i de hskr. af Sverres saga, hvor dens navn forekommer, *Selasjór*. Indbyggernes navn er *Selbúar* med den samme forkortning som f. ex. i Sparbyggir af Sparabu, Stjórdœlir, Verdœlir af Stjóradalr, Veradalr.

---

*) Flatøbogen; i hskr. Eirspennill, som er lagt til grund for den nyeste udg. (Chnia. 1873), forekommer kun indbyggernes navn, ikke bygdens og søens, i Flatøbogen ikke søens navn; i de øvrige hskr. nævnes kun indbyggerne og søen.

Der findes fra alle kanter af landet et temmelig stort antal navne, sammensatte med *bú*, de fleste navne paa bygder og grender, adskillige ogsaa gaardsnavne. Den første sammensætningsdel ender i regelen paa *a* og maa dels opfattes som et adjektiv i bestemt form, dels som gen. fl. Det første har man afgjort i Einabú i Lesje, den ensomme bygd, hvis denne form, der opføres af Munch (Beskr. 136) er hjemlet*); det andet tilfælde have vi aabenbart i Kleppabú, Klebu af kleppr, fjeldknat, og i Eyjabú, Øier prestegjeld. I enkelte tilfælde kan man maaske ogsaa formode et gen. ent. af et svagt hankjønsord. Forklaringen af disse navne er for det meste vanskelig, da mange af dem indeholde stammer, der ikke let lade sig tyde af det almindelige oldnorske sprog. Det samme gjelder ogsaa navnet Selbu. Saameget kan dog vel med sikkerhed siges, at det ikke med G. Schøning kan afledes af sel, n. en seter; thi dette ord har i gen. fl. selja og en sammensætning dermed maatte derfor have lydt Seljabú (ligesom Seljaland paa Island). Det synes ogsaa meget tvivlsomt, om en forbindelse af denne stamme med bu er tilstedelig, da dette ord medfører betydningen af en fast bosættelse. Og forsaavidt der ved denne forklaring af navnet er tænkt paa at bygden, da den fik navnet, kun har været et seterstrøg, saa er det tilstrækkeligt at fremhæve, at det ved oldfund er godtgjort, at der endog langt oppe i dalen har været fast bebyggelse saa tidligt som i det 6te aarh., i hvilken tid det er urimeligt at antage, at en anden bygd skulde have havt seterbrug i en saa langt borte liggende dal. — I et dalføre mellem Frosta og Skogn ligger en gaard Selbu, hvis ældre form dog neppe er bekjendt. Forøvrigt findes der mange navne begyndende med Sel, hvoraf en hel del maa afledes af selr, en sælhund, nogle vel ogsaa af adjektivet sæll. At man ikke tør tænke paa den sidste stamme i nærværende tilfælde, maa ansees som godtgjort dels ved den ældste gjengivelse af navnet i sagaerne, dels ved at søen isaafald ikke kunde have hedt Selasjór.

---

*) Ol. d. h. saga, Hskr. cap. 189, har *Einbui*, men den nuværende form Enebo synes dog at forudsætte *Einabu*.

Naar vi se paa de øvrige stedsnavne, saa finde vi i flere strøg af bygden navneformer, som ere almindelige i landets ældste bygder og kunne ansees for i regelen at hidrøre fra en ældre periode af hedendommen, eller for at bruge en archæologisk betegnelse, fra den ældre jernalder. Dette er saaledes tilfælde med søens nordre strand (Stranden), med bygden om søens østende (Indbygden) og den høire side af elven omtrent 1 mil op fra udløbet. Her findes saaledes uafledede stammenavne: *Grøte*, et hyppigt navn, saaledes i Opdal, Rennebu, Meldalen, Lærdal *); gammel form: Grjót, á Grjótom (mandtallet af 1521: Grøttom) af grjót, n. sten. *Mo. Uglen* (1521: i Ogle) ogsaa i Verdalen (1521: Agle), Klebu (i Oghl, Dipl. Norv. 2,305), Daviken o. fl. st.; den oprindelige form er maaske Øgl. *Evja. Lid. Belle* forekommer paa 2 forskjellige steder og er maaske 2 navne, da det ene skal udtales Bell', det andet Belle; med det første kunde jevnføres Belle i Aurland (j Belle, Bjørg. Kálfsk. 47, altsaa et stammeord) og Bell i Indre Holmedal, med det andet Belle i Lesje, der maa have hedt Bellin, da Dipl. Norv. 3,690 har: a Bællene, og altsaa være en sammensætning med det gamle vin. Stammenavne af ældste slags ere ligeledes *Hove* og *Berge*, dativformer af Hov og Berg (i 1521 endnu Berg); dativformer ere som bekjendt meget almindelige i gaardsnavne, en følge af, at de mest nævntes med en præposition foran. Det ældgamle sammensætningsled vin, der rimeligvis betegner: græsvold, frodig græsgang, har man ogsaa i *Vælve*, i 1521 Vilwen, hvoraf den gamle form kan sluttes at være Vilvin af stammen vil, behagelig, glædelig; det burde nu skrives Velve. *Punde*, udt. Pund', er ikke noget stammenavn, og er vistnok af forholdsvis nyere oprindelse; dets forklaring fremgaar af skattemandtallet af 1521, der har „pa Vndhe“ d. e. uppi undir, oppe under (fjeldet). Det

*) Derimod er det uhjemlet og urigtigt, naar Munch (Beskr. s. 83) opfører Grjót som det ældre navn paa Orkedalens prestegaard, idet det af Aslaks jordebog s. 114, Dipl. Norv. 5, 349 og 3, 4 sees, at det har været Grýtingr, hvorved altsaa correktheden af navnet Kárr af Grýtingi i Haakon den godes saga cap. 19, hvorom Dr. G. Storm, Hist. Tidsskrift IV, 460 ytrer tvivl, er godtgjort.

kan sammenlignes med „pund Torva“ i Thjøtta pgjeld i Helgeland, undir Bjørgum i Vors, undir Brekko i Aurland o. fl. (jf. Hist. Tidsskr. I, 90). Af sammensætninger med den utvivlsomt ældgamle endelse heimr findes flere: *Soleim*, i middelalderen Solheimr (A. B. s. 41. 120), et særdeles hyppigt navn; *Fugleim*, ældre form utvivlsomt Fuglheimr; *Hoeim*, Háheimr (i 1521: Hoim, ligesom Solim) af hár, høi, et navn der dels udtalt Hoem, dels Hojem forekommer i mange bygder; *Eidem*, om hvilket der kunde være tvivl, da mandt. af 1521 har Edom, hvorefter den gamle form skulde være Eið. Den ligeledes meget gamle endelse *lo* have vi i *Kvello* og *Killo*, hvilket vel rettere burde skrives Hjello eller Hillo (i 1521: Hiello) af hjell, gn. hjallr, en høi terrasse, et ord, der i flere bygder nordenfjelds nu udtales kjell; denne forklaring stemmer fuldstændig med gaardens beliggenhed. Til disse kan endnu føies nogle vistnok ældgamle navne. *Sletne* er sikkert samme navn som Sletner i Eidsberg, før: Sletnar (den Røde Bog s. 164); det maa være en afledning af sléttr, slet, jevn, og med hensyn til afledningsmaaden kan det vel sammenlignes med Ljosnar, nu Lysne i Lærdal (Bergens Kalvsk. s. 43: Liosnom), der vel maa afledes af ljóss, og med Kviknar i Gudbrandsdalen og Østerdalen af kvikr; det betegner saaledes vel omtrent det samme som Sletta, maaske med en liden modifikation i betydningen. *Kallar* (i matr. Kalar) er et eiendommeligt navn, som man kunde fristes til at jevnføre med de i Lom saa hyppige sammensætninger med arf (Blaker, Brandser, Skamser osv.), hvis denne endelse ellers kunde paavises i det nordenfjeldske. Prestegaardens navn skrives i matr. *Næsthveit*; det er utvivlsomt kun en gjetning, og thveit forekommer neppe paa denne kant af landet; Dipl. Norv. 5,598 (a. 1430) har Næstene kirkia og a Nestene, hvorefter den gamle form maa være Nestin eller Nedstin, en sammensætning med vin; gaarden ligger meget lavt. Mandt. af 1521 har Nesth, der ei kan være den rette form.

Til navne, der vel ere noget yngre, men dog gaa op til den senere hedendom, høre sammensætningerne med stad, hvoraf man i Selbu har: Baldstad, Kjelstad, Haastad, Marstad, Mebust,

Krokstad, Samstad og Oksstad. *Kjelstad* af mandsnavn Ketill (etilstadom i A. B. s. 40 er vel feil for Ketilstadom). Naar man for *Samstad* i A. B. s. 120 har Sodhomostadhe, maa det vel betragtes som en middelaldersk etymologisering; det kommer snarere af mandsnavnet Sámr. *Mebust* (i matr.) vilde i det gamle sprog hede Meðalbólstaðir; men da det i 1521 heder Møglebostad og nu udtales Mobust, er vel den gamle form Miklibólstaðr af mikill, stor, og det burde hellere skrives Møbust; navnet er meget almindeligt især i det vestlige af landet, og den sidste del forkortes stadig til — bust. *Baldstad* kunde ligesom Baldstad i Lofoten komme af et mandsnavn Baldrekr (A. B. s. 96: Baldrekstadum); med gudenavnet Baldr har det vistnok intet at gjøre. *Marstad* kommer maaske af marr, en hest, hvis det ikke indeholder en forkortelse.

Til slutning et par bemærkninger om nogle navne af uvis ælde. *Rønsberg* kunde afledes af reynir, rogn, men rettere vel af hreyni, n., en afledning af hraun, stenurd, nedramlet sten, hvilket netop passer paa det berg, under hvilket gaarden ligger; den gamle form i saa fald Hreynisberg. Det kan vistnok ikke ansees som afgjort, at navnet er saa gammelt som de ovenfor omtalte gravhauge paa gaarden. Navnene Møbust og især Baardsgaard, Rønsbergs nabogaarde, antyde, at et ældre navn her er kommet bort. *Rolset* staar ikke som i matr. formodet for Roaldset, men kommer af navnet paa elven, der flyder forbi, Rotla eller Rosla (det udtales med den samme sterkt mouillerede lyd som f. ex. kvisl og som nærmest kunde gjengives med Roltla); i middelalderen altsaa: Rotlusetr.

Bygden har selvfølgelig en hel del flere stedsnavne, som jeg her ikke har omtalt, dels fordi de ere lidet merkelige eller yngre, dels fordi jeg intet har at anføre om dem. Af de gjennemgaaede vil det imidlertid i hvert fald fremlyse, at bygdens første bebyggelse ikke kan falde meget længere ned i tiden end de fleste nabobygders.

Der findes endnu mange gravhauger i Selbu, skjønt det vel kun er rester af, hvad der engang har været. Hvis de oldfund,

som gjøres, blive omhyggeligt behandlede og bevarede, og hvis navnlig gravlevningerne kunne blive undersøgte paa sagkyndig maade, ville fundene kunne yde de bedste bidrag til yderligere oplysning om bygdens oldtid.

Faste fornlevninger og oldsagfund

i Nordre Throndhjems amt

af K. Rygh.

Siden N. Nicolaysens verk Norske Fornlevninger, der har været et grundlag for den senere tids archæologiske forskninger i Norge, afsluttedes i 1866, er kjendskabet til landets fornlevninger i betydelig grad udvidet. Dette gjelder ikke mindst Throndhjems stift, hvor der fra Klüwers tid, og indtil Norske Fornlevninger udkom, i det hele taget kun var blevet udrettet meget lidet til at undersøge og samle det store materiale, som forefindes, medens den største virksomhed i denne retning netop har fundet sted i det sidste decennium, udgaaende dels fra Foreningen til fortidsmindesmerkers bevaring gjennem dens throndhjemske afdeling, dels fra Videnskabsselskabet. Redegjørelserne herfor ere imidlertid spredte paa forskjellige steder, hvorfra den, der har brug for en oversigt i en eller anden retning, med møie og tidsspilde maa samle det, han behøver. Der er ingen sandsynlighed for, at man vil kunne faa en ny udgave af Nicolaysens verk, da en saadan vilde blive saa vidløftig, at den vilde medføre uforholdsmæssige omkostninger. Derimod vil det være et baade overkommeligt og utvivlsomt nyttigt foretagende at udgive samlede oversigter over enkelte, mere afsluttede distrikters fornlevninger, og en saadan er det, jeg her vil levere for Throndhjems stift, idet Videnskabsselskabets direktion har givet mig adgang til at faa den trykt i dets skrifter. Da der imidlertid netop er udgivet en fortrinlig oversigt over fornlevninger i Nordmøre og Romsdalen af B. E. Bendixen i Foreningens aarsberetninger for 1877 og 1878, vil mit arbeide dog kun komme til at omfatte Nordre og Søndre Throndhjems amter og vil for rummets skyld blive delt i to afdelinger, saaledes at den første i nærværende hefte omfatter det nordre amt. Stoffet er ordnet geographisk i det væsentlige efter den plan, som er fulgt i Nicolaysens Fornlevninger, foruden af andre grunde fordi arbeidet ogsaa er bestemt til at være en støtte for mænd omkring i bygderne, som ønske at yde sit bidrag til oldtidsforskningen, og for hvem det gjælder at vide, hvad der er kjendt i hver enkelt bygd. Behovet for en mere systematisk oversigt vil forhaabentlig kunne fyldestgjøres ved et systematisk register. Jeg har udelukkende taget hensyn til levninger fra

hedendommen, da de middelalderske rettest vil kunne gjøres til gjenstand for et særeget arbeide.

For at undgaa altfor mange citater ere hovedkilderne kun citerede engang for hvert prestegjeld. I citaterne og ellers ere nogle forkortelser anvendte: N. Fornl. = Norske Fornlevninger af N. Nicolaysen, Aarsb. = Aarsberetning fra Foreningen til norske fortidsmindesmerkers bevaring, Vidsk. Skr. = det kgl. norske Videnskabers Selskabs skrifter, C. = universitetets oldsagsamling i Christiania, B. = Bergens Museums samling, T. = Videnskabsselskabets samling i Throndhjem; det tilføiede tal betegner numeret i samlingernes kataloger; æ. j. = ældre jernalder, y. j. = yngre jernalder.

Leka prestegjeld.

N. Fornl. 670—675. Reiseindberetninger af I. Undset 1873 (hskr.) og K. Lossius 1877 (Vidsk. Skr. VIII, 213 ff.)

Prestegjeldet bestaar kun af et sogn, der omfatter hovedøen Leka og en del af fastlandet langs seilløbet og omkring Aarsetfjorden og Eiterfjorden. Nordgrændsen for det gamle Naumdølafylke, til hvis ydre halvdel Leka tilligemed Nærø, Kolvereid, Fosnes og Flatanger hørte, gik nordligere end grænsen for Namdalens fogderi, idet den ogsaa omfattede en del af Bindalen.

Nordenfor *Huseby*, hvor kirken ligger, mellem denne gaard og Skeid ligge nogle mindre gravhauger; endel andre findes søndenfor gaarden henimod Frøvik; en fortælling om, at der i de sidste skulde være fundet guld og penge, maa ansees som opdigtelse. — Paa *Frøvik* i en sandmel ved Brikdalsbroen blev i 1865 fundet en enegget *kniv* af rødbrun *skifer* (C. 7468, afbildet Aarsb. 1875 fig. 4). — Mellem Frøvik og *Haug* findes flere gravrøser i en udmark, hvoraf 2 ovenfor veien paa Frøviks grund, flere nedenfor veien paa Haugs grund, deriblandt en temmelig stor. — Paa *Solsem* ligge 5 hauger lidt ovenfor gaardene, længere oppe 7 røser, der nu ere noget overgroede. I en liden fjeldkløft et par tusinde skridt fra gaardene findes en langstrakt forhøining, fra 2 til 4 m. høi, bestaaende af et meget haardt comglomerat; i denne er en hule, 2 m. i tvermaal og 1 m. høi, med en meget lav aabning. Den kaldes af almuen Emaovnen og er tildels bleven antaget for et verk af menneskehænder, men med liden sandsynlighed, da det hverken lader sig forklare, hvorledes den skulde være dannet. eller i hvilket øiemed, ligesaa

lidet som der kan paavises noget andet verk af denne beskaffenhed. — Paa *Vaagen* paa øens vestside skal der findes nogle hauger og en større røs. — Paa *Stene* findes nogle hauger ved søen syd for gaardene, længere i nord en samling af røser; i en af disse er fundet en korsformet *bøilespende af bronce* (T. 1227) af omtrent samme form som Aarsb. 1872 fig. 12. Det er det eneste exemplar af denne type, som hidtil kjendes fra de to throndhjemske amter. — Paa *Kvalø* (Hvaley) er der nogle hauger nær gaardene. — Paa *Skeid* findes levninger af en overmaade stor gravhaug, maaske den største i landet næstefter Raknehaugen paa Romerike. Den skal oprindelig have været omtr. 350 skridt i omkreds og efter en beretning omtrent 10, efter en anden henimod 30 alen høi; det sidste maal er vistnok overdrevet, medens det første turde være for lavt. Omkring den har været en nogle fod høi og bred afsats, som ogsaa er fundet ved enkelte hauger paa andre steder. Der haves beretning om 4 gravninger i den, men allerede før den første var der gravet et dybt hul i midten. I 1755 foretoges en gravning af 10 mand i 8 dage, i 1775 en anden paa foranledning af Schøning ved et kompagni soldater under ledelse af løitn. Lehne i 1½ dag, i 1780 en tredie, og endelig skal der være gravet for fjerde gang omkring 1840. Efter de beretninger, vi have om disse gravninger har haugen bestaaet af sand, men har havt en indre kjerne af runde løftestene paa omtrent ⅓ af haugens tvermaal, som af nogle er bleven opfattet som en muret hvelving. I den øverste del af sandhaugen fandtes 2 kullag af samme vidde som den underliggende stenrøs, hvert omtr. 30 cm. dybt, adskilte ved et lag sand af 1—2 meters dybde, det øverste kullag 2 m. under overfladen. Inde i stenrøsen har der været et rum, dannet af furubjelker, forbundne med indtil 25 cm. lange jernbolte, hvoraf der ved gravningerne blev fundet en mængde, ligesom af klinksøm. Efter en beretning skal dette rum have været delt i 2 ved en fra syd til nord gaaende mur af runde stene, efter beretterens mening til støtte for bjelkerne, da begge halvrum tilsammen havde en bredde af omtr. 12 m.; maaske er denne mur dog kun de fra røsens øvre del nedramlede stene.

Ved siden af denne mur fandtes under en flad stenhelle, som antoges oprindelig at have været opreist, et fuldstændigt skelet af et menneske, der maa have havt siddende stilling, da ryg- og ribbenene laa under hovedskallen og skulderbenene. Ved siden af dette fandtes et 60—70 cm. langt stykke af et *sverd* af jern og ikke langt derfra nok en hovedskalle og nogle andre ben, hvoriblandt et skulderblad af noget mindre størrelse end paa det første skelet. Derhos fandtes der i rummet en stor mængde ben af kjør, smaakreatur og svin, deriblandt ogsaa horn og klover af kjør. Af andre fund nævnes fra den første gravning en stor *kjedel* af metal med indgravne billeder, hvis bund var fortæret af ir; men beskrivelsen af den er meget usikker. — Det levnede af haugen er i den senere tid blevet betydeligt formindsket ved at en bæk er bleven ledet ind paa den; i 1877 var dog bækken igjen bleven ledet tilbage til sit forrige leie. Kun den sydvestlige del er endnu tilbage tilligemed en masse sten, der ligger igjen paa midten af haugens tomt, og som alene er saa stor som en betydelig gravrøs. — Det har været den almindelige mening, at det er denne haug, som ifølge sagaen Naumdalskongerne Herlaug og Hrollaug lod opføre, og hvori Herlaug lod sig begrave med 11 mand, og naar man undtager sagaens beretning om, at kalk var anvendt ved bygningen, som vistnok i hvert fald er urigtig, da kalk neppe har været anvendt saa tidligt i Norge, er der heller ikke noget afgjørende, der synes at gjøre en saadan mening urimelig, forudsat at sagnet om Herlaug er historisk. At der kun er fundet ben af 2 mennesker, medens 12 skulle være begravne, kan der ikke lægges megen vægt paa, da gravningerne aldrig have været sammenhængende. I hvert fald maa haugen henføres til y. j., idet der ikke kan lægges nogen vægt paa de usikre angivelser om metalkjedelen. At den ydre halvdel af fylket og deraf igjen især Leka, Nærø og maaske en del af Fosnes i oldtiden har været den bedst bebyggede og fornemste del synes utvivlsomt, og der er derfor heller ikke noget usandsynligt i, at de omtalte konger eller jarler kunne have boet paa Leka. — Foruden denne store haug fandtes der i 1775 mange runde og aflange hauger paa

gaarden. I 1873 saaes endnu nogle mindre hauger i retning mod Huseby. Af fund i disse hauger kjendes: i 1820 et overbrudt tveegget *sverd af jern* med rette hjalter, fundet i haug (B. 1360) og fra en anden haug i 1829 en oval *skaalspende af bronce* med enkelt plade (B. 420), maaske funden sammen med en dreiet skive eller knap af sten*). — Paa den mellem Leka og fastlandet liggende *Madsø* fandtes i 1873 mange gravhauger af sand, hvoraf dog flere vare udjevnede ved dyrkning; i en af disse ved *Madsøvik* er fundet et ubrændt lig og en tveegget *spydspids* med fal af jern (T. 1225), i en anden en *skjoldbule (?)* af jern af ualmindelig lav, flad form (T. 1226), i en tredie skal være funden en *ringnaal af bronce,* over 10 cm. lang, tilligemed adskillige *klinksøm,* som ikke blev bevaret. — Paa *Gutvik* (Gautvíkr) nordligst paa fastlandet findes hauger paa alle 3 gaarde og paa nordre G. skal der være gjort *fund af jernsager.* Paa søndre G. saaes i 1877 ved søen 4—5 runde hauger og paa et par af dem stod stene af 60—70 cm. høide. — Paa *Rossvik* eller Rødseid fandtes i 1835 en enegget *kniv* af rødbrun *skifer* (B. 99, afb. i Loranges katal. s. 28; i samlingens originalkatal. er først skrevet Rosvik, men dette siden rettet til Roseide, og det er neppe nu muligt at afgjøre, hvilket det rette findested er); den skal være funden i en haug, der var bleven udskaaret af en elv. — Ved *Fjeldvik* findes flere røser. Paa en fjeldtop lige op for gaarden ligger en røs og nær den en bautasten. I marken østenfor gaarden saaes i 1877 en udkastet røs, i hvis midte der var et rum i form af et T, bygget af større stene end røsen forresten. I nærheden deraf saaes en del stene i en temmelig regelmæssig kreds. — Paa *Nord-Eitran* paa en høide ovenfor gaarden og ved veien ligge nogle røser, hvoraf en var udkastet før 1877; den skal have havt et kammer, hvori der fandtes kul og aske, med et gulv lagt af runde smaa stene. Nedenfor hu-

*) Anførselen i N. Fornl. om, at der sammen med spenden fandtes en spyd- eller pilespids af sten synes derimod efter en udskrift af den ældre katalog, som samlingens bestyrer velvillig har meddelt mig, at bero paa en sammenblanding i katalogen af dette fund og det nedenfor nævnte fra Rossvik (eller Rødseid).

sene paa en mod søen jevnt skraanende slette har der været flere runde og en aflang haug; her skal man for længere tid siden have fundet en *guldring* „med 3 baand" og et *sverd*. — Nær *Sør-Eitran* i Oksvikskardet mellem Eiterfjorden og Rødsfjorden ligger en røs, hvori der skal være gjort fund af *jernsager*. — Paa *Rødseid* fandtes i 1829, efter sigende i en haug, en nu omtr. 12 cm. lang, 4 cm. bred *spydspids* af rødbrun *skifer* med tange og agnorer (B. 68, afb. i Loranges katal. s. 28). Ligesaa er maaske den ovenfor under Rossvik nævnte skiferkniv funden paa denne gaard. — Paa *Klungervik* gjordes der i 1701 i en stenrøs et fund fra y. j. Idet en arbeider brød sten i den, stødte han under et stenlag paa et over en haandsbredde tykt lag af sort jord og fandt deri en *armbøile af sølv*, levninger af menneskeben, stykker af en plade af ben, en kunstig arbeidet *nagl (?) af bronce*, endel *ravperler*, der laa i en tredobbelt række, samt en mængde *klinksøm*. Armbøilen, der blev sendt til Kjøbenhavn og nu findes i museet for nordiske oldsager (nr. 8407), er afbildet hos I. Undset, Nordiske oldsager i fremmede museer s. 49.

I dette prestegjeld er der desuden, uvist paa hvilke steder, men sandsynligvis i hauger fundet en *perle af rav*, en af hvidt *glas* og en af *mosaikglas* (B. 108, indkommen i 1828) og en stor *perle* af *glasmosaik* med blaa bund og hvide og røde indlægninger (B. 498, indkommen i 1847, jf. Loranges katalog s. 112). Det lader sig neppe afgjøre, om de er fra æ. j. eller fra y. j.

Fra Leka prestegjeld kjendes saaledes 3 fund fra stenalderen, alle tilhørende den arktiske, nemlig fra Frøvik, Rossvik (eller Rødseid) og Rødseid. Fra æ. j. 1 fund: fra Stene. Fra y. j. 7 fund: 3 fra Skeid, 3 fra Madsøvik og 1 fra Klungervik. Usikre fund, enten fra æ. j. eller fra y. j.: 1 fra Gutvik, 1 fra Nord-Eitran, 1 fra Sør-Eitran og 2 uden nærmere stedsangivelse.

Kolvereid prestegjeld.

N. Fornl. 675. Reiseindberetning af K. Lossius 1877 (Vidsk. Skr. VIII, 218 ff.).

Prestegjeldet bestaar af 2 sogne, Kolvereid sogn omkring Nordre og Søndre Saltenfjord, ytre Foldenfjord og dens arme Oplog- og Kvistenfjord, Foldereid sogn omkring indre Foldenfjord.

Kolvereid sogn. Paa øen *Gjerdingen* findes endnu nogle

hauger. I 1830 fandtes i en haug en bolleformet *kjedel* af *grøtsten* (B. 396) og sammen med den efter beretning af I. Undset i 1873 et *sverd*, et *øxeblad* af jern, en *skaalvegt* af *bronce* og nogle *perler*. Ifølge Lossius's beretning var der sammen med kjedelen fundet et *sverd*, en *perle* og levninger af et *ubrændt lig*, medens der senere, formodentlig i en anden haug, med *ubrændt lig* blev fundet et *sverd*, et *øxeblad*, en „kobberhjelm"(?) og *perler* m. m. — Paa *Edshaug* fandtes i 1877 en haug og paa Moneset under *Vereim* nogle stenrøser. Paa *Langstrand*, ligeledes en part af Vereim, 3 hauger; i en af dem skulde være fundet en tverøxe eller *hakke* af *jern*. — Paa *Nubdal* er for flere aar siden fundet et *sverd* med metalbelæg paa heftet og et *øxeblad* af *jern*. — Paa *Lid* (Hlíðir) er for lang tid siden fundet et *sverd* af *jern*; senere et redskab af sten, der rimeligvis har været en *spydspids* af rød *skifer*. Paa en plads under gaarden skulde der for nogle aar siden være fundet et *sverd* og en *spydspids* (?) af *jern*, der i 1877 antoges mulig at være bevaret. Paa en anden plads, *Hestehagen*, skal der findes en stor haug. — Paa Langneset under *Fjær* er en haug, og paa *Ramfjord* (Hrafnafjørðr) nogle hauger, og en *spydspids* af *jern* skal være funden her. — Paa *Bjerknes* ligge nogle røser paa høiderne mod Remmastrømmen; i en udkastet røs oppe i skoven omtr. 20 skridt fra strømmen saaes i 1877 et kammer af store paa kant satte heller med afkastede dækheller, henimod 2 m. langt og 1 m. bredt; den ene langside var dannet af en eneste helle. — Paa *Lidvik* findes flere røser østenfor gaarden og nogle andre paa en bjergknaus i syd. Ikke langt fra husene skal have ligget et stort gravkammer, hvis stene brugtes til bygningerne. — Paa prestegaarden *Kolvereid* findes paa Aaneset 3 store hauger og i gaardens udenge flere mindre, hvori der skal være fundet kul; i skoven østenfor gaarden 1 haug. — Paa *Mulstadneset* en part af Mulstad (Múlastaðir) er fundet og igjen bortkastet et 8 cm. langt odstykke af en *spydspids* af rød *skifer*. — I udmarken mellem *Hofles* og *Skagemoen*, sandsynligvis paa den sidste gaards grund, findes 4—5 røser, opkastede af sten ovenpaa et lag af fjæresand; nogle af dem ere udkjørte, hvorved der i

1877 i en af dem blev fundet et par *klinksøm* og nogle brudstykker af *jern*, maaske af en skjoldbule (T. 1896) tilligemed levninger af et ubrændt lig og efter en usikker meddelelse et stykke af et *kar* af brændt *ler* med udbrættet kant og sort af farve, der blev bortkastet af finderne. — Paa *Skage* findes hauger i udmarken baade i øst og i vest for gaarden; i en af dem skal engang være funden et stykke af en „*krukke* af blaa farve“ (en skaal af grøtsten?). — Paa *Smines* (Smiðjunes) paa sydsiden af Foldenfjorden i skoven sydøst for husene staar en *bautasten*, noget over 2 m. høi, 50 cm. bred og 15 cm. tyk; i nærheden af den er ingen hauger, men nordenfor gaarden ovenfor nøstene ligge 4 større røser i en granskov og ved Kvalholmsvalen i den samme skov en stor røs. Paa skraaningen fra husene mod søen findes flere smaa forhøininger af jord, hvis udseende ikke nærmere beskrives. — Paa *Lund* et lidet stykke fra husene paa den østligste gaard saaes i 1877 en udkastet haug og en anden nedenfor mod søen. Ved fjorden Fjærangen skulde der findes nogle hellekister, hvori der var fundet kul, og ved bunden af samme fjord paa en fra søen ubestigelig berghammer en befæstning med en stenmur mod landsiden, omtr. 12 m. lang og over 1 m. høi. — Paa *Hareneset*, en udpartet del af Lund, paa en sandmo nær søen og omtr. 30 m. høiere end denne, blev der 1 m. dybt i jorden fundet en *spydspids* af rødbrun *skifer* med tange og agnorer, der oprindelig har været over 12 cm. lang, men hvis odstykke er bortkastet efter fundet (T. 1885). — Paa *Galtvik* ved Oplogfjorden ligge vestenfor gaarden i Aarviken 4—5 smaa aflange, firkantede forhøininger med grøft omkring, der maa ansees for en art gravhauger. — Paa *Geisnes* findes 2 røser nordenfor husene og 1 i syd imod nøstene. Fremdeles saaes i 1877 et par rækker hauger paa engen nær ved husene, men de antoges for maaske kun at være rydningsrøser. Paa *Buøen* ligge 3 hauger lige ved husene.

Foldereid sogn. Paa *Finne* paa nordsiden af indre Folden skulde der i 1877 være et par hauger udenfor husene. — Paa *Krækling* (Klæklengjar) fandtes en stenrøs. — Mellem *Aarfor* og *Skaftnes* skulde der være en aflang røs, „opmuret med lod-

rette sider“ af store stene, omtr. 12 m. lang, 3 m. bred og 1 m. høi med spidse ender, og paa Skaftnes (eller Skafnes) flere røser dels ved søen, dels oppe i marken. — Paa *Foldereid* (Foldareið) skulde der være flere hauger, og paa kirkegaarden var der fundet et *øxeblad* af jern. — Paa *Aune* var der i en udkastet haug fundet et par *lerurner*, hvoraf den ene solgtes til en omreisende, og endnu skulde der findes nogle hauger. — Paa *Kongsmoen* (matr. Kongsnes) ved bunden af Foldenfjorden findes nede imod søen 2 middels store hauger af sand med grøft omkring og udgravne i midten, en paa hver side af veien; der skal være fundet ben og kul i dem. Noget østenfor disse saaes i 1877 ved elven en langhaug tvert paa elvens retning, hvori der var fundet en hel del ben, maaske dyreben, og et par runde hauger, og ovenfor gaarden paa en høiere terrasse var der 2 lignende. — Paa *Aarmo* findes en omtr. 3 m. høi haug. — Paa *Aar* skal der for lang tid siden være fundet nogle „*pile*“ af *jern* med agnorer (Vidsk. Skr. VIII, 9). Paa Fjøsberget var en halv udkastet stenrøs med 2 kammere, som maaske havde været forbundne ved en mellemgang, det største omtr. 3 m. langt, det mindste halvt saa langt; af dækhellerne laa endnu et par paa sin plads i 1877. Noget søndenfor paa det samme høidedrag midt i skoven skulde der findes en lignende røs. — Paa *Saur* fandtes ved pløining 2 *øxeblade* af *jern* paa forskjellige steder, begge sandsynligvis fra y. j. (T. 1892 og 1893). Paa søndre Saur eller Kalmoen har der ligget en haug, hvor nu fjøset staar; ved dens udjevning fandtes en oval *skaalspende* af *bronce* med dobbelt plade af typen Mont. 551. For længere tid siden var der, sandsynligvis paa et andet sted, fundet et *sverd* af *jern.* Fremdeles er der paa gaarden endnu en haug og imellem den nordre og søndre gaard ligger en haug vestenfor veien.

Efterretningerne om dette sogn indtil Kongsmo støtte sig til beretninger paa anden haand.

Fra Kolvereid prestegjeld kjendes altsaa fra stenalderen 3 fund: fra Lid, Mulstadneset og Hareneset, samtlige spydspidse af skifer, hvoraf kun den sidste er bevaret; fra æ. j. 2 tvivl-

somme fund: fra Aune og Aar; fra y. j. 6 (8) fund: fra Gjerdingen 1 eller 2, Nubdal, Skagemoen, Saur 3 eller 4; usikre fund, enten fra æ. j. eller fra y. j: fra Langstrand, Lid (2), Ramfjord og Skage.

Nærø prestegjeld.

(N. Fornl. 669 f. Reiseindberetninger af I. Undset 1873 (hskr.) og K. Lossius 1877 (Vidsk. Skr. VIII, 205 ff.)

Prestegjeldet bestaar af Nærø sogn paa fastlandet og nogle mindre øer og Vikna sogn, de store øer, indre, midtre og ytre Vikna og en del mindre.

Nærø sogn. Mellem *Thorstad* og *Galmandsvik* var der efter Schøning i 1775 en mængde hauger; i en af dem var der fundet afvexlende lag af sand og kul. I 1873 saaes der ved hvert af disse steder en stor røs paa en høide ved søen og i 1877 paa pladsen Dalen søndenfor Thorstad 2 hauger. — Paa *Ottersø* findes ved søen nogle røser, hvoraf en har en opreist bautasten. — Paa *Holand* vestenfor husene i en løvskov ligger en rund haug. — Paa *Sandnes* ligge flere hauger langs stranden ved Sør-Saltenfjorden; i en eller flere af dem skal være fundet et *sverd*, en *spydspids* af jern, et par *skaalspender*, *klinksøm* og hovedskaller, altsaa med *ubrændt lig*. Syd for gaarden paa en høide mod store Vedevandet ligger en stenrøs. — Paa store *Vede* (Viðir) ovenfor husene er for længere tid siden fundet et *sverd* og et *øxeblad* af jern; paa et andet sted i en ager, hvor der engang havde været have, var der fundet 3 sølvmynter, der sandsynligvis dog have været fra nyere tid. — Paa *Skillingstad* skal der i en stenrøs søndenfor gaarden være fundet en *spydspids* af jern. — Paa kirkegaarden paa *Nærø* (Njarðey) fandtes ifølge Kraft omkr. 1830 et 1,5 m langt *vævspyd* („sverd“) af *ben*. — Paa *Varø* (Varey) ved Arnøfjorden findes et par hauger ved søen og endel stenrøser oppe paa nogle bergknauser og paa *Kjeøen* nogle røser og en stor langhaug. — Paa Store *Val* fandtes for flere aar siden i en stenrøs ved søen, hvoraf endnu noget er tilbage, et *sverd* og en *spydspids* af jern; ved udpløining af en haug skal der være fundet et *sverd* af jern og et par *skaalspender* af bronce. Paa Dyrneset under samme gaard findes nogle røser,

og paa den til gaarden hørende Valø flere hauger. — Paa *Laugen*, den inderste gaard paa Laugsneset mellem Arnøfjorden og Foldenfjorden, har før været en mængde hauger, allerede før 1835 (Kraft 6,236) var endel udgravne, og nu ere de fleste udjevnede, hvorved der skal være fundet *sager* af *jern*. I udmarken findes endnu en stor stenrøs. — Paa Lille *Val* er et par hauger. — Paa *Thorland* fandtes nogle aar før 1873 i en sandhaug et *øxeblad* med meget bred eg, en *hammer* og en *spydspids*, alt af jern, senere opsmedet, samt en gjennemboret flad *sten* med hul gjennem midten, rimeligvis en *værsten* (T. 1217). Paa et andet sted aabnedes før 1873 en 2 m. lang og henimod 1 m. bred hellekiste, hvori fandtes nogle stumper af *jern* i sort jord; en anden hellekiste havde intet indhold. Endnu fandtes i 1873 nogle røser igjen nær søen. — Paa *Hamlandsøen* under Hamland findes en haug. — Paa *Hundhamer* blev der før 1870 i en stenrøs fundet et par ovale *skaalspender* med enkelt plade og en ligearmet *bøilespende* af bronce (T. 644. 645). Paa *Stene* (Steinn) findes hauger og røser paa flere af gaardene. Ved at udjevne en haug paa tunet paa den nærmest søen liggende gaard fandtes sammen med *ubrændt lig* en bolleformet *kjedel* af *grøtsten*, 12 cm. høi og 24 cm. i tvermaal oventil, med brudstykker af en *hadde* af jern og af en *spydspids* samt nogle *klinksøm* (T. 1888—1890). — Paa *Ramsta* (Hrafnista*) findes nu kun 1 haug; endel gjennemborede stene skulle være fundne i jorden. — Paa *Lundring* ved pladsen Flosand er i en sandhaug fundet et *øxeblad* og et 21 cm. langt, smalt stykke *jern* (T. 1220. 1221) med en mængde *klinksøm* og levninger af et *ubrændt lig*. — Paa *Rossø* findes 2 røser. —

Vikna sogn**). Paa *Rørvik* findes flere hauger paa bunden

---

*) Sandsynligvis er det denne gaard paa Laugsneset, der svarer til det gamle Hrafnista, landnamsmanden Ketil høngs ættegaard, medens Ramstad paa ytre Vikna er det gamle Raumastaðir (Aslak Bolt s. 85).

**) Vikna er den gamle form ligesom den nu i udtalen brugelige, medens Vigten er en ren forvanskning, opstaaet ved den misforstaaelse, at det endende a er artikelen i hunkjøn (ligesom ved Frosten for Frosta). Forsaavidt man ikke optager formen Vikna, bør man dog skrive Viknen, ikke Vigten.

af et lidet dalstrøg; i en af disse ved pladsen Engan*) gjordes i 1871 et fund af en *spydspids* af jern med isiddende stykker af træskaftet, underpladen af en oval *skaalspende*, en *dopsko* til en sverdslire og en liden glat skaal af en *skaalvegt* af bronce (T. 1501—1503 og 2148; dopskoen er afbildet Aarsb. 1875 fig. 34). — Paa *Ryem* fandtes ifølge Schøning i 1775 en større samling gravhauger, end han kjendte paa noget andet sted i Namdalen, undtagen paa Hunn i Overhalven og paa Hov i Fosnes; de vare dels runde, dels aflange og allerede da tildels udgravne. I 1877 fandtes der endnu flere hauger dels lige ved søen, dels et lidet stykke længere oppe i en dalsænkning mellem nogle mindre høidedrag, hvor jordbunden er skjælblandet sand. Før Schønings tid var der paa disse gravpladse fundet menneskeben, hestehoveder, stykker af *sverd* m. m. I 1852 indsendtes som fundet i forskjellige hauger: et par ovale *skaalspender* af bronce med dobbelt plade og 9 paanaglede knopper (som Hildebrand, Statens hist. Museum fig. 55) og stykker af en *skaalvegt* af bronce (C. 1740), 17 *perler* af *glasmosaik* og en *knap* af *glasmosaik* og forgyldt *bronce* (C. 1741), samt 5 *perler* af bergkrystal af forskjellig form (C. 1742); i 1862 et stykke af et tveegget *sverd* af jern med træslire, en tveegget *spydspids* af jern og en oval *skaalspende* af bronce med enkelt plade med 7 paanaglede knopper og 2 faste ornamenter paa siderne (C. 2893—2895); i 1869 et par ovale *skaalspender* med dobbelt plade som Svensk. Forns. 551 og en *spende* af samme slags, men lidt forskjelligt arbeide, en liden *cylinder* af tyndt *broncebli̇k*, 6,5 cm. lang, en oval glat *ring* af samme stof tilligemed et brudstykke af en lignende, hvilke maaske have været beslag om en trækop, alt fundet i en haug af sand (C. 4029—4032, Aarsb. 1867, s. 39); i 1873 et *øxeblad* af jern af skjegøxeform, fundet i en gravhaug (T. 1222); i 1878 et tveegget *sverd* af jern (T. 1937) af y. j.s form, hvis nedre del var opsmedet. For meget længe siden fandtes desuden paa gaarden en oval *skaalspende* af bronce med enkelt plade, der kom til en liden samling paa Grongs prestegaard og

---

*) Fundet er tidligere (Aarsb. 1875 s. 57) efter en unøiagtig meddelelse opført som indkommet fra Kraakø i samme prestegjeld.

siden er indlemmet i T. (nr. 1371, jf. Aarsb. 1874, s. 53). Foruden de indsendte sager skal der endnu være fundet „et sverd af ben", formodentlig et af de almindelige *vævspyd* af hvalben, og i en anden haug en „lerpotte med olie i" (?) og en perle af guld. I flere af de udgravne hauger skal være fundet *ubrændte lig*, i en endog levninger af 5. — Paa *Aakvik* (Akrvíkr) har der paa nordsiden af veien ligget endel hauger, hvoraf i 1873 kun 1 var tilbage; der var dog ogsaa gravet noget i denne, hvorved man havde stødt paa ben. Søndenfor veien laa der 5 hauger i en række, hvoraf dog den ene var næsten udjevnet, uden at noget fund var gjort. — Paa *Evenstad* (Eyvindsstaðir) saaes i 1877 endel hauger ved veien. — Paa *Ofstad*, paa den sydligste af gaardene er et par hauger, bestaaende næsten udelukkende af havskjel; her fandtes for nogle aar siden et *sverd* af jern og en *skaalspende* af bronce; finderen flyttede siden til Kvalø paa ytre Vikna og antages at have taget fundet med sig. Paa en slette, der skraaner jevnt ned mod søen („Kongsvaldet") findes en samling af omtrent 20 hauger, hvoraf 5 aflange i en dobbelt og tildels tredobbelt række parallelt med stranden. Af de runde udmerke et par sig ved sin størrelse, idet en („Kongshaugen") er 80 skridt i omkreds og 3 m. høi, og ved siden af den ligger en anden, 48 skridt i omkreds, dannet af sand og halvt udgraven, i hvilken der er fundet et *sverd* og et *øxeblad* af jern og en *kjedel* af grøtsten (eller en lerurne). Kun øxebladet er bevaret og er fra y. j. (T. 1891). I 1877 undersøgtes i denne samling 2 runde hauger af sand, hvoraf den ene i midten havde en omhyggelig lagt stenlægning, 6,5 m. lang og 2,5 m. bred, med længderetning fra øst til vest, af større stene med mindre stene indkilede i mellemrummene. Ligeledes undersøgtes den ene halvdel af en 43 m. lang og 11 m. bred langhaug, der var omgivet af en grøft, og som havde en indre kjerne af sammenlagte rullestene. I ingen af de 3 hauger fandtes oldsager, kul eller ben. — Paa *Løding* saaes i 1873 en hellekiste, omtr. 2 m. lang og 60 cm. bred, som var sat lige ind til en bergvæg, dækhellerne vare da væltede af, og rummet fyldt med jord. Længere inde i marken paa en høide fandtes et par rø-

ser. — Paa *Vikestad* har der staaet 4 bautastene paa en aflang haug, der nu er næsten udjevnet; derved ere stenene faldne ned, og den ene er bleven ødelagt. Af de 3 øvrige var den ene igjen opreist i 1873. Maaske var det i denne haug, at der fandtes en *plade* af *hvalben* (en talerken eller bret?) og et *øxeblad* af jern, som i 1852 indsendtes til universitetet (C. 1738. 1739). I en sandhaug nær ved gaarden fandtes for flere aar siden haandtaget af et *sverd* af jern og en *hein* tilligemed levninger af *ubrændt lig*. Ved gravning af en kjelder fandtes paa et andet sted en *spydspids* af jern. Nordenfor gaarden ved Møllebækken laa i 1873 en tildels udkjørt stenrøs paa en høide. — Paa *Hansvik* paa den nordligste af husmandspladsene paa vestsiden af viken har der ligget 5 større hauger. 2 af dem vare udkastede før 1877, hvorved der i den ene fandtes et *sverd*, en *spydspids*, et *øxeblad*, en *skjoldbule*, en mængde *klinksøm*, alt af jern, og en *hein*; noget deraf er muligt bevaret. Der var ogsaa gravet noget i de øvrige, hvoraf de to bestod af sand, medens den tredie var dannet af omhyggelig sammenlagte større stene. Ogsaa paa en naboplads fandtes i 1877 flere hauger, hvoraf 2—3 langhauger og et par runde røser. Da en af langhaugene blev udpløiet, var man stødt paa *brændte ben* og mod midten paa en indre stenrøs. — Paa *Løvøen* paa Ødegaardens grund staar en 2 m. høi, 85 cm. bred og 20 cm. tyk bautasten, som oventil ender i en spids. For længere tid siden blev den nedtaget, hvorved det viste sig, at den var ligesaa lang under som over jorden, men kort efter blev den atter opreist paa det samme sted. Nu er den omgivet af agerland, men i 1775 var der ifølge Schøning flere gravhauger i nærheden. Der fortælles ogsaa, at der nærved skal være fundet et *øxeblad*, en *skjoldbule* og *heiner* m. m. Før 1775 var der i en haug i nærheden af bautastenen fundet „benraden af et menneske og mellem dets fødder benraden og hovedet af en hund" samt klinksøm liggende „endevis" efter hverandre. Før 1862 fandtes i en gravhaug, omtrent 400 m. fra søen et par ovale *skaalspender* med enkelt plade og 7 paanaglede knopper (C. 2896). Fra Løvøen indkom desuden i 1872 et *øxeblad* af jern fra y. j. (T. 960). Paa en

flad strækning nedover mod søen, Falkmoen, ligger et par hauger og paa en fjeldknaus nogle røser. — Paa *Kraakø* er fundet 4 *vævstene* og et aflangt stykke bly med et hul (T. 1223). — Paa *Vaagø* mellem indre og midtre Vikna saaes i 1877 en stor rund haug og tomten efter en udjevnet, temmelig stor langhaug. — Paa *Vangsfjord* nordligst paa midtre Vikna findes nogle hauger og røser. — Paa *Drag* skal der findes en haug østenfor husene. — Paa *Kvalfjord* (Hvalafjørðr) ligge nogle røser nordenfor gaarden paa en høide i udmarken. I nærheden fandtes for lang tid siden ved at grave kjælder i en sandhaug et *øxeblad* og et *sverd* af jern, liggende ved siden af et *ubrændt lig*. Søndenfor gaarden laa endnu i 1873 tre hauger, hvoraf en var halv udgraven; her fandtes et *sverd*, en *spydspids* og en *skjoldbule* af jern med et vel bevaret skelet. — Paa *Garstad* er der 4 hauger nær husene og paa den ene en omveltet bautasten, i udmarken i nordost flere røser langs stranden. Ved 1675 skal der i en haug være fundet et stykke *sølv* af form og størrelse som en kjedelhadde. Ved kirkegaarden skal der være fundet en gjenstand af messing, der sammenlignedes med en fiskespade. — Paa *Hasfjord* paa ytre Vikna fandtes en senere tabt *spydspids* af rød *skifer*, omtr. 15 cm. lang og 5 cm. bred. Nordenfor husene langs kanten af en bakke, „Laubakken", var før 1877 udjevnet endel hauger; i en af dem var en stensætning, men ellers gjordes intet fund. — Paa *Ramstad* (Raumastaðir) stod paa Schønings tid en henimod 2 m. høi bautasten, der ikke kunde gjenfindes i 1877. Omtr. 150 aar før Schønings tid skulde der være bleven gravet i en haug paa gaarden af en mand, som efter den tid viste sig som meget formuende, hvorfor man antog, at han havde fundet en skat i haugen. I en bek paa gaarden blev der i forrige aarh. fundet en *fingerring* af guld paa omtr. 8 gr. Nær husene ligger en haug, hvori der var bleven gravet før 1873 uden fund. Ovenpaa den ligger en stor sten, hvorpaa der fortaltes, at en reisende i gammel tid skulde have læst navne; i 1873 kunde dog ingen indskrift sees paa den. Paa den anden side af en liden bek var der i en haug fundet *kul* og *brændte ben*; i et par sandhauger fandtes hele *skeletter* og i en tillige røde

perler. Ved gravning af en kjelder fandtes en gjennemboret aflang *kugle* af brændt ler med rille efter længden paa den ene side, mulig fra hedenske tid (T. 1219). Paa den udenfor i bugten liggende *Hestø* er fundet et *sverd* og en *spydspids* af jern. — Paa *yttre Sund* fandtes i en haug nordenfor husene for lang tid siden et *sverd* af jern. — Paa *Setnes* har der været endel hauger, hvori der er fundet kul. — Paa *Austadfjord* er en haug ved Nygaarden, i hvis indre del man ved gravning stødte paa en stenmur. Paa Belseng, en part af gaarden, findes nogle røser, og paa pladsen Stenvik er fundet en *perle* af bronce og flere af glas; her findes ogsaa nogle røser og en hellekiste. — Paa *Fykestad* skal der findes nogle hauger. — Søndenfor *Urdsund* er i en haug fundet et *sverd* af jern, 2 *perler* af blaat glas og en *knap* af et hvidt stof. Østenfor gaarden paa en liden høide ligge 2 ei særdeles store hauger; paa den ene af dem har staaet en anseelig 5,5 høi, men ganske tynd bautasten; den var falden om, men blev atter opreist i 1873. Nordenfor gaarden ligge 2 røser og nede ved søen nogle tildels udgravne sandhauger. — Østenfor *Sul* tæt ved veien ligger en aflang stenrøs med en opreist sten i den øvre ende og paa hver side af den en mindre rund røs. Ovenfor gaarden er der ved gravning af kjælder i en haug fundet et *ubrændt lig* og i en anden haug en *trefliget spende* og et par *skaalspender* af bronce samt en *perle* af mosaikglas, hvoraf kun perlen er bevaret (T. 1218). Længere vest findes et par røser. — Paa *Hunestad* var der i 1775 en henimod 2 m. lang bautasten. Endnu er der nogle hauger, hvori ben og forrustet *jern* skal være fundet. — Paa *Tjønsø* skal der i en haug være fundet et ubrændt lig med et *sverd* ved siden og en dolk med hvidt skaft. — Paa *Risø* skal der findes en haug af sand. — Paa *Valø* skal der findes mindst 1 haug. — Paa *Kvalø* i nord for ytre Vikna skal der have været hauger, som ere blevne udjevnede ved opdyrkning.

Af den mængde fund, som man har efterretning om fra Nærø prestegjeld, ere forholdsvis faa blevne bevarede. Der er derfor en flerhed af dem, hvis charakter ikke nærmere lader sig bestemme. Af *stenalders* sager nævnes kun 1 fund fra Hasfjord.

Til æ. j. kunde med sandsynlighed henføres det ene fund fra Ryem af en lerkrukke og en guldperle. Til y. j. kunne henføres 26 fund: fra Sandnes, Nærø, Store Val, Thorland, Hundhamer, Stene, Lundring, Rørvik, Hansvik, Sul, 8 fra Ryem, 2 fra Ofstad, 2 fra Vikestad og 4 fra Løvøen. Usikre fund enten fra æ. j. eller y. j.: Store Vede, Skillingstad, Store Val, Vikestad, Garstad (?), Ramstad, Hestø, Ytre Sund, Austadfjord, Urdsund, Tjønsø, Ramstad (?) og 2 fra Kvalfjord.

Fosnes prestegjeld.

N. Fornl. 662 f. L. Meyers reiseberetning fra 1866 i Aarsb. 1866 s. 26 ff. K. Ryghs reiseberetning fra 1876 i Vidsk. Skr. VIII s. 185 f.

Prestegjeldet bestaar af 2 sogne, Viks og Fosnes; det indbefatter de 3 store Øer i Namsenfjorden, Jøen, Otterøen og Elven og paa fastlandet bygden Salen omkring og nedenfor Salsvandet samt en strækning paa sydsiden af Namsenfjorden ligeoverfor Otterøen.

Fosnes sogn. Paa *Fosnes* findes 2 temmelig store hauger vestenfor husene. Paa pladsen Leite inderst i den østenfor gaarden indgaaende vig er fundet en større samling temmelig store *aflang runde stene* med omgaaende fure efter længden, som antages enten at have været brugte til sænkestene eller til bismerlodder, og som kunne være fra hedensk tid; 4 vare endnu i behold i 1876, og det blev lovet, at de skulde indsendes til selskabets samling, hvilket dog endnu ikke er skeet. Paa en plads lidt østenfor var der fundet en gjenstand af jern, sandsynligvis en *skjoldbule*. Paa en tredie plads Leirbækken er fundet en *vævskyttelformet beltesten* af kvarts med fure af det smale, spidse slags (T. 1701), og i en halvt udkastet stenrøs et tveegget *sverd* af jern (y. j.), hvoraf kun det med bronce belagte nedre hjalt og en liden stump af klingen var bevaret (T. 1708). — Paa *Dun* er der i et grustag fundet en oval *skaalspende* af bronce med enkelt plade med en ophøiet ribbe efter længden og 9 svagt ophøiede faste knopper (T. 1714); den havde en naal af jern, som finderen rev løs. — Paa *Hov* er der i en haug østenfor gaarden gjort et fund fra y. j. af endel vaaben af jern, som ere tabte, og en samling *glasperler* (C. 2634) tilligemed *ubrændt lig*; perlerne laa midt i haugen, hvor den var sterkt stenlagt, vaabnene

i den ene side, alt tæt under jordskorpen. Paa en plads i sydvest for gaarden ved en bek er der en stor samling hauger, som vanskelig kunne tælles, da strøget er tæt bevokset med løvskov og krat. I nogle af haugerne er der gravet, og derved er fundet dele af menneskelige *skeletter* og jernsager, deriblandt ogsaa *øxer;* haugerne ere derfor sandsynligvis fra y. j. Paa Hovsneset i vest for gaarden findes 2 store runde hauger*). — Nær den omtalte gravplads paa Hov og kun adskilt fra den ved bekken laa i 1866 paa pladsen Smaaengan under *Sandviken* en samling af 11 runde hauger tæt ved hverandre, som alle ere mere eller mindre udgravne; i 1876 var kun 7 tilbage. I en har der været et af runde stene bygget gravkammer. I en haug skal være fundet en *stenkjedel* og en rød *perle,* i en anden et *ubrændt lig.* — Paa *Tranaas* findes i sydøst for gaarden en liden udgravet rundhaug, hvorpaa der i 1866 laa en langagtig sten, som maaske har været en bautasten, strax vestenfor gaarden en temmelig stor langhaug, der er gjennemgravet paa flere steder, og ved hvis østre ende der har ligget en omtrent $1,_5$ m. lang, i enden noget tilspidset sten; tæt ved denne en stor udgravet rund haug, og længere nord langs med veien flere smaa hauger, deriblandt nogle røser. — Paa *Seierstad* findes nordenfor gaarden 2 runde hauger og i nogen afstand derfra en rund og en aflang, i syd for gaarden ligesaa nogle hauger; deriblandt var en stenrøs, som blev ryddet bort før 1866, og hvori der fandtes brudstykker af et enegget *sverd,* et *øxeblad* og et *tverøxeblad* af jern (T. 416—418). — Paa *Salsnes* paa fastlandet ligge 3 store runde røser i en række med nogle faa skridts mellemrum, byggede af temmelig store kupelstene. Den ene er omtr. 95 m. i omkreds og 7 m. høi, lidt udkastet øverst i toppen, den anden omtr. 60 m. i omkreds og $5,_5$ høi og har om foden havt en ring af større rundagtige stene, den tredie 80

*) Den i N. Fornl. fra Schøning optagne beskrivelse af en større samling hauger maa henføres til Homnes i Beitstaden, uagtet der ialfald i en afskrift af Schønings reise, som jeg har havt anledning til at se, er skrevet „Hofsnes“.

m. i omkreds og 9 m. høi. I udmarken ligger en mindre, udgraven haug.

Viks sogn. Paa *Alte* paa Otterøen var der i 1866 en haug. — Paa *Aaroes* skal der være fundet en vævskyttelformet *beltesten* (beretn. af I. Undset af 1873). — Paa *Fosland* var der en haug i 1866. — Mellem *Otterø* og Otterøaunet ligger 2 hauger, en rund og en aflang jevnsides tæt ved veien; i den runde var der før 1866 gravet noget. — Paa *Andsneset,* den sydligste pynt af Otterøen er en større rund haug, der allerede var udgravet før 1835, og en stor aflang haug, omtr. 30 m. lang. — Efter Schøning var der i 1774 paa en pynt af Elven, som han kalder Kirkeneset, et navn som ikke nu skal kjendes, 3 runde hauger, hvoraf den ene var udjevnet; den var omsat med stene og havde paa toppen en flad sten, hvorunder der var fnndet kul og en liden *hein.*

Fra prestegjeldet kjendes 2 fund fra æ. j, nemlig beltestestenene fra Fosnes og Aarnes, fra y. j. 1 fra hver af følgende gaarde: Fosnes, Dun, Hov, Sandviken og Seierstad, desuden nogle usikre fund fra Hov, Fosnes og Sandviken.

Flatanger prestegjeld.

N. Fornl. 663. Reiseberetning af L. Meyer fra 1866 (Aarsb. 1866 s. 28 f.) af I. Undset fra 1873 (hskr.) og 1875 (Vidsk. Skr. VIII s. 94 ff.) og af K. Rygh (Vidsk. Skr. VIII s. 184 f.).

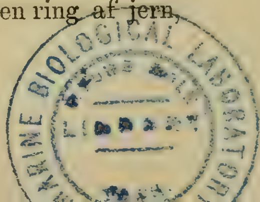
Prestegjeldet bestaar af 2 sogne, Nord-Flatanger eller Løvø og Syd-Flatanger eller Vik. Det er væsentlig et af fjorde dybt indskaaret, bjergfuldt kystland.

Løvø sogn. Paa *Indvorden* var i 1866 en rund haug tæt ved veien. — Paa *Utvorden* paa pladsen Teigmoen laa 2 runde hauger; ifølge Kraft var der i 1835 ogsaa en opreist sten paa gaarden. — Paa *Bjørøen* fandtes i 1873 3 hauger; etsteds paa øen er fundet en *hammer* af *sten* af form omtrent som de almindelige sænkestene, med en bred fure rundt om midten og med spor af slid i den ene ende (T. 1216). — Paa *Fæøen* saaes i 1866 nogle smaa hauger. Nogle aar før 1871 blev en rund haug, omgiven af store stene, udgraven, uden at resultatet er bleven bekjendt (Aarsb. 1871 s. 160). — Paa *Seter* var der i

1866 i udmarken 6 runde hauger og 1 langhaug; af de første var den ene omtr. 3 m. høi, de øvrige lavere og mindre. — Paa *Løvsnes* findes nogle hauger nordenfor gaardene. Mod vest i lien ned mod søen har der været en stor samling, deriblandt ogsaa nogle stenrøser. Ved veien, som gaar ned til nøstene, saaes saaledes i 1876 en rund haug og tæt derved en ganske lav haug eller kreds, brolagt med stene i regelmæssige ringe. I en række sydefter fra dette sted omtrent parallelt med stranden langs efter en rab har der ligget flere runde og nogle aflange hauger, de fleste omtrent udjevnede ved dyrkning. Længst mod syd under fjeldet har der ligget 4 runde hauger i en række nedover, hvoraf den øverste og den tredie blev udjevnede for over 20 aar siden. I den første, der har været temmelig stor, fandtes dybt paa bunden under jordfladen en stolpe af træ og „2 sammenstødende vægge af en firkantet kiste af træ;" ellers paastod eieren intet at have fundet, men efter beretning af andre skulde der være fundet sager af sølv, deriblandt formentlig en spende. Den tredie, ogsaa udgravne haug havde været liden af omkreds men høi og havde paa bunden et lag af fin skjelsand. I den næstøverste, som var temmelig høi, var der ogsaa gravet et dybt hul til poteteskjelder. — Paa *Skjelde* er der ved bredden af Dalevandet fundet en *spydspids* af rødbrun *skifer* med tange og agnorer, $11,_{5}$ cm. lang, nedentil 3 cm. bred og temmelig tyk med 2 korte furer paa begge sider tvert over ryggen lige ovenfor tangen (T. 1568). — Paa *Stamnes* ligeoverfor Løvsnes findes 2 runde og 2 aflange hauger. — Paa pladsen Skavsanden under *Kvernøen* saaes i 1866 to runde hauger, hvoraf den ene var næsten fuldstændigt udgraven, medens toppen var gravet af den anden; derved var en muring af flade stene kommet for lyset. I den sidste haug fandtes ben og nogle forrustede jernsager. Efter en meddelelse i 1876 skulde der paa Kvernøen findes mange hauger, deriblandt ogsaa nogle aflange. — Paa en slette, *Nord-Bjørgan*, under fjeldet Murstein skal der efter Schøning i 1774 have staaet 3 store bautastene i en række fra nord til syd, medens 4 andre laa nedfaldne. I 1866 saaes 4 staaende stene tæt sammen i en række, omtr. $1,_{20}$—$1,_{25}$—$0,_{84}$—$1,_{35}$ m. høie, hvilke alle saa ud

til at staa dybt i jorden. 2 smaa hauger laa nogle skridt i nordøst for dem og 1 lignende i vest. Paa en holme i vest laa en maadelig stor stenrøs. — Paa *Halmø* ligger 1 haug.

Viks sogn. Paa *Gladsø* findes i gaardens udmark i vest for husene en stor samling hauger. Først er der en fra øst til vest gaaende række af 5 runde hauger, hvoraf et par ere udgravne, derpaa en langhaug med en rund haug ved siden udenfor rækken, videre en rund og dernæst en aflang rund haug. Herfra deler rækken sig i 3 som grenene paa en tregrenet gaffel; den sydligste bestaar af 5 hauger: 2 runde tæt sammen, en 20 m. lang, temmelig lav langhaug med hul efter gravning et stykke fra begge ender, en aflang haug og en rund; den midterste række bestaar af 2 runde hauger; den nordligste af 6 runde hauger, for det meste lave; paa den fjerde i rækken ligger en omtr. 80 cm. lang, noget tilspidset sten og ret i nord for den er en udgravet rund stenrøs. Rækkerne ere parallele med stranden. Længere oppe paa land ligge nogle stenrøser. — Paa *Trefjord* findes 2 hauger af sand og sten i en myr. — Paa *Vik* saaes i 1876 paa den nordlige gaard (Ad. Paaske) en tæt samling af lave runde hauger og en enkelt langhaug omkring husene, tildels med stensætning om randen og mest bestaaende af sten. I en af dem gjordes nogle aar før et fund af et *øxeblad* med en afbrudt, nu 10 cm. lang fal og *klinksøm* af jern samt en firesidet *hein* i 2 stykker (T. 1565—1567) efter opgivende sammen med en *kjedel* af grøtsten. I en anden haug fandtes stykker af 2 almindelige *heine*, et stykke *flint* og et brudstykke af et *ildstaal* (T. 1703—1705). Flere hauger her ere vistnok blevne udjevnede i ældre tid. I øst for denne samling og længere inde i viken ligger en større gruppe runde og aflange hauger, tildels temmelig store med fordybninger ved siden, der synes at være opkomne ved, at jorden til haugene er opkastet derfra. Haugene i denne samling synes alle at bestaa af jord. En langhaug var gjennemgravet paa to steder i lige afstand fra midten; paa det ene sted var fundet endel *klinksøm*, paa det andet en noget beskadiget rund *spende* af bronce, lavt skaalformet, paa bagsiden forsynet med naalefeste og naaleskede og derhos en ring af jern,

som tilligemed jernnaalen nu mangler; ved naalefestet sidde levninger af uldtøi (T. 1706—1704). I en rund haug i nærheden var der gravet et dybt hul fra toppen af; der fandtes en fed, klæbrig jord i bunden, men ingen oldsager. — Paa *Vedvik* ved Jessundfjorden staar en 1,3 m. høi bautasten, der nu er brugt som hjørnesten under et hus. — Paa *Jessund* (eller Jøssund) ved bunden af fjorden ere 2 runde hauger paa en husmandsplads for længe siden blevne udjevnede; i den ene fandtes et *sverd*, et *bidselmundbid*, et *øxeblad* og maaske nogle andre sager af jern, som alt er forkommet. Nær gaarden findes en stor jordrab, der fortælles at være bleven oplagt af mennesker, hvorved et lidet vand i nærheden skal være fremkommet; sandsynligvis er den dog en naturlig dannelse. — Mellem Jessund og *Opland* paa en slette kaldet Trætenget, findes en hel del smaa gravhauger. — Paa *Hasvaag* ude mod havkysten saaes der i 1873 ved Aakviken en lav, vid røs paa hver side af bugten; i den sydligste har der været gravet, hvorved man stødte paa en muring af flade stene. — Paa en mo mellem Hasvaag og Hornnes skal der findes endel af de oftere forekommende firkantet aflange forhøininger, der antages for en art grave. — Paa *Horstad* (maaske rettere: Haastad) ved Bølefjorden findes vestenfor gaardene en stenrøs og en rund sandhaug. For længere tid siden skal der være fundet en *kjedel* af grøtsten, og siden paa den ene af gaardene en vævskyttelformet *beltesten* af kvarts (11×3,5 cm.) med dyb slidningsfure paa undersiden (T. 2031), paa den anden to stykker af et rimeligvis skjegøxeformet *øxeblad* af jern (T. 2032). — Paa *Urdan* øverst oppe paa en temmelig høi, ovenpaa flad aas mellem Bølefjorden og et indenfor liggende lidet vand er der paa en større vidde under lyngtørven fundet en mængde *affald af flint*, som viser, at der har været et verksted for tilhugning af flintredskaber i stenalderen. Den største masse bestaar af tynde afslagne skjerver, deriblandt er ogsaa enkelte mindre knolde, hvoraf der er slaaet flintsponer; kun faa stykker kunne antages at have været emnede til pilespidser. Flere hundrede stykker ere efterhaanden indkomne til selskabets samling (T. 1569. 1702. 1933). Tæt ved findes der en række af 7 aflange firkantede forhøininger af

samme slags som paa moen ved Hasvaag. En af disse blev gjennemgravet i 1875; i selve forhøiningen fandtes intet, men i gruben ved siden af laa et 6—7 cm. tykt lag kul under et lag sten og jord. Paa et andet sted paa gaarden har der været endel røser og hauger, som nu for det meste ere udjevnede; i en af dem stødte man paa en muring af sten. — Paa *Bøleseter*, der ligger i en vig med en temmelig brat opskraanende li omtrent ved bunden af Bølefjorden, er til forskjellige tider og paa forskjellige steder fundet: en enegget *kniv* af rødbrun *skifer* med bredt, kort blad og meget krum eg og en tange, der er omtrent lodret paa bladets længderetning (T. 1213); et brudstykke af bladet af en enegget *kniv* af rødbrun *skifer*, smalere end den foregaaende (T. 1558); en *spydspids* af graa *skifer* uden agnorer med indsmalnende skaftende, omtr. 14 cm. lang og 5 cm. bred (T. 1557); odstykket af en *spydspids* af rødbrun *skifer*, eiendommelig ved, at dens tversnit er næsten kvadratisk (T. 1559); et slags *kile* af kalksten med afrundet eg, maaske ufuldendt (T. 1214). I en røs ovenfor gaarden skal der være fundet nogle jernsager paa en stor sten, og under en furu en kiste af kantstillede heller. Derhos skal der i jorden være fundet 2 ovale stene med fure om og maaske endnu en spydspids af skifer. — Paa *Bøle* inderst i Bølefjorden findes 4 langagtig runde stenrøser og en tresidet, spids bautasten — Paa *Bøle*, *Ørsnes* og *Hasvaag* er der paa forskjellige steder, mest lige ved søen, fundet større klumper af flint; af enkelte sees der i gammel tid at være afslaaet stykker.

Fra hele Flatanger prestegjeld kjendes følgende nogenlunde sikre fund af oldsager: fund fra stenalderen fra Bjørø, Skjelde, Urdan og 4 (eller maaske 5) fra Bøleseter; fra ældre jernalder 1 fra Horstad; fra y. j. 3 fra Vik, 2 fra Horstad og 1 fra Jessund.

Namsos prestegjeld.

Prestegjeldet har 2 landsogne, Vemundvik paa nordsiden og Sævik paa sydsiden af Namsenfjorden. Det synes at være meget fattigt paa fornlevninger.

Vemundvik sogn. Udenfor *Ganes* (Gagnes) ligge 2 smaa skovgroede øer; paa hver af dem skal findes 2—3 gravhauger,

5—6 m. i tverm. og over 2 m. høie (Aarsb. 1868 s. 179). — Paa *Hammersøen* var der paa Schønings tid flere gravhauger, deriblandt en stor rund, omsat med stene, paa hvis top havde ligget en flad sten, hvorunder var fundet kul og en *hein*. — Paa *Høgnes* havde der efter Schøning været flere hauger, hvoraf endel endnu vare levnede i 1774 (N. Fornl. 666).

Sævik sogn. Paa *Bangsund* findes paa en slette nede ved strømmen en samling runde sandhauger. I en af dem fandtes for henimod 30 aar siden et *sverd* med metalbelæg paa hjalterne, en *spydspids* efter sigende med en metalring om falen, et *øxeblad*, alt af jern og 2 firesidede *heiner*; fundet blev i længere tid opbevaret paa gaarden, men er senere forkommet. I en anden haug er fundet en spiralformet *ring* af bronce paa 1½ omgang, baandformet med en ophøiet ribbe efter midten, af størrelse som en fingerring, sammen med brændte ben. Fra flere af haugene er der taget veigrus; derved blottedes for nogle aar siden i en haug et hellesat rum, hvori der fandtes en samling brændte ben (Vidsk. Skr. VIII, s. 11 og 187).

Fra prestegjeldet kjendes kun 2 sikre fund af oldsager begge fra Bangsund og tilhørende y. j.

Overhalvens prestegjeld.

N. Fornl. 663 ff. Aarsb. 1868 s. 178 f. Vidsk. Skr. VIII s. 10 f. og 187 f.

Prestegjeldet bestaar af 2 sogne, Raneims og Skage paa begge sider af Namsens nedre løb. Tilligemed Grongs prestegjeld udgjorde det den øvre halvdel (hín efri hálfa) af Naumdølafylke; deraf kommer navnet, som endnu tildels bruges om begge prestegjeld.

Skage sogn. Paa *Renbjørg* paa nordsiden af dalen er der engang før 1835 fundet et *sverd* (Kraft 6,233). — Paa *Skage* var der i 1774 ifølge Schøning omtr. 150 m. sydvest for gaarden paa den nordre side af den gamle vei 2 runde hauger, i omtr. samme afstand i sydøst en lidt over 3 m. høi bautasten, omtr. 250 m. videre i sydøst en $2,_5$ m. høi bautasten og tæt ved den i vest og øst 2 runde hauger, omtr. 130 m. østenfor den sidste bautasten en rund haug og et stykke lige nord for denne en omkastet og sønderslagen bautasten. — Paa nabogaarden *Hunn* var der til samme tid en ualmindelig stor samling gravhauger

paa sletten østenfor gaarden. Paa den nordre side af den til Raneim førende vei laa saaledes 18 hauger, hvoraf 14 runde og 4 aflange i en række af omtr. 650 m.; paa sydsiden af veien laa 22 hauger, hvoraf 15 runde og 7 aflange, med en vis regelmæssig afveksling, nogle af dem lige syd ved den vei, som fører til Halvardmo. Langhaugene skulle have været 20—25 m. lange, 6—7 m. brede og $2{,}_5$—3 m. høie. Ved udgravning af endel af disse langhauger fandtes der efter en beretning af 1797 (Top. Journ. XXIII s. 170 f.) forrustede store *klinksøm* og *bolter* af jern. Sandsynligvis i en af de nævnte hauger gjordes i 1864 et fund fra den yngre jernalders ældste tid, et smukt prydet *sverdhjalt* af bronce med en stump af den tveeggede klinge (afb. Aarsb. 1868 fig. 40), et *øxeblad*, en ufuldstændig *spydspids* med fal og 2 redskaber af uvis bestemmelse, maaske dreiejern, alt af jern. Sverdhjaltet indkom til universitetets samling (C. 4448), resten til selskabets (T. 313—315). En mindre del af gravhaugerne paa Hunn er endnu bevaret. — Paa *Halvardmo* var der paa samme tid i udmarken nordenfor gaarden flere baade aflange og runde hauger. — Paa *Homstad* ligeoverfor Halvardmo paa den søndre side af elven havde der ligeledes ligget en del hauger, som allerede i 1774 vare udjevnede; dog skal der endnu i 1875 i en haug paa gaarden være fundet en „hue eller kalot“ af jern, hvorved der maa menes en *skjoldbule* (Top. Journ. anf. st.). — Paa *Selegg* paa nordsiden af elven findes der i udmarken en hel del runde hauger. — Paa *Risstad* fandtes i 1862 ved optagning af nyland en enegget *kniv* af *skifer* (afb. Aarsb. 1871 fig. 2) med afbrukken od, nu 19 cm. lang og meget fint arbeidet (C. 5451). Ved at grave kjelder i en langhaug skal der være fundet endel *klinksøm* af jern. Der skal ogsaa findes adskillig flere hauger paa gaarden. — Paa *Gansmo* (Gansamór) er der i udmarken ved siden af den vei, der gaar ind til gaarden, en mængde smaa runde hauger, og flere skulle findes længere inde i marken. —

Raneims sogn. Paa *Skeid* var der i 1774 i udmarken en rund haug og mellem Skeid og *Veglo* (Vigló), men mest paa den første gaards grund, nogle lignende. Paa Veglo er fundet

til forskjellige tider 2 *øxeblad* af jern, hvoraf dog rimeligvis kun det ene er fra hedensk tid (T. 1869)*). — Paa *Raneim* (Ranheimr) var der paa Schønings tid tæt ved kirkegaarden en stor langhaug („Throndhaugen“) hvoraf endel var borttaget af elven, og tæt ved et par runde hauger; i nærheden ved færgestedet paa kanten af den øverste elvemel en stor rund noget udgraven haug og nærmere gaardene 2 store næsten udjevnede runde hauger. Paa en høi gammel elvemel i nordøst for Raneimssletten og paa den indenfor liggende mo findes flere hauger paa Raneims og Svennings grund. — Paa *Svenning* (Sviðningr) er fundet en *sporebøile* med spids af bronce, der maa antages at være fra hedensk tid; den er bleven opsmeltet. I gaardens have er fundet et *slirebeslag* af bronce (T. 1712), der mulig kan henføres til y. j. — Paa lille *Amdal* fandt Schøning i 1774 i udmarken ved bygdeveien 2 store runde hauger i nogen afstand fra hinanden, og han antog, at der havde været flere, som vare blevne borttagne ved jordskred. — Paa *Himo* saa Schøning nær den ene af gaardene 2 store runde hauger og syd derfor i udmarken 2 runde, længere vest en stor rund haug og ikke langt derfra en række af 3 langhauger, en stor rund og atter 2 langhauger. Flere af disse findes endnu. — Paa *Bjørnes* ved sideelven Bjøra blev i 1873 halvdelen af en større rund haug i udkanten af indjorden udgravet; derved fandtes en række *klinksøm* med smaa levninger af træ, som finderen opfattede som rester af den ene side af en baad, og indenfor laa blandet med kul og aske brudstykker af et *sverd*, falen af en *spydspids* med isiddende træ af skaftet tilligemed nogle stykker af træ, der maaske ogsaa ere levninger af svydskaftet og af et dreiet fad, endel med fastsiddende rester af skind og tøi, brudstykker af en *vægtskaal* af bronce og et *vægtlod* af bly, en gul *perle*, et stykke sammenfoldet *tøi* og nogle *spiger* af jern (T. 1289—1296, se Aarsb. 1874 s. 47). — Paa *Glømen* blev i forrige aarh. fundet et af de almindelige *bøileformede redskaber* med vedhængende 4 ringe og fal af jern; det blev overladt til Schøning,

*) Efter Schøning var der paa Gonstad i 1774 en stor rund haug og nogle mindre af samme slags. Denne gaard forekommer ikke i matrikelen.

men det vides ikke, hvor det senere er blevet af det. — Paa *Fugleim* paa østsiden af Bjøra og lige ved veien til Høilandet saaes i 1868 en større samling hauger i et lidet bakkeheld og dalsænkningen nedenfor: 1) en lav rund haug vestenfor veien, 2) en lignende, gjennemskaaret af veien, 3) en lignende omtr. 5 m. i tvermaal og 1 m. høi, 4) en meget uregelmæssig rund haug over 5 m. i tverm. og henimod 2 m. høi med grøft omkring, 5) en langhaug omtr. 10 m. lang og 1 m. høi, 6) en rund haug over 5 m. i tverm. og 2 m. høi med regelmæssig grøft omkring, udgraven i toppen, 7) levninger af en stor rund haug, 8) en langagtig haug, omtr. 10 m. lang, 5 m. bred og $1,_5$ m. høi. Alle disse hauger ligge tæt sammen undtagen 5 og 6, mellem hvilke der er en afstand af omtrent 20 skridt. Paa den anden side af den lille dal i en række parallel med den første og omtr. 50 skridt fjernet fra dem findes 3 mindre runde hauger, og lidt længere nord i dalen skal der ogsaa findes flere hauger. — Paa *Voll* (Vøllr) længere oppe i hoveddalen udgroves i 1873 tre runde hauger, der laa tæt sammen i en række lige i kanten af udmarken. I den ene fandtes en tveegget *spydspids* med fal, 43 cm. lang, et brudstykke af klingen af et enegget *sverd*, et *skjegøxeblad*, alt af jern og en lang, meget slidt, firesidet hein (T. 1176 —1179); ben fandtes ikke, men rimeligvis har liget været brændt. I den anden haug, der havde et tvermaal af omtr. 12 m., fandtes et gravkammer af reiste heller med en dækhelle, der var næsten 2 m. lang og 70 cm. bred; der var ingen stene paa bunden, men der var spor af, at kammeret havde indesluttet en kiste af træ. I kammeret fandtes hovedskallen og nogle andre rester af et ubrændt lig, der havde ligget med hovedet mod syd. Af oldsager fandtes i kammeret: 4 stykker af et *træfad* med udskaaret kant (afb. Aarsb. 1873 fig 32 a), en *øse* eller koks af træ med skaft og tud, ligeledes prydet med udskjæringer (afb. smsteds fig. 34), i øsen fandtes ogsaa *hasselnødder*, nogle stykker af kanten af et *fad* eller kar af træ (smsteds fig. 38), nogle staver af en *bøtte* af træ, der har været omtr. 23 cm. høi og har havt et baand oventil og nedentil og et om midten, et omtrent fuldstændigt *drikkehorn* med et glat kantbeslag af bronce, 2 smaa

beslag med løkker længere nede, mellem hvilke rimeligvis en kjæde har været befæstet, samt et endebeslag ligeledes af bronce, endende i et fuglehoved, (smsteds fig. 36), en *skaal* af træ, rimeligvis gjort af en birkesvamp med indskaarne forsiringer paa kanten (smsteds fig. 33), rester af et større redskab af *træfjæle* maaske en fjælemeis, et *skaalvegtapparat* af bronce med tunge af jern, et vegtlod af jern med bronceskal og et hylster af beredt skind med en træksnor og et ydre hylster af uberedt skind, sandsynligvis renskind, en *syl* eller pren af jern med skaft og slire af træ (smsteds fig. 37), brudstykker af en *kam* af *ben* med linjeforsiringer (smsteds fig. 40), et lidet ubestemmeligt *redskab* af *træ* og nogle brudstykker, maaske af spydskafterne, et firkantet *hængelaas* af jern, sammenrustet til en klump, en *naal* af *sølv*, hvis hoved dannes af 3 i korsform anbragte sløifer (smsteds fig. 39), klumper af *tøi* og *skind*, et stykke *flint*, et tveegget *sverd* af jern med fastrustede stykker af træsliren og udenpaa den rester af tøi, en noget ufuldstændig *spydspids* af jern i en slire af træ og i et hylster af omviklet næver, tilligemed et stykke af træskaftet, en del af en mindre *spydspids* af jern med et stykke af træskaftet siddende fast i falen, et *sigdblad* af jern, stykker af en meget stor *sax* af jern med levninger af en slire af træ og skind, en *kniv* af jern med levninger af et skaft af træ, et par ubestemmelige *redskaber* af jern med træskaft, et *øxeblad* af jern med levninger af en slire eller et futeral af træ, hvorpaa er fastrustet levninger af tøi. en *klinksøm* af jern, 2 firesidede *heine* samt nogle brudstykker af jern og af træ (T. 1180—1209). Den større spydspids fandtes ovenfor ligets høire skulder, sverdet ved den høire side og sølvnaalen ved dettes spidse (?), længere nede den større hein og ved siden deraf drikkehornet, skaalvegten, kammen, kniven og nogle flere gjenstande ved siden af levningeree af den antagne meis, hvori finderen antog, at de havde været indesluttede; ved det venstre knæ laa bøtten og i den øsen, ved venstre side af brystet laa øxen, fadet og sigdbladet (jfr. Aarsb. 1873 s. 41 ff.). — I den tredie haug fandtes et lidet rum, hvori der laa ben og aske, dækket med en flad sten af form som et spidst vaabenskjold (T. 1210). — Paa *Mel-*

hus (Meðalhús) findes nogle hauger vestenfor gaarden; en af disse, der ligger paa en husmandsplads, blev nylig udgraven, uden at noget fund skal være gjort. — Paa *Engstad* ligger vestenfor husene en række af 3 runde hauger mellem elven og veien og nogle hundrede skridt længere mod vest en enkelt middels stor haug. — Paa *Bertnem* var der efter Schøning i 1774 en brolagt vei mellem begge gaarde og langs denne i en række af omtr. 100 m. længde 3 store og 2 smaa runde hauger, hvoraf de sidstnævnte vare indfaldne i toppen, og paa den ene af de store stod en omtr. 2 m. høi, flad sten, under hvilken der var gravet. Vestenfor gaarden laa en vid, lav rundhaug. — Paa *Storum* paa sydsiden af elven var der paa samme tid søndenfor gaarden i udmarken 2 aflang firkantede hauger tæt sammen og et stykke nordenfor dem paa nordre side af veien en stor og nogle mindre runde hauger og sandsynligvis flere, som skjultes af skoven. — Paa *Skjeldbred* fandtes for nogle aar siden under opbrydning af nyland et *øxeblad* og en tveegget *spydspids* af jern fra y. j. (T. 1815—1816, Aarsb. 1877 s. 33). — Paa *Foss* fandtes for nogle aar siden ved udjevning af en haug en del af et tveegget *sverd* og et *øxeblad* af jern (y. j. T. 1710.1711); ben fandtes ikke i haugen. Paa gaarden findes endnu en større haug. — Paa *Grande* (Grandi) fandt Schøning en del gravhauger nær gaarden og længere syd paa kanten af en bakke først en stor og en mindre rund haug og længere øst i samme linje 2 store og 1 liden. — Paa *Vibstad* blev der i 1827 fundet et *sverd*, en *spydspids*, et *øxeblad*, et *sigdblad* og et ubestemmeligt stykke af jern, der blev indlemmet i en liden samling af oldsager paa prestegaarden, hvoraf siden det meste er gaaet tabt. Omkring 1830 blev der atter fundet et *sverd*, en *spydspids* og et *øxeblad* af jern, der skal være bleven indsendt til Videnskabsselskabets samling, hvor de dog ikke findes. Endelig blev der atter omkring 1870 fundet endel vaaben af jern, der ligeledes skulle være indsendte, uden at det kan sees, at de ere komne frem. I 1878 blev der fundet en *spydspids* af jern med tange og meiselformet od (T. 2144). Alle disse fund ere gjorte under nylandsbrydning paa en slette Kirkmoen, ovenfor en høi gammel elvemel. I 1874

kunde der ingen spor af hauger sees paa dette sted, men det maa vistnok antages, at der tidligere har været et gravfelt fra y. j., hvorpaa haugene ere blevne udjevnede ved en tidligere rydning.

Efter en beretning fra 1797 (Topogr. Journ. XXIII, 171 f.) var der før denne tid i endel smaa hauger fundet nogle ubeskadigede urner af et rødt metal, der lignede guld, men ved undersøgelse havde vist sig at være af en egen, beretteren ubekjendt komposition; paa nogle af dem havde der været „udgravering og charakterer“. Denne beskrivelse kan neppe passe paa noget andet end kjedler af bronce fra æ. j.

Fund af oldsager fra Overhalvens prestegjeld: Fra stenalderen 1 fund fra Risstad; fra æ. j. kjendes ikke noget, uden forsaavidt de ovenfor nævnte metalurner og et fund fra Svenning maa henføres til denne tid; yngre jernalders fund fra Hunn, 2 eller flere, Risstad, Veglo, Bjørnes, Glømen, Voll 3 (det ene usikkert), Skjeldbred, Foss, Vibstad 4 (det ene usikkert); mindre sikre fund fra Renbjørg, Homstad og Svenning.

Grongs prestegjeld.

N. Fornl. 666 ff. Aarsb. 1868 s. 179 ff. Vidsk. Skr. VIII s. 4 ff. og 188 ff.

Prestegjeldet, der er den øvre del af det gamle Overhalven, bestaar af Høilandets sogn eller den øvre del af Bjøras sidedal, som geografisk nærmest hører sammen med Overhalven, og Grongs og Harrans sogne eller den øvre del af Namsens hoveddal tilligemed den nedre del af den søndenfra kommende Sanddølas dalføre. Throndenes sogn eller den øverste del af Namsdalen, har ikke været beboet i hedendomen og kommer derfor her ikke i betragtning.

Høilandets sogn. Paa *Kjølstad* ved Øievandet var der ifølge Schøning i 1774 nogle udgravne hauger, i en af hvilke der var fundet en „stridsøxe“. Ogsaa senere skal der være fundet et *øxeblad* paa gaarden. — Paa *Øie* er fundet en oval *skaalspende* af bronce med dobbelt plade af formen med 5 faste og 4 paanaglede knopper (T. 1375). — Paa *Flot* har der tidligere været mange hauger; under pløining paa den plads, hvor de have ligget, er der fundet en *skaalspende* af bronce, et *sverd* med hjalter og et *øxeblad* af jern; kun det sidste er bevaret (T. 1372).

— Paa *Flak* skal der være fundet et par *skaalspender.* — Paa *Skarland* var der i 1774 en hob større og mindre hauger saavel af jord som af sten. Ved oprydning af en husmandsplads østenfor gaarden var der fundet nogle *øxer, sverd, hængsler* og *nøgler.* Paa gaardens grund blev der omkring 1840 fundet et skibsanker. — Paa *Kjøglum* blev der før 1774 i en haug fundet et *øxeblad*, et *sigdblad* (eller en *spydspids*) og et *knivblad*, alt af jern. — Paa *Almaas* var der i 1774 en udgraven haug, hvori der var fundet et *øxeblad*, knappen til et *sverd* og en *spydspids*, alt af jern. — Paa *Romstad* er paa den øvre gaards grund fundet en oval *skaalspende* med enkelt plade, der har havt 7 paanittede knopper, og en ligearmet *spende* med lav bøile og en gjennembrudt plade paanaglet paa bøilen, begge af bronce (T. 1373. 1374) tilligemed flere *perler*, som ikke bleve bevarede. Paa gaarden skal ogsaa være fundet en *øxe af sten* med skafthul, som blev slaaet istykker. Før 1835 skal der ifølge Kraft (6,234) have været mange udgravne hauger at se, og i en var fundet et *øxeblad.* — Paa *Oksstad* saaes der i 1874 paa en husmandsplads nær veien en udgravet haug, i hvilken der var fundet et hellesat kammer, hvori der var ben og kul. — Paa *Brynbo* saaes i 1868 ovenfor husene paa den nordre gaard en rund haug, omtr. 6 m. i tverm. og henimod 1 m. høi, men lidt udgraven i toppen og noget udpløiet paa den nedre side; et godt stykke længere syd i den samme li laa en rund haug, der var udgraven paa den nedre side, hvorved halvdelen af et kammer med en svær endesten og store stene paa den ene side, men ingen paa den anden var bleven afdækket; tæt op mod bjerget saaes en tredie rund haug og nedenfor husene, midt i den lange bakke og lige ved veien en nu udpløiet rund haug, omtr. 9 m. i tverm., som ogsaa nævnes af Schøning; i den havde man noget efter 1860 under pløining fundet et omtr. 80 cm. langt *sverd* af jern uden haandgreb og i midten af haugen kunde endnu sees et par store stene, der syntes at være rester af et gravkammer. Nede mod elven paa pladsen *Brynmoen* saaes en rund haug 6—7 m. i tverm. og $1,_5$ m. høi med et dybt hul i midten og paa den ene side udskaaret af veien. Efter en beretning,

jeg fik i 1876, skal der paa Brynmoen være fundet en *skaalspende* og *jernsager*. — Efter Schønings beretning skal der paa *Hamer* have staaet en bautasten med nogle bogstaver paa, der vare næsten ukjendelige af ælde og overgroet mos. Denne sten eftersøgtes forgjæves i 1868. Derimod saaes da paa gaarden en rund haug, omtr. 5 m. i tvermaal med en fordybning i toppen og nederst mod elven en stor rund haug med noget fladtrykte sider, saa at den nærmede sig til en firkantet form, omtr. 10 m. i tvermaal. Et stykke fra denne saaes en omtr. 40 skridt lang langhaug. Høit oppe paa bakken i et lidet skovholt var en rund haug, 5 m. i tvermaal, over 1 m. høi, men meget udgraven i toppen og tæt derved en noget lavere rund haug. Desuden saaes der ogsaa paa flere steder paa gaarden spor af hauger. — Paa Lille *Tyldeim* (eller Tyldan) var der ifølge Schøning i 1774 mange for det meste udgravne hauger, deriblandt en, hvori der var fundet *klinksøm* og ved veien en udgraven haug, hvori var fundet forrustede *jernsager*. 100 aar tidligere, altsaa ved 1670, skulde en haug være bleven udreven ved elvebrud, hvorved et skrin trillede ud i elven. Oftere skulde man paa gaarden have fundet *perler* og *penge* i agrene, men saa optærede, at de gik istykker mellem hænderne. I 1868 saaes tæt ved veien 2 runde hauger, en paa hver side af gjerdet ved udmarken, den ene med grøft omkring. Fra disse sagdes der, at der skulde gaa en stenlagt vei, henimod 300 m. lang, tvert over en haug „Stortuva", midt igjennem hvilken den nuværende vei gaar. De hauger, som ere blevne udjevnede her i senere tid, have bestaaet af sand med striber af kul og skulle derhos have indeholdt rester af *lerurner* samt *jernsager*, hvoriblandt et *øxeblad*. Mellem Lille og Store Tyldeim ligger tæt ved veien en rund haug, 5—6 m. i tvermaal, over 1 m. høi, men noget indsunken i toppen, med grøft omkring og nogle skridt derfra en anden, omtr. 8 m. i tvermaal, $1{,}_5$ m. høi og noget udgraven. Paa *Mørkved* findes i skoven udenfor gaarden et par hauger nær veien. Paa en mo skal findes en del aflange tuer. — Paa *Grongstad* var der i 1774 vestenfor husene en nedfalden omtr. 3 m. lang bautasten. Ved oprydning af en ager, Haugageren, hvor der rime-

ligvis tidligere har ligget hauger, havde man fundet en *spydspids*, formodentlig af jern. — Paa *Eid* skal der for længere tid siden være fundet nogle *jernsager*, hvoriblandt et *sverd* og en *sax*. Paa gaarden findes flere temmelig store røser. — Paa en plads under *Eidsmoen* blev en stenrøs delvis udgraven før 1876; i den fandtes et rum af heller og deri et enegget *sverd* af jern, hvoraf størstedelen af klingen og en stump af tangen var bevaret (T. 1709). Paa Eidsmoens seter, der ligger ganske lavt paa den anden side af dalen, skal være fundet et *sverd* af jern og et stykke af bronce, formodentlig en sverdknap.

Grongs sogn. Paa *Veieim* (Veigheimr) fandtes mange aar før 1835 en *skaalvegt* og en *terning* (maaske et vegtlod) af bronce i en haug; der var ogsaa flere hauger paa gaarden (Kraft 6,233) — Paa *Bjerke* (Bjørk) fandtes i 1774 en rund flad haug. — Paa *Øian* (matr. Øium) paa sydsiden af Namsen ligger en rund, spids og ualmindelig vakker haug ikke langt fra elven, maaske den største i øvre Namdalen. Vestenfor gaarden saa Schøning i 1774 i udmarken 3 store runde hauger efter hinanden, dernæst 2 langhauger og en stor rund haug; jevnsides med og søndenfor denne række laa 2 langhauger, en rund haug og en langhaug; nær ved den sidste havde staaet en bautasten, 2 m. lang, der nogle aar før var bleven flyttet østenfor gaarden og der opreist som milesten.*) — Paa *Valdskrov* (Valdaskrof) saa Schøning østenfor gaarden 3 runde hauger, liggende i en trekant, ved hvis fod var fundet et *redskab* af jern, vel 20 cm. langt, med fal i den ene ende og en krog af form som en skjerdingkrog i den anden. Vestenfor disse hauger laa i samme linje 2 overpløiede langhauger, søndenfor disse en rund haug og længere vest 2 store runde hauger; jevnsides med den første rad laa fremdeles en stor langhaug og tæt ved den 2 hatter eller trekantede hauger og længere mod vest endel runde hauger, der ikke kunde tælles, da de vare overgroede med skov. Paa gaarden er for flere aar siden fundet en senere igjen tabt *ring* af bronce. — Paa *Føineim* blev der i 1873 i en

*) Denne opregning af fornlevninger synes efter den ellers noget utydelige fremstilling hos Schøning at maatte henføres til Øian, medens Nicolaysen henfører den til Valdskrov.

gravhaug paa indjorden gjort et fund fra y. j., bestaaende af et ualmindeligt bredt enegget *sverd*, hvis hjalter ere belagte med bronce, med levninger af træsliren og af trækavlen om grebet, et *øxeblad* af jern med levninger af træ paa bladet, en *spydspids* med en fal, der er prydet med elliptiske figurer af dybe furer, og med et stykke af træskaftet samt en større samling *klinksøm* af jern, af hvilke sidste kun 1 blev bevaret (T. 1250—1253, jf. Aarsb. 1874 s. 44). — Paa *Sklet* findes en samling gravhauger; i nærheden af en af disse fandtes i 1873 under opbrydning af sten en *fingerring* af guld, convex paa den ydre og flad paa den indre side, vegtig omtr. 48 gr. (T. 1155). — Paa *Bergsmoen* blev omkring 1870 ved gjennemskjæringen af en bakke under et veianlæg fundet en *pilespids* af *skifer* (T. 944) med tange og agnorer, 9 cm. lang og lidt over 1 cm. bred. Fra dette sted og nedover mod gaarden *Berge* findes der udover en mo en mængde smaa firkantede grave af samme slags som de paa Urdan i Flatanger. For nogle aar siden har en mand gjennemgravet en del af dem og derved fundet et *redskab* af *sten*, omtr. 15 cm. langt, 8 cm. bredt, med eg i den ene ende og et hul i i den anden, altsaa sandsynligvis en øxe med skafthul. Imellem gaardene paa Berge skal der findes en brolagt vei, nu overgroet af jord. — Paa *Væreim* var der i 1835 et par hauger. For lang tid siden er der i en haug paa gaarden fundet et stykke af en firesidet *hein* (T. 1369). — Paa *Grong* har der været mange hauger, hvoraf de fleste allerede vare udpløiede før 1835 (Kraft 6,233). Endnu sees en meget stor rund haug, Thinghaugen, i øst for gaardene. — Paa *Sem* søndenfor Namsen var i 1774 tæt ved husene en liden rund haug, hvori man ved pløining havde fundet et *sverd*, som siden blev opsmedet, en *spydspids*, en stridshue eller hjelm (formodentlig en *skjoldbule*) og et *øxeblad*, alt af jern. — Paa *Heggeim* paa aasen mellem Namsen og Sanddøla ligger der paa kanten af en høi bakke 3 lave, næsten udpløiede runde hauger og længere østover i samme linje 2 mere bevarede, hvoraf den ene temmelig stor. Indenfor gaarden i skoven findes nærved veien mindst 7 hauger af forskjellig størrelse med faa skridts mellemrum og maaske flere længere inde i skoven. For

lang tid siden skal der være gjort et fund, der blev overdraget til en samling, der i sin tid var anlagt paa prestegaarden. — Paa nabogaarden *Kviteim* findes der i udmarken nær veien 4 hauger, den ene gjennemskaaret af veien og paa indjordene tæt ved skigaarden 3 meget udpløiede hauger. Paa kanten af den høie bakke mod Namsen sees en meget stor rund haug. — Paa *Homo* findes nogle runde og aflange hauger, enkelte af sten. Endel hauglignende forhøininger ere dog maaske naturlige; nogle lignende sees ogsaa oppe paa Snaasenheien ved veien, der gaar herfra til Snaasen. Paa gaarden er for lang tid siden fundet et tveegget *sverd* med rette, smale hjalter, en tveegget *spydspids* med fal og et brudstykke af en anden lignende med metalbelæg paa falen og et *øxeblad* af skjegøxeform, alt af jern (T. 1005—1008). — Paa *Tømmeraas* paa østsiden af Sanddøla blev i 1826 fundet en *spydspids* af *flint*, nu noget ufuldstændig (T. 1370). Senere gjordes et fund fra y. j. nemlig halvdelen af en af de store *bøilespender* af bronce med ornamenter i keltisk stil med levninger af det stof, hvormed rammerne have været fyldte, brudstykker af 2 ovale *skaalspender* af bronce med enkelt plade og lave faste knopper samt stykker af bunden af en *kjedel* af jern (T. 1120—1122). Strax nordenfor gaarden ovenfor en brat bakke skal der findes en temmelig stor haug inde i granskoven.

Harrans sogn. Paa *Nes* er under opbrydning af nyland fundet en *pilespids* af *skifer* med agnorer og tange, 12 cm. lang, over $2,_5$ cm. bred (T. 621). Paa et andet sted fandtes ligeledes i nyland 2 *pilespidser* af *skifer*, hvoraf den ene, 11 cm. lang, og $1,_7$ cm. bred, er bevaret (T. 622). Paa et tredie sted i nærheden, i en bakke ved færgestedet over Namsen er fundet en *pilespids* af hvid sten, rimeligvis *kvarts*. I det samme strøg, hvor disse fund ere gjorte, findes flere smaa aflange forhøininger af samme slags, som er omtalt under Bergsmoen. I nærheden er fundet 2 *ringe* af jern af form som ringe paa mundbid. — Paa *By* findes et par runde hauger. —

Af fund af oldsager i Grongs prestegjeld ere saaledes følgende bekjendte: Fund fra stenalderen fra Romstad, Bergsmoen (2), Tømmeraas og Nes (4); fra æ. j. et fund fra Sklet; fra y.

j. fund fra Øie, Flot, Flak, Skarland, Kjøglum (?), Almaas (?), Romstad, Brynmoen, Tyldeim, Eidsmoen, Veieim (?), Føineim, Sem (?), Homo og Tømmeraas; usikre fund fra Kjølstad, Brynbo, Tyldeim (flere), Grongstad, Eid, Eidsmoen, Valdskrov (2), Væreim, Heggeim og Nes. —

Snaasens prestegjeld.

N. Fornl. 658 ff. Vidsk. Skr. VIII s. 3 f.

Prestegjeldet udgjør kun 1 sogn og bestaar af hoveddalen langs Snaasenelven, sidedalen Imsdalen og et stykke nedover langs vandet paa begge sider. Det hørte fordum til Sparbyggja fylke.

Paa *Finnsaas* paa sydsiden af vandet saaes i 1874 flere mindre hauger. — Paa *Jørstad* har der været mange hauger, større og mindre, hvoraf endnu adskillige ere tilbage, skjønt endel ere udgravne ved grustag til veifyld; disse have bestaaet af sand og have havt lidt kul i bunden, men ellers skulde intet være fundet. Efter Kraft stod der i 1835 en over 2 m. høi bautasten paa en haug vestenfor gaardens huse. — Paa *Brede* findes der endnu mange hauger i flere grupper. Paa en husmandsplads i vest for gaarden findes en samling temmelig store runde, hvoraf et par synes at bestaa af sten. Nærmere gaarden i en liden løvskov ligger en større samling dels runde, dels aflange og deriblandt en, der har form af en langhaug med en høiere og bredere rund haug over midten. Ogsaa paa denne gaard ere nogle udtagne til veifyld, uden at der i den senere tid vides at være fundet noget; men tidligere skal der være fundet *vaaben* og *urner* (Kraft 6,157). — Paa en plads under *Midjaas* skal der for længere tid siden være fundet en *pilespids* af jern. — Paa østre *Brunstad* blev for omtr. 50 aar siden fundet et *sverd*, en *spydspids* og et *øxeblad* af jern; fundet er gaaet tabt. — Paa *Gran* (Grøn) blev ifølge Schøning en haug udgraven før 1774, hvori der fandtes stykker af *sverd* og andre *jernsager*. Før 1843 fandtes underpladen af en oval *skaalspende* af bronce (C. 1085). — Paa *Sandnes* fandtes før 1831 i en gravhaug en oval *skaalspende* af bronce med dobbelt plade og 7 paanaglede knopper (C. 436). — Paa *Svarvad* (Svarfaðr) var der i 1774 paa en høi bakke nordenfor husene 2 hauger og i udmarken i syd for gaarden ligeledes 2 i

toppen udgravne runde hauger, paa hver af hvilke der havde ligget en sten. I en af de første blev der gravet før 1876, hvorved man i haugens midte fandt en røs af sten og i den endel *klinksøm* og et slags *smeltepande* af jern af form som halvdelen af en efter længden kløvet cylinder, 50 cm. lang og oventil 8 cm. bred, i den ene ende forsynet med et slags tud, i den anden med et kort jernskaft med 2 store naglhul (T. 1790). — Paa *Vinje* (prestegaarden) var der i 1774 vestenfor gaarden i heldingen mod vandet en langhaug og en rund haug, som begge vare udgravne, og søndenfor husene under en høi bakke en stor rund haug, udgraven i toppen. Før 1832 fandtes paa gaarden en *spydspids* af *bronce* af almindelig form uden forsiringer (C. 490); i 1859 i veifyld taget nær gaardens huse en *spydspids* af jern med agnorer (T. 286) og i 1861 ligeledes i veifyld fra det samme sted en fireegget *spydspids* af jern (T. 287); de to sidste have utvivlsomt ligget sammen i samme haug. Paa det samme sted skulde der ogsaa omtr. 30 aar tidligere været fundet endel oldsager, som efter sigende skulde være sendte til Christiania, hvor de dog ikke findes, forsaavidt derved ikke sigtedes til broncespydet, der dog ialfald ikke kan være fundet i den samme haug. — Fra *Krogsgaarden* indkom i 1843 til universitetets samling et *høvrebeslag* af bronce af den almindelige form fra y. j. (C. 1086). — Paa nordre *Hemveg* (Heimvegr, i matr. urigtigt Henveg) saaes i 1878 et par hauger; i en af dem fandtes for omtr. 15 aar siden et tveegget *sverd* af jern med afbrudt klinge, hvis hjalter have riflet metalbelæg (T. 1072); haugen er neppe endnu udjevnet til bunden. — Paa *Skavlan* saaes i 1878 paa den østre gaard langs rabben af en lav aasryg østover fra husene en tæt række af mindst 10 hauger af sten og jord, hvoraf de fleste syntes at være undersøgte. I en af de østligste saaes et gravkammer af reiste stene, 2 m. langt, der var bleven afdækket og igjen halvt tilkastet. Lige ved husene i samme linje har der tidligere ligget en smidje, hvis grund nu er udjevnet til have; derved fandtes forskjellige jernsager, hvoraf vel det meste hidrørte fra smidjen, men enkelte ting maaske kunde være fra en haug, som sandsynligvis tidligere har staaet paa stedet. —

Paa *Eggen* var i 1878 i jorden fundet en øxe af jern med halvt bevaret skaft, der dog rimeligvis skriver sig fra nyere tid. — Paa en husmandsplads under *Aalmo* (eller Almmo) søndenfor gaardene ligge 4 større gravhauger. Ved gravning i en af dem var en mand stødt paa stene lagte i mur. — Paa *Ryggvoll* (Hryggjavøllr) har der paa den vestre gaard fra husene vestover til marken langs ryggen af en aas og jevnsides med veien ligget en lang række hauger, som nu er afbrudt ved to længere stykker dyrket mark; nærmest marken findes 2 runde hauger, mellem agrene 5, hvoraf den midterste er en langhaug, og nærmest gaarden levninger af 2 større runde.

Uden nærmere opgivelse af findested er der forøvrigt fra prestegjeldet indkommet: I 1836 et par ovale *skaalspender* af bronce med dobbelt plade og 9 paasatte knopper (C. 755), overpladen af en *skaalspende* af bronce som Mont. 556 (C. 756) og en rund skiveformet *spende* af bronce med dobbelt plade og 3 ophøiede knopper (C. 757); en flad, rund *spende* af form omtrent som et hængelaas og en *krog*, maaske en strikkekrog, begge af forgyldt sølv og ornerede i keltisk stil med skjærende ophøiede linjer og med ophøiede rammer, hvori der har været indfattet ravstykker (C. 758. 759); i 1844 brudstykker af en oval *skaalspende* af bronce med enkelt plade (C. 1152) med 9 paanaglede knopper (som Mont. Bohusl. forns. fig. 71). Nogle af de første af disse sager kunne maaske høre til de fund, der i sin tid skulle være indsendte fra prestegaarden.

Af fund af oldsager fra prestegjeldet kjendes saaledes: Fra broncealderen 1 fund fra Vinje, fra æ. j. 1 fund paa Vinje, fra y. j. fund fra Brunstad, Gran, Sandnes, Svarvad, Krogsgaarden og Hemveg og uden nærmere bekjendt fiudested mindst 2 fund; usikre fund fra Brede, Midjaaas og Gran.

Beitstadens prestegjeld.

N. Fornl. 660 f. Vidsk. Skr. VIII, 11 f.

Prestegjeldet bestaar af Namdalseidets eller Aas sogn, det inderste af den fra Namsen mod syd indgaaende Lyngenfjord og flere smaa dalfører, der munde ud i den, Solberg og Malmo sogne langs nordsiden af Beitstadfjorden og omkring Beitstadsundet og Hjelosen. De 2 sidste hørte for-

dum til Eynafylke, Namdalseidet eller ialfald den nordlige del deraf vistnok til Naumdølafylke.

Namdalseidets sogn. Paa *Rødhamer* paa østsiden af Lyngenfjorden er fundet en *øxe* af *sten* med skafthul af simpel, almindelig form (T. 2034). — Paa *Buvarp* blev før 1774 udgravet en haug, hvori fandtes et *sverd* af jern, hvis hjalter og knap vare belagte med riflede sølvplader; det kom i Schønings besiddelse og er maaske det samme som T. 65. — Mellem *Kaldnes* og Buvarp, maaske snarest paa den sidstes grund, gjorde man i 1878 ved at tage veifyld i en haug af ler med kul i bunden et fund fra y. j. af et tveegget *sverd* af jern i en slire af træ, belagt med tøi, og med en dopsko af bronce i en særskilt slire af træ, foret med uberedt skind, brudstkr. af en tveegget *spydspids* og af en *skjoldbule* af jern og et *knivskaft* af træ med stykker af kniven (T. 2094—2097). — Ved *Brørs* paa en bakkekant nordenfor gaarden ved siden af veien saa jeg i 1878 flere noget aflange hauger af sten, der syntes at maatte være gravhauger. — Paa *Bjørgan* saa Schøning i 1774 nogle hauger i udmarken. — Paa *Thingleim* fandtes paa samme tid nogle hauger, deriblandt en meget stor søndenfor husene. I en haug paa gaarden fandtes før 1852 et par ovale *skaalspender* af bronce med dobbelt plade med 4 sterkt fremspringende faste knopper og en paanaglet kroneformet prydelse i midten og med spor af forgylding (C. 1724). — Ved *Holstad* og *Vængstad* var der i 1774 et par hauger i udmarken og ved *Hanemo* nordenfor gaarden i udmarken 7—8 runde hauger paa begge sider af veien tæt ved en husmandsplads. — Paa *Kalddal* fandtes i 1848 en samling *sølvmynter*, nemlig 40 angelsachsiske af Ethelred, 135 tydske af Ottoerne, 3 franske, 1 kufisk og nogle stykker af en lignende og nogle uvisse halvbrakteater og sammen dermed en del *betalingssølv*, nemlig større brudstkr. af et *beslag* til en *sverdslire* af sølvblik, hvoriblandt stykker af mundblikket, der øverst er prydet med forgylding og indlægning med niello, en mængde stumper af *sølvtraad* af forskjellig tykkelse, dels enkelt, dels dobbelt tildels med fin snoet sølvtraad indlagt i snoningerne, hvoraf de sværere stykker maaske ere brudstkr. af armringe, stumper af

3 forskjellige *kjeder*, flettede af sølvtraad, 4 *perler* af sølv af form som to med grundfladen sammenhængende kegler, et stykke tykt *sølvblik* med indstemplede trekanter med 3 og firkanter med 4 ophøiede punkter i, samt endelig en mængde mindre stykker *sølvblik*, tildels med paalagte prydelser af traad og kornet arbeide, enkelte af dem maaske dele af en rund spende som Mont. 582 (C. 1448, mynterne i universitetets myntsamling). Sølvsagernes vægt, uberegnet mynterne, er over 130 gr. Efter mynternes prægningsaar kan fundet antages at være nedlagt omkr. aar 1000. — Paa *Grøtmo* (Grjótmóar) fandtes i 1856 eller noget før i en stor stenhaug nede paa sletten søndenfor gaarden et *sverd* med hjalter, en *paalstav*, et *øxeblad* og en mængde *klinksøm*, alt af jern og en *ringspende* af *sølv* med knopper paa ringens ender og naalens hoved. I haugen fandtes desudeu kul og levninger af træ. Ringspenden indkom til selskabets samling (T. 242), det øvrige er forkommet. Denne haug er nu udjevnet, men nordenfor gaarden fandtes i 1878 en lignende og paa myren nedenfor gaarden 3 hauger, rimeligvis af jord. Paa gaardstunet er under gravning fundet endel *vævstene*, hvoraf 1 er bevaret (T. 2037). — Paa *Elden* saa Schøning i 1774 en liden spids sten, som han antog for et stykke af en bautasten og ikke langt derfra en allerede dengang næsten udgraven rund haug. Nordenfor gaarden og den senere nedrevne kirke saaes en stor sten og vestenfor denne en kreds, 14 skridt i tvermaal, som oprindelig havde været omsat med 8 stene, hvoraf flere da vare borttagne, og endnu længere mod vest en stor rund haug, som var næsten udgraven, og hvori skulde være fundet et *sverd* og en *hestesko*. — I sognet er derhos, uvist hvor, før 1857 fundet en ringformet *spende* af bronce af eiendommelig form, forgyldt og sterkt forsiret i y. j.'s stil (T. 243, afb. i samlingens katal. af 1871).

Solberg sogn, Paa *Tøring* laa i 1774 søndenfor husene 2 runde hauger og paa den ene havde ligget en stor sten, som da var brudt i 3 stykker. — Paa *Hjelosen* fandtes til samme tid i udmarken tæt ved søen en stor og en mindre rund haug. — Paa *Velle* var nogen tid før 1774 ved gravning i en stor rund

haug i udmarken i sydvest for gaardene og nær broen over Moelven fundet en „*hammer* eller et *spyd*“, som var bleven sendt til biskop Gunnerus; hvis det var et spyd, kan det muligt være det samme som T. 97, der hører til de ældre stykker i samlingen og er kommet „fra Beitstaden“; det er en spydspids fra y. j. med ophøiede riflede baand om falen. — Paa *Ulvstad* fandtes ifølge Schøning i 1774 i en gravhaug et af rust fortæret *sverd*, en *spydspids* og et *øxeblad* af jern. — Paa *Soteberg* findes et par store stenrøser. — Mellem *Vesterhus* og *Tesseim**) fandt Sch. ved veien i udmarken 3 runde hauger og en langhaug og i nærheden ved en husmandsplads 4 runde hauger samt nordenfor Tesseim en meget stor, udgraven rund haug. — Paa *Homnes***) var der i 1774 en større samling hauger; i øst for gaarden fandtes en omtr. 2 m. lang bautasten og østenfor den en stor rund haug; vestenfor gaarden, men i samme linje først en aflang haug, dernæst 3 smaa runde, de sidste lidt udenfor linjen, dernæst en stor rund, en liden do., en stor do., 2 smaa do. jevnsides, en liden do., en liden aflang og lidt til siden en liden rund og en liden aflang. Fra Homnes eller nabogaarden *Overrein* indkom i 1866 til Bergens museum en *hadde* og *ører* af en kjedel af bronce (B. 1848), der vare fundne flere aar tidligere i en haug, der blev udgravet til kjelder. Hadden har øverst en ring, hulrænder paa alle sider og opbøiede kroge, der ere formede som ormehoveder. Ørerne bestaa af en tyk stribet ring og derunder et kvindeligt ansigt med rigt haar og halsbaand af smaa ringe og under dette en palmette, medens der fra begge sider af hovedet udgaar lange spidse dyrehoveder; arbeidet er af romersk oprindelse (afb. Aarsb. 1867 fig. 20 og Loranges katal. s. 112). Af selve kjedlen, der har været omtr. 24 cm. vid oventil, blev intet indsendt, men den skal have været hel ved fundet. Ved indsendelsen er det opgivet, at den er fundet paa Overrein, men efter beretning af en nabo i 1874 er fundet gjort paa Homnes, maaske i en af de ovenfor nævnte hauger, men finderen flyttede siden til Overrein og tog det da med sig. Efter meddelelse af den samme mand skal der i en

*) Hos Schøning staar „Fossum“, som ikke findes i sognet.

**) Se noten side 70.

anden haug paa Homnes være fundet en *guldring* og efter en anden beretning flere ringe. I gaardens udmark skal endnu findes en haug. — Paa *Viset* blev noget før 1874 fundet en del *vaaben* af jern, deriblandt et *sverd* med hjalter. — Paa en plads under vestre *Skevik* fandtes i jorden et lidet *øxeblad* af jern med afbrukket hammer, maaske fra y. j. (T. 1358). — Paa *Hamer* fandtes i ageren et lidet *haandsneldehjul* af brændt ler, kegleformet med lidt convex underside maaske ogsaa fra y. j. (T. 1377).

Malmo sogn. Paa søndre *Rones* fandtes i 1874 3 ikke meget store stenrøser, den ene i marken, de to andre inde paa en husmandsplads; en fjerde var bleven udgravet for lang tid siden. — Paa *Bartnes* nær den gamle kirkegaard findes 3—4 smaa røser. — Paa en plads under ytre *Vaade* (Vaðar) blev der længe før 1874 i en ager fundet et *sverd*, en *spydspids*, 2 *øxeblade*, alt af jern og nogle *heine*; den ene øxe, der har skjegøxeform, indkom til T. (nr. 1357), det øvrige er forkommet. I 1874 blev paa samme gaard ved opbrydning af en stenhaug paa en bakkekant ud mod søen fundet en muret grav med en svær, paa undersiden fladt tilhuggen sten som dækhelle over den ene halvdel, og i bunden var lagt en helle „ligesom til hovedpude"; i graven fandtes et skelet. 2 andre hellesatte kamre fandtes desuden i samme haug. Endnu findes nogle flere røser paa samme sted. Høiere oppe, mellem gaardene, findes levninger af endel røser og i nærheden en opreist sten, $2,_5$ m. høi over jorden, 30 cm. tyk med regelmæssigt kvadratisk tversnit; den er rimeligvis en gammel bautasten, skjønt den skal være opreist i nyere tid. Oppe i fjeldet skal der for flere aar siden være fundet en temmelig stor spiralformet *guldring*, der blev solgt til opsmeltning.

Bekjendte fund af oldsager fra Beitstadens prestegjeld: Fra stenalderen 1 fund fra Rødhamer; fra æ. j. 1 eller maaske 2 fra Homnes (Overrein?); fra y. j. fund fra Buvarp, Kaldnes, Thingleim, Kalddal, Grøtmo (maaske 2), uvist sted paa Namdalseidet, Ulvstad, Viset, Skevik (?), Hamer (?) og Vada; usikre fund fra Elden, Velle og Vada.

Stods prestegjeld.

N. Fornl. 652 ff. Aarsb. 1868 s. 178.

Prestegjeldet bestaar af Kvams og Følings sogne paa nordsiden og Fors sogn paa sydsiden af Snaasenvandet og Fosseimsvandet. Det hørte fordum til Sparbyggia fylke.

Kvams sogn. Paa *Strømstad* (Straumstaðir) saaes i 1868 paa skraaningen af den ryg, der adskiller veien og vandet, 5 hauger, paa en nær i agerland og meget udpløiede. — Paa *Haugum* (Haugar) var der i 1774 ifølge Schøning flere hauger, deriblandt en meget stor rund, hvorved rimeligvis menes en, der endnu i 1868 saaes i nærheden af husene. — Paa *Kvam* stod i 1774 en over 6 m. høi bautasten ved det sydvestre hjørne af kirkegaarden. — Paa *Gudinum* (Guðinjar) var der i 1774 en haug, hvori der nogen tid iforveien var fundet 2 *øxeblad*, en *tang*, 2 *spydspidser* med fladt blad, en *sax*, et *sigdblad*, og et *sverd*, alt af jern. — Paa *Vennes* var der i en haug fundet en oval *skaalspende* af bronce med enkelt plade. I 1868 saaes endnu ned imod vandet en større rund haug og en mindre tæt ved stranden. — Paa *Hallan* var før 1774 fundet 2 ovale *skaalspender* af bronce med dobbelt plade og 9 paanaglede knopper.

Føling sogn. I sydvest for kirken saaes i 1868 en middels stor rund haug.

Fors sogn. Paa *Valøen* ved Snaasenvandet fandtes før 1774 et par ovale *skaalspender* af bronce med enkelt plade. — Paa *Haugbotn* fandtes paa samme tid en over 6 m. høi bautasten. — Paa *Østgaard* laa 2 store runde hauger, en paa hver side af veien; de ere nu udjevnede. — Paa *Utgaard* er der en liden *kreds* omgiven med reiste stene; oprindelig har der været 7 stene i omkredsen og en større i midten, men nu er kun midtstenen og fire af de øvrige tilbage. Midtstenen er omtr. 1 m. høi, 1 m. bred og 60 cm. tyk og har paa den ene side en smal fordybning, en haandbred lang, og i den 4 gruber og et stykke derfra en enkelt grube. Kredsen blev undersøgt i 1869, hvorved der rundt omkring midtstenen fandtes et lag kul, omtr. 6 cm. tykt, ovenpaa auren og i den sydlige del et andet kullag, der strakte sig lidt udenfor kredsen; i den samme del og tildels ovenpaa dette kullag fand-

tes lidt under overfladen en stenlægning af vel tilsluttende store løftestene med brudte heller imellem, omtr. 3 m. lang og 2,5 m. bred (Aarsb. 1869 s. 12). Paa den lave høideryg, der sænker sig langsomt ned mod vandet, og hvorpaa *Nordgaard* og Utgaard ligger, og fornemmelig paa den sidste gaards grund har der ligget en række af et betydeligt antal gravhauger, hvoraf nu den største del er udjevnet; navnlig har der mellem husene paa Utgaard ligget en stor rund haug, hvoraf der endnu sees levninger. I flere af haugerne er der gjort fund. Før 1859, da en haug tæt ved husene paa Utgaard blev udgraven, fandtes et rum, bygget af sten, med en flad helle over og ovenpaa den en stor rund sten; under hellen fandt man en mængde *brændte ben* tilligemed levninger af en „hjelm“ (rimeligvis en *skjoldbule)* og en *spydspids* af jern (Aarsb. 1869 s. 165). I en anden haug i nærheden fandtes før 1869 temmelig høit oppe under overfladen en *spydspids* af jern med fal af y. j.'s form, af hvis blad et stykke mangler (T. 530). I en tredie haug nordenfor gaardene fandtes omtr. ved samme tid et *øxeblad* og en *spydspids* af jern, hvoraf kun det første, ogsaa fra y. j., er bevaret (T. 531). Senere men før 1878 er paa nordre Utgaard udgravet en haug af jord, i hvis midte der var sammenlagte stene og indenfor dem *brændte ben*; udenfor stendyngen fandtes 2 *spydspidser*, en *skjoldbule* og en i begge ender aaben, omtr. 15 cm. lang og 2 cm. vid *cylinder*, alt af jern; dette fund er rimeligvis forkommet. Paa midtre Utgaard skal desuden vare fundet et *øxeblad* af jern i en haug ikke langt under overfladen. Østgaard, Nordgaard og Utgaard, der alle ligge nær sammen, kunne af navnene sluttes at være parter af en ældre gaard, hvis navn er tabt. Dette er utvivlsomt den gaard *Re,* der endnu forekom i det 15de aarh., men allerede da delt (se Aslak Bolts jordebog s. 12). — Paa øvre *Aasum* (Ásar) saaes i 1878 nær ved husene 2 lidt udgravne større stenrøser; forøvrigt findes flere, tildels ret store stenrøser paa høiden af den bjergryg, der skiller Snaasenvandet fra det dalføre, hvorigjennem veien gaar, fra den nævnte gaard til forbi *Lein.* — Paa *Binde* var der i 1774 en rund haug paa en bjergknold søndenfor husene. — Paa *For* ligger strax østenfor husene

oppe paa kanten af en bakke en liden *kreds*, omgiven af reiste stene; oprindelig har der været 6 stene i omkredsen og en større i midten, men nu staa kun 3 af yderstenene igjen. Den blev undersøgt i 1869 uden noget udbytte; under den tynde græstørv var der kun et 5—6 cm. tykt lag jord ovenpaa fjeldet. Imellem denne stenkreds og husene sees spor af en større rund haug, der ifølge Klüwer allerede var næsten udgraven i 1818. I samme linje men vestenfor gaarden og kirken saaes i 1774 en flad rund haug med en stor sten ovenpaa, tæt i sydøst for denne paa en høi bjergknaus en rund haug og ikke langt derfra søndenfor kirken en aflang haug paa en endnu høiere bjergknaus. I 1818 saa Klüwer tæt ved gaardens have 2 stene, omtr. 4 og 3 m. lange, spidse i enden og af bautastenform; begge havde oventil paa den ene side et kors og den ene nedenfor det et dobbeltkors (afb. i Klüwers Mindesm. pl. 27), og de skrive sig derfor rimeligst fra christelig tid. — Paa *Berg* saaes i 1878 en stenrøs nær ved veien. — Paa *Indbryn* var der i 1774 paa en flad eng en fra øst til vest gaaende række af 3 runde og 2 aflange hauger i regelmæssig afvexling; de vare allerede da meget udjevnede ved pløining. — Paa *Finstad*, der ligger paa en høi aas i øst for kirken, saaes i 1878 to smaa hauger, der syntes at maatte være gravhauger, ved gjerdet imellem udmarken og indjorden. — Paa *Legran* gjordes for nogle aar siden et fund fra y. j. i en liden forhøining, hvori der var endel sten, paa en slette østenfor gaarden; det bestod af et enegget *sverd*, afbrukket i grebet, med 67 cm. lang klinge, nedre hjalt og knap, et stykke af klingen og det nedre hjalt af et smalt tveegget *sverd*, et *øxeblad*, 2 *perler* af rav, hvoraf den ene ufuldstændig, en ringformet *perle* af sort glas med brune og gule figurer, en *perle* af gult glas med en bølgeformet rødbrun stribe om siden (T. 1694—1699) samt brudstykker af *skaalspender* af bronce og nogle store skiveformede *perler* (?), som det antoges af glas, hvilke sidste gjenstande ikke bleve bevarede.

De oldsagfund fra Stods prestegjeld, som nogenlunde sikkert kunne bestemmes, ere alle fra y. j., nemlig fra Vennes, Hallan, Valøen, Legran, 3 fra Utgaard og utvivlsomt ogsaa det

fra Gudinum; mere usikre ere 2 af fundene fra Utgaard, som sandsynligvis dog ogsaa hidrøre fra samme tid.

Stenkjers prestegjeld.

N. Fornl. 652 og 653 ff.

Prestegjeldet har et landsogn, Egge.

Paa *Dyrstad* var der ifølge Schøning i 1774 endel hauger vestenfor gaarden og paa et andet sted en stor og en liden haug paa en sandryg. — Fra *Svenning* indkom i 1865 brudstykker af et tveegget *sverd*, hvis hjalter og knap have tætte smaa runde fordybninger, en *spydspids* med fal og et sammentrykt cylindrisk stykke, maaske af en spydfal, alt af jern og fra y. j. (T. 400—402). — Paa *Rungstad* fandtes i 1774 3 store runde hauger og 2 langhauger. I 1868 fandtes ved grustagning i en haug en *skaalspende* af bronce, nogle *glasperler* og et *kjæveben* af et menneske, omgivet af kul og brændt jord; fundet blev ikke bevaret (Aarsb. 1869, s. 165). — Paa *Snæve* (Snævin) var der i 1774 mindst 9 meget store gravrøser vestenfor gaarden. — Paa *Gjevran* fandtes 1810 i nærheden af søen ved rydning i udmarken endel aldeles fortærede ben, „som kalcineredes, da de kom i luften", nogle *klinksøm*, 2 *sverd*, det ene med en tyk „parerplade af gult metal" (d. e. med broncehjalt) og en liden *spydspids*. De 3 sidste gjenstande blev nedsendte til Kjøbenhavn og indlemmede i museet for nord. oldsager, hvor de dog ikke nu kunne identificeres (I. Undset, Norske olds. i fremmede mus. s. 29, Aarsb. 1876 s. 187). Omkring 1855 fandtes et tveegget *sverd*, en tveegget *spydspids* og brudstkr. af en anden samt et *øxeblad*, alt af jern (T. 394—99, det er ved indsendelsen bleven blandet sammen med et fund fra Egge). Før 1863 fandtes paa gaarden en liden *bøilespende* af *guld* (æ. j.) af en sjelden form; den er i privat eie, men afbildet i Aarsb. 1874 fig. 10. Paa et sted nær derved fandtes siden en liden rund *plade* af *guldblik* med et hul i midten og nedbrettede kanter, af form som et belæg paa en knap; den kan mulig ogsaa være fra hedendommens tid (T. 1812). — Paa *Egge* har der været en ualmindelig stor samling af gravlevninger paa begge sider af gaarden langs ryggen

af den høie ned mod fjorden og Stenkjer heldende bakke (Eggehvammen); kun en mindre del af disse er nu bevaret. Af haugene vestenfor gaarden nævner Schøning kun en rund stenhaug tæt ved husene. Denne blev udgraven i 1869, hvorved der fandtes en *urne* af brændt *ler*, der var sønderbrudt og ved siden af den en baandformet *fingerring* af sølvblandet guld med 3 ophøiede rifler og 3 lavere i mellemrummene samt endel *brændte ben* (æ. j., T. 545—546). Samtidig undersøgtes en jordhaug strax vestenfor denne, i hvilken der i en liden stensætning i midten fandtes *brændte ben* og nogle brudstkr. af jern (Aarsb. 1869 s. 40). Endnu længere vest, henimod Eggebogen ligger der fremdeles en del hauger, hvoraf 3 bleve undersøgte i 1871. Den ene, der hovedsagelig bestod af muldjord havde paa bunden en uregelmæssig stenlægning af brændte stene; den anden bestod af sand og indeholdt intet; den tredie, den midterste af 3 store hauger, der ligge jevnsides, havde i midten et kammer i form af en afstumpet omvendt kegle, $1,_2$ m. oventil og $0,_9$ m. nedentil, dannet af flade heller, der vare stillede i en kreds, en helle paa bunden og en temmelig stor dækhelle; i kammeret fandtes kun sten og aske (Aarsb. 1871 s. 9 f.) Østenfor gaarden ved det nordøstre hjørne af kirkegaarden staar en 2 m. høi bautasten og søndenfor kirken paa selve kirkegaarden saa Klüwer i 1818 stumpen af en anden, der havde været bred og tynd. Østover fra denne bautasten og kirken indtil den vei, der gaar fra Stenkjer til Beitstaden, har der været en stor samling gravhauger, hvoraf der nu kun er smaa levninger igjen. Tæt østenfor kirken saa Schøning i 1774 en stor rund, meget udgraven haug, dernæst en langhaug, videre en trekantet haug og en rund, en aflang firkantet haug og en langhaug. Alle disse laa paa sydsiden af den vei, der gaar fra postveien op til kirken; paa den nordre side af den laa en stor rund haug og en liden, ved siden deraf en langhaug og tæt ved en udkastet, meget stor rund stenhaug og endelig længere nord og ned i lien mod gaarden Kvams mark nogle runde hauger. De fleste af disse hauger vare allerede udgravne før 1847, da Christie besøgte stedet. Efter de spor, som nu findes, synes der endog oprindelig at have

maattet være flere end de, som nævnes af Schøning. I øst for postveien fra Stenkjer, men i samme linje langs aasen ligge i en tæt skov 6 med sten brolagte *kredse*, kun lidet ophøiede over den omliggende jord, hvis rand dannes af større regelmæssigt lagte stene; de ere af lidt forskjellig vidde, den største omtrent 30 m. i tvermaal. Den vestligste af dem blev undersøgt i 1869, idet et stykke i midten af omtr. 6 m. udstrækning blev gjennemgravet. Stenene vare noget over almindelige løftestenes størrelse, men et stykke fra midten var der en indre ring af større stene ligesom i omkredsen, der viste sig ophøiet over den øvrige flade. Omtrent i midten fandtes 50 cm. under stenlaget en 50 cm. lang og 30 cm. bred helle, der hvilede paa opstablede mindre stene, og under den, omgivet af kul, en *kjedel* af kobber, buget og med udbrettet kant; den var helt fyldt med *brændte ben*, og mellem disse laa stykker af *hadden* af jern, 2 *fingerringe* af guld, indvendig hule, udvendig convexe, samt 2 *hasselnødskaller*. Østenfor dette sted fandtes et temmelig vidt lag kul og 1 m. i syd en liden fin *hein* (æ. j., T. 532—534). En meget stor sten, oven rund og nedenunder fladagtig, der laa ovenpaa brolægningen $1,_{30}$ m. fra gravstedet, har rimeligvis oprindelig ligget over det og blev efter undersøgelsen ogsaa væltet derhen (Aarsb. 1869 s. 13 f.). Den nærmeste kreds mod øst blev undersøgt i 1871, idet der blev gravet en 4 m. bred gang ind fra vest til over midten. Den var omtr. 30 m. i tvermaal og indenfor den omgivende stenring mindre regelmæssig brolagt, men den havde 2 indre med omkredsen concentriske ringe af regelmæssig lagte stene, hvis radier vare $\frac{1}{2}$ og $\frac{1}{4}$ af hele kredsens. I midten traf man en røs af svære, tildels flade stene, 3 m. i tvermaal og under den i en dybde af 1 m. et firkantet kammer af flade heller 1 m. høit, 60 cm. vidt oventil og omtr. 30 cm. i bunden, overdækket med en stor helle. I kammeret fandtes kun jord og smidjeslag og udenfor en smule kul og ben (formodentlig brændte) og smidjeslag (Aarsb. 1871 s. 7 f.). I begyndelsen af dette aarh. har der foruden disse 6 kredse endnu været 2 andre, der i 1806 bleve udgravne af ritmester Rosenvinge. De vare 18 m. i tvermaal, havde en regelmæssig kant

af store runde stene og indenfor en blanding af smaa og store, der tiltog i dybde mod midten, hvor stendyngen var 2 m. dyb. I midten af den ene fandtes 2 *sverd* og en *spydspids* af jern, meget forrustede, en *urne* af meget fint ler, der var udsiret med figurer af „havheste og ukjendte sødyr“ (?), samt endelig en *bøile* af metal (d. e. bronce) af ottekantet tversnit med en knop paa midten og med aabning mellem enderne, formodentlig en armbøile. Sandsynligvis maa ogsaa denne kreds ligesom rimeligvis den hele samling af dem henføres til æ. j. (Aarsb. 1876 s. 186). I nordvest for den vestligste af de nu tilbageværende kredse nede ved gjerdet om marken laa der i 1847 fem smaa hauger. Af disse var en tilbage i 1871, som da blev undersøgt. Den bestod udelukkende af sort muldjord; paa bunden fandtes et tykt lag aske, endel mindre stene, der bar spor af at have været i ilden, og kul, og under dette lag en cylinderformet *perle* af rød masse (T. 930) og rester af svære ben. I øst for stenkredsene mellem Egges og Hegges jorder ligge nogle hauger, hvoraf 1 uden noget udbytte blev undersøgt i 1871 (Aarsb. 1871 s. 8). — Ved tilfældige gravninger er der desuden til forskjellige tider fremkommet fund af oldsager paa gaarden. Omkring 1855 blev der fundet et *sverd* og et *øxeblad* af jern fra y. j., der ved indsendelsen blev sammenblandet med et fund fra Svenning (T. 394—399). Senere fandt man i et grustag paa den nordre helding af Eggehvammen, formodentlig imellem gaarden og postveien, et enegget *sverd* af jern med rester af træ paa klingen og tangen og 2 firesidede *heine* (T. 931—933). Desuden skal der efter en notits i oldsagsamlingens archiv paa gaarden være fundet et *sverd* af jern med belæg af guld eller sølv paa hjalterne, altsaa fra y. j. — Paa *Hegge* var i 1774 strax nordenfor husene en rund haug og østenfor denne langs en høideryg 5 lignende, hvoraf den østligste ved veien til Stod var meget stor. Men i syd og vest for gaarden har der fornemmelig været en samling af gravlevninger, der oprindelig maa have været en af de største og merkeligste i landet. Paa sletten ved søen nær ved veien fra Stenkjer til Beitstaden saa Schøning længst i syd en klynge af 3 spidse langhauger med en lav bautasten ved siden, ovenfor dem en

stor trekantet temmelig høi haug, omsat i kanterne med sten, ved siden af den en anden lignende med en henimod 1 m. høi bautasten ved den ene ende, og videre en langhaug, 2 lave bautastene og 2 runde hauger. Paa Klüwers kart over stedet af 1818 sees kun de 2 trekanter, der ifølge Neumann endnu vare bevarede i 1846; nu kan der neppe paavises spor af dem. Et stykke nordenfor var der et sammenhængende felt af større og mindre hauger, de fleste ovenfor, men nogle ogsaa nedenfor veien, af hvilke Schøning opregner 16 runde og 7 aflange. Hos Klüwer sees endnu 12 runde og 6 aflange. Endel af de runde saa paa Klüwers tid ud som lave kredse, men paa den ene beretter han at der tidligere havde staaet en haug, ved hvis udgravning der var fundet stykker af et „harnisk“ (ringbrynje?), et *sverd* og en *spydspids*. Imellem disse hauger har der været 3 med høie reiste stene omgivne aflange pladse, der endnu vare nogenlunde bevarede paa Klüwers tid. Den sydligste af dem var 18—19 m. lang og paa midten henimod 9 m. bred, men sandsynligvis havde den været længere, da der var borttaget stene paa den ene ende; stenene vare alle omkring 75 cm. høie. Denne stenkreds blev ødelagt nogle aar før 1869, i hvilket aar grunden indenfor pladsen blev gjennemgravet, hvorved der i dens nordlige del fandtes et nogle meter bredt og langt kullag ovenpaa auren. Omtrent 30 m. nordenfor denne og lidt længere op fra veien ligger den anden kreds, der endnu i det væsentlige er bevaret, idet der kun mangler nogle stene i enderne især paa den øvre side. Den har været over 40 m. lang og er paa midten 9 m. bred, stenenes antal er 38 og har oprindelig neppe været over 50; de ere omtrent lige høie, $1,_5$—2 m., med en indbyrdes afstand af indtil $1,_5$ m. Af den nordligste kreds stod der paa Klüwers tid endnu 15 stene, mest paa den nedre side; den har havt omtrent samme længde som den foregaaende, og i dens søndre ende laa en af de før nævnte runde hauger. Alle stene i denne kreds ere for længere tid siden sprængte istykker og bortførte. Af gravhaugene i denne samling undersøgtes i 1869 to runde tæt ovenfor veien noget i nord for den midterste kreds, der begge iforveien vare meget udjevnede ved dyrkning. I den sydligste

fandtes et kammer af omhyggelig sammenlagte stene, 5 m. langt og 2,5 m. bredt med noget indbøiede sider undtagen paa den sydlige ende, hvor det var noget tilspidset. Indvendig havde det ialfald oventil været klædt med træ. Udenfor kammeret fandtes ved begge længdesider en mængde *klinksøm*, og inde i det langs midten ligeledes *klinksøm*, i det sydøstre hjørne, lænet op til muren, en *spydspids* af jern, omtr. 50 cm. lang, hvis fal er prydet med belæg af sølv og 8 broncestifter, ved den østre side et tveegget *sverd* af jern, næsten opløst af rust, og paa samme side et sæt *spillebrikker* af glas, omtrent pæreformede, 8 helt bevarede af ensartet sort glas og levninger af endel andre af blaat og gult mosaikglas, ved det nordøstre hjørne rester af en *kjedel* af jern og i det nordvestre en lysegul pulveragtig substans, maaske opløst ben (T. 535—540). Udenfor det nordøstre hjørne og sammenhængende dermed var en mur som en udadvendende bue (Aarsb. 1869 s. 14 ff.). I den anden haug, der laa lidt nordenfor, var ogsaa levninger af et gravkammer, muret af sten, hvis sider var retlinjede. Oventil var der langs kanten rester af træ, maaske levninger af dækplanker. Ved den nordre ende fandtes en opreist 50 cm. høi helle, hvilende paa en stor bred sten. Ved den vestre side havde ligget et tveegget *sverd*, der var ganske optæret af rust og en mængde *klinksøm*, hvoraf ogsaa enkelte fandtes udenfor kammeret (T. 541, jf. Aarsb. 1869 s. 17 f). Begge disse fund ere fra y. j., og da trekanterne og sandsynligst ogsaa langhaugene ere fra samme tid, er der rimelighed for, at ialfald det meste af denne gravplads har tilhørt denne periode. Paa Vaattabakken eller den tveraas, der gaar ud mod syd fra Eggehvammen til elven, havde der ifølge Schøning ogsaa ligget flere gravhauger. Paa den høieste gamle elvemel havde der saaledes ligget 2 store runde røser, som allerede i 1774 vare bortførte, og en liden rund og længere inde paa bakken en overmaade stor stenrøs, omtr. 100 skridt i omkreds, hvoraf kun bundstene vare levnede, fordi de vare saa store, at man ei havde kunnet flytte dem Nedenfor den omtalte mel havde der ogsaa ligget en stenrøs, og i nærheden saaes levninger af en firkantet plads omsat med reiste stene, hvoraf Schøning antog, at de

havde været 12 paa hver langside og 6 paa hver tverende, og i midten havde der staaet 3, hvoraf 2 vare tilbage. Efter Schønings mening vare baade disse røser og nogle lignende paa sydsiden af Elven blevne ødelagte, da man byggede stenkarrene til broen over elven. Længere inde paa Vaattabakken og nordenfor veien opdagedes der i 1871 en liden *affaldsdynge fra stenalderen,* den eneste, som hidtil er fundet i Norge. Dyngen var kredsrund, omtr. 10 m. i tvermaal; da der havde været ager paa stedet og en stor del af dyngens masse var bortført til gjødsel, var det urørte lag, som kunde undersøges, kun en 15 cm. dybt. Dyngens masse bestod fornemmelig af skjel, hvoraf der forekom 12 arter, blandt hvilke de talrigste vare litoriner, østers, hjertemuslinger, blaamuslinger og nogle flere, derhos i mindre mængde ben af pattedyr, sandsynligvis fornemmelig af ren og elg, deriblandt ogsaa nogle ben af hunde og en bævertand. I midten havde dyngen et mørkere udseende, som om der havde været et ildsted. Af oldsager fandtes hist og her: en *tverøxe* af elgs- eller renshorn med skafthul, en *pilespids* (?) af horn med rundt tversnit, et fladt firkantet stykke skifer med en fure langs efter siderne, formodentlig en *sænkesten,* en *spydspids* af skifer med tange og agnorer og et brudstykke af en lignende, en enegget *kniv* af skifer, 2 *kiler* af skifer og et brudstk. af et *redskab* af horn med rundt tversnit og et hak i den bevarede ende, maaske ogsaa del af en pilespids (T. 941, 1098—1104 og 1298). Desuden var der tidligere fundet en *spydspids* af skifer, som er tabt (jfr. Aarsb. 1871 s. 8 f., 34 ff. og 100 ff.; 1872 s. 54). Paa et andet sted paa Vaattabakken er der fundet en liden vel sleben *kile* af graa *flint* (T. 956). — Ved den gamle *Stenkjer* gaard laa ifølge Schøning i 1774 en udgraven rund haug og langs randen af en af de øverste elvemeler østenfor gaarden og ligeoverfor de før omtalte røser paa Vaattabakken laa en række af større og mindre hauger eller røser, som ogsaa tildels vare udgravne. — Paa *Østby* fandtes før 1873 under pløining paa flad mark nær ved en elv et tveegget *sverd* med sammenbøiet klinge, et andet lignende i flere stykker og et brudstk. af et tredie, en tveegget *spydspids,* 2 *øxeblad* og brudstk. af en *skjold-*

bule m. m., alt af jern og fra y. j. (T. 1111—1118). — Paa *Sellid* saaes i 1774 en stor rund haug ved veien. — Paa *By* fandtes for mange aar siden en stor rund haug, hvoraf der endnu findes levninger i gaardens have, 4 brudstkr. af et tveegget *sverd* af jern (T. 1268) tilligemed nogle flere vaaben og en *urne*. Den sidste er maaske den samme som den urne af brændt ler, hvoraf der i 1845 indkom nogle brudstkr. til selskabets samling, hvor de imidlertid senere ere sammenblandede med nogle brudstkr. fra Vist i Verdalen. Den- ene af disse urner er af løs graa masse med brede tverfurer og hank, den anden haardbrændt, udvendig sort og med fremstaaende knopper øverst paa bugen (T. 228). I 1866 fandtes ved grustagning paa flad jord nær elven paa enget vestenfor gaarden en tveegget *spydspids* af jern fra y. j., merkelig ved, at den paa falen havde 2 paanaglede liggende *bjørnefigurer* af bronce; den ene af dem blev forkommet af arbeiderne, medens den anden er bevaret (T. 1269). — Paa *Helge* (Helgeið) har der været et meget stort gravfelt, der endnu i det væsentlige er i samme tilstand som det af Klüwers beskrivelse sees at have været i 1817. Efter hans rids har der i det hele været 22 runde hauger, hvoraf 2 meget store, den ene, „Helgeshaugen“ lige i sydvest for husene, den anden, „Ormshaugen“, noget i øst; mellem disse har der gaaet en ophøiet stenlagt vei. Af de øvrige har en gruppe af 7 smaa ligget i heldingen vestenfor veien til Midjaa. Nordenfor den vestligste af de store hauger staa 2 bautastene, omtrent 6 m. høie, temmelig smale og tynde; den østligste synes engang at have været omgiven af en kreds af stene. I 1774 stod der imellem dem begge, men nærmere den vestlige, en tredie bautasten, $1{,}_5$ m. høi, som var borttagen før 1817. Nærmere den østlige sten har der ligget en haug, hvori der skal være funden „penge“ eller efter en anden beretning en metalurne og „offerinstrumenter“ (?). Et godt stykke længere i syd inde i marken har ogsaa staaet 2 bautastene, den ene paa en haug, 2—3 m. høie og meget brede. De vare begge nedfaldne i 1869, men laa paa sin plads. Fremdeles har der været 2 firkantede pladse, brolagte hver med 4 rader kuppelstene, den ene i syd nær de to

mindre bautastene, den anden i nordøst for gaarden. Ved siden af den vestligste af de store bautastene er en *stenkreds* omgivet af 9 store stenblokke med en større sten, $1,_5$ høi over jorden, i midten. Grunden i denne kreds blev undersøgt i 1869; paa den søndre og østre side af midtstenen fandtes smale stenlag ovenpaa auren fra sidestenene imod midtstenen; i den anden halvdel fandtes ingen stene, men derimod et sammenhængende kullag, 2—3 cm. tykt og paa et lidet stykke et dobbelt lag kul, med et lag jord imellem. Et stykke søndenfor kredsen findes 4 store stenblokke, hvoraf de 3 danne en stor trekant og den fjerde ligger omtrent i midten af denne. Til fornlevningerne paa stedet maa rimeligvis ogsaa regnes en mur af løftestene, omtr. 60 cm. høi og $2,_5$ m. bred, der gaar fra øst til vest lige nordenfor stenkredsen og paa et sted har en aabning med en stor opreist sten paa hver side. Der er spor til, at denne mur tidligere har været længere og har strakt sig nedenom den gruppe af hauger, der ligger i heldingen mod vest. — Paa *Fosseim* (Forsheimr) var der paa Schønings tid nogle gravhauger.

Af oldsager ere saaledes følgende nogenlunde bekjendte fund gjorte i prestegjeldet: Fra stenalderen 2 fra Hegge, fra æ. j. 1 fra Gjevran, 2 fra Egge og 1 fra By, fra y. j. 1 fra Svenning, 1 fra Rungstad, 2 fra Gjevran, 3 fra Egge, 2 fra Hegge, 1 fra Østby og 1 fra By.

Sparbuens prestegjeld.

N. Fornl. 646 ff. Aarsb. 1871 s. 18 ff.; 1872 s. 42 ff.

Prestegjeldet bestaar af 3 sogne, Mære sogn, som i vest støder til Borgenfjorden, Skeids sogn eller Ognas dalføre og Hennings sogn, den øvre del af Figgas dalføre og den nordre strand af Leksdalsvandet. Det hørte til Sparbyggia fylke, hvis Fylkeshov stod paa Mære.

Skeids sogn. Paa *Fosseim* fandtes i 1859 et par ovale *skaalspender* med enkelt plade af formen med 10 faste knopper og en *haandledsring* af bronce, dannet af to tynde, glatte stænger (T. 260. 261). — Paa *Skjevlo* ligger en mængde røser paa begge sider af gaardene, med fodkjæder af regelmæssigt lagte stene. For lang tid siden fandtes her en *spydspids* af jern og

en *ring*, saa vid, at man kunde stykke 3 fingre i den, brun af farve, men uvist af hvilket stof. — Paa *Skeid* findes paa den nordre gaard flere middels store, vel bevarede hauger i en række langs efter en rab. — Paa *Strukstad* sees levninger af flere gravhauger i en række lige søndenfor husene. Det var formodentlig i en af disse, at der i 1872 eller lidt før gjordes et fund fra y. j. af et *øxeblad*, et *tverøxeblad*, brudstkr. af et enegget *sverd*, af en *skjoldbule* og af en *sax* samt nogle *klinksøm* af jern og en firesidet *hein* (T. 934—940); ved oldsagerne fandtes aske og ben, sandsynligvis brændte. Derhos var der i 1835 efter Kraft (6,154) 13 større og mindre hauger, dels af sten, dels af jord paa gaardens indmark. Desuden er paa gaarden fundet et *bryne* af kvarts med firkantet tversnit, adskillig slidt, i 2 stykker, hvoraf kun det ene er bevaret (T. 1573). Paa en flade nordenfor gaarden fandt man før 1835 ved opbrydning af nyland levninger af *sverd* og *skjolde* m. m. — Paa *Vibe* (Vifvin) fandtes ifølge Klüwer i endel lave runde hauger nogle „*urner*“ og 2 *sverd*; ved det ene var heftet en 10 cm. lang „emailleret guldnaal“; fundet blev lidt før 1800 nedsendt til Kjøbenhavn. Før 1855 fandtes 4 *perler* af mosaikglas (C. 2018) og paa et andet sted en oval *skaalspende* af bronce med enkelt plade og 9 faste knopper samt underpladerne af 2 *skaalspender* med dobbelt plade (C. 2019). — Paa *Midjaa* imellem Snaasenelven og Ogna fandtes nogle aar før 1856 en *hein*, der blev indsendt til T., hvor den dog ikke nu kan identificeres, og nogle andre sager, som ikke bevaredes. — Paa *Trana* nær ved Stenkjer saaes i 1871 lige ved den vei, der gaar fra Tranabakken til Skjefte 2 stenkredse eller meget lave røser, hvoraf den ene blev undersøgt. Den var omtr. 15 m. i tvermaal, havde en regelmæssig lagt kant af sten, men indenfor den var stenlægningen mindre betydelig undtagen ved midten, hvor der var et par lag af tynde, flade heller; lige under disse fandtes et 4 cm. tykt lag af aske og *brændte ben* og deri brudstkr. af en fireegget *spydspids* og smaa rester af et *sverd* af jern (æ. j, T. 942. 943). Den anden kreds bar spor af af at være udgravet tidligere (Aarsb. 1871 s. 10). Tæt søndenfor gaardens udhuse ligge 2 store af runde stene opførte røser.

I den søndenfor liggende udmark findes flere lignende, tildels i grupper. 3 af dem blev undersøgte i 1873, hvorved der i to kun fandtes spor af aske og enkelte rester af kul paa bunden under stenmassen, medens der i den tredie fandtes nogle brudstkr. af en *spydspids* med sterkt ophøiet ryg efter midten, af en *skjoldbule* med en 4 cm. høi pig samt af et *beslag* paa et skjoldhaandtag, alt af jern og fra æ. j. (T. 1159—1160). I en haug nær husene paa en løkke under gaarden fandtes i 1865 eller lidt før et kammer dannet af 2 lange sideheller og en endehelle, medens den anden ende var aaben, og med en stor dækhelle; i kammeret fandtes kul, et skulderblad og et mellemhaandsben af et menneske og 2 *spydspidser* af jern, den ene fireegget, den anden med agnorer, altsaa fra æ. j. (T. 347—348).

Mære sogn. Paa *Lø* fandtes i 1869 eller noget før i en stenrøs nogle brudstkr. af et tveegget *sverd* og af en tveegget *spydspids* af jern fra y. j. (T. 542. 543). — Paa *Stigeim* var der ifølge Schøning i 1774 endel hauger nedenfor gaarden og ved *Brueim* 3 temmelig store runde hauger. — Paa *Ranneim* fandtes nogle aar før 1835 i en haug et gravkammer og deri en næsten optæret skaal (vel rettere en *kjedel*) af kobber paa 3—4 potter, fyldt med „aske“, hvori laa 2 tynde og glatte baandformede *fingerringe* af guld, hvoraf eieren beholdt den ene, medens den anden kom til C. (nr. 2608). Fundet er fra æ. j. — Paa gaarden *Bjerkan* var der paa Schønings tid store samlinger af hauger, hvoraf endnu mange ere bevarede. Paa lille Bjerkan saa han 3 runde hauger og i skoven ved den gamle vei 5 lignende. Paa store Bjerkans grund saaes der nordenfor gaarden ved den gamle vei fra Stenkjer først en liden aflang haug, dernæst 2 store runde stenrøser med en liden aflang haug og derefter flere runde. I 1872 fandt jeg endnu paa dette sted en større samling, deriblandt etsteds 4 runde hauger tæt sammen og ved siden deraf en trekant af den form, som er almindelig i Indhered, bestaaende af 3 fra et centrum udgaaende omtrent jevnbrede og meget lange arme. Nærmest nordenfor gaardens huse, hvor Schøning kun nævner 1 stor haug, fandt jeg i 1872 en hel række runde hauger med enkelte langhauger, tildels me-

get store. Paa en lav haug tæt i sydvest for gaarden, hvor der er vid udsigt, har der staaet en 3,5 m. lang bautasten, som allerede i 1774 laa nedfalden. Dén blev igjen reist paa sin plads i 1872 og staar nu omtr. 2,5 m. høi over jorden. Paa en anden haug ligger en endnu større stenhelle, der maaske ogsaa kan have staaet som bautasten. I det hele fandt jeg i 1872 i gaardens nærhed 25 hauger, hvoraf dog enkelte delvis ødelagte. Lidt søndenfor bautastenen saa Sch. 2 runde hauger inde paa enget; disse ere nu forsvundne, men i 1875 fandtes der her under pløining et enegget *sverd* af jern med hjalter og 65 cm. lang klinge (y. j. T. 1805). Omtrent $\frac{1}{8}$ mil i syd ligger en lyngmo, paa hvilken der 1774 laa en stor samling hauger især paa den østre side af den gamle vei: nordligst en stor trekant, der maalte 33 skridt mellem hver spids, med en liden sten ved den ene spids, i sydøst for denne en noget mindre trekant og ved en af dens spidser en langhaug, videre en liden trekant og ved siden af den en noget større, dernæst atter en trekant, i hvilken der var gravet, og som havde en kantrand af stene, og endelig længst mod syd en langhaug. Alle disse laa paa østsiden af veien, og paa vestsiden ligeoverfor de førstnævnte trekanter laa en liden trekant og en temmelig stor rund stenrøs, som var opkastet tvers igjennem. De laa alle i en udmark og i linje med en række paa Skeid, som siden skal omtales. — Paa *Svebstad* er der fundet endel *vaaben* af jern, som blev ført bort fra gaarden og rimeligvis ere tabte. — Paa *Hovstad* er der 2 samlinger af hauger, den ene i den høie li, som gaar ned fra gaardene mod syd, den anden nede paa en slette i vest omtr. 1000 skridt fra husene. I den første samling undersøgtes i 1872 5 hauger. Den første nær ved husene skal have været en 2 m. høi, men var nu udjevnet, saa at den var ganske lav; bestod i den indre del af regelmæssigt sammenlagte stene, men det midterste rum var stenfrit, hvorfor der maaske har været et tidligere aabnet gravkammer. Langs den østre side fandtes en lang kulrand over bunden og i dens sydlige ende en samling *brændte ben*, blandet med nogle ubrændte, efter midten bredere kullag. Den anden, omtr. 100 skridt mod syd bestod af sandjord blandet med sten, 9 m.

i tvermaal. Nær midten ved siden af en meget stor sten fandtes levninger af et skelet med hovedet mod nordøst, desuden et enegget *sverd* med korte hjalter, hvis greb maa have ligget ved ligets høire hofte og klingen skraat over benene, under sverdet et *øxeblad* af skjegøxeform og i nærheden nogle *klinksøm* (T. 1057—1059). Under ligets hoved har der ligget en hob hul og enkelte kulstykker fandtes ogsaa ellers her og der. Den tredie, som laa nær ved, var 7 m. i tvermaal og bestod af sand med en indre kjerne af sammenlagte stene, halv saa vid som haugen. I den ene kant deraf fandtes paa bunden et lag kul, i en anden nogle *brændte ben* og en hestetand; i midten noget under jordfladen et *bidselmundbid*, et tveegget *sverd* med ufuldstændig klinge, levninger af træsliren og af træbelægget om grebet, en *skjoldbule* med aabningen vendt til siden, alt af jern og lidt høiere oppe i haugen et *haandsneldehjul* af brændt ler (T. 1051—1056). I den fjerde, der havde samme størrelse og bestod af sand blandet med sten fandtes kun et par stykker kul paa bunden. Den femte var kun lidt over 5 m. i tvermaal og bestod af sand og stene; paa et sted fandtes nogle klumper kul, paa et andet en stenhelle med 6—7 runde gruber af samme slags, som almindelig forekommer paa helleristninger; den maa vel antages at være kommen tilfældig ind i haugen. De 2 begravelser, hvori der fandtes oldsager, ere fra y. j. Nær disse hauger laa endnu 2 andre og levninger af en tredie og længere nede i lien er der spor til, at der har været flere. Paa en jevn flade østenfor den nordre gaards huse findes der nede i jorden et tykt, sammenhængende lag kul af flere maals udstrækning. Den anden samling paa sletten har vistnok oprindelig været en sammenhængende række af hauger fra foden af Hovstadlien lige ind i marken mod vest, hvor den har stødt sammen med en gruppe paa Voreims grund. Nu er den dog paa mange steder fuldstændig afbrudt og paa andre er der kun svage spor efter haugene. I 1872 undersøgtes 4 af de bedst bevarede. Den første, nærmest lien, var 12 m. i tvermaal og 1 m. høi og bestod mest af sten. I en linje gjennem midten fandtes her og der *brændte ben* og ved centrum en stor samling deraf, der havde været in-

desluttet i en *tine* af *træ*, af hvilken der var levnet et par af de almindelige *kitstykker*. Blandt benene fandtes ogsaa nogle brudstkr. af ligeledes brændte *redskaber* af *ben* med indskaarne cirkler og halvcirkler. Derhos fandtes et lidet stykke af et enegget *sverd* eller en bred *kniv* af jern (T. 1062.1063). En anden lav haug, meget længere vest, var 5—6 m. i tvermaal og bestod mest af sten. Den havde et over 1 m. bredt lag kul og aske, som gik omtr. gjennem midten, og i dette fandtes en temmelig stor mængde *brændte ben*, hvoriblandt et par stykker med indskaarne linjer og hak. Nær den laa den tredie, 7 m. i tvermaal, mest bestaaende af sten, der var regelmæssigt lagt med helding indad; her og der fandtes kul og nærmere den ene side en 2 m. lang, vel 1 m. bred fordybning med mørkere jord maaske efter et ubrændt lig. Den fjerde, længst mod vest ved skovranden, 8 m. i tvermaal, af sten og jord, havde i den søndre del et rundt kullag af over 1 m. vidde paa bunden, i den nordre en skaalformet fordybning af samme vidde, 30 cm. dyb, hvori der var endel kul. De to første hauger maa antages at hidrøre fra æ. j. Et snes skridt fra den første er siden fundet en enegget *kniv* af jern af sjelden form, 28 cm. lang, bredt blad og en tange med 2 store naglhul (T. 1985). Den maa maaske snarest henføres til y. j. — Paa *Myrslo* er der for længere tid siden i en haug søndenfor gaarden fundet et par *skaalspender* af bronce, som nu ere tabte. Ikke langt derfra gjordes senere i en haug et fund af 2 ovale *skaalspender* af kobber med dobbelt plade, omtr. som Mont. 551, et *bøileformet redskab* af jern med 5 par ringe, kun 13,5 cm. langt og en *plade* med et naglhul og endende i en krog af jern (T. 2057—2059). — Paa *Holtan*, der ligger temmelig høit oppe over bygden i syd mod fjeldet Volhaugen, findes nær ved husene 3—4 tildels noget udgravne mindre hauger paa en høi bakkeskrent. — Paa *Stevra* (matr. Stavran) findes der nedefter kanten af en sterkt nedad mod en elv skraanende rab en række af 6 hauger, hvoriblandt 3 ere meget store. De 3 øverste undersøgtes i 1871. Den øverste, 18 m. i term., og den nærmeste nedenfor, der var adskilligt mindre, bestod væsentlig af jord med kullag i bredere og smalere striber nær bunden. I den

første fandtes en temmelig stor samling *brændte ben*, liggende løst i jorden, og i dem begge stykker af et par *klinksøm* af jern. Den tredie, 18 m. i tverm., 2,5 m. høi, havde en omhyggelig muret kant af sten; paa bunden fandtes flere kredse af store, vel sammenlagte stene, heldende ind mod midten, imellem disse en masse sten i mindre orden, oven over dette lag var haugen opkastet af haandstene med et lag større stene øverst under tørven. Paa bunden eller lidt høiere fandtes et par større samlinger af *brændte ben*, deriblandt ogsaa nogle rester af *redskaber* af *ben* med indskaarne forsiringer, navnlig af et par halvmaaneformede *kamme* (T. 843—847). Den sidste haug maa henføres til æ. j., medens de to første synes at tilhøre y. j. — Paa *Taneim* nederst i lien østenfor gaarden fandtes i 1877 i en stenhaug endel sager af jern, deriblandt et sverd, hvilke endnu bero paa gaarden, og derhos et topstykke af en *bøilespende* af bronce, forsiret i keltisk stil, en liden *terning* af bronce med afskaarne hjørner og 3 gjennemgaaende stifter af jern, et stykke *rembeslag* af bronce og jern og en liden fint tildannet *hein* (y. j., T. 2060—2063). Nordenfor husene er en anden rund haug af sten, der oprindelig skal have været 30—40 m. i tverm. og meget høi; men for lang tid siden er der bleven bortført en mængde sten baade fra siderne og fra toppen. Den blev undersøgt i 1871. Stenene fandtes for en stor del i ordnede lag. Omtrent ved midten fandtes løst liggende en samling *brændte ben*, deriblandt nogle stykker af *benredskaber* med indskaarne forsiringer, saaledes af en halvmaaneformet *kam* (æ. j., T. 816—821). I en tredie haug blev flere aar før 1817 ifølge Klüwer fundet et sverd og et øxeblad. — Paa øvre *Daleim* (Dalheimr) ligge i en li ovenfor gaarden mod syd ved gjerdet mod Oksvoll 3 smaa runde hauger. Ved foden af lien er der spor af en større haug af sten. Længere vest under den samme li findes 4 mindre runde hauger, hvoraf 2 undersøgtes i 1871. Den ene bestod kun af sand og jord, den anden havde i det indre en kreds af bergbrudte stene, reiste i heldende stilling ind mod midten; den viste sig at være udgraven tidligere i midten og igjen tilkastet. Senere gjordes i det samme strøg nær ved en haug og 1 m. under jordfladen

et fund fra y. j. af et par ovale *skaalspender* af bronce med enkelt plade af formen med 9 paanaglede knopper, et *sigdblad* og et *knivblad* af jern samt en del af et *kranium*, altsaa med ubrændt lig (T. 1663—1666). Nede paa sletten, strax søndenfor gaardens huse, ligger en haug, der har været mindst 18 m. i tverm. og 3 m. høi; den undersøgtes i 1871. Den bestod i den ydre del af sten og jord. Et stykke fra kanten i nordøst fandtes nogle stykker *brændte ben*, en *nagl* af jern og et kort, krumt *sigdblad* af jern. I den vestlige udkant fandtes nogle spredte *brændte ben*, en *kniv* af jern med delvis bevaret skaft af træ og i nærheden deraf et stykke af en halvmaaneformet *kam* af ben. I midten var der en indre stenrøs, 11 m. i tverm., der var omgiven af en støttemur. I den østlige udkant af denne fandtes en stor hob kul med smaa rester brændte ben. I sydøst fandtes paa bunden et lidet aflangt aabent rum, dækket af en stor helle, men uden indhold, og et lidet stykke derfra, 1 m. over bunden en stor samling *brændte ben* og deriblandt 2 stykker af to lave convexe *spillebrikker*, prydede med indskaarne cirkler, samt et stykke, som det synes, af en *terning*. Atter et stykke derfra fandtes halvparten af en større *perle* af hvidt glas med sort indlægning. I midten var et 3,5 m. langt, 80 cm. bredt og omtr. 1 m. høit, omhyggelig muret gravkammer med 7 dækheller. Paa bunden havde det et tyndt lag jord og paa dette fandtes temmelig betydelige levninger af et ubrændt lig med hovedet mod syd. Derhos fandtes: en *skjoldbule* af jern liggende med aabningen nedad over ligets bryst, paa dets høire side en *spydspids* med agnorer, ved venstre side et tveegget *sverd* af jern i 2 stykker med fastrustet slire af træ og meget stor dopsko af bronce samt levninger af træ paa haandtaget og et slirebeslag af bronce og ved siden deraf en firegget *spydspids*. I kammerets nordlige ende laa en *spiralring* af *guld* (betalingsring) med 1½ omgang (T. 799—815). Haugen tilhører den senere del af æ. j. — Paa nedre *Daleim* findes strax ved gjerdet en ganske lav haug; ved pløining paa stedet er fundet en liden plade af bly eller zink med et indpresset kvindeligt billede; men den maa henføres til middelalderen og ikke regnes til

haugens indhold. Østenfor gaarden i en sanddynge midt i et myrlende, hvorpaa der tidligere havde ligget en mængde sten, er der fundet et *øxeblad* af jern af skjegøxeform fra y. j. (T. 1286). Lige søndenfor husene har der ligget en meget stor haug, der blev udjevnet i 1868, efterat den tidligere var bleven meget afladet. Derved fandtes et 3 m. langt, 80 cm. bredt og høit gravkammer af reiste heller med en enkelt helle til bund, medens dækhellerne vel vare bortførte ved den tidligere gravning. Det havde retning nord—syd, og det nedlagte lig har rimeligvis ligget med hovedet mod nord. Det var fyldt med fin muldjord og i denne fandtes følgende oldsager: 3 *brakteater* af guld af to forskjellige typer (afb. Aarsb. 1868 fig. 30 og 31) en *spiralring* af guld (betalingsring) med 2 omgange, en ualmindelig stor og pragtfuld *bøilespende* af sølv, forgyldt og prydet med niello og indlagte glasflusser (afb. smst. fig. 24), en liden *bøilespende* af sølv, ligeledes forgyldt (afb. smst. fig. 26), to *bøilespender* af sølv med forgylding og niello (afb. smst. fig. 27), et brudstk. af en *bøilespende* af bronce, brudstkr. af 2 eller flere *hegtespender* af forgyldt sølv (afb. smst. fig. 29), et eiendommeligt smykke af forgyldt sølv med niello, nogle brudstkr. af bronce, af et *sverd* af jern og af *træskaftet* af en kniv med holk af sølv, en firkantet *remspende* af jern m. m. Udenfor kammeret nær den østre langside fandtes en tveegget *spydspids*, et lidet *sigdblad*, en *skjoldbule* og stykker af *skjoldbeslag* af jern. (C. 4816—28). Over hele haugens bund, ogsaa under kammeret, laa et fuldstændigt jevnt, 2—3 cm. tykt lag brunrød jord (brændt ler?) og nærmest ovenpaa dette et ligesaa jevnt og tykt lag kul; i dette fandtes paa et sted en samling halvbrændt *korn*, enten hvede eller uskallet byg. Fundet tilhører slutningen af æ. j. og er det betydeligste fra denne tid, som er gjort nordenfjelds (jf. Aarsb. 1868 s. 120 ff.) I en mindre haug fandtes et *beslag* af forgyldt bronce, en *naal* af bronce og et sverd af jern (C. 5336, Aarsb. 1871 s. 70 og fig. 13). Et stykke nordenfor gaarden findes spor af nogle flere hauger. — Paa nabogaarden *Skeid* findes et af de største gravfelter nordenfjelds. Lige søndenfor husene har der efter Schøning været

en flad kreds, 20—22 skridt i tverm., som syntes at have været omsat med 6 eller 8 stene og søndenfor den, langs en høideryg, der nu er tæt bevoxet med løvskov, er der levninger af en stor sammenhængende samling af hauger, hvoraf den nordligste skal have været meget stor. Østover herfra og paa den anden side af veien er et helt lavt, med granskov bevoxet høidedrag af stor længde opfyldt med hauger, der ikke let lade sig tælle; de fortsættes med enkelte rækker indenom den østenfor Daleim liggende myr indtil henimod Taneim, hvilke sidste dog nu for det meste er udgravne. Schøning opregner i det hele 30 runde, 1 firkantet, 17 aflange og 4 trekantede hauger paa Skeid, men synes dog kun at have talt dem, som ligge ved veiene. Ved den vei, som gaar fra Skeid til Taneim fandt han tillige først 2 store bautastene, den ene midt i en trekant af en stor og en mindre rund haug og en flad, aflang haug, omsat med sten, og begge staaende paa smaa hauger, og et stykke fra disse en mindre 2 m. høi, faldefærdig sten. Alle disse fandtes ogsaa i 1871, men kun den ene, over 4 m. høi over jorden og temmelig smal, stod opreist; den anden, $3,_5$ m. høi og meget bred og tyk, vel tilhuggen med regelmæssige sider og oventil formet som en husgavl, var da nedfalden, men blev atter opreist og staar nu vel $2,_5$ m. høi over jorden; den tredie, der fremdeles stod paa held, blev rettet. Samme aar undersøgtes en trekant, der laa længst mod syd. Den bestod af sand med henimod 20 m. lange arme; der fandtes kun hist og her nogle smaa stykker kul. To af de østligste af haugene vare lidt iforveien blevne udgravne; i den ene, der mest bestod af sten, fandtes et *øxeblad* af jern (y. j., T. 849); i den anden, der var en sandhaug, en 7 cm. lang *cylinder* af en sammenbøiet glat bronceplade, et stykke af en firesidet *hein* og nogle *klinksøm* af jern (y. j., T. 850—852). Senere fandtes i en haug nogle smaa stykker af et lidet *rør* af ben prydet med tverstreger og med et hul ved den ene ende og halvdelen af en liden *hammer* med spidst neb og skafthul af marmorartet *sten*, hvilken sidste maa antages for tilfældigt indkommen i haugen (T. 1039—1040). Paa grund af gravpladsens størrelse har der dannet sig det samme sagn, som findes i saa mange

bygder i lignende tilfælde, at der her har staaet et stort slag. — Paa nabogaarden mod nord *Heistad* har der ogsaa været hauger; navnlig sees levningerne af en meget stor rund nær husene. — Paa det nordenfor liggende *Hystad* sees ogsaa flere hauger langs ryggen af et høidedrag. — Denne høideryg fortsættes over *Voreims* jorder, og her har der været en lang række hauger, hvoraf de, som have ligget østenfor husene, vare paa det nærmeste udjevnede før 1871, medens der vestenfor gaarden i en udmark endnu fandtes en samling, som var nogenlunde bevaret. I en haug nærmere gaarden, der blev udjevnet, skal der være fundet en helle, der paa den ene side skulde have 4 tegn, der efter beskrivelsen maa antages for *runer*, indesluttede af en firkantet fure. Den blev indlagt i en sylmur og eftersøgtes forgjæves i 1871. De hauger, som ligge vestligst paa aasryggen, ere af sten og meget store, de fleste med hul efter gravninger. En, der var 12 m. i tvermaal, undersøgtes i 1871. I syd og øst fandtes endel *brændte ben* under lag af flade stene. Ved midten fandtes en helle med brændte ben baade over og under, og lidt indenfor en kompakt samling brændte ben, der havde været indesluttet i en *tine* af træ, af hvilken der fandtes levnet *kitstykker;* blandt disse ben var ogsaa et stykke af en halvmaaneformet *kam,* en *brikke* med hul igjennem m. m. Ogsaa paa andre steder, dog ei den nordlige, fandtes brændte ben i samlinger og spredt, løst i jorden (æ. j., T. 839—842). I kanten af haugen, men under stenene fandtes en *haandkvernsten* af løs, skiferagtig sten (T. 848). Nederst i lien mod syd undersøgtes et terasseformet udspring af sten, der kun paa nedersiden havde omridsene af en haug. Nær den nedre kant fandtes *brændte ben,* hvoriblandt stykker af en *kam* m. m., og et lidet smalt stykke bronce. Nær den øvre kant fandtes *brændte ben,* blandede i et tykt lag kul, tilligemed nogle *klinksøm* og en *hein* (T. 833—837). Her var altsaa en begravelse fra æ. j. og en fra y. j. sammen. I nærheden findes en anden større, fra bakken udspringende terasse, der maaske ogsaa er gravsted. I samme li var en mindre rund haug med en meget stor stenblok i den søndre kant; i den fandtes kjæver og tænder af 2 heste, en

ung og en gammel. I den mod nord heldende li er der mange hauger, runde og lange, dannede af sand. 2 af de øverste undersøgtes, begge runde. I den ene fandtes kullag med nogle *klinksøm* og *brændte ben*, i den anden kun lidt kul. Disse hauger tilhøre y. j. ligesom rimeligvis ogsaa de nedenfor liggende. Østenfor gaarden paa høiden af ryggen ligge 2 runde hauger sammen, hvoraf den ene undersøgtes i 1871; tvert igjennem den gik paa bunden et smalt lerlag paa midten med spor af brand, *brændte ben* fandtes enkeltvis her og der og tillige et stykke jern, rimeligvis af en *klinksøm* (y. j.?). Lige østenfor laden var bunden af en rund haug levnet med en meget stor sten i midten og 4 større stene i dens østre kant; under en af kantstenene fandtes kul, ligesaa ved den store, der nedenunder var omplugget med smaa stene. Søndenfor laden har der ligget en større haug, der blev udkjørt ei længe før 1871; der fandtes da en mængde *brændte ben*, hvoriblandt ogsaa nogle med udskjæringer. — Paa *Oppeim* (Uppheimr), der ligger høit oppe i sydvest for de sidstnævnte gaarde, ligge ude paa en bakkekant 2 ualmindelig store hauger, den ene 4—5 m. høi, den anden, der er noget udpløiet, lidt lavere. Lidt længere inde paa sletten i samme linje som disse har ligget en tredie, der før 1871 var næsten udjevnet. Den bestod af jord, blandet med sten, især i midten; her fandtes endel *brændte ben*, deriblandt nogle stykker af tilskaarne redskaber og nogle brudstkr. af en buget *urne* af brændt ler med concentriske dobbeltcirkler om halsen og derunder et par furer (æ. j., T. 829—832). Hist og her fandtes ogsaa ellers brændte ben og nogle smaa kullag. Paa en bjergryg paa den anden side af østre Oppeims huse ligge 2 runde hauger, der undersøgtes i 1871. Den ene havde lag af graa askejord paa 2 sider og i midten nogle *brændte ben*. Den anden, der er meget større, bestod nederst af sten, øverst af jord. I midten fandtes en stor samling *brændte ben*, omgivne af næver, og deriblandt flere *kitstykker*, der viste, at de havde været indesluttede i en *trætine;* blandt dem var ogsaa en *naal*, tildannet af et ribben, stykker af et par halvmaaneformede *kamme* og af en brikke m. m. Udenfor midten fandtes paa 4 steder samlinger af brændte ben løst

tilhuggen kvartsblok af form omtr. som et hoved med en hals. — Omkring *Mære,* især nordefter fandt Klüwer spor til mange gravhauger. — Efter sammes beretning var der ved *Lønneim* endel store hauger, hvori før 1817 fandtes en smukt arbeidet *kobberkjedel* (maaske T. 28) og nogle *vaaben,* der blev indsendte til Videnskabsselskabet. Nær gaarden og veien har staaet 3 bautastene, hvoraf 2 endnu saaes i 1871, men nedfaldne; senere ere de blevne bortførte. Paa østre Lønneim fandtes før 1874 et *øxeblad* og en tveegget *spydspids* samt et stykke af et tveegget *sverd* af jern og en oval *skaalspende* af bronce med 5 faste og 4 paanaglede knopper (T. 1259—1262). Senere indkom en ufuldstændig *skaalspende,* mage til den foregaaende, brudstkr. af et *øxeblad* og en tveegget *spydspids* af jern, hvis fal har indtrykte elliptiske figurer (T. 1808—1810), fundne i en stor haug søndenfor gaarden nede ved Borgenfjorden; sandsynligvis ere de først indkomne sager dele af det samme fund (y. j.) — Paa Naustaunet, en plads under *Naust* paa et lavt nes ude i Borgenfjorden er der gjort et, eller maaske 2, fund fra y. j., nemlig: 2 ovale *skaalspender* med dobbelt plade og 5 faste og 4 paanaglede knopper, brudstkr. af overpladen af en tredie lignende, overpladen af en oval *skaalspende,* der har havt 9 paanaglede knopper, underpladen af en oval *skaalspende,* som ikke har hørt sammen med den forgaaende, 1 større og 2 mindre tveeggede *spydspidser,* en tveegget *pilespids,* et *øxeblad* og en *skjoldbule* af jern (T. 1033—1037 og 1231—1236). Paa samme plads skal være fundet en *spydspids* af *flint,* som er bleven ført bort fra bygden og rimeligvis er tabt. — Paa *Smulen* er fundet et *sverd* af jern fra y. j., hvoraf det meste smuldrede hen ved optagelsen (T. 1603). — I *Solbergs**) udmark var der i 1774 tre store runde hauger. — Paa *Toddnes* (Toddanes) ved Beitstadfjorden har der paa den østre gaard tæt ved husene ligget 2 middels store hauger, hvoraf den ene blev udgravet i 1873; den bestod af kuppelsten og havde et kammer af reiste heller med en dækhelle, der har været 2 m. lang, 60 cm. bred i den ene

---

*) Hos Schøning staar Solum, der maa være feil.

i jorden (æ. j., T. 822—828). Tidligere synes der at have været mange flere hauger paa gaarden. Saaledes ligger stuehuset i den vestre gaard over halvdelen af en haug, og her fandtes 2 *nøgler* af bronce fra y. j. (T. 671.672). — Paa *Vodal* fandt Schøning endel hauger og paa *Gjermstad* nordenfor gaarden 3 store runde hauger. — Paa *Ydstgaard*, *Melgaard* og *Nordgaard* sees der endnu endel tildels store hauger og spor efter flere. I 1830 udgroves en 8 m. vid haug af sten uden gravkammer tæt ved husene paa Nordgaard. I den fandtes: et tveegget *sverd*, en tveegget *spydspids* med 11 broncenagler gjennem falen, der synes at have været omviklet med guld- eller sølvtraad, et *øxeblad*, 4 treeggede *pilespidser*, 3 *bidselmundbid*, en *stigbøile*, en *sax*, et bøileformet *redskab* med 5 par ringe, stykker af en *kjedel med hadde*, 3 vredne *stænger* med kroge, maaske af en skjerding, 3 *kroge*, en *rist*, nogle *ringe* og stykker af *beslag*, *kroge*, *klinksøm* m. m., alt af jern, samt et *høvrebeslag* og et *rembeslag* af bronce (y. j., C. 571—588) — Paa *Lein* har der været nogle hauger; endnu skal der findes nogle paa endel bjergknauser i marken. — Paa *Østeraas* saa Schøning tæt ved den vestre gaard en meget stor rund haug, tæt ved den østre en lignende, vestenfor den endel mindre og et stykke ude paa den slette eng en lignende; — paa *Aalberg* en mindre haug og paa *Tønne* i udmarken en hob smaa runde hauger. — Paa *Thuv* (prestegaarden) var der i 1774 endel smaa runde hauger. — Paa *Lien* var paa samme tid tæt vestenfor husene en svær haug af sten med et jordlag ovenpaa, som øverst havde en flade, 28 skridt i omkreds, østenfor husene 7—8 runde hauger, længere øst i udmarken en *kreds* med en stor flad, firkantet sten i midten og 6 andre i lige afstand i omkredsen; fra denne gik en ophøiet, 5 m. bred vei forbi en mindre haug hen til en stor rund stenhaug paa *Jøreim* (Jórheimr) med 3 kuldkastede stene ved foden. Kredsen laa omtr. midt mellem den store haug ved Lien og den ved Jøreim. Paa denne sidste gaard laa fremdeles en anden stor stenhaug tæt ved den første, og søndenfor saaes spor af en *kreds*, omgiven af stene. Østenfor gaarden i linje med de 2 store hauger laa 5—6 andre runde hauger og en stor langhaug. I jorden fandtes en

og 30 cm. i den anden ende. I dette fandtes levninger af et *ubrændt lig* med hovedet mod syd (op fra fjorden) og ved dets venstre side en *celt* af bronce med hempe og ophøiede striber rundt omkring randen og nedad bladet samt en *dolk* af bronce med et rigt prydet haandgreb, nærmest lig Worsaae, Nordiske Oldsager nr. 122. Dette er det eneste sikre *gravfund fra broncealderen*, som hidtil kjendes fra Throndhjems stift (T. 1265—1267).

Henning sogn. Paa *Rølid* (Ryalíð) findes flere lave, men temmelig vide stenhauger saavel i vest for gaarden ved gjerdet til udmarken som nordenfor den. Paa gaarden er fundet et *bryne* af *kvarts* med smalt ovalt tversnit, 22 cm. langt. — Paa *Vekre* (Veikrin) er der et par store hauger, hvoraf navnlig en er meget stor og sees vidt udover bygden.

Paa et ikke nærmere bekjendt sted i prestegjeldet fandtes før 1830 et par ovale *skaalspender* af bronce med dobbelt plade (C. 1797).

Fra Sparbuens prestegjeld haves saaledes følgende mere bekjendte fund af oldsager: Fra stenalderen fund fra Naust og Skeid; fra broncealderen et fra Toddnes; fra æ. j. fra Vibe (?), Trana (3), Ranneim, Hovstad (2), Stevra, Taneim, øvre Daleim, nedre Daleim, Voreim (2), Oppeim (2) og Lønneim; fra y. j. fra Fosseim, Strukstad, Vibe (2), Lø, Bjerkan, Hovstad (2), Myrslo (2), Taneim, øvre Daleim, nedre Daleim (2), Skeid, Voreim (2), Oppeim, Nordgaard, Lønneim (1 eller 2), Naust (1 eller flere) og Smulen; ubestemmelige fund fra Skjevlo, Strukstad (2), Midjaa, Svebstad, Hovstad, Skeid (2) og Taneim.

Inderøens prestegjeld.

N. Fornl. 640 ff. Aarsb. 1872 s. 39 ff.; 1874 s. 168 ff.

Prestegjeldet har 3 sogne: Salbergs eller Rørens sogn paa østsiden af Borgenfjorden og umiddelbart sammenstødende med Sparbuen, og Sakshaugs og Husstads sogne, der tilsammen danne det egentlige Inderøen eller halvøen mellem Borgenfjorden, Throndhjemsfjorden, Skarnsundet og Beistadfjorden. Det udgjorde fordum hoveddelen af Eyna fylke.

Salberg sogn. Paa en husmandsplads under *Rødske* (Ryðjaskeið) østenfor gaarden fandtes i 1878 en *dolk* eller spydspids af brun *flint* (T. 1990). Ved tørvetag i en myr ovenfor gaar-

den, hvor der ikke var spor af nogen haug, fandtes før 1874 to *perler* af sort glas med brune, gule og hvide indlægninger (T. 1287). Oppe paa bakkerne ovenfor gaarden har der været nogle hauger. Nedenfor i nærheden af veien er der fundet et senere tabt *redskab* af *bronce*, der efter beskrivelsen kunde formodes at have været en *spydspids*, omtr. 19 cm. langt. — Paa *Lundsaunet* var der i 1774 nogle gravhauger ligesom efter Schønings beretning paa mange andre steder i bygden, og endel saadanne, deriblandt en meget stor fandtes paa den nys opryddede plads Heia, næsten paa det øverste af aasen mod Verdalen; flere fandtes desuden omkring i skovene i nærheden. Paa Lundsaunet er i en myr fundet et *bryne* af *kvarts*, 16 cm. langt (T. 1882). — Paa *Salbergshyllen* ved Throndhjemsfjorden er under dyrkning i en udjevnet haug fundet et *øxeblad* af skjegøxeform af jern og fra y. j. (T. 1910). — Paa *Ystad* fandtes i 1870 under pløining i 2 hauger: et enegget og brudstkr. af et tveegget *sverd*, en tveegget *spydspids*, en tveegget *pilespids*, et *øxeblad* af skjegøxeform, en *fil*, alt af jern, en *hein* og et stykke *flint* (T. 632—639); det er altsaa rimeligvis 2 sammenblandede fund, begge fra y. j. — Paa *Loraas* stod der i 1810 en bautasten (Aarsb. 1876 s. 186). I jorden er fundet en firesidet *hein*, 39 cm. lang, rimelig fra hedensk tid.

Sakshaug sogn. Paa *Kverkil* paa et høit punkt ved veien ligger en paa den ene side meget udgraven rund haug, der har været omtr. 15 m. i tvermaal og 3—4 m. høi. I en fjeldkløft, hvori der høiere oppe var fundet endel menneskeben, fandtes senere en *perle* af brunt uigjennemsigtigt glas, der mulig kan være fra hedendommen (T. 1884). — Paa *Rol* (Hryggvalir) var der i 1847 efter Christie en stor haug, hvori der tidligere var gravet en kjelder, og hvorpaa der havde staaet et stenkors, nu i Bergens museum, som rimeligvis er fra christelig tid. — Paa *Svarvad* (Svarfaðr) er i en haug for længere tid siden fundet en *kjedel* af grøtsten, der er gaaet tabt, medens *hadden* af jern er bevaret (T. 1912); sammen dermed er ogsaa utvivlsomt fundet 3 ovale *skaalspender* af bronce, hvoraf de 2 have dobbelt plade af typen med 4 fremspringende dyrehoveder og en paa-

sat prydelse i midten, og den tredie enkelt plade med 9 løse knopper (T. 1604—1605, jf. Aarsb. 1875 s. 64 og 1877 s. 40). — Paa *Haugan* skal i en haug være fundet en buget *kjedel* af bronce eller kobber, ganske fyldt med brændte ben, der indtil for nogle aar siden opbevaredes paa gaarden. I jorden er derhos fundet en 16 cm. lang *krog* af jern, mulig et slags fiskekrog (T. 910) og en *vævsten* af grøtsten, der i længere tid har været opbevaret paa gaarden (T. 1171). — I udmarken mellem *Sund* og *Viken* (Vík) paa begge gaardes grund findes flere gravhauger, runde og aflange, deriblandt ogsaa endel trekanter. Nogle sees at være udgravne, deriblandt en meget stor paa Viken. Paa Sund ligger derhos en haug nede ved Strømsundet. — Paa *Nes* paa den vestre side af Strømmen har der ligget en meget stor haug, der nylig er bleven udtaget ved grustag, uden at der gjordes noget fund. Nede ved Strømmen fandtes paa Schønings tid paa slet mark flere smaa hauger af sten. — Paa *Sakshaugvang* fandtes i 1850 i en gravhaug 2 glatte *fingerringe* af sølvblandet guld, en *perle* af glas og nogle *jernsager*. Den ene ring indkom til T. (nr. 56), den anden og perlen til C. (nr. 1694. 1695), resten blev ikke bevaret. Paa gaarden er fremdeles fundet en *øxe* af *sten* med skafthul af almindelig form (T. 1802), en *spydspids* af jern med tange, fundet løst i jorden, mulig fra hedensk tid. I 1817 stod her en bautasten, over 2 m. lang, mellem 2 gravhauger. Paa et sted i nærheden kaldet *Stineshaugen* skal der have ligget en haug, der nu er udjevnet og danner tomten for husene. I den fandtes for mange aar siden en *kjedel* af kobber, der var bleven indbragt „til Throndhjem“ (Aarsb. 1874 s. 171) — Paa *Sakshaug* (Saurshaug) har der i bakken nordenfor husene paa den østre gaard ligget en haug, hvori der blev gravet omkring 1870 uden udbytte. Paa den søndre gaard ligger lige ved husene en udgravet rund haug, 11 m. i tverm. Nederst i lien paa nordsiden ligge flere hauger, noget ukjendelige, da de ere overgrode med krat og opfyldte med agersten. Længere nord nede paa sletten findes en rund haug, 13 m. i tverm., 2 m. høi, omgiven af 3 langhauger, 18—21 m. lange, alle meget udjevnede ved pløining. I den største langhaug fandtes engang i midten

under en stenhelle en samling *klinksøm* af jern; den tilhører altsaa y. j. Ved planering af tomten for den nye kirke udjevnedes en meget stor haug, uden at man dog naaede til bunden. Paa sletten nordenfor gaarden er fundet en velsleben *hulmeisel* af *sten* (T. 1478). Paa vestre Sakshaug skal der paa et eng nær husene for omtr. 35 aar siden være fundet en rund *plade* af guld med hul i midten, der blev solgt til opsmeltning for 20 kr. Paa Sakshauggaardene er fremdeles fundet en *spydspids* med agnorer og en fireegget *spydspids* af jern fra æ. j., fundne i en stenhaug (T. 1169—1170), og en *spydspids* af *flint*, 17,$_5$ cm. lang (T. 1944). Ifølge Schøning var der længe før 1774 i en stor rund haug i en liden dal sydvest for kirken („Jammerhaugen", hvori folkesagnet fortalte, at hunden Saur skulde ligge begraven) fundet et *sverd* og et *øxeblad*; strax vestenfor den laa en anden stor rund haug og høiere oppe i bakken mod vest en stor langhaug med en rund ved hver ende. — Paa *Lid* (prestegaarden) findes 3—4 hauger i sydvest for husene. — Paa indre *Verdal* (Vardalr) har der tæt ved gaarden staaet en bautasten, 2,$_5$ m. høi over jorden, imellem 2 hauger, ifølge Schøning havde den været dobbelt saa høi, men var bleven nedkastet og afslaaet en del. Tæt ved husene paa den ene af gaardene fandtes 1865 i en haug en *kjedel* af bronce, der gik i mange stykker ved optagningen, fyldt med aske eller jord, hvori der laa en liden i en spiralring oprullet *guldten* (betalingsring) med en stump af en anden lignende og endel *brændte ben* (T. 326. 327). I skoven nordenfor gaarden og lige ved veien staa 2 bautastene, 2,$_5$ m. høie („Futen og Skriveren") oppe paa en bakke, Hommeldalsbakken. Før Schønings tid var en stor rund haug, 10 m. østenfor stenene bleven udgraven, hvorved man havde fundet „endel gamle penge samt noget forrustet jern deriblandt et par store, af rust fortærede knive med sølvskafter" (?). Klüwer saa 2 hauger lige østenfor stenene. Senere er der gravet en stor grusgrav i nærheden, der i sin nordre ende gaar ind i en stor gravhaug og i øst berører et par tidligere ødelagte hauger. Under grusgravningen fandtes efterhaanden følgende sager, der indsendtes i 1871: en *trefliget spende*, 2 *brakteater*

eller runde hængesmykker, et *hængesmykke* forestillende et sammenrullet dyr (afb. Aarb. 1871 fig. 17), 3 korsformede *hængesmykker* (smst. fig. 18 og 19), et *hængesmykke* af en sammenbøiet traad, hvori hænge 5 glatte, trekantede plader, og brudstkr. af et lignende, alt af bronce, 7 *perler* af bronce og 35 af glas, en liden cylinder af bronceblik med en jernstift, maaske et *naalehus*, brudstkr. af en liden *pincet* af bronce og endelig nogle brudstkr. af et tveegget *sverd* af jern, hvilket sidste maaske hører til en anden begravelse (y. j., C. 5453—5464, jf. Aarsb. 1871 s. 77 ff.). — Paa *Bosnes* paa den vestre gaard ligger østenfor husene en stor rund haug, hvori der er gravet lidt. Paa den østre ligger oppe paa en pynt en rund haug, 18 m. i tverm., oprindelig over 3 m. høi, hvori der for længe siden er gravet paa flere steder. Et stykke længere nord er en flad, knap halv saa vid, hvorpaa der ligger en omkastet smuk bautasten, 4 m. lang, der havde staaet opreist til omtr. 1860. Nordenfor denne er igjen en noget mindre, flad haug strax ovenfor nøstene ved Borgenfjorden. Paa en ager nordenfor husene opploiedes i 1866 i en stenrøs et *øxeblad* og et enegget *sverd* af jern (y. j., T. 564. 565). — Paa *Sundnes* har der ifølge Schøning og Klüwer været en stor mængde hauger, deriblandt en østenfor husene, hvori der før 1817 var fundet endel vaaben. Fra 1874 haves følgende oplysninger: paa et sted kaldet Øvre Svebakken var der 2 udjevnede runde hauger og ved gjerdet mod Sakshaug en noget udgravet stor rund haug, 18 m. i tverm. Paa Baardgjerdet blev omkr. 1840 udgravet en paa en bjergpynt liggende haug, uden at noget fandtes. Ved havnen laa en mindre og en større, begge noget udgravne og i nærheden havde ligget en tredie, udjevnet i 1872, hvorved der fandtes et *øxeblad* af jern. Paa Nylandet fandtes paa et sted, hvor der har været en mængde sten, en *Dolk* af *flint* med afbrukket blad, der eies af en privatmand. Paa en pynt ved søen ligger en haug, der tildels er undersøgt uden noget fund. Paa Sancthanshaugen fandtes der i 1845 i en stor stenhaug et over 2 m. langt kammer af reiste heller med en stor dækhelle, hvori der skal have ligget et skelet. Paa Tangen ligge 2 hauger; i den ene fandtes efter 1850 et af reiste heller bygget kammer,

omtr. 45 cm. langt og 30—40 cm. bredt, uden indhold. Paa Nessepladsen lige ved søen blev en haug udgravet omtr. 1845, hvorved der fandtes et *sverd* og en stor *hestesko*, der skulde være blevne sendte „til byen". I 1847 fandtes etsteds paa gaarden et tveegget *sverd* af jern med spor af guldbelægning paa hjalterne (y. j., T. 566). Foruden de nævnte hauger har der ogsaa søndenfor husene været en 30 m. lang langhaug, der udgroves i 1848, hvorved der fandtes en hel del *klinksøm* (Aarsb. 1870 s. 161); den var altsaa fra y. j. — Paa *Vollan* fandtes i 1874 nedenfor husene 2 middels store hauger og antagelig flere i nærheden. Paa gaarden er for lang tid siden fundet 2 *øxeblad*, det ene nedenfor, det andet ovenfor husene. Paa pladsen Vollgjerdet fandtes i 1874 en *spore*, en *kniv* og et *øxeblad* af jern, formentlig fra y. j. og et stykke derfra et brudstk. af en *hakke* eller tverøxe af jern. — Paa *Julstad* ligger en udgravet haug ved sideveien til Røvikpladsene, hvori der for lang tid siden skal være fundet et *sverd* og penge. — Paa *Ulven* stod i 1810 en bautasten (Aarsb. 1876 s. 186). — Paa *Klep* er funden en *kile* af graabrun *flint*, 14 cm. lang, velsleben og med flade tversider (T. 909). — Paa *Noreim* (Norheimr) skal der paa et jordstykke, kaldet Jaaset, findes en hel mængde af de lave, aflang firkantede forhøininger, som ere omtalte under Urdan i Flatanger og Bergsmoen i Grong (Aarsb. 1870 s. 60). — Paa *Jule* er i en stenrøs sammen med kul fundet et *øxeblad* af jern fra y. j. (T. 1911). Senere er paa et andet sted i en stenrøs fundet et *øxeblad* af jern fra y. j. (T. 2164). Paa *Hestveiten* er for længere tid siden i en haug, der var oplagt om en fjeldknaus, fundet 2 *armbøiler* (omtr. som Aarsb. 1868 fig. 39), en *nøgel* med gjennembrudt rundt haandtag og 3 tapper paa akset, et ovalt haandtag af en anden *nøgel*, brudstkr. af en oval *skaal spende* med enkelt plade og lave runde, faste knopper, et brudstk. af en ligearmet *spende*, et *topstykke* af en spende, et lidet rundt dobbelt *beslag* med et stykke læder imellem og sammenholdt med flere nagler, alt af bronce (T. 2152—2159) — Paa *Revsaas* fandtes i 1870 en tveegget *spydspids* og et *øxeblad* af skjegøxeform af jern og fra y. j. i en ager i heldingen af en

haug, hvori der tidligere skal være fundet endel oldsager, som blev ødelagte. — Paa *Berg* findes paa en fjeldknaus en adskillig udkastet stenrøs og paa andre steder nogle hauger. Paa denne gaard eller paa den i Husstad sogn af samme navn er funden ved tilfældig gravning en *spydspids* af jern med fal fra y. j. (T. 1437). Paa gaarden er fundet en *øxe* af *sten* med skafthul. — Paa *By* (Sølcby) findes flere hauger (Aarsb. 1872 s. 41). — Paa en plads under *Kirknes* er fundet en helle af sandsten, der paa begge sider har en mængde gruber af forskjellig vidde og dybde af samme slags, som forekommer paa helleristninger. Paa samme sted saaes i 1872 en større, tykkere sten, der havde lignende gruber og i nærheden skulde der findes en stor sten med en af de almindelige fodsaalelignende gruber. Paa Kirknes stod i 1810 en bautasten (Aarsb. 1876 s. 186). — Vestenfor *Vist* staar ved veien en sten af udseende som en bautasten, men som er reist i nyere tid, da veien oparbeidedes.

Husstads sogn. Paa en halvø Gardsøen under *Viken* ligger der paa den høieste pynt en temmelig stor stenrøs. For henved 40 aar siden blev der i nærheden fundet en *øxe* af *sten* med skafthul, der i længere tid blev opbevaret psa Viken, men nu er tabt. Desuden er for længe siden fundet en vævskyttelformet *beltesten* og i fjæren ved søen en sukkertopformet sten med en fure omkring. — Paa *Hemre* ligger der i udmarken østenfor gaarden nær ved søen 2 langhauger af sten, omtr. 12 m. lange, jevnsides med hinanden saaledes, at rummet mellem dem er lavere end den omgivende jord. — Paa *Aalberg* (øvre) ligge langs med veien 5 stenhauger, saa lave, at de ligne brolagte kredse, kant i kant med hverandre, 4 i en linje omtr. syd-nord og den femte jevnsides med den nordligste; de vare alle omgivne af en regelmæssig kant af større sten og omtr. 10 m. i tvermaal. De 3 sydligste blev undersøgte i 1872. Dybden til auren var indtil over 1 m. Øverst laa middels store stene, derunder et lag smaa stene og sort jord, der tildels syntes brændt, og derunder 2 særskilte lag sten over bunden. I den sydligste fandtes henimod midten under det øverste stenlag en temmelig stor

samling *brændte ben* og paa samme sted en foldekniv med jernskaft, der rimeligvis har ligget under græstørveu og er faldt ned under gravningen; nær den østre kant laa paa bunden en *spydspids* af jern med fal, fra y. j. (T. 1041). I den anden fandtes paa vestsiden en meget regelmæssig muring af sten, ved midten under det øvre stenlag en liden samling *brændte ben*, og kul og brændt jord her og der ved kanterne. I den tredie fandtes henimod midten en masse sammenlagte stene fra bunden til overfladen, oventil dækket med fladere stene og under denne laa en del *brændte ben* og imellem stenene et lag ler; et stykke i sydvest for midten var en anden samling *brændte ben* noget høiere oppe; et stykke fra kanterne gik der et nogenlunde sammenhængende baand af kul. Hele denne gravplads tilhører rimeligvis y. j. Længere nede mellem øvre og nedre Aalberg ligge 2 større hauger, rimeligvis af jord, hvoraf den ene er noget udgraven, nede ved søen sees nogle smaa hauger, og i marken ligge nogle røser. — Paa *Grønesby* (By paa Grøneset) lod Klüwer i 1814 udgrave en haug, paa hvis top der stod en 3 m. høi bautasten, og traf lige under denne paa et af 6 heller sammensat kammer, hvori der var en mængde *brændte ben* med kul og aske; udenfor kammeret fandt han paa nordre side et benrad af en hund, paa søndre side nogle hesteben og i vest et benrad af et ekorn (?). Bunden af haugen var belagt med et 15 cm. tykt lag skjel. I 1871 udjevnedes en haug paa den østre gaard, hvori der paa et lag af skjelsand fandtes levninger af et *ubrændt lig*. Paa den vestligste gaards tun ligger en meget stor stenhaug, hvori der maaske er gravet noget. Lidt i nord for den paa bakkekanten ligger en noget mindre, 12 m. i tvermaal og nu lidt over 1 m. høi, opkastet af sten, blandet med jord, som blev undersøgt i 1874. Paa 2 sider fandtes kullag i striber, ved midten under en helle en hel del *brændte ben* tilligemed nogle *kitstykker* af en trætine, hvori de maa have været indesluttede; blandt benene fandtes nogle stykker af redskaber af ben, saaledes af en *spillebrikke;* fremdeles en *beltespende* af bronce, et buleformet stykke af broncebik, en mængde stykker af jern i form af et 5 mm. tykt, paa den ene side aabent *rør*, et stykke smeltet *glas* og et stærkt slidt

knivblad af jern. Længere nord fandtes en hel del *spiger* af jern med flade hoveder og et 5 cm. langt stykke ben, tilspidset som en *naal*, østenfor midten odstykket af en *naal* af ben og et brudstk. af en *pilespids* af ben med agnorer af form omtr. som skiferpilene (afb. Aarsb. 1874 fig. 4). De 3 sidste gjenstande vare ikke brændte, det øvrige havde været i sterk ild (æ j., T. 1459—1470). I østre Grønesbys mark ved søen ligge 2 over 30 m. lange, indtil $3,_5$ m. brede og 1 m. høie langhauger af sten liggende jevnsides med et mellemrum af 20 skridt. Den vestlige undersøgtes i 1874, hvorved der fandtes kullag efter midtlinjen især ved midten, hvor der ogsaa var en vel lagt mur af sten af $2,_5$ m. udstrækning. I marken findes desuden 2 runde stenrøser, østenfor dem paa en plads en overordentlig stor stenrøs og i vest paa pladsen Grønesbysjøen en stenlagt ring og 2 mindre rundhauger med hul i toppen. — Paa *Storenes* ligger ligeledes en stor rund stenrøs nær søen. — Paa en husmandsplads under *Krokshus* fandtes om høsten 1862 i en ager 3 *sverd* og 3 *spydspidser* samt en urne af ler (en stenkjedel?); vaabnene er utvivlsomt de samme som T. 349—354, 3 tveeggede sverd og 3 tveeggede spydspidser af jern fra y. j., der i katalogen ere opførte som komne fra Inderøen uden angivelse af findested. — Paa *Kløvstad* er fundet den øvre halvdel af en stor *spydspids* af *skifer* (T. 1009). — Paa store *Bjerkan* var der efter Schøning i 1774 en stor haug tæt østenfor husene. — Paa *Hol* saa Klüwer en meget stor haug østenfor husene paa en fjeldknaus, hvori der i 1814 fandtes 2 murede kamre, 2 m. lange og i den ene et skelet og en æske af ben (?); i den anden var bunden belagt med stenheller. I 1876 fandtes mindst 3 hauger, tildels udgravne, paa fjeldknauser omkring gaarden. I 1875 indkom som fundet paa gaarden et gravfund fra y. j., nemlig: brudstkr. af et tveegget *sverd* og af en tveegget *spydspids*, en tveegget *pilespids* med tange, et *øxeblad*, en *kugle*, $1,_7$ cm. i tverm., maaske et vegtlod, alt af jern og et cylindrisk stykke ben med et hul og indskaarne striber, maaske af en naal (T. 1628—1633),

Fra Inderøen er desuden indkommet nogle fund uden nærmere angivelse af findested. Kort før 1824 fandtes i en grav-

haug et næsten kugleformet stykke *rav*, 5 cm. i tverm., der forestiller et sammenslynget dyr (C. 315; jf. en lignende figur af bronce i fundet fra Verdal, ligesaa fra Haugsten i Raade, Aarsb. 1867 s. 39, fra Blaker i Urskog, N. Fornl. 838, og fra Tresfjord i Vestnes, Aarsb. 1877 s. 188); det maa henføres til y. j. I 1842 fandtes en *brakteat* af guld med afbrudt hempe (T. 1660, afb. Atlas f. nord. Oldk. tab. IX nr. 185). Før 1845 fandtes 2 tveeggede *sverd* af jern med ufuldstændig klinge, hvis hjalter ere belagte med metal (T. 231. 232).

Fra prestegjeldet kjendes saaledes følgende nogenlunde bestemmelige fund: stenaldersfund fra Rødske, Kløvstad, Viken, Berg, Klep, Sundnes, Sakshaugvang og 2 fra Sakshaug; broncealdersfund fra Rødske (?) og Kirknes (helleristninger?); ældre jernalders fund fra Haugan, Sakshaugvang, Stineshaugen, Sakshaug, Verdal, Viken og Grønesby samt 1 uden stedsangivelse; yngre jernalders fund fra Rødske, Hyllen, Ystad (maaske 2) Svarvad, Sakshaug, Verdal, Bosnes, Sundnes (2), Jule (2), Hestveiten, Revsaas, Berg, Aalberg, Krokshus og Hol samt 2 uden nærmere stedsangivelse. Ubestemmelige fund, men sandsynligvis fra æ. j. eller y. j., fra Lundsaunet, Kverkil, Haugan (2), Sakshaugvang, Sakshaug (2), Sundnes (3), Vollan (3) og Julstad.

Ytterøens prestegjeld.

N. Fornl. 644 ff.

Prestegjeldet bestaar af 3 meget adskilte sogne: Verans sogn omkring Verasundet og paa nordsiden af Beitstadfjorden, Mosvikens sogn, der danner vestkysten af Throndhjemsfjordens indre bassin, og hovedsognet, det egentlige Ytterøen. Veran hørte fordum til Eyna fylke, Mosviken og Ytterøen til Skeyna fylke.

Verans sogn. Paa *Folden* ved Beitstadfjorden er i en ager paa østsiden af elven fundet en tveegget *spydspids* af jern fra y. j. (T. 1356). I nærheden saaes i 1874 4 runde og 1 aflang gravhaug (Vidsk. Skr. VIII s. 12). Nylig er i en haug af sten, formodentlig en af de nævnte, fundet 27 *perler* af ensfarvet glas, blaat, gult, grønt, hvidt eller rødbrunt, hvoriblandt 5 dobbeltperler, samt en *perle* af bronce af et spiralsnoet smalt baand (T. 2167. 2168) tilligemed nogle *klinksøm* af jern (y. j.). — Paa

Stevren (Stúfrin) er fundet en *spydspids* af *flint*, 17 cm. lang, noget skjev og med en tyk skaftende (T. 1471). Strax vestenfor husene er der et par runde forhøininger, som rimeligvis ere gravhauger, og i marken et godt stykke østenfor gaarden findes 5—6 runde hauger nær ved veien, de fleste noget udgravne (Aarsb. 1872 s. 39). — Paa *Hovde* var der i 1817 ifølge Klüwer paa en slette, kaldet Kongsvolden, flere hauger, i en af hvilke man i 1815 fandt en guldmynt, der dog rimeligvis er fra christelig tid og saaledes vel tilfældig kommet ned i haugen, og østenfor gaarden endel aflange forhøininger, 2,5 m. lange og 75 cm. brede, hvoraf en blev udgraven i 1816; man fandt da 2 flade *stene*, den ene med et, den anden med to hul (vævstene?), en *brynesten* og en *sax* (?). I 1870 var endnu nogle faa igjen i en li østenfor gaarden, og to af dem bleve da gjennemgravne uden noget udbytte. De vare af samme slags som de ovenfor omtalte paa Noreim paa Inderøen (Aarsb. 1870 s. 6). I en stenrøs vestenfor gaarden er fundet en *hakke* af *sten* med skafthul og dobbelt spids, 42 cm. lang (T. 577). — Paa *Forselan* findes paa en slette ovenfor gaarden 10 gravlignende aflange forhøininger af samme slags som de nævnte paa Hovde, liggende 2 og 2 jevnsides sammen. To af dem bleve undersøgte i 1870, og to andre ere siden gjennemgravne af eieren uden noget udbytte. — Paa *Grande* findes nogle hauger.

Mosvikens sogn. Paa *Vinje* fandtes i 1774 ifølge Schøning flere gravhauger, deriblandt 3—4 ei langt fra søen. I en udpløiet haug skulde være fundet festet af et sverd og en „stridshammer". — Ved stranden etsteds i Mosviken, rimeligvis i nærheden af Vinje, er fundet underpladen af en oval *skaalspende* af bronce med forgylding (T. 1038).

Ytterøens sogn. Paa *Eines* paa øens nordøstlige ende var der paa Klüvers tid en rund haug nær husene; herfra gik der en ophøiet vei til 6 i samme linje mod nordøst for husene liggende runde hauger. Imellem denne gruppe og den første haug stod ved veien 4 bautastene, den høieste henimod 2 m. høi, de øvrige noget mindre. Af bautastenene ere nu kun 2 levnede, de som paa Klüwers tegning (N. Mindesm. nr. 20) ere betegnede

som 1 og 3, begge omtr. 1 m. høie. De 6 hauger sees endnu, skjønt alle meget udkastede, og bestaa væsentlig af sten. Ligesaa sees endnu den ophøiede vei og levninger af den første haug. — Paa *Barstad* (Barkastaðir) har der paa en fjeldknaus lige ved den øvre gaard ligget en stenrøs af omtr. 2 m. høide, som blev udkastet for 10 aar siden; i bunden fandtes et kammer, 60—70 cm. langt, dannet af 4 tykke, paa den indre side flade stene, der endnu ligge paa sin oprindelige plads, og med en lignende sten, der nu findes reist i nærheden, som overligger. I kammeret fandtes efter meddelelse af gaardens eier et *spand af træ* af størrelse som en liden vandbøtte med gjorder af bronce, men uden hadde; staverne smuldrede hen, og stykkerne af gjorderne ere siden forkomne. Fundet maa henføres til æ. j., men spandet synes at have udmerket sig ved en usedvanlig størrelse. Paa en anden fjeldknaus i nærheden findes ogsaa en liden stenrøs. — Paa *Stangerholt* har der ligget en stor stenrøs, dækket med jord, lige ved husene; den blev udkastet i 1873, hvorved der gjordes et fund fra y. j., bestaaende af et stykke af et *beltebeslag* af bronce (afb. Aarsb. 1874 fig. 40), en *bøilespende* af bronce med ornamenter i keltisk stil, 21 *perler* af glas, hvoraf 6 af ensfarvet glas, de øvrige af mosaikglas i forskjellige mønstre, en *brikke* af brændt ler med hul gjennem midten og brudstkr. af et *sigdblad* af jern med fastrustet *tøi* (T. 1299—1303). — Paa *Brustad* (Brústaðir) sees vestenfor gaarden 2 udgravne mindre hauger. — Paa *Forberg* (Furberg) fandtes i 1774 endel hauger i udmarken, hvoraf et par søndenfor gaarden, og flere paa den dyrkede jord, deraf en større og en mindre rund haug nær husene. Endnu sees levninger af nogle hauger, saaledes 2 meget udgravne tæt sammen ved veien til Forbergsanden. — Paa *Øvre* (Øvreid) findes der oppe i skoven ovenfor gaarden 2 røser, hvoraf en stor. I lien nedenfor gaarden henimod Eid var der i 1774 mange hauger, liggende jevnsides, og imellem dem stod en lav, bred bautasten; ifølge Klüwer vare de dannede af sten og sand og havde i bunden et lag skjel; en af dem blev opkastet før 1817, og i den blev fundet en *spende* af forgyldt kobber, omhyggelig nedlagt mellem nogle

flade stene. Nu sees midt i lien ved veien tomterne af 3 stenrøser, 1 stor øverst og 2 smaa jevnsides tæt nedenfor den; i den store sees endnu et gravkammer med lange tykke sidestene, omtr. 2 m. langt, men meget smalt. Nede ved gjerdet mod Eid blev en stor stenrøs udkastet for længere tid siden; der fandtes i den et helt *skelet*, men saavidt vides ingen oldsager. Ved søen i syd nær pladsen Hogstad ligger en stor, paa den ene side udkastet stenrøs. For længere tid siden er paa gaardens grund fundet en *øxe* af *sten* med skafthul, som siden er tabt. Senere er under jorddyrkning fundet en *plogrist* af jern (T. 1806, sandsynligvis y. j.). — Paa *Eid* (prestegaarden) sees i øst for gaarden levninger af flere hauger, der have dannet en fortsættelse af samlingen paa Øvre. Nær gjerdet sees saaledes 2 tæt sammen, der ere gjennemskaarne af veien; lidt til høire ved muren af den nye kirkegaard ligger en større haug, væsentlig af sten, hvoraf toppen er bortført, men som forresten synes uskadt, og længere oppe i lien paa den søndre side af veien sees ligeledes levninger af et par. Vestenfor kirken og prestegaarden laa ifølge Schøning en liden haug, hvorpaa der stod en bautasten, „Klokkestenen", og et stykke længere vest laa en stor rund stenrøs. Den sidste var allerede paa Klüwers tid næsten udgraven og er nu forsvunden. Stenen er vel den samme, som endnu staar ved veien, over 2 m. høi, meget bred nedentil og spids oventil, og som paa den ene flade side har en indskrift med omtr. 10 *runer* af det yngre alfabet, hvoraf kun nogle faa kunne læses med tydelighed. Haugen kaldtes allerede paa Klüwers tid Paassaahaugen ligesom nu, et navn, der rimeligvis er opkommet efter Schønings tid og som følge af et forsøg paa læsning af den første del af indskriften. — Paa *Skjerve* (Skerfvin) har der tæt ved husene paa en bergknaus ligget en liden haug, hvori bunden paa den ene side var brolagt med sten; under en helle, paa hvilken der skal have staaet et runelignende tegn, fandtes i 1873: brudstkr. af et tveegget *sverd*, en tveegget *spydspids* og et brudstk. af en lignende, et *øxeblad*, en *paalstav*, en rund *plade* med hul i midten, et *knivblad*, en *bolt* samt *nagler* og *beslag* m. m., alt af jern og fra y. j. (T. 1140—1153). — Paa *Jørstad* (Jóreks-

staðir) sees paa et bjerg ovenfor husene en noget aflang plads paa omtr. 18 m. længde af udseende som en lav haug, tæt omlagt i kanterne med større stene. Ved dens ene ende ligger en i midten udgravet haug, hvori der omkring 1770 skal være fundet endel firkantede sølvmynter (?). Vestenfor den skal der efter Klüwer have ligget flere smaa hauger og i syd paa en fjeldknaus en haug, hvori der efter 1780 skulde være fundet et 3 alen langt sverd med runer paa, og hvis skaft, hvorpaa der var anbragt 2 store kugler, var belagt med sølv, ligeledes et spyd og en svær stridsøxe, hvorpaa var indgravet en kjæmpe i fuld rustning. Denne beretning er aabenbart udsmykket. — Paa *Nordvik* paa vestkysten af øen var der i 1817 en mængde hauger af forskjellig størrelse. — Paa *Nøvik* var der paa Schønings tid endel hauger, deriblandt en aldeles udpløiet, hvori der var fundet et haandtag af et sverd og en „stridshammer". — Paa Lille *Myr* skal findes en haug og paa *Sandsøren* nede ved søen en noget udkastet stenrøs.

Fra Ytterøens prestegjeld kjendes saaledes følgende nærmere bestemmelige fund: Stenaldersfund fra Stevren, Hovde og Øvre; ældre jernalders fund fra Barstad; yngre jernalders fund fra Folden (2), Vinje, Stangerholt, Øvre og Skjerve.

Verdalens prestegjeld.

N. Fornl. 632 ff. Aarsb. 1870 s. 7 ff. Aarsb. 1878 s. 214 ff.

Prestegjeldet bestaar af Stiklestad sogn eller hoveddalen paa nordsiden af elven indtil 1 mil op fra søen og nogle gaarde paa sydsiden samt sidedalen Leksdalen, Vinne sogn, den nedre del af dalen søndenfor elven, og Vuku sogn eller det øverste af hoveddalen og de to sammenløbende dalfører, Helgaadalen og Indalen. Det udgjorde fordum Verdœla fylke.

Stiklestad sogn. Paa *Leklem* (Leikalein) fandt Schøning nordenfor husene en rund haug, længere nede mod vest en lignende og i udmarken endel af samme slags. Mellem denne gaard og Sem laa der ogsaa nogle lignende. — De nærmeste, nede mod søen liggende gaarde eller den saakaldte Søbygd synes tidligere at have været særdeles rige paa gravlevninger. Klüwer beretter saaledes, at i hans tid paa Sem, Mikelsgaard, Myr og Svinhamer hele sletter vare opfyldte med større og mindre hauger, uden

nærmere at angive, hvad der fandtes paa hver gaard. Paa *Sem* (Sæheimr?) findes nu neppe flere hauger igjen end 3 ganske lave, men temmelig vide og ligesom brolagte med jevnstore stene, hvilke ligge ved de nordligste pladse paa den øvre side af veien lige under fjeldet Kobjørgen. — Paa *Fleskhus* (navnet er en forvanskning; i 1520: Flashuss) laa der paa Schønings tid en stor, tildels udgraven rund haug østenfor gaarden i udmarken, ved dens østre side 5 mindre runde hauger og ved dens vestre 4 stenkredse tæt sammen, og i linje med disse, men vestenfor gaarden ved husene en stor rund haug. Paa østsiden af gaarden sees nu kun en mindre sandhaug, halvveis udkjørt til veifyld, der ligger paa østsiden af postveien. Den store haug ved husene findes endnu, skjønt over en trediedel af den er bortkjørt; den har været noget aflang, omtr. 12 og 18 m. i tvermaal, og meget høi og bestaar af sand med nogle lag tildels meget store stene i den øvre del; nær bunden gaar der ved den nordre kant en bred stribe kul. Et stykke længere vest ligger en stor rund haug, noget mindre af omfang, men ualmindeligt høi og næsten spids i toppen; den er ganske urørt. — Tæt ved denne, men paa *Mikelsgaards* grund og lige ved husene ligger en tredie stor rund haug, der ogsaa har været meget høi; der er gravet noget i toppen og paa siderne. Paa begge sider af Mikelsgaard og hen til Myr danner biveien en, som det synes, kunstig forhøining over marken paa begge sider. Tvert over den sees levninger af 2 runde hauger; tidligere maa der have været endnu mindst en haug paa gaarden, idet Schøning beretter, at der mellem Mikelsgaard og Myr „paa en jordrab“ fandtes 5 store runde hauger, hvorved maaske den store ved husene og den nærliggende paa Fleskhus's grund ere medregnede. — Paa *Myr* findes en ualmindelig stor haug lige ved husene. For længere tid siden skal der i dens østlige side være fundet et kar med laag af træ med gjorder af bronce. I 1865 fandtes der sandsynligvis paa samme side en *fingerring* af guld og i det øverste af haugen under en helle, der dækkede et stensat rum følgende sager: 4 stykker af bladet af en *dolk* af *bronce* med naglhul til befæstelse af haandtaget, 2 stykker af bladet af en smal *kniv* af *bronce*, en

fingerring af guld, omtr. som Worsaae, Nord. Olds. 381, med 3 baand, oventil forenede ved en bred plade med en rød og to blaa glasflusser, en simplere *fingerring* og 2 ganske smaa *ringe* af guld, en *fingerring* og en mindre *ring* af sølv, 24 *perler* af glas af forskjellig farve med paalagte ornamenter, fornemmelig zigzagstriber, 1 *perle* af rav, en *ringspende* og en *ringnaal* af bronce, begge glatte (T. 330—346). Af perler skal der endnu være fundet flere end de, som indkom til samlingen. Dolken og kniven tilhøre broncealderen, det øvrige æ. j., og fundet er saaledes et exempel paa en meget sjelden blanding. Mellem Myr og Svinhamer saaes paa Klüwers tid en 250 m. lang ophøiet vei, oplagt af sten. — Paa *Trones* (Tróndarnes) har der paa en høideryg østenfor husene ifølge Schøning og Klüwer ligget en række af hauger, først 3 store runde, 22, 19 og 12 m. i tverm., videre en liden rund haug, dernæst en lav, vid haug, omsat med stene, med 2 bautastene paa hver side, den ene 2, de tre øvrige $1,_5$ m. høie, endelig 2 smaa runde hauger og en 30 m. lang langhaug. I 1870 undersøgtes levningerne af haugen mellem bautastenene, der tidligere var udgravet i midten; derved fandtes i dens nordre del et *bidselmundbid* af jern og en mængde *klinksøm* tilligemed nogle hestetænder (y. j., T. 612. 613). De 4 bautastene staa endnu, men af haugerne sees nu kun nogle spor. I en af de store hauger skal der tidligere være fundet en krukke af løsbrændt ler, fyldt med kviksølv (?) og i kanterne af den en guldring og en liden skaal af sølv. I 1870 undersøgtes ligeledes levningerne af en udpløiet rund haug nordenfor denne række, hvori der fandtes nogle dyreben og hestetænder. Længere nord findes en stor rund haug, bevoxet med træer, og vestenfor den lige ved bredden af den fjordbugt, som gaar ind paa nordsiden af Troneshalvøen, en større og en mindre rund haug tæt sammen. Paa den ydre del af halvøen i udmarken vestenfor gaarden findes der mange gravrøser. Paa sydsiden ligger længst inde en klynge af 5 store røser og en liden, hvoraf 2 bleve undersøgte i 1870; den ene bestod udelukkende af brudt sten uden jord og havde to bindemure, den ene indenfor den anden; paa sydsiden fandtes en $2,_5$ m. lang helle og paa bunden under denne endel

brændte ben. Den anden, der var $2,_5$ m. høi, bestod ogsaa kun af sten og havde en lav bindemur indenfor kanten; i midten var et lidet rum, omsat med kuppelstene, og inde i dette paa bunden en helle, under hvilken der fandtes en mængde *brændte ben* og 2 *perler* eller smaa gjennemborede brikker af sten; paa nogle steder fandtes lag af knust hvid kvarts. Vestenfor denne gruppe ligger igjen først en større røs, dernæst en meget stor paa en fjeldknaus og ved siden af den en liden, overgroet med jord. Ikke langt derfra staa 2 lave brede bautastene, den ene ved siden af en ganske lav røs. Yderst paa neset saaes i 1870 10 større og mindre røser, alle noget udkastede; om den ene gik det sagn, at der for længere tid siden skulde være fundet „en skat“ i den. Høiest paa neset findes en meget stor, halvt udkastet røs, „Blaaberghaugen“. Maaske findes der endnu flere røser inde i skoven. — Paa *Svinhamer* var der paa Schønings tid en rund haug og paa *Holme* og *Norberg* (Nóraberg) endel lignende, hvoraf der tildels endnu sees levninger. — Paa *Ysse* (Yssin) ligger imellem den østre og vestre gaard en større rund haug, hvorpaa der staar en $1,_5$ m. høi og lidt over 1 m. bred bautasten. I en anden haug, som blev udgraven før 1817, skal der under en 6 m. lang og 4 m. bred (?) stenhelle være fundet en metalurne med aske i, en lanse, et fireegget spyd, en armring af guld og nogle brændte ben, altsaa en begravelse fra æ. j, — Paa den store, jevne slette, hvor der engang maa have ligget en samlet gaard Voll, men hvor der nu er flere gaarde, Mikvoll, Østvoll, Nedstvoll m. fl., har der tidligere været en mængde hauger. Ifølge Schøning saaes i 1774 paa *Nedstvoll* endel runde hauger, deriblandt en næsten udjevnet stor haug tæt ved husene. Paa kanten af den bakke, hvormed sletten falder af mod nord, sees endnu paa *Mikvolls* og *Østvolls* grund 4—5 udpløiede runde hauger. Længere mod øst paa den samme bakke laa der paa Schønings tid paa *Gudmundhus* nær husene en stor rund haug, søndenom denne en mindre af samme slags og 2 stenkredse og længere syd paa den anden side af veien en meget stor rund haug. Et godt stykke i nordøst for alle disse laa en rund haug paa en lavere mel. Paa den høie elvemel, som begrænser sletten

mod syd har der ligeledes ligget hauger, hvoraf der endnu sees et par paa det nedenfor liggende *Maritvolls* grund. Inde paa selve sletten, dels paa Mikvolls, dels paa *Borgens* grund har der tidligere ligget en række af 5—6 lave, vide runde hauger, som nu ere udjevnede. — Paa *Haug* saa Schøning en anseelig rund haug østenfor gaarden, som dengang laa nær den gamle kirketomt et stykke fra det nuværende vestre Haug, og endel lignende nordenfor gaarden ved en husmandsplads og vestenfor den. De sidste samlinger findes ikke nu, medens der endnu er endel bevaret paa den høie, lange bakke, der strækker sig ovenfor østre Haugs huse. Vestligst ligger en stor haug, der er halvveis udgraven ved en jordkjelder, østenfor, paa den anden side af en dal, sees spor af en udpløiet stor haug, dernæst kommer en liden, ovenpaa noget afskivet, derefter en omtrent udjevnet større, længere øst og noget nede i bakken, der her er længere og mindre brat, en overordentlig stor og høi haug, og endelig ligge længst mod øst 2 noget mindre, men dog meget store hauger tæt sammen; alle disse hauger ere runde og synes at bestaa udelukkende af jord. Paa gaarden fandtes i 1802 et brudstk. af et tveegget *sverd* af jern, hvis hjalter have riflet sølvbelæg (T. 75; y. j.), og senere en tveegget *spydspids* af jern, hvis fal har metalbelæg og 11 broncenagler (T. 108; y. j.). — Paa *Svedjan*, oprindelig en part af Haug, findes lige ved husene en større rund haug. — Paa Schønings tid laa der tæt ved vestre *Stiklestad* en meget stor rund haug, hvoraf der endnu er levninger; derhos fandt han en samling af adskillige dels runde, dels aflange, dels trekantede hauger og derhos en, som havde form af et **T**. Løitn. E. Lyng, som kort efter optog et kart over stedet, fandt desuden 15 hauger, som Schøning ikke havde iagttaget. Alle disse hauger vare imidlertid allerede i 1774 næsten udpløiede; under pløining var der i dem fundet stykker af *sverd* og *øxer* og i 2 af dem store *klinksøm* af jern. Fremdeles var der under pløining fundet et stykke af de almindelige *høvrekamme* af bronce fra y. j. samt en fint arbeidet *kjede* af bronce og et stykke af et *bidselmundbid* af jern. I en haug, kaldet Dagringshaugen, nede paa en lavere slette vestenfor gaarden blev ifølge Klüwer om-

kring 1800 fundet en „urne“. Paa den gamle elvemel, der strækker sig nordenfor Stiklestadgaardene, sees endnu endel hauger, saaledes 2 længst i vest paa vestre Stiklestads grund, 1 paa nordre Stiklestad ei langt fra husene og 2 paa østre Stiklestad. Paa nordre Stiklestad er fundet en *pilespids* af *skifer* med agnorer (T. 2143). Paa en af gaardene fandtes før 1650 et par *skaalspender* af bronce, der kom til O. Worms museum; før 1788 en *øxe* af *sten* med skafthul, der først kom til I. Bülows samling og nu er i museet i Odense (I. Undset, Norske olds. i fremmede mus. s. 78 og Vidsk. Skr. VIII s. 269); nogle aar før 1817 fandtes en *spydspids* af jern, belagt med sølv. — Fra *Nes* paa elvens sydside er indkommet en vævskyttelformet *beltesten*, der i lang tid har været opbevaret paa gaarden og rimeligvis er fundet der (T. 1685). — I Melbygraven under *Melby* saaes i 1878 2—3 større hauger. — Paa *Lyng* paa nordsiden af elven saa Schøning i 1774 en stor rund haug paa kanten af en høi elvemel, og han antog, at der havde været flere, som vare blevne udtagne ved elvebrud. — Paa *Hegstad* fandtes paa samme tid 3 runde hauger, hvoraf navnlig 1 var meget stor, liggende i en trekant, og søndenfor dem en mindre. — Paa *Uglen* (prestegaarden) fandt Schøning vestenfor gaarden 2 runde hauger, en større og en mindre, nordenfor den tæt ved husene 2 store runde hauger, i øst i udmarken 2 aflange hauger, „Jutulhaugerne“, og i syd, ligeledes i udmarken, 4—5 lave runde hauger. Af disse sees endnu de, som ligge vestenfor og nordenfor gaarden. I en haug paa gaarden var før 1774 fundet et brudstk. af et forrustet sverd. — Paa *Øgstad* fandtes i 1774 3 store og 4 smaa runde hauger og et stykke fra disse i udmarken ligesaa en rund haug. Paa denne gaard er efter en optegnelse af Klüwer fundet en „tordenkile“, der kan formodes at være den samme som den *kile* af lysebrun *flint*, der nu er T. 3. — Paa *Halleim* har der været en af de største samlinger af gravsteder, som kan paavises i Indhered. Paa Nordre Halleim ligge isolerede fra de øvrige 2 store runde hauger tæt ved husene. Men de største samlinger findes paa Nedre og fornemmelig paa Vestre Halleims grund dels paa høiden af den aas, som adskiller Verdalens ho-

veddal fra Leksdalen, dels i dens helding mod hoveddalen. Paa Nedre Halleim findes først en meget stor rund haug strax søndenfor husene og et stykke vestenfor paa den anden side af veien en mindre, rund haug, der tidligere var halvveis udgraven, og som blev fuldstændig undersøgt i 1870, hvorved der nær midten fandtes endel *brændte ben*, blandet med kul. Denne ligger ganske nær ved de østligste af haugerne paa Vestre Halleim, som i det hele kan adskilles i flere parallelle rækker. Langs det høieste af aasen med udsigt over dalene paa begge sider har man først fra øst af 4 runde hauger, de 2 første middels store, den 3die noget større og den 4de en af de største i bygden. Efter den er der nu et længere mellemrum i rækken, hvorefter der kommer 2 brolagte ringe, stødende tæt sammen, 13 m. i tverm., med større kantstene og belagte med noget mindre stene indenfor, hvilke bleve undersøgte i 1870. I den østligste fandtes ovenpaa auren i 75 cm. dybde her og der kul, lidt østenfor midten under et sterkere stenlag en *bøilespende* af bronce af eiendommelig form, hvis endestykker forestille fuglehoveder (T. 579, afb. i den trykte katal. fig. 1), og nærmere den østlige kant brudstykker af et haardbrændt lerkar. I den anden ring fandtes ligeledes kul i samme dybde, tildels i større lag; imellem midten og den østre kant fandtes paa bunden et omtr. 2 m. langt, smalt lag fed jord, rimeligvis levning af et *ubrændt lig*, hvori der var et par næsten optærede stykker ben; desuden fandtes en *beltespende* af bronce med nagler af sølv og et belæg af sølv paa halvringen og med levninger af tøi og uberedt skind, samt smaa levninger, som det syntes, af et *sverd* i træslire, en *spydspids* og et *øxeblad* af jern (T. 581—584). Efter denne ring er der et mellemrum, hvorpaa det er antageligt, at der har ligget 3 lignende; derefter komme 4 brolagte ringe tæt sammen og i linje med de to omtalte. Disse bleve undersøgte i 1870. I den østligste, 8—9 m. i tverm., fandtes nær midten paa bunden et lag fed, sort jord, nogle meter langt, og i dets ene ende nogle rester af *ubrændte ben*. Den anden, 11 m. i tverm., havde i den nordre del paa bunden et langt, smalt lag kul, og nær midten fandtes en mindre helle, undermuret med stene. Den tredie var tid-

ligere forstyrret. Den fjerde, der laa paa det høieste punkt af aasen, var 16 m. i tverm.; i midten laa 2 uhyre store stene, og under den ene af dem, der hvilede paa større stene, som laa i auren, fandtes smaa stumper *brændte ben* ovenpaa et lag mørk jord; nær denne sten fandtes en regelmæssig tildannet helle, hvilende paa opmurede stene, og under den mørk jord. Vestenfor denne er der spor til andre ringe, hvorved dette gravfelt har staaet i forbindelse med det paa Forbregd. Nordenfor denne række af hauger og ringe har der paa kanten af bakken mod Leksdalsvandet ligget en parallel række, hvoraf der i 1870 var 3 tilbage. Den ene af disse var temmelig stor, en anden, der var ganske lav, men omtr. 12 m. i tverm., undersøgtes i 1870; den var dannet af jord og sten og havde paa to steder samlinger af *brændte ben* i bunden. I aasens skraaning mod syd er en betydelig række hauger. Østligst ligger en stor haug med en $3,_5$ m. høi bautasten paa toppen; den er halvt udgraven, idet der i lang tid blev taget veifyld i den; derved skal der i sin tid være fundet levninger af en „*kiste*“ af *træ*. Nær denne er en langhaug, 16 m. lang, men smal og lav, som blev undersøgt i 1870; paa 3 steder fandtes der i bunden lag af kul og brændt jord. Lige ved haugen med bautastenen er fremdeles 3 ganske smaa hauger, omsatte med stene og en fjerde ikke meget stor haug. Efter Klüwer saaes der her i 1817 ogsaa nogle levninger af et „thingsted“ d. e. en kreds, omgivet af reiste stene. Vestenfor den er en rund haug, omtr. 20 m. i tverm., knap 2 m. høi, men udjevnet ved dyrkning; den undersøgtes i 1870, hvorved der i dens midtre del paa bunden fandtes et lag af meget store stene, mellem hvilke mellemrummene vare udfyldte med mindre. Lige i vest for denne ligger en ualmindelig stor rund haug, omtr. 6 m. høi, hvori der ei er gravet. I vest for denne er en rund haug, 14 m. i tverm. og $1,_5$ m. høi, væsentlig af sten, som undersøgtes i 1870. Halvveis mellem midten og den østre kant, knap 50 cm. under overfladen, fandtes et rum af omtr. 50 cm. vidde og deri en samling *brændte ben*, *kitstykker* af et trækar, et brudstk. af en *hjulformet spende* og naalen af en anden *spende* af bronce (begge afb. i samlingens katal.

fig. 2 og 3) samt nogle stykker af bunden af en *si* af bronce og et stykke af en *cylinder* af kobberblik (T. 586—590). I midten laa 2 uhyre store stene, ved hvilke maaske hovedbegravelsen har været; paa vestsiden noget kul. Vestenfor denne i samme linje er atter en rund haug, 15 m. i tverm., væsentlig af sten og med en indre bindemur, den undersøgtes ved samme leilighed. I dens sydlige del laa en uhyre stor sten og ved siden af den fandtes i dybden et lidet rum, 60 cm. under auren, dækket af en helle, hvori laa 2 *spydspidser* af jern, en buget *lerurne* med hank og et *glasbæger* med indslebne ovaler. Ved en mur adskilt fra dette rum fandtes et andet længere, dækket af en stor helle og deri følgende oldsager: en *bøilespende* af bronce, omtr. lig Aarsb. 1867 fig. 19, et *knivblad* af jern med fastrustet slire af træ, en *skjoldbule* og beslag paa et *skjoldhaandtag*, en vævskyttelformet *beltesten* med *ring af jern* i furen, en klump *uldtøi* i flere lag med tyndt træ imellem, et lidet *beslagstykke* af bronce med 2 nagler af sølv samt endelig nogle *bolte* af jern. Bunden af rummet synes at have været dækket med *næver*. Udenfor rummet og noget høiere fandtes 2 stykker af et *beslag* af bronce, og i toppen nær overfladen et *øxeblad* af jern, der imidlertid maa være kommet senere ind i haugen, da det, hvis det er fra hedensk tid, skriver sig fra y. j., medens selve gravfundet er fra æ. j. (T. 591—605). Samtidig undersøgtes den følgende haug i rækken mod vest, der var meget forstyrret ved tidligere gravning og dyrkning. Midt i den laa en vældig sten og ved og under den *brændte ben* løst i jorden. Vestenfor denne, men dog lidt høiere oppe i lien end den øvrige række ligger en rund haug, omtr. 10 m. i tverm., som ligeledes undersøgtes i 1870. Den bestod næsten kun af sten, øverst et lag større og nedentil mindre; i bunden fandtes næsten over hele haugen *brændte ben*, blandede med kul, tildels i større samlinger. Her er rækken nu afbrudt, men flere 100 skridt længere i vest ligger en lav rund haug, 8 m. i tverm., der ved undersøgelse i 1870 viste sig at bestaa af jord og sten og havde en dybere rende i bunden, hvori der fandtes kul. Længst i øst findes der under denne række af hauger derhos en gruppe af en rund haug og 2 smaa ringe, der

ogsaa undersøgtes i 1870. Haugen var 8 m. i tverm., bestod af jord med en kjerne af sten og havde i de ydre dele lag af kul paa bunden. Ringene laa tæt sammen, vare 6 m. i tverm. og vare ikke brolagte, men havde en tæt kreds af stene i kanten og indenfor kun stenlag her og der. Den ene havde over sin hele udstrækning et lag kul i bunden, den anden et lag kul i midten. Medens alle de nævnte undersøgte hauger og ringe, hvori der fandtes oldsager, viste sig at tilhøre æ. j., hvorfor det ogsaa er rimeligt, at de øvrige, der laa i række med dem, ere fra samme tid, findes der i en birkeli vestenfor gaarden en lav langhaug, der ved undersøgelsen viste sig at indeholde en grav fra y. j. I midten af den fandtes en mængde forrustet jern, hvoraf kunde skjelnes nogle *klinksøm* og *spiger*, stykker af en *kjedel* og af et *sigdblad*, samt en firesidet *hein* (T. 607—611). Endnu findes der paa samme gaards grund nede paa sletten omtrent nedenfor haugen med bautastenen en meget vid, næsten udpløiet haug. Et godt stykke længere syd paa brinken af en lavere bakke sees en meget udjevnet rund haug, i hvilken der i 1870 ved pløining fandtes en *bøilespende* af bronce, der er formet som en fugl (T. 669, afb. Aarsb. 1871 fig. 10; æ. j.) Utvivlsomt har der tidligere været meget flere gravlevninger paa gaarden. Klüwer beretter ogsaa, at der før hans tid i hauger var bleven fundet urner, brændte ben og vaaben. — Paa *Forbregd* har der tidligere været store samlinger af *brolagte ringe*. Schøning beskriver en samling af 43 ringe paa en mo nedenfor eller søndenfor gaarden, hvoraf de fleste vare opbrudte ved dyrkning kort før 1774 og kun nogle faa endnu vare tilbage. De vare fra 7 m. til 43 m. i tverm., de fleste omkring 17 m. De vare alle tæt belagte med et enkelt lag kuppelstene, blandede med endel bergbrudte stene, medens der i mellemrummene mellem dem var fin, ren jord. Paa dem alle fandtes merker efter ildsteder med kul og brændte stene, paa de større ringe 5, 1 i midten og 4 i kanterne, paa de mindre kun et enkelt; efter beskrivelsen skulde man slutte, at disse merker fandtes ovenpaa stenene og ikke i bunden. Ringene laa uden nogen synlig orden paa en strækning af 90 m. fra øst til vest. Nordenfor gaarden,

formodentlig paa „Forbregdsmoerne", saa han en anden samling paa 12 ringe med et tvermaal af 6—27 m. Om noget fund i dem nævner Schøning intet. Klüwer beskriver en tredie plads, som Schøning ei var bleven opmerksom paa, og som var bleven opbrudt og jevnet kort før 1817. Dens beliggenhed omtales ikke. Den bestod af 53 brolagte ringe med et tvermaal af 2,5—19 m. samt 3 lignende firkanter. Ved oprydningen var der i dem foruden kul, aske og ben fundet endel *glasperler* af forskjellig farve samt enkelte stykker af „offerinstrumenter, saasom knive og dolke" (formodentlig af jern). I 1870 syntes jeg endnu at kunne skjelne omridsene af nogle af disse ringe i nordøst for gaarden, og en enkelt blev gjennemgravet, men uden væsentligt udbytte. Alle disse gravfelter maa ansees for at skrive sig fra en tidligere periode af æ. j.; men af de fundne oldsager er intet andet bevaret end et brudstk. af en *perle* af mosaikglas, der skal være funden i en af de brolagte ringe i 1808 (T. 16). Paa moerne ovenfor gaarden sees endnu rester af et par lave gravhauger ved den sti, som fører fra Halleim til Vist. Et stykke ovenfor husene er fundet et brudstk. af et tveegget *sverd* af jern fra y. j. (T. 1014). — Paa *Lein* er i et grustag fundet overpladen af en oval *skaalspende* af bronce med 5 faste knopper (T. 1013). — Paa *Vist* blev ifølge Klüwer i 1810 opkastet en haug, hvori der fandtes en „hellebard", endel klinksøm, en glasurne og en *lerurne;* i denne beretning maa ligge en feiltagelse; ved hellebarden menes maaske et korsspyd af ældre form med langt skaft, som findes i selskabets samling og angives at være kommet fra Vist, men som selvfølgelig ikke er fundet i en gravhaug, og det er heller ikke rimeligt, at klinksømmene ere fundne sammen med urnerne. Ved Øvre Vists huse findes en stor haug af jord og sten, hvori det vides, at der i sin tid er fundet endel sager af jern. Længere nede i vest og paa Nedre Vists grund findes ogsaa en stor, meget udgraven haug, hvori maaske fundet af urnen og glasbægeret er gjort. Brudstkr. af en lerurne fra Vist findes i samlingen (T. 228), men sammenblandet med stykker af en lignende fra By i Stod. — Paa *Sand* lige op for den gamle hustomt ligger en middels stor, temmelig spids haug, et godt

stykke i vest for den en større med hul efter gravning i midten og lige ved siden af den en ganske liden, ligeledes med hul i midten. — Paa *Minsaas* (Minnisáss) saa Klüwer paa bakken udenfor husene nogle større hauger, liggende i en halvcirkel. — Paa *Solberg* er nylig fundet en bred *hulmeisel* af *flint* og den nedre del af en i øiet afbrækket *øxe* af *sten* med skafthul (T. 2222. 2223). De fandtes under nylandbrydning paa Digerenget nede ved en bæk, som et stykke nedenfor gaar ud i Kvamselven. I leiet af den samme bæk længere nede eller maaske i elven nedenfor sammenløbet, imellem *Hestegrei* og Uglen, er tidligere fundet en *øxe* af *sten* med skafthul (T. 1570). — I Leksdalen synes at være faa fortidslevninger. Paa *Bunes* findes dog 8—9 hauger, alle opkastede dels i midten, dels tvert igjennem. I en, som i 1867 blev udkjørt til veifyld, fandtes et ubrændt lig (Aarsb. 1868 s. 177). — Ifölge Klüwer (Mindesm. s. 67) fandtes 1809 i fjeldet ovenfor Leksdalen under nogle trærødder flere mod hinanden reiste heller, maaske etslags hellekiste, og imellem dem skelettet af et menneske, hvis hjerneskal syntes at tyde paa lappisk nationalitet.

Vuku sogn. Paa *Stuskjins* grund paa en bakke henimod Reppe fandtes et 1 m. langt tveegget *sverd* af jern fra y. j. med levninger af træ paa grebet og klingen (T. 1359). — Paa *Lundskjin* har der været en haug paa et eng, kaldet Smaahaugan, hvilket navn tyder paa, at der tidligere har været flere hauger; ved 1860 fandtes i den en del af et tveegget *sverd*, en tveegget *spydspids* og et *øxeblad*, alt af jern og fra y. j. (T. 572—574). I den samme haug fandtes aaret efter en hob smaa „knive“ (pilespidser?), der vare saa optærede af rust, at de smuldrede hen, og tidligere skal der være fundet en „hestesko med sølv i“ (?) (Aarsb. 1870 s. 160). — Paa *Vuku* kirkegaard har der ifølge Klüwer (N. Mindesm. saml. 1824 mscr.) strax østenfor choret ligget en betydelig haug. — Paa *Balgaard* saaes i 1878 4 gravhauger. Paa vestre Balgaard er i en gravhaug fundet en dobbelt *skaalspende* af bronce med 9 løse knopper (C. 2865). — I selsk. saml. (T. 1828) findes et tveegget *sverd* af jern fra y. j., der efter en gammel paaskrift paa en vedheftet lap er fundet

paa *Vangstad.* Nogen oplysning forresten om dette fund har ikke kunnet erholdes. — Paa *Langdal* fandtes for flere aar siden i en haug et *sverd* med hjalter, en *spydspids* med fal og et *øxeblad,* alt af jern; det gjemtes i længere tid, men er nu rimeligvis gaaet tabt. Endnu skal der findes nogle hauger paa gaarden. — Paa *Gren* er fundet endel vaaben af jern, deriblandt et *sverd* og en samling *pilespidser.* Det blev overleveret til en mand for at blive indbragt til en samling, men er rimeligvis gaaet tabt. — Paa *Elgnes* var der i 1774 ifølge Schøning flere hauger, navnlig 1 stor; endnu sees nogle udpløiede større hauger paa sletten vestenfor gaarden. — Paa *Hjelmoen* er paa en husmandsplads nær elven fundet en *paalstavspids* af jern (T. 2160). — Paa *Sul,* den øverste gaard i Inndalen, fandtes 1863 under veiarbeide et *sverd* og et *øxeblad* af jern, der rimeligvis ere forkomne. — Paa *Inndalen* fandtes i 1817 endel hauger; i 1806 blev der, formodentlig i en haug, fundet et stort *sverd* og en „stage“ af jern. I 1878 undersøgtes en levnet haug, hvori der tidligere var gravet meget; der fandtes et tykt lag kul med spor af *brændte ben.* — Paa *Garnes* paa en terrasse paa den søndre side af elven findes en middels stor haug, undersøgt i 1878; den havde i midten en hob kuppelstene, der dannede et kammer, 1 m. i firkant, hvis dækhelle maaske var borttaget tidligere; forøvrigt fandtes der her og der kul og klumper af slag. I række med denne ligge 3 andre hauger i Verdalsgodsets almending. 2 af disse bleve undersøgte i 1878 og viste sig at have kullag paa indtil 5 cm. tykkelse; den ene havde i midten et lag sammenlagte kuppelstene, over 1 m. i firkant og ved dets østre ende en opreist helle, 1 m. høi. I den fjerde var der tidligere gravet, hvorved der var fundet 5 sammenreiste heller. — Paa almendingspladsene *Sagmoen* oppe i aasen søndenfor Innelven fandtes for nogle aar siden paa forskjellige steder et *bryne* af kvarts med ovalt tversnit (T. 2024), en vævskyttelformet *beltesten* (T. 2025), 14 *paalstavspidser* af jern, hvoraf 2 ere indkomne til samlingen (T. 2029) og et ubestemmeligt redskab af sten, der maaske er tabt. — Paa *Molden* findes vestenfor husene 13 runde hauger af rød sandmuld, deriblandt 7 store. I 1876 undersøg-

tes 5: 1) stor haug, havde 5 lag kul, indtil 4 cm. tykke, med iblandede stykker *brændte ben*, i midten en liden *ring* af jern (T. 2027) og forresten spor af jernrust, 2) stor haug, 4 lag kul med spor af *brændte ben*, 3) liden haug, som i midten havde en ring af stene med en tilhuggen helle over, over hele bunden et tyndt lag kul og indenfor ringen et tykkere lag, blandet med *brændte ben*, 4) liden haug af samme bygning, men tidligere forstyrret ved gravning, 5) større haug med 6 kullag, indtil 8 cm. tykke, og omtr. i midten 4 større kuppelstene med merker efter ild. — Paa *Jøsaas* (Jórass) findes 4 større hauger, hvoraf de tre ere meget udgravne. I en af disse fandtes omkring 1845 et lidet firkantet muret rum, indenfor hvilket der laa endel ben, en *beltespende af bronce* og et potteskaar; fundet er ikke bevaret. I den fjerde haug, som blev undersøgt i 1878, fandtes et 5 cm. tykt lag kul. Paa gaarden er under pløining fundet en smal *kile* af sortgrøn *sten* (T. 2026). — Paa *Kvellom* findes 2 hauger, den ene nær gaarden, den anden i udmarken; den sidste har en grube i midten. — Paa *Kvelmoen* findes en haug — I *Malsaa almending* oppe paa fjeldet nær Hermansnasen fandtes i 1869 halvdelen af en stor, glat *halsring* af *guld* (C. 4965, Aarsb. 1869 s. 87; æ. j.).

Vinne sogn. Paa *Valstad* sees en lav rund haug søndenfor husene. Nordenfor dem i en mod vest heldende lav mel ligge 4 store hauger tæt sammen i en række. Den sydligste er meget udjevnet. I den nærmeste, der er omtr. 15 m. i tverm., blev der nylig ved grustag afdækket et gravkammer, 2 m. langt og indtil 50 cm. bredt, dannet af flere paa enden reiste heller, hvori der fandtes dele af kraniet af et *ubrændt lig*, der havde ligget med hovedet mod øst; bag hovedet fandtes en liden, omtrent halvkugleformet, glat *skaal* af *glas* med udbrettet kant, ved den venstre side, omtr. ved laaret 3 baandformede *fingerringe*, 1 større af rent guld, 2 mindre af sølvblandet guld, paa brystets plads 67 *perler* af glas, de fleste ensfarvede, nogle med paalagte farver, mest i zigzagstriber, nogle med dybe rifler og en cylindrisk, endvidere en *perle* af rav, en *perle* af sølv, en liden *naal* af sølv, 2 *naale* af bronce, hvoraf den ene har et kugleformet ho-

ved, brudstk. af en *beltespende* og en *krognøgel* (?) af jern (T. 2175—2186, æ. j.). Den tredie haug er omtr. 20 m. i tverm. og meget høi, og paa toppen staar en noget over 1 m. høi og bred bautasten; der er kun gravet i kanterne. Den fjerde er meget udgravet. — I linje med disse, men med noget mellemrum, findes paa *Vinne* nordenfor husene 2 meget store hauger tæt sammen, begge noget udgravne i midten, og videre i samme linje en nu meget udjevnet haug, paa hvis vestre side har staaet en bautasten, der blev borttaget før 1870. Længere nord er rækken afbrudt paa et par 100 skridt, men derpaa sees atter en meget udgraven haug og nordenfor den en anden, hvori der for længere tid siden blev fundet et par *skaalspender*. Længere nord paa den samme slette ovenpaa den høiere elvemel mod hoveddalen findes nogle smaa sandhauger. I den lavere liggende udmark skal der findes 7 hauger. — Paa *By*, *Berg* og *Baglan* fandtes i 1817 ifølge Klüwer en mængde større og mindre hauger. Navnlig var der nær husene paa Baglan en anseelig haug af svære stene og jord, og nogle aln fra denne fandtes stenlagte og omcirklede pladse paa den flade mark. Disse sidste, der vel have været brolagte ringe, eftersøgtes forgjæves i 1870. Paa *Berg* fandtes ved nylandbrydning et *sverdhjalt* af bronce fra y. j. (T. 1687, afb. Aarsb. 1876 fig. 36). Ved nedtagning af en bygning paa gaarden fandtes i gruset den nedre del af en i øiet afbrukken, fint arbeidet *øxe* af *sten* med skafthul (T. 2221).

Fremdeles ere nogle fund indkomne fra prestegjeldet, hvis findesteder ikke nærmere ere bekjendte: Før 1824 en oval *skaalspende* af bronce med enkelt plade (T. 43), senere en *ringnaal* af bronce, maaske fra æ. j. (T 60), et *topbeslag* til et seletøi af almindelig form fra y. j. (T. 297), og endelig for lang tid siden en *ringbrynje* med ærmer (C. 455) og en *naal* af bronce, maaske af en spende (B. 453).

Fra Verdalens prestegjeld kjendes saaledes følgende mere sikre og bestemmelige fund: Stenaldersfund fra Stiklestad (2), Øgstad (?), Solberg (2), Jøsaas og Berg; 1 broncealdersfund fra Myr sammen med et fund fra ældre jernalder; ældre jernalders fund fra Myr, Trones (?), Ysse, Nes, Halleim (5), Forbregd, Vist,

Sagmoen, Jøsaas (?), Valstad, Malsaa almending og 1 uden nærmere stedsangivelse; yngre jernalders fund fra Trones, Haug (2), Stiklestad (mindst 6), Halleim (2), Forbregd, Lein, Vist (?), Stuskjin, Lundskjin, Balgaard, Vangstad (?), Langdal, Gren, Hjelmoen (?), Sagmoen, Molden, Vinne og Berg samt 3 uden nærmere stedsangivelse; enten fra ældre eller fra yngre jernalder fund fra Uglen og Sagmoen.

Levanger prestegjeld.

N. Fornl. 628 ff., Aarsb. 1868 s. 176 ff., Aarsb. 1876 s. 101 ff.

Prestegjeldet har kun 1 landsogn, der før var et annex til Skogns prestegjeld og i oldtiden og middelalderen hørte til Skeyna fylke.

Paa Nedre *Rinnan* fandtes i en bakke i syd for gaarden paa et sted, hvor der var spor af en gravhaug et ufuldstændigt *sverd* af jern (T. 576, y. j.). — Paa *Svedjan* er i en gravhaug, i et lidet stensat rum fundet en *kjedel* af bronce eller kobber med udbrettet kant og 2 trekantede ører med spor af jernrust efter hadden; den var ved fundet fyldt med *brændte ben* (T. 560, æ. j.). — Paa *Skaanes* findes der i udmarken vestenfor gaarden en større samling af gravlevninger, dog ikke saa mange, som der fandtes paa Schønings og Klüwers tid. Nederst mod søen paa Kaustangen findes der 2 aflange hauger, 2 trekanter og 4—5 runde hauger, af hvilke 3 bleve undersøgte i 1876. I en, som var meget lav og 7 m. i tverm. fandtes under overfladen sten, der paa midten var sammenlagt i lag, og omkring midten kul og brændt jord paa bunden; en anden, 8 m. i tverm., 1 m. høi, havde et kullag over grunden over hele haugens vidde og ved midten 2 andre lag høiere oppe; den tredie, 11 m. i tverm., $1{,}_5$ m. høi, frembød intet af interesse. De bestod alle væsentlig af sandjord. Hos Klüwer nævnes desuden en ruineret haug, oplagt af sten, der ligner „et offersted". Længere mod syd og oppe i bakken fandtes i 1876 fra øst af først en liden lav stenhaug med store stene i kanterne og en aflang lav haug, der begge bleve undersøgte uden noget udbytte, dernæst en langhaug, 16 m. lang, 3 m. bred og $0{,}_5$ m. høi, tidligere gjennemgravet i midten; den bestod af jord med et lag sten under overfladen; i den østre ende fandtes kul under stenene. Længere vest findes en

stenkreds af 4 stene med en 5te i midten, 7 m. i tverm.; kun den sidste staar nu opreist, $1,_5$ m. høi over jorden; ved gjennemgravning af jorden fandtes her og der lag af mindre stene og paa 2 steder kul ovenpaa auren. Efter Klüwers ikke ganske klare beskrivelse har der i denne gruppe tidligere været et par hauger til og derhos 7 stene, som i 1824 vare nedfaldne, men kunde erindres at have staaet. Et stykke søndenfor denne gruppe ligge 2 meget store stenrøser, begge noget udkastede i midten. Nedenfor den ene saa Schøning en nedfalden 2 m. lang bautasten og nær den anden en staaende bautasten af omtrent samme længde. I samme linje som disse, men langt derfra mod vest ligger en tredie meget stor stenrøs, der synes urørt. Nær denne saaes i 1876 en hel del lave firkantede grave, omtr. $1,_5$ m. lange, af samme art, som de, der ere omtalte under Urdan i Flatanger, Noreim paa Inderøen og Forselan i Veran; 7 af disse bleve undersøgte, hvorved der i 5 af dem fandtes et lag kul og brændt jord $\frac{1}{2}$ m. under overfladen; derimod fandtes ikke kul i fordybningerne ved siden. — Paa *Borgsaasen* under Østborg fandtes i 1858 nær den gamle postvei i grus og sand under nogle smaa stenheller, 2 m. dybt i jorden: Laaget og nogle flere brudstkr. af et *futeral* til en *skaalvægt* af bronce, 3 *hængesmykker* af sølv og 2 af forgyldt bronce (afb. hos Montelius, Från Jern:, pl. 9, fig. 2—4, 2 ovale *skaalspender* af bronce med enkelt plade, 16 *perler* af glas, 4 aflange *perler* af carneol og 1 af bergkrystal, et lidet cylindrisk stykke *jern* samt nogle menneskeben og lidt træ, der smuldrede hen ved optagningen (T. 263—280, y. j.). — Paa *Østborg* fandtes i 1774 nogle hauger. — Paa *Seter* er under jorddyrkning fundet et tveegget *sverd* af jern med afbrudt klinge (T. 948, y. j.). — Paa *Søgstad* fandt Schøning i 1774 tæt østenfor husene en usedvanlig stor, tildels udkastet stenhaug, østenfor denne 2 runde hauger, længere hen i udmarken en meget stor stenhaug samt endel flere lignende ved en nys opryddet plads. Tæt vestenfor husene laa en rund haug af sand og sten, hvori man nys iforveien ved gravning af kjelder havde fundet endel *ben*, et *sverd* og en „staalhue“ (vistnok en *skjoldbule)*, som alt var forkommet, længere vest en langhaug og

2 runde hauger, alle i samme linje, videre paa en bjergknaus en udkastet stenhaug, et godt stykke derfra paa en anden bjergknaus en lignende haug, omsat med store stene, og i nord for denne paa den flade mark en udpløiet langhaug. Omtr. ved 1870 blev efter meddelelse af en af arbeiderne en overmaade vid stenrøs nær husene, saa godt som udelukkende bestaaende af haandstene, udkjørt til fyld i grøfter; i midten fandtes et muret rum med en helle over og deri nogle *ubrændte ben* af et menneske. Ved samme tid fandtes der i en sandhaug nær husene en *kjedel* af kobber med ben i, hvis ene side var optæret. — Paa *Rødstad* var der paa Schønings tid, navnlig paa markerne og i skovene, ikke faa gravhauger. I eller før 1859 er der fundet en „fibula", formodentlig en skaalspende af bronce. — Paa *Gjete* har der paa den høie ryg, paa hvilken gaarden ligger, været en stor samling gravhauger. I 1847 fandt Christie mindst 29 runde, aflange og firkantede. I 1868 saaes ialt nogle og tyve (Aarsb. 1868 s. 13). Nu sees 18, alle østenfor gaarden, dels væsentlig, dels for en del bestaaende af sten, først 2 nærmest gaarden søndenfor gaardsveien, dernæst 9 i sammenhængende række nordenfor den, derpaa 7 med større mellemrum; de ere alle meget, flere fuldstændig udgravne. I 1868 bleve 7 udgravne (anf. st. s. 15 ff.). I den ene, som var 3,5 m. høi, fandtes i et rum, dannet af 4 store kuppelstene med en bundhelle og en dækhelle, en *kjedel* af kobber, der er videst ved bunden; den var ved fundet halv fyldt med *brændte ben* med et lag næver over (T. 483). I den anden, der var omtr. 21 m. (?) i tvermaal og navnlig i den indre del især bestod af sten, fandtes i midten 3 store liggende heller og endel forraadnet træ, kul og brændte ben samt følgende oldsager: et fladt *bæger* af brændt ler med et cylinderformet haandtag under bunden, brudstkr. af en *kjedel* af bronce med bugede sider og ører og hadde af forsølvet bronce, brudstkr. af en *kjedel* eller bolle af bronce, en *øse* og en *sil* af bronce, den sidste ufuldstændig, med haandtag med fliger, smaastykker af *tøi*, dels af uld, dels af lin, tildels med border af forskjellig farve, en *bøilespende* af sølv af samme type som Worsaae 390 (afb. i den trykte kat. fig. 6), 5 *hætter*

af presset, forgyldt sølvblik samt mindst 6 runde *skiver* af sølv, hvoraf nogle have været anbragte paa spenden, nogle stykker glat og nogle stykker presset *sølvblik* i smale strimler, en mængde brudstykker af *ringe* af sølv af runde, ganske tynde riflede traade, nogle stykker *beslag* af jern formodentlig til et skrin, deriblandt 1 med et nøglehul, 2 *nagler* af jern med paasiddende træ, et redskab af jern, maaske et *bidselmundbid*, samt 2 *fingerringe* af guld, convexe paa den ydre, hule paa den indre side (T. 465—479). I en tredie haug fandtes kun stumper „af ben" og træ. Den fjerde, en 17 m. lang, indtil 4 m. bred langhaug, bestod af jord med en kjerne af kuppelstene ved midten; der fandtes *brændte ben* paa bunden under stenene. I 2 andre, runde hauger blev kun fundet *brændte ben.* I den syvende, som var rund, fandtes et 4 m. langt, 50—75 cm. bredt og over 1 m. høit kammer, dannet af 3 tykke stene paa hver side og 2 i den brede og 1 i den smale ende; af fund fra dette kammer kjendes kun en *naal* af guld, et brudstk. af en bred riflet *fingerring* af sølv og nogle brudstkr. af et smykke af tyndt sølv (T. 480—482). Disse fund fra Gjete tilhøre en tidligere periode af den ældre jernalder. Vestenfor gaarden findes ogsaa levninger af en stenhaug, og under ladebygningen et muret rum, maaske et gravkammer af en ødelagt haug. Et godt stykke nede i lien i sydøst for gaarden ligger en halvveis udkjørt sandhaug, hvori der er fundet et lidet *gaffelformet redskab* med fal (T. 2220). — Paa pladsen Hvilhaugen under *Brosveet* fandtes nogle aar før 1868 to *sverd*, en *spydspids*, nogle „sammenhængende jernringe" og et *øxeblad* af jern; kun det sidste er bevaret (T. 487, y. j.). — Paa *Halsan* var der i 1774 paa en jordryg nogle runde hauger, i nord for disse en stor rund haug og paa den flade mark nogle levninger ligesom efter volde samt længere nede, ved begyndelsen af Levangermoen, en trekant. Den store haug blev udgraven i 1868, men der fandtes kun nogle benstumper (rimeligvis brændte). I en anden haug fandtes i 1863 et lidet, helt dreiet *spand* af *træ* med gjorder, ører og hadde af bronce, i hvilket der ved optagningen fandtes smuler af ben, en kageformet *klump* af sort glas, stykker af to *beslag* af forgyldt bronce

med sterkt ophøiede ornamenter i keltisk stil, 4 *perler* af glas, 6 ottesidede *perler* af carneol og en lignende af bergkrystal samt et større fladt stykke ben, rimeligvis af et bret eller lign. Fundet tilhører y. j., men er merkeligt ved træspandet, der ellers ikke forekommer i denne tidsalder (T. 497—504). Paa Halssteinen, et i nærheden liggende fjeld, har der ifølge Schøning og Klüwer ligget en befæstning i form af en uregelmæssig femkant, bygget af sten uden kalk. — Paa *Thingstad* (Þengilstaðir) fandtes i 1830 en *spore* med pig, et par *stigbøiler*, omviklede med metaltraad, 6 *pilespidser* og et *øxeblad*, alt af jern og fra y. j. (T. 33—35 og 117). Senere og rimeligvis funden paa et andet sted indkom en halvkugleformet *skjoldbule* af jern (T. 32, y. j.). Fremdeles er for længere tid siden fundet en *skjoldbule* af jern fra æ. j. med høi pig som Mont. 290 (B. 926). — Paa *Heir* er i en stenhaug fundet endel dyreben og et *øxeblad* af jern fra y. j. (T. 1263). Efter en beretning fra 1868 skulde der paa gaarden endnu være omtr. 20 gravhauger, for det meste indsunkne i midten. — Paa *Matberg* er i et bakkeheld 50 cm. dybt i jorden fundet et *øxeblad* af jern fra y. j. (T. 1537). — Paa *Munkeby* skal der være 7—8 hauger, hvoraf en meget stor (Aarsb. 1869 s. 165). — Paa *Okenhaug* (Okunnihaugr) var der i 1774 ifølge Schøning nogle hauger i udmarken, ligesaa paa *Sektnan* i skoven og udmarken. — Paa Burmoen mellem *Buran* og Vænaas skal der i skoven være fundet gamle agerrener, nogle gamle kvernstene og brolægninger; de sidste antog Klüwer, som saa dem i 1824, dog for naturens verk. I 1824 fandtes der paa moen nogle runde stenrøser, hvori der var fundet tegn til begravelser; i 1774 fandtes der adskillige, deriblandt nogle meget store hauger og stenrøser.

Fra Levanger prestegjeld kjendes saaledes følgende nogenlunde sikre fund: Ældre jernalders fund fra Svedjan, Søgstad, Gjete (3) og Thingstad; yngre jernalders fund fra Rinnan, Borgsaasen, Seter, Rødstad (?), Gjete (?), Brosveet, Halsan, Thingstad (2), Heir og Matberg.

Skogns prestegjeld.

N. Fornl. 624 ff. Aarsb. 1875 s. 243 f.

Prestegjeldet bestaar af Alvstadhaugs og Ekne sogne. Det udgjorde fordum hoveddelen af Skeyna fylke (Skaun).

Alvstadhaugs sogn. Paa *Gjemle* (Geflin) fandtes ifølge Schøning i 1774 vestenfor husene i udmarken nogle store hauger. — Paa *Bergvinan* (Bergvinjar) har der været 2 hauger, som bleve udgravne i 1868; i den ene fandtes intet, i den anden kun nogle menneskeben og hestetænder. — Paa *Krokstad* var der i 1774 en stor spids haug paa en bjergknaus tæt østenfor husene og nedenfor den, længere nede paa marken et par runde hauger. — Paa *Nosseim* (Nosseimr) fandtes paa samme tid nogle hauger. — Paa *Eide* laa ifølge Schøning i 1774 en meget stor haug tæt østenfor husene og søndenfor dem endel flere saavel paa engene som i udmarken. Nordenfor gaarden laa 4 meget store runde hauger tæt sammen i en ret vinkel; ved siden af to af dem stod to noget aflange, tykke kuppelstene. Videre i nordøst laa 5 aflange, hvoraf 3 havde lignende stene ved siden, samt en rund haug, i hvis top der laa en stor, flad, i haugen dybt nedsunken sten. Et stykke i nordvest for denne gruppe laa 2 store aflange hauger og en rund haug, hvori der skulde være fundet et sverd. Et stykke i nordøst for haugen med stenen paa laa en samling af 6 runde, 7 aflange og 3 trekantede hauger, hvilke alle bestod af sten og vare omsatte med stene. I vest for gaarden ved veien til Alvstadhaug laa ved en husmandsplads en meget stor stenhaug, dækket med jord og omsat med meget store stene, der dannede en kreds paa 130 skridt, og ved siden af den 2 mindre hauger; videre mod vest en rund, dernæst en aflang og endelig 2—3 runde hauger. Ved pløining var før 1774 paa gaarden fundet en forrustet spydspids og et stykke af et sverd, der skulle være indsendte til selskabets samling, hvor de dog ei nu kunne paavises. — Paa *Alvstadhaug* (Ølvishaugr) har der ogsaa været mange hauger. I sydøst for kirken og paa den søndre side af hovedveien har der ifølge Klüwer (N. mindesm., saml. 1824) ligget 5 runde hauger, omtr. 12 m. i tverm., i en række langs en bakkekant; „i en er taget veifyld, hvori sees en

bund af flodsand, derover et lag af sten med spor af brand, derover et lag skjæl og saa igjen af brændte stene". Et par af disse hauger sees endnu. Efter Schøning har der fremdeles i sydøst for kirken ligget 2 store runde hauger tæt sammen; i nordvest for dem en aflang haug, 48 skridt lang, derpaa igjen 2 store runde; alle disse laa i samme linje. I samme linje, men paa den anden side af kirken laa en usedvanlig stor rund haug, kaldt Alvshaugen, fordi sagnet fortalte, at en „kong Alv" skulde ligge begraven i den, 200 skridt i omkreds og 30 skridt skraat opad til toppen, dannet af sten med et lag jord over. I denne haug var der ifølge Klüwer ofte bleven gravet, navnlig i 1813, da man under endel kul og 2 lag heller omtrent midt i haugen fandt en muret grav, som ved urigtig behandling styrtede sammen, saa at intet andet fandtes end endel knuste *ubrændte ben* samt stykker af et sverd og centrum af et skjold, der havde været forsynet med en kegledannet spids udvendig. Haugen havde dog endnu i 1846 samme størrelse som i 1774. I nordøst for denne laa i 1774 en række af 4 runde hauger, hvoraf en noget større, der strakte sig hen til de vestligste hauger paa Eide. Nordenfor Alvshaugen henimod gaarden Alnes laa der ifølge Klüwer nogle større og mindre „kjæmpekredse", hvorved der vel maa forstaaes stenkredse eller brolagte ringe; i 1845 laa der ifølge Schwach her 3 hauger. — Paa *Støre* var der før 1774 i en haug vestenfor gaarden fundet et sverd, en kjede af fint arbeide og endel andre ting. Paa pladsen Holsanden ved fjorden fandtes ifølge Klüwer i 1823 i 2 stenhauger et *øxeblad*, et *sverd* med hjalter og en *spydspids* af jern samt et brudstk. af en *skaalspende* af kobber med enkelt plade af typen med 7 paasatte knopper og menneskeansigter paa siderne, altsaa rimeligvis 2 fund fra y. j. — Paa Nedre *Eggen* var der ifølge Schøning ovenfor eller søndenfor gaarden 3 store runde hauger i række og paa en bakke, hvorfra der var fri udsigt rundt omkring og over søen, en med store stene omhegnet aflang plads, 40 skridt lang fra øst til vest, nordenfor denne plads paa kanten af en høi mel en rund haug, søndenfor den en langhaug og nærmere mod søen 2 meget store runde hauger, fremdeles søn-

denfor stenkredsen paa en slette 2 langhauger og lige i vest for den en stor rund haug. Søndenfor den førstnævnte langhaug og paa sydsiden af postveien laa tæt sammen 1 stor og 1 mindre langhaug og 5 firkantede hauger i 2 rader, i sydvest for disse en samling af 2 store og en liden rund haug og en firkantet og endelig i sydøst for denne gruppe en meget stor rund haug paa en fjeldknaus. Flere af disse hauger tilligemed stenkredsen ere nu forsvundne. I 1873 undersøgtes 5 hauger: 1) den søndenfor kredsen liggende langhaug, 14 m. lang, 9 m. bred, 2,5 m. høi, af jord og fløsberg; tæt under overfladen fandtes nogle store dyretænder og under dem en mængde ben samt kul og „brændt ler", dybere nede en stor *plade* af hvalben med udskjæringer, rimeligvis et bret eller en talerken, og under den 2 smeltede *glasklumper*, rimeligvis af 2 *perler*, fremdeles brudstkr. af et *kar* af tyndt *bronce*, meget medtaget af ild, og en *hadde* af jern, 87 cm. lang, 2 *knivblade* af jern, nogle stkr. af et smalt *beslag* af jernblik, brudstk. af en *naal* (?) af bronce, en rund *skive* af brændt ler, convex paa begge sider, en *stegepande* af jern, hvoraf selve panden, der kun er bevaret i brudstkr., har været meget dyb, og under den en *ringspende* af jern, brudstkr. af en større *lænke* af jern med en krog i den ene ende og en bøiet jernplade i den anden, endnu en *krog* og 4 spiger af jern. Benene have formodentlig været brændte (T. 1340—1354, y. j.). 2) Den runde haug nordenfor kredsen, der bestod af jord og større stene og havde en mængde *brændte ben* i et gravkammer. 3) Den største langhaug af de søndenfor veien liggende 11 hauger, der alle nu vare meget udjevnede og med spor efter tidligere gravning; den var 24 m. lang og 7 m. bred og indeholdt kun lidt kul. 4) Den sydligste, paa fjeldknausen liggende haug, omtr. 24 m. (?) i tverm., bestaaende af jord og mindre løftestene; i den fandtes nogle tænder (form. af dyr) og et enegget *sverd* af jern med 65 cm. lang klinge (T. 1355, y. j.). 5) En stor rund haug et godt stykke i øst for de 11 hauger, dannet af løftestene og jord; der fandtes i den kun nogle hestetænder og noget kul (Aarsb. 1873 s. 140 f). — Paa Øvre *Eggen* laa i 1774 en omtrent udkastet, usedvanlig stor haug, omtr. 200 skridt i omkreds. Paa gaarden

er funden en *øxe* af *sten* med skafthul (T. 2219). — Paa *Stavlo* fandt Schøning paa en bjergknaus en indskrift, hvis fleste bogstaver vare ukjendelige, „og de, som kunde læses, som **P, R, I** viste, at disse bogstaver vare nye“; dette bevis er dog ikke tilstrækkeligt, da alle disse tegn forekomme i det ældste runealphabet. — Ved Nordre *Sandberg* var i 1774 endel hauger og nordenfor og søndenfor Søndre Sandberg nogle ret store af samme slags. — Vestenfor *Hove* midt i en lang li sees 2 meget udpløiede runde hauger, en paa hver side af hovedveien, og levninger af en tredie, der er gjennemskaaret af veien. — Vestenfor *Gotaas* fandtes i 1774 nogle langhauger i udmarken, — paa *Skjerve* i udmarken ved veien endel runde hauger og langhauger — i øst for *Svengaard* en udpløiet rund haug — og paa *Nesgaard* søndenfor husene en stor rund haug. — Paa *Nes* var der ifølge Klüwer i en mod øst heldende fjeldknaus nær husene en indskrift med 2 linjer runer og 2 linjer munkebogstaver; men ved en omkring 1790 anlagt vei var den bleven saa medtagen, at den ei kunde læses; dog kunde det sees, at den første linje havde været omtr. 10 m. lang og runerne omtr. 15 cm. høie og 6 mm. dybe. Rimeligvis hidrørte denne runeskrift fra middelalderen. — Paa *Finne* (Finnin) var der i 1817 ifølge Klüwer i udmarken levning af en stenkreds 36 m. lang og 12 m. bred, omsat med $0,_5$ til $1,_5$ m. høie stene, i hvis nordre ende der laa en stor rund haug. — Paa *Sunde* fandtes der mange hauger, og i en af dem, som var oplagt af sten og jord paa en nøgen fjeldknaus fandtes nogle aar før 1817 grebet af et *sverd* (formodentlig med hjalter) og et *øxeblad* af jern. — Paa *Hynne* er der en liden haug strax nedenfor husene og oppe i lien et stykke østenfor en meget stor, omtr. 2 m. høi og ualmindelig vid haug, som det synes for en stor del bestaaende af sten (Aarsb. 1872 s. 47*). — Østenfor *Lein* paa en bakke nær veien sees spor af nogle smaa hauger. — Paa *Gryte* (Grýtin) sees flere lave stenhauger, der synes at være gravhauger, paa begge sider af gaarden nær veien.

---

*) Det er urigtigt, naar der Aarsb. 1869 s. 165 siges, at den er 10—12 alen høi.

Ekne sogn. Paa *By* er fundet en *kile* af brun flint, 14 cm. lang og fint sleben (T. 652). — Paa *Gustad* saa Klüwer under en brat klippe grundvoldene af 2 huse jevnsides med en afstand af 50 m., den ene 27, den anden 23 m. lang og begge 10 m. brede; mellem deres nordre ender laa en langhaug, „Jutulgraven", 25 m. lang, hvori var fundet et sverd, og imellem de søndre ender en halvt udgraven haug og rundt omkring nogle større og mindre hauger. Oppe paa klippen stod en 2 m. høi bautasten og et stykke i nordøst for den var i 1816 fundet „et bidsel af kobber og et malmstykke, forestillende endel sammenslyngede drager og slanger, begge dele meget sterkt forgyldte". — Imellem Nordre og Søndre *Kjølen* fandtes i 1875 en meget stor rund, tildels udgraven haug. — Ovenfor *Strand* paa en berghammer ligge 2 mindre stenhauger. — Paa *Vestreim* findes i sydvest for husene noget nede i bakkeheldet en lav rund haug. — Paa *Valeim* fandtes i 1871 ved gravning af en kjelder i en haug et tveegget *sverd* med sølvbelæg paa hjalterne, en tveegget *spydspids*, et *øxeblad*, en *pilespids* med tange, et dobbeltledet *bidselmundbid*, en *bøile* med vedhængende ringe, en *krog* og 2 *klinksøm*, alt af jern og fra y. j. (T. 922—928). Paa et andet sted fandtes en *sverdknap* af bronce, sandsynligvis ogsaa fra hedensk tid (T. 929). I nærheden skal der findes mange hauger, hvoriblandt en aflang (Aarsb. 1871 s. 160 og 1872 s. 53). — Paa nordre side af *Kvitingsnes* findes flere større og mindre stenhauger, mellem *Kristvik* og *Purkvik* findes 2 saadanne hauger og mellem Purkvik og *Aasholmen* nær stranden 4 lignende, hvoraf 1 er udgraven til bunden i midten.

Fra Skogns prestegjeld kjendes saaledes følgende nogenlunde bestemmelige fund: Stenaldersfund fra Øvre Eggen og By; yngre jernalders fund fra Støre (2), Eggen (2), Sunde (?), Gustad (?) og Valeim (2); ældre eller yngre jernalders fund fra Eide og Alvstadhaug.

Frosta prestegjeld.

N. Fornl. 620 ff. Aarsb. 1871 s. 12 ff.

Prestegjeldet bestaar af 2 sogne, Frosta og Aasen, der geographisk kun ere lidet forbundne, idet de adskilles ved en dybt indgaaende arm af Aasenfjorden. Det hørte fordum tilligemed Strindens og Leksvikens prestegjeld til Strinda fylke.

Aasens sogn. Paa *Ringstad* fandtes i en liden haug lige ved veien 2 ovale *skaalspender* med enkelt plade af bronce med stykker af naalene af jern og vedheftende tøi og skind; men dette blev renset ud af dem af finderen (T. 918). — Ved *Huseby* langs efter en aas, der skyder frem tvert over dalen sydover til elven, har der været en stor samling hauger. I den sydlige del, paa søndre Husebys grund, er der nu kun 2 tilbage. Nordenfor veien, paa østre Huseby, sees først spor efter flere stenhauger, hvorfra stenene ere blevne bortførte til bygningssten. Dernæst findes en samling af 12 nogenlunde bevarede hauger, alle runde undtagen 1, der er aflang firkantet, og alle i en linje, undtagen 2, der ligge jevnsides. Omtrent i fortsættelse af disse findes i vestre Husebys mark først en gruppe af 6 lave hauger og videre gjennem skoven en stor mængde, mest smaa hauger ikke alene øverst paa aasen, men ogsaa nede i lien mod vest, deriblandt nogle lave, vide stenhauger. Nordenfor og atter paa ryggen af aasen ligge 2 meget store stenrøser, omtr. $2,_5$ m. høie, den ene med et tyndt dække af jord; længere nordover en lavere haug og ved lille Huseby en mindre haug, der er gjennemskaaret af en vei. Nede paa sletten vestenfor husene paa vestre Huseby ligge endelig 2 meget udpløiede hauger i dyrket land (Aarsb. 1870 s. 25). I 1871 undersøgtes 11 af disse hauger, deriblandt 5 i den første samling paa østre Huseby: 1) aflang firkantet, 10 × 8 m., af løftestene og jord; langs den ene tverside gik en smal kulstribe efter bunden, og indenfor, parallelt med den, fandtes en række *klinksøm,* langs den anden tverside en stribe gul askejord, og nær kanten stod her inde i haugen en opreist, 60 cm. høi, oventil spids helle. 2) Rund, 2 m. høi, 12 m. i tverm., bestod mest af sten og havde paa den ene side i det indre en bindemur; nær den ene kant stod inde i haugen en opreist, 1 m. høi helle; løst i bunden fandtes en *naal* af bronce med hul ved den ene ende og et bøileformet stykke jern (T. 787. 788), her og der kul. 3) Rund, over 1 m. høi, 12 m. i tverm., bestod i det ydre af jord, indenfor af sten, men dog med et lag mørk jord over auren, hvori oldsagerne fandtes. Langs den ene side var et 5 m. langt, meget tykt og bredt kul-

lag lidt over auren, ved en anden kant en hob *brændte ben* under stenene, nærmere midten en anden hob og ved midten en tredie. Ved en tredie side fandtes en række *klinksøm* og i et rum under en større sten: 2 ovale *skaalspender* med enkelt plade af bronce med levninger af tøi og snore, en tveegget *spydspids*, en *skjoldbule*, brudstkr. af en *sax*, en ring af et *mundbid*, et *knivblad* og nogle *beslagstykker*, tildels af et bidsel, alt af jern; paa en anden kant af haugen fandtes et andet *knivblad* (T. 774—786). 4) Ganske lav langhaug; intet udbytte. 5) Rund, 6 m. i tverm., et lag mørk jord paa bunden over den største del af haugen og over midten et bredt belte kulfarvet jord; ved den ene kant lidt *brændt ben* under nogle stene og nærmere midten en hob *brændte ben* under en sten. I vestre Husebys mark undersøgtes 4 hauger: 1) Afrundet firkantet, omtr. 5 m. i tverm.; ved midten fandtes mellem stenene *brændte ben* og nogle stykker kul samt en hel del smaa *beslagstykker* af jern belagt med broceblik, formodentlig af ridetøi, deriblandt en mængde knapper, der maa have været anbragte paa remme, og desuden en mangesidet *perle* af porcellænagtig masse (T. 790. 791). 2) Rund, 5 m. i tverm.; ved midten fandtes et *klinksøm*. 3) Afrundet firkantet, 4 m. i tverm.; ved den ene kant fandtes nogle stykker *brændte ben*, ved en anden en smal strimmel kul indover mod midten og forresten noget jernrust. 4) Af samme størrelse, var tidligere meget udgraven, hvorved der var fundet et rundt skaalformet stykke bronce med 2 tverstykker over aabningen (maaske beslag paa et ridetøi); nu fandtes nogle *beslagstykker* af jern og bronce som i nr. 1 og nogle *klinksøm* (T. 792). Disse hauger bestod af jord, blandet med enkelte stene. Derhos undersøgtes den lavere haug indenfor de 2 store røser. Den var lagt paa et fjeld, som havde en dyb revne under haugens midte; her fandtes et lag lerjord paa bunden, et lag sort jord over det, nogle *brændte ben* og et *redskab* af jern, maaske et stykke af en linklamre (T. 793). I den lille haug ved lille Huseby, hvoraf en del var bortskaaret ved veien, fandtes ved den ene side lidt kulblandet jord, et stykke forrustet jern samt et knivblad, der dog maaske var fra nyere tid. Alle de hauger paa Huseby, hvori der fandtes charakteri-

stiske oldsager, tilhøre y. j. — Paa *Hove* har der ligget 3 rimeligvis meget store hauger, hvor nu husene staa; de bleve udgravne for over 40 aar siden, ved hvilken leilighed der i et par af dem fandtes sager af jern. Den midterste har ligget, hvor nu gaardstunet er; af de to andre sees betydelige kantmure i haverne nordenfor og søndenfor husene. Et godt stykke i sydvest for gaarden i en lund paa den øvre side af veien ligge tæt sammen 3 regelmæssige ringe omtr. 30 cm. hævet over jorden omkring; 2 af dem bleve gjennemgravne i 1871. I den ene, omtr. 8 m. i tverm., fandtes i den østlige halvdel et 12 cm. tykt lag kulfarvet jord og over dette et lag haandstene; nær under overfladen laa en 1 m. lang helle, og under denne var et dybt lag sort jord. I den anden, 10 m. i tverm., fandtes i den vestlige del 2 smale stenlag indover mod midten; i midten fandtes en strimmel mørk jord opfyldt med smaa stumper *brændte ben*. I den tredie kunde kun det midterste stykke undersøges; der laa under jordfladen en 2 m. lang, 50 cm. bred helle, men under den kun almindelig jord. Da det kunde formodes, at det var en nedfalden bautasten, blev den opreist. — Paa *Vang* fandtes i 1873 i en rund sandhaug i udmarken, hvoraf tidligere endel var bortkjørt til veifyld, 80—90 *klinksøm* af jern, liggende indover haugen i 2 rækker med et par meters mellemrum, samt en bøiet *ten* af jern (T. 1584. 1585, y. j.). — Paa *Mossingan* (Mossynjar) fandtes for længere tid siden i et bakkeheld et tveegget *sverd* med afbrukken klinge, en tveegget *spydspids*, hvis blad danner en vinkel med falen, og en del af et *mundbid*, alt af jern (T. 567—569, y. j.). I det samme bakkeheld findes endnu flere hauger, og sletten ovenfor har i mands minde været opfyldt af hauger (Aarsb. 1869 s. 164). — Paa den lange halvø mellem Stormovandet og Hoklingen paa *Strøms* grund findes i skoven en mængde hauger. Paa Klüwers tid var halvøen næsten fyldt med hauger. — Paa *Vinum* i markebygden findes mange hauger (Aarsb. 1869 s. 165). — Paa *Fossingan* fandt Schøning*) vestenfor gaarden nær veien paa en mo tæt ved en myr endel runde

*) Schøning henfører ved feiltagelse gaarden til Skogn.

hauger og langhauger, tæt derved paa en husmandsplads en rund haug og østenfor elven og broen en temmelig stor rund haug, som var udgraven. — Paa *Hamerøen* i Hamervandet fandtes nede ved stranden paa pladsen Tangen paa vestenden af øen for omtr. 30 aar siden en *øxe* af *sten* med skafthul, meget afstumpet i eggen ved, at den af finderen er brugt som hammer (T. 771). — Ifølge Schøning var der i 1774 vestenfor *Nes* paa en bjergknaus ved den gamle vei og ei langt fra søen en rund haug, og længere ude i fjorden paa Digerneset skraas overfor Stenviksholm en stor stenrøs. Forøvrigt bemerker Klüwer, at i 1817 fandtes næsten ved hver gaard i sognet hauger af forskjellig form.

Frosta sogn*). Paa *Hojem* (Hóheimr) er ved pløining i nylig opbrudt myrland fundet en liden *spydspids* af *flint* med smal tange og kort, bredt blad (T. 1648). — Paa *Stene* (Steinn) findes ved en sti, som gaar fra gaarden hen til Ulvviken paa et svaberg en *helleristning* med mindst 4 skibsfigurer, der imidlertid ere meget afslidte, saa at kun de to ere tydelige. Den ene figur har sterkt krummede stavne, er 29 cm. lang mellem disses spidser og 10 cm. høi og har 6 lodrette streger; den anden er 60 cm. lang oventil med 20 cm. høie stavne og har 16 streger, 10 cm. høie; ogsaa paa den ere stavnene meget krummede udad oventil. — Paa *Hellan* (matr. Hjælde) er i en haug fundet en tveegget *spydspids* af jern og et stykke af en firesidet *hein* (T. 972. 973, y. j.). I en anden haug er funden en liden *dyrefigur* af bronce, rimeligvis et hængesmykke (T. 971, se Aarsb. 1872 s. 57) sammen med *klinksøm*, kul og ben. Rimeligvis har der været flere hauger paa gaarden, da der mangesteds i jorden skal findes klinksøm. — Paa *Kvarme* (Hvarmheimr) findes paa en fjeldrab strax nedenfor gaarden en temmelig stor stenrøs, og længere nede er der spor af, at der tidligere har været flere. — Paa *Moksnes* (Moskunes) er nylig i en gravhaug af sand fundet: et 2 gange sammenbøiet tveegget *sverd*, en tveegget *spydspids*, ualmindelig slank og smal, med en broncenagl gjennem falen, et *øxeblad*, et *bøileformet redskab* med 4 par vedhængende ringe,

*) Den almindelige skriveform, Frosten, er aldeles uhjemlet og urigtig.

en 90 cm. lang *lænke,* endende med en hvirvel og et rembeslag, en aflang *bøile* med en hvirvel, et dobbeltledet *bidselmundbid* og brudstkr. af en *skjoldbule,* alt af jern og fra y. j. Tillige fandtes nogle stykker svovlkis. Ved nogle af sagerne hefte stykker af *brændte ben,* og de bære spor af at have været i sterk ild (T. 2049—2056). I 1838 fandtes i en haug brudstkr. af et *sverd* af jern og en *sølvmynt* af Karl den store, og enten i samme haug eller en anden 9 *glasperler* (T. 17, jf. Aarsb. 1868 s. 175). I selsk. saml. findes derhos en tveegget *spydspids* af jern, der skal være fundet paa Moksnes 1838 (T. 111); sandsynligvis hører den til et af de foregaaende fund. Paa høiderne ved Moksnes saaes endnu i 1868 nogle smaa hauger. — Ogsaa ved *Lein* og *Logtu* (Lagatún) findes spor efter smaa hauger (Aarsb. 1868 s. 175 f.). Ifølge Schøning stod der i 1774 paa Logtu østenfor kirken en bautasten, og strax vestenfor kirken ved kirkegaarden laa flere gravhauger. — Strax søndenfor øvre *Rygg* ligger en stor rund haug*). Paa østre side af husene paa nedre Rygg findes en lignende, i sydvest for husene en udgraven, stor rund haug, „Thinghaugen", og videre mod sydvest findes større og mindre spor af en hel række hauger efter høideryggen, der formodentlig har staaet i forbindelse med haugerne paa Mo. Paa Schønings og Klüwers tider saaes imellem øvre og nedre Rygg levninger af en stor kreds, omtr. 60 skridt lang og 32 skridt bred, omsat med stene og med 2 meget store stene i midten. Denne kreds var endnu i 1818 omgiven af en mængde større og mindre hauger. Da saadanne kredse før ansaaes for gamle „thingkredse", har den formodentlig givet anledning til den urigtige mening, at Frostathinget holdtes paa Rygg (det holdtes selvfølgelig paa Logtu), hvoraf igjen navnet Thinghaugen. Denne haug skal være bleven udgraven i 1845, hvorved der skal være fundet 7 hjerneskaller, hvoraf en opbevares i universitetets samling, og formodentlig ogsaa følgende oldsager i selskabets samling: En oval *skaalspende* af bronce med dobbelt plade og 5 faste knopper og

*) Naar Schøning siger, at den var 16—18 aln høi, maa han have maalt den efter skraaningen.

underpladen af en lignende, et *øxeblad* og 2 tveeggede *sverd* af jern, nogle firesidede *heine*, 2 runde *skiver* af brændt ler, den ene med hul gjennem midten, en *sverdknap* af bronce, 4 *klinksøm* og nogle stykker *uldtøi* af 3 forskjellige vævninger (T. 200—210; y. j). Derimod er en *hakke* af jern, som efter katalogen skulde høre til det samme fund, ifølge senere underretning fundet paa Valberg og mulig høre ogsaa nogle andre af sagerne til andre fund. I en af de udjevnede hauger i nærheden skal der senere være fundet et *øxeblad* og en *spydspids* af jern, sandsynligvis ogsaa fra y. j. — Paa *Mo* (prestegaarden) fandt Schøning vestenfor gaarden i udmarken en stor rund haug og syd for den 2 aflange jevnsides med en rund ved hver ende og en mindre rund ved siden. Paa en slette længere vest, kaldet Mogaden, stod i 1846 en 2 m. høi bautasten med afslagen spids. — Paa *Mostadtrøen* blev i 1867 udgravet en ganske lav haug ved gjerdet nordenfor gaarden. Den bestod øverst af kuppelstene, derunder af smaasten og grus. Derunder fandtes følgende oldsager: et tveegget *sverd*, en tveegget *spydspids* med 9 broncenagler gjennem falen, et *øxeblad*, brudstkr. af en *skjoldbule*, en ring af et *bidselmundbid*, en *sax*, et *sigdblad*, en stump af et *knivblad* samt et 13 cm. langt, smalt *beslag* af tynd bronce med 6 nagler (T. 436—444, y. j,); sverdet og spydspidsen laa paa kryds over hinanden, skjoldbulen imellem dem ved sverdgrebet og øxebladet udenfor denne. — Tæt østenfor *Aurtubugten* findes paa en tange en stor stenrøs. Paa en høit fremskydende tange i nærheden, Digerberget, der er næsten ubestigeligt fra søen, og hvortil adgangen fra landsiden gaar over en smal eg, findes der over denne eg ruiner af flere mure den ene indenfor den anden, opførte af sten uden bindemiddel (Aarsb. 1868, s. 176). — Paa lille *Hogstad* er fundet et *øxeblad* af jern af skjegøxeform (T. 2110). — Mellem *Holmbjerget* og *Hogstad* saa Schøning i udmarken en stor stenrøs og strax ovenfor Holmbjerget 2 store røser, hvoraf der endnu sees levninger. — Paa *Hogstadsveen* er i en stenrøs sammen med kul fundet et brudstk. af et enegget *sverd* af jern (T. 953, y. j.). — Paa *Valberg* er paa en slette nede mod fjor-

den funden en *spydspids* af *skifer* med agnorer (T. 955). Paa en jordrab tæt udenfor husene, hvor der endnu er en stor haug og merker efter flere udjevnede, er til forskjellige tider fundet en tveegget *spydspids* og en *krog* af jern (T. 954. 1085, y. j.) sammen med *klinksøm*, kul og ben. Nede ved søen, formodentlig i tomten af en gammel haug, er siden fundet 2 eneggede *sverd* af jern (T. 1083. 1084, y. j.). Tillige er paa denne gaard før 1845 fundet den ovenfor under Rygg omtalte *hakke* af jern. Østenfor *Hernes* laa ifølge Schøning i 1774 en temmelig stor haug. — Paa pladsen Sjurdsviken under *Island* (Ystland) ikke langt oppe fra søen ligger i en bakke en meget stor rund haug og en temmelig stor langhaug. En tredie haug blev udgraven i 1872 eller kort før og i den fandtes: et *bøileformet redskab* med fal og 4 par vedhængende ringe, en *fal* med vedhængende *krog*, en *stigbøile*, hvis sidestænger ere omvundne med metaltraad, og hvis trædeplade paa undersiden har metalbeslag, alt af jern brudstkr. af en *cylinder* af kobber, 2 runde *belteprydelser* af kobber eller bronce med ornamenter i keltisk stil samt et *rembeslag* af bronce (T. 965—970, y. j., Aarsb. 1872 s. 56 f.) — Paa *Haugan* paa den vestlige ende af halvøen saa Schøning en temmelig stor, rund og spids haug paa en berghammer og tæt ved den en liden af samme slags, og nordenfor gaarden paa en slette en vid haug, længere mod nord i skoven ved veien ti Sjurdsviken en stor rund haug og i sydvest 2 mindre hauger, alle liggende paa kanten af en mod fjorden heldende bakke.

Etsteds i sognet, men uvist paa hvilken gaard, er desuden i 1797 fundet en kugle af brændt ler med hul igjennem midten, der mulig er fra hedensk tid (T. 5).

Fra Frosta prestegjeld kjendes saaledes følgende nærmere bestemmelige fund af oldsager: Stenaldersfund fra Hamerøen, Hojem og Valberg; yngre jernalders fund fra Ringstad, Huseby (5), Vang, Mossingan, Hellan (2), Moksnes (2 eller 3), Rygg (2), Mostadtrøen, Lille Hogstad, Hogstadsveen, Valberg (2 eller 3) og Island. Dertil kommer helleristningen paa Stene, der skriver sig fra broncealderen.

Leksvikens prestegjeld.

N. Fornl. 622 f.

Prestegjeldet bestaar af 2 sogne, Leksvikens hovedsogn og Leksvikstrandens eller Hindreims annexsogn og omfatter den nordvestlige strand af fjorden mellem Mosviken og Stadsbygden. Det hørte fordum til Strinda fylke.

Leksvikens sogn. Ved begge sider af kirkegaardsporten stod der paa Schønings tid 3 stene, som han antog for bautastene; den ene, som var hel, var vel 2 m. høi, de to andre vare afslaaede. — Nedenfor *Throndstad* laa i 1773 9 runde hauger, hvoraf nogle anseelig store af sten. — Nedenfor *Vingan* laa flere lignende hauger og østenfor gaarden en lang, efter ryggen skarp haug; den sees endnu, men er neppe gravhaug. — Paa *Aalberg* fandtes omkring 1855 i en myr nær husene 2 *kageformede kitklumper*, hvoraf den ene gik istykker, den anden er bevaret (T. 484). Den er 15 cm. i tverm. og omtr. 5 cm. tyk paa midten, hvor den har et hul; den synes at bestaa af samme masse som den, der findes anvendt til kitning af en art trækar fra æ. j. (jf. Aarsb. 1874 s. 183) og maa derfor rimeligvis ansees for bestemt til dette brug og følgelig henføres til æ. j. — Ved *Storbruelven* (der formodentlig oprindelig har hedt Leksa eller Ljóksa) var der i 1774 tæt ved et par nylig ryddede husmandspladse ½ mil op fra søen 2 store røser i tyk skov. — Ved *Indre Grande* fandtes paa samme tid 14—15 runde, større og mindre hauger, og paa *Ytre Grande* endel hauger, især en stor stenhaug, dækket med jord, østenfor gaarden og længere mod øst ved et nes, „Lasneset“, 2 aflange og 3 runde hauger. — Paa *Klungerbuan* er fundet en cylinderformet *perle* af brun glasmasse med en fure langs den ene side; den har en kjerne af hvidt glas, der træder frem i enderne som en kreds med tagget kant og inde i den omkring hullet er en sort og rød kreds, ligeledes med tagget kant; den maa rimeligvis henføres til y. j. — Paa *Tømmerdalen* ligger nede ved søen en stor stenrøs med en kant af større stene; paa dens ene side er endel sten udkjørt, hvorved en indre mur er bleven afdækket (Aarsb. 1873 s. 140) Forresten synes der nu at være faa eller ingen gravhauger tilbage i sognet.

I Leksvikstrandens sogn har ingen anden fornlevning kunnet opspørges end nogle mindre, aflange hauger, der skulle findes paa *Omborneset* eller den yderste pynt af Hindreimshalvøen (Aarsb. 1873 s. 140).

Fra Leksvikens prestegjeld kjendes saaledes ikke flere oldfund end 1 fra æ. j. fra Aalberg og 1 fra y. j. fra Klungerbuan.

Nedre Stjørdalens prestegjeld.

N. Fornl. 615 ff. Aarsb. 1870 s. 25 f. Aarsb. 1878 s. 213.

Prestegjeldet bestaar af Skatvaals sogn, det gamle Aglo, imellem Stjørdalsfjorden og Aasenfjorden, Vernes sogn eller hoveddalen paa nordsiden af elven og Lunke sogn eller sydsiden af dalen og sidedalen Leksdalen. Nedre og øvre Stjørdalen udgjorde tilligemed Selbu det gamle Stjordøla fylke.

Skatvaals sogn. Ved *Sve* fandtes i 1774 ifølge Schøning nede mod stranden paa en bjergknaus 2 smaa stenrøser. — Paa Vestre *Stenvik* blev for omtr. 20 aar siden udgravet en haug tæt ved husene, hvori der var et 2 m. langt gravkammer af reiste heller; deri fandtes kjæveben af 2 mennesker og stykker af en stenhelle, hvorpaa der skal have været indhugget runer. Stykkerne blev nedlagte i grøfter. Det har sandsynligvis været en grav fra æ. j. Paa husmandspladsen Kroen nede ved søen skal der til forskjellige tider være fundet 5 guldmynter i en ager. Præget viste paa den ene side en vinget figur med et over skuldrene slynget klæde; det synes rimeligt, at det kan have været romerske mynter (Aarsb. 1869 s. 164). — Paa *Hamer* fandtes for længere tid siden i en haug et kammer af reiste heller, omtr. 2 m. langt, og i det et sverd og en spydspids af jern, som blev opsmedede (anf. st.). — Paa *Fløan* findes nedenfor gaardene ved veien til nøstene 2 stenrøser af meget stort omfang og i nærheden af dem en $2,_5$ m. høi bautasten. Paa Schønings tid laa der i sydvest for disse en endnu større haug eller røs; den er i den sidste mandsalder bleven bortført, men paa dens plads blev for nogle aar siden fundet et *sverdhjalt* af bronce fra y. j. (T. 1509). Paa en lav aas ovenfor gaardene findes 2 firkantede pladse brolagte med sten og omgivne af en sammenhængende kant af store stene med en overordentlig stor sten i hvert hjørne. Den mindre, østligste af dem er noget forstyrret; den vestligste, som er

omtr. 20 m. lang og 10 m. bred, blev for den største del undersøgt i 1872. Den var 60—90 cm. dyb til auren og havde paa bunden kullag dels over hele bredden dels i en bred strimmel ved hver side. Omtrent ved midten af den nordlige side fandtes en dyb grube under auren, hvori der paa bunden laa fjæresand, derover kul og øverst smaaslaaet sten. I sydvest for midten var en 2,5 m. lang og halvt saa bred fordybning med samme retning som pladsen selv, dækket med 2 store heller og fyldt med sort muldjord. Sandsynligvis har her været nedlagt et ubrændt lig (Aarsb. 1872 s. 47). Nær søen vestenfor gaarden ligge endel smaa hauger, hvoraf nogle bleve undersøgte i 1874 uden noget resultat. Et godt stykke længere vest i udmarken ligger en stor stenrøs, 15 m. i tverm. og over 2 m. høi. Ved den vestlige kant var tidligere fundet et hellesat rum. Ved undersøgelse i 1874 fandtes ligeledes ved den østlige kant 2 lave rum med dækheller, hvoraf det største havde været 2 m. langt og indeholdt endel *ben* af et *ubrændt* lig. I midten fandtes en liden haug af ren sand, 2 m. i tverm. og vel 50 cm. høi og deri rester af *ubrændte ben* af menneske samt en liden *perle* af rav. Udenfor sandhaugen imellem stenene og i nogen afstand fra hinanden fandtes 2 *skaalspender* af bronce med enkelt plade, der har havt 9 paanaglede prydelser, den ene med levning af jernnaalen (T. 1457. 1458, y. j., Aarsb. 1874 s. 10 f.). Paa en af de vestlige husmandspladse under gaarden er for 30—40 aar siden fundet en *spydspids* af *flint*, som nu antages tabt (Aarsb. 1873 s. 140). — Paa 3 temmelig høie berghamre, som ligge søndenfor Fløangaardene, ligger paa hver en liden stenrøs. Den ene, som nu ligger paa *Alvstads* grund, men tidligere paa Røkkes, blev udkastet i 1874 og 1875, hvorved der fandtes: 2 *skaalspender* af bronce med enkelt plade med 10 lave runde knopper, et stykke *beslag* af bronce med eiendommelige ornamenter, 127 smaa *perler* af glas, ensfarvede hvide, gule eller blaa og kun 1 med tverrifler samt 1 *perle* af en lermasse, en liden baandformet *ring* af glas, et brudstk. af en firesidet *hein*, et stykke *flint* og et lidet brudstk. af bronce (T. 1474—1477 og 1505—1508, y. j.; Aarsb. 1875 s. 56). — Paa *Røkke* har der ligget 3 røser

nede ved søen, hvoraf den midterste er meget stor. Den vestligste blev udkjørt for flere aar siden, hvorved der i et gravrum fandtes en *naal* af bronce med fladt gjennemboret hoved af nogen lighed med Aarsb. 1868 fig. 14 og en glat, udvendig convex *ring* af bronce, der skal have havt størrelse som en liden haandledsring, men hvoraf kun et brudstk. er bevaret (T. 2237.2238). Paa *Hegge* skal der i udmarken findes en brolagt firkant af samme slags som de paa Fløan. — Paa *Tilder* har der været en gruppe af 4 hauger af jord og sten, der nu ere udjevnede (Aarsb. 1871 s. 37 f.). — Paa *Arnstad* er i en jordhaug strax østenfor husene i 1869 fundet en tveegget *spydspids* af jern (T. 529, y. j.). Et godt stykke østenfor gaarden findes i tæt skov 3 hauger, 24—30 skridt i tverm. med en kant af stene; i kanten af den ene fandt man en helle og derunder et lidet stensat rum. Der findes ogsaa paa samme sted spor efter flere hauger. Paa en lav bergknaus i sydøst for gaarden findes en gruppe *helleristninger* i et bredt baand over knausens østlige skraaning; blandt figurerne nævnes: en omvendt skibsfigur, gruber og ringe, omgivne af cirkler af smaa gruber, paa et sted 4 saadanne i en firkant, forbundne ved retlinjede furer og med en halvcirkel om en liden grube som centrum, fremdeles tæt staaende vertikale streger mellem to horizontale. Den sidste figur forekommer ogsaa paa et svaberg nordenfor gaarden i marken, der forresten er opfyldt med bumerker fra nyere tid. — Paa *Bremset* fandtes nylig i et grustag en 17 cm. lang sten, der har været brugt som *slibesten* for stenredskaber, med 5 slibningsflader over hele længden (T.2225) og en firesidet *hein*. — Paa *Auran* ligger en meget stor haug væsentlig af sten, øverst i lien lige ved husene paa den vestre gaard. Længere syd nede i lien ligger en anden ligeledes meget stor haug med hul i toppen, og 100 skridt søndenfor den 2 smaa tæt sammen, og mellem dem og den store er spor af en tredie liden. Nær den store haug staar en $2,_5$ m. høi og meget bred bautasten, der paa den ene side har et dybt hak og deri 5 smaa gruber. I nærheden stod en anden mindre sten, der af eieren blev nedgravet i 1872, ved hvilken anledning, der under den skal være fundet ben. Etsteds paa gaarden er fun-

det 2 *ringe* af bronce, $6_{,5}$ cm. i tverm., med 3 fra et trekantet stykke i midten udgaaende eger; hvor disse støde sammen med ringen, sees paa den ene side menneskeansigter. Ved fundet vare de forbundne ved en kjede og have rimeligvis hørt til et belte (T. 958. 1981, y, j.). I et grustag ved landeveien i marken østenfor gaarden er fundet en *celt* af *bronce*, 9 cm. lang og 4 cm. bred ved eggen, oventil sexsidet og med en fremspringende rand langs falens kant, men forresten glat og uden hempe (T. 1866). Endelig er før 1832 fundet en liden *kniv af flint* (C. 458) — Paa *Opauran* findes paa en bjergknaus nogle *helleristninger*, deriblandt 4 skibsfigurer, hvoraf de 2 største ere næsten 1 m. lange, dannede af 2 ligeløbende streger, der paa 2 af dem løbe sammen ved enden af den ene stavn; paa en af dem er 5 lodrette streger, paa en anden kun 1; derhos findes en egformet figur med et tverstreg over midten, nogle smaa cirkler og en mere compliceret figur. Paa en anden bjergknaus findes ogsaa nogle ristninger, hvoriblandt 2 parallele streger, forbundne med tætte tverstreger, paa en 22 tverstreger, 10 cm. lange, paa en anden 10, fremdeles et par store ovale rundinger, en firkant og en figur i form af en angel m. fl. — Paa *Vinnan* (Vinjar? matr: Vinge) skal der findes 3 hauger i rad under fjeldet. Nedenfor gaarden ligger en mindre haug. — Paa *Skjervoll* sees en temmelig høi rund haug nedenfor gaarden, ligesom der ogsaa skal findes nogle flere. — Paa *Velvang* (Vinvangar) findes paa den nordre gaard en stor men temmelig lav stenrøs nede mod søen, 12 skridt i tverm., adskillig udkastet paa den ene side. Oppe under fjeldet er fundet en *kile* af *sten*, 23 cm. lang, overalt omhyggeligt sleben (T. 1167). — Paa *Bolkan* saa Schøning en rund haug østenfor husene; en anden var bleven udgraven før 1774 og deri fundet et *sverd* af jern af y. j., s form med buede hjalter.

Vernes sogn. Paa *Vernes* (Varnes) laa ifølge Schøning i 1774 et godt stykke nordenfor kirken paa en gammel elvemel en stor rund haug med en dyb grav omkring, og han antog, at der her havde ligget flere, som vare blevne bortrevne af elven (?). Nærmere Stjørdalshalsen laa der ligeledes paa kanten af en mel

endel hauger, deriblandt nogle meget store. Østenfor gaarden havde der paa en gammel elvemel ligget flere hauger, som alle vare udkastede eller udpløiede før 1774 undtagen 1 temmelig stor rund haug tæt ved veien; i sydøst for denne i udmarken laa en hel hob hauger, deriblandt et par langhauger, endel temmelig store, men alle opkastede. Før 1774 fandtes paa gaarden en oval *skaalspende* af bronce med dobbelt plade af form som Mont. 551 og 2 brakteatformede *hængesmykker* med hemper, det ene noget ligt Atlas for nord. Oldk. tab. XII nr. 244. Paa kirkegaarden blev i 1813 fundet en *kufisk sölvmynt*, slagen 944 eller 945 e. Chr. I elevmelen vestenfor gaarden, hvor der rimeligvis før har været en gravhaug, fandtes i 1862 brudstkr. af et enegget *sverd* med levninger af træslire og af en tveegget *spydspids*, 2 *øxeblad* af skjegøxeform, et brudstk. af et *ljaablad* (?) og et ubest. redskab, alt af jern og fra y. j. (T. 1447—1452). Før 1832 fandtes paa gaarden en *øxe* af *sten* med skafthul af samme form som Lorange nr. 74. — Paa *Vernesmoen* er fundet et *øxeblad* af skjegøxeform og brudstkr. af et *sverd* og en tveegget *spydspids*, alt af jern og fra y. j., liggende løst i jorden (T. 1108—1110); noget senere et ubestemmeligt stykke jern, maaske en *spydfal* med fastrustet skaftstykke (T. 1240). — Paa *Mele* (Melin) laa i 1774 paa nogle høie gamle elvemeler sønden- og østenfor gaarden flere store hauger , som tilligemed den hele strækning af melen kaldtes Kongshaugan, et navn, som tyder paa, at haugerne have været flere. Ved Klüwers besøg i 1818 var der kun 3 igjen, alle udgravne indtil midten; omkring 1780 skulde der være fundet nogle vaaben og mynter i dem. Tidligere skulde der efter Klüwer i nogle hauger være fundet stykker af et „harnisk“ (ringbrynje?), et bidselmundbid, en spore og en „metalurne“, hvilke sager bleve nedsendte til Kjøbenhavn. Kort før 1774 var der etsteds paa gaarden fundet en rund „æske“ af forgyldt kobber, over 5 cm. i tverm., med et hul til en stift gjennem bunden, og ved fundet var den fuld af aske (?), hvorover der laa en linklud og derover igjen et stykke kobberblik; ifølge Schønings tegning synes det, at maatte have været et topstykke til en stor *bøilespende* i keltisk stil fra y. j. Før 1832 blev fun-

den en *øxe* af *sten* med skafthul af omtr. samme form som Mont. 40, men meget kort og bred (C. 456). Omkring 1855 fandt man 2 aln nede i jorden paa et sted, hvor der antoges før at have været en haug, formodentlig paa „Kongshaugan“, et tveegget *sverd* af jern, eiendommeligt ved, at nedre kjalt er ualmindelig langt og krumt (T. 1641, y. j.). — Paa *Re* og paa *Huseby* var der i 1878 flere hauger, hvoraf nogle tildels vare udkjørte til veifyld. I 1818 var der paa Husebygaardene 3 store runde hauger og nogle langhauger. Paa Re blev i 1876 fundet: 2 ovale *skaalspender* af bronce med enkelt plade med 7 paanaglede knopper, hvoraf rester ere tilbage, og et dyrehoved paa hver side samt med levninger af belæg af tyndt presset sølvblik, begge spender meget forbuklede, brudstk. af en *kjede* af broncetraad, tildels belagt med jernrust, en stump af en *snor*, flettet af 8 lintraade, med et stykke af en broncetraad i den ene ende, nogle stumper *tøi*, 75 ualmindelig smaa *perler* af blaat glas samt nogle større og nogle cylindriske, et lidet stykke *beltebeslag* af sølv med 4 naglhul, rudeforsiringer i keltisk stil og nogle fuglefigurer, et lidet *beslag* af bronceblik, et *belæg* paa en knap eller lignende af sølvblik, nogle brudstkr. af jern, deriblandt af et *knivblad* samt et stykke af jernrust gjennemtrukket *træ*, maaske af et spydskaft (T. 1673—1684). Derhos skal der ogsaa være fundet endel vaaben af jern, ligesom der i 1878 skal være gjort et nyt fund; men det har ikke hidtil lyktes enten at faa disse fund indbragte til nogen samling eller at faa nogen nærmere oplysning om dem. — Paa *Moksnes* fandtes i 1818 tre store runde hauger. I 1838 skal her være fundet en *beltespende* af bronce i form af en oval ring (T. 1524); mulig er dog her foregaaet en forveksling med Moksnes paa Frosta. — Paa *Viksjøen* findes en liden haug paa et svaberg ved stranden. — Paa *Bjerken* saaes i 1878 en haug, som udkjørtes til veifyld. — Paa *Hamer**) blev fundet en *øxe* af *sten* med skafthul af omtr. samme form som Mont. 40, fint arbeidet og af en smuk spettet stenart. Den skal være fundet ved grøftegravning sam-

*) Paa grund af unøiagtige oplysninger er det tidligere bleven angivet, at den blev fundet paa Øfsti.

men med en hjerneskal, som blev bortkastet. — Paa østre *Hovstad* fandtes ved 1865 nær en større haug, der var halvveis bortreven af elven, et *sverd*, en *hein*, et par ovale *skaalspender* af bronce med enkelt plade med 9 paanaglede knopper og paa hver side et ansigt med udslaget haar, samt brudstkr. af en oval *spende* af kobber af eiendommelig form, hvis ene ende fremstiller et dyrehoved. Efter en anden beretning er den sidste funden for sig selv nær husene sammen med et sverd. Kun spenderne ere bevarede (T. 2022. 2023, y. j.; Aarsb. 1878 s. 283). For 60—70 aar siden skal et lignende fund være gjort paa gaarden, som er gaaet tabt*). I en sandhaug paa gaarden er fundet en ufuldstændig oval *skaalspende* af bronce med dobbelt plade med 5 faste og 4 paanaglede knopper (T. 1788). — Paa *Ydstines er* funden en *celt* af *bronce*, glat og af almindelig form (T. 544). — Paa *Berg* fandt Klüwer i 1818 paa en høi bakke, som gik ud fra fjeldet Bugraven, halvdelen af en oval kreds, omsat med lave stene, omtr. 36 m. lang, i hvis midte laa en stor haug; resten var bortreven af elven. Resten af kredsen var endnu bevaret i 1856. Paa gaarden er fundet 2 figurer af jern, forestillende hals og hoved af et dyr, formodentlig gavlfigurer af et hustag. Det er opgivet, at de ere fundne i en gravhaug; men de synes snarere at tilhøre middelalderen. Ved en sti, der gaar fra Berg til Ydstines, og maaske snarest paa det sidstes grund findes der en brat fjeldvæg, hvorpaa der foruden indhugninger fra nyere tid sees 2 runeindskrifter, aabenbart fra forskjellig tid, den ene i to lodrette, den anden i en horizontal linje. Indskriften, hvoraf selv den ældste del neppe skriver sig fra oldtiden, er afbildet i Klüwers N. Mindesm. nr. 12. Oppe paa høiden af det samme berg findes ved en husmandsplads under Ydstines paa et mod syd heldende svaberg en hel mængde helleristninger, ordnede i grupper; deriblandt findes omtr. 100 runde gruber, enkelte af dem omgivne med ringe, en endog med 4. Desuden findes dyrefigurer og som det synes nogle af de sedvanlige skibsfigurer og endelig figurer af 2 parallele linjer, forbundne med 6—8

*) Disse fund ere i Aarsb. 1878 s. 213 henførte til Hovstad i øvre Stjørdalen; men det kan af flere grunde formodes at være en feil.

lodrette (jf. under Arnstad og Opauran; N. Fornl. s. 832 f.). Paa Bugraven skal der i 1878 være bleven udgravet en haug, hvori fandtes en bolt af jern og en almindelig hein.

Lunke sogn. Paa *Dybvad* (søndre mellem) er i en haug, fundet en *remspende* af kobber i form af en firkantet plade, og hvis naal er dannet ved udskjæring af samme plade, samt nogle *beltebeslag* i form af firkantede plader med rækker af nagler ved to kanter, det ene gjennembrudt, nogle brudstykker af beslag, et *enderembeslag* af kobber (afb. i den trykte katalog II fig. 1 og 4) og brudstkr. af 2 tveeggede *spydspidser* af jern med en skarpt ophøiet ryg efter midten (T. 640—643 og 673. 674, æ. j). I en anden haug er fundet brudstkr. af et tveegget sverd og en tveegget spydspids af jern m. m. (T. 675—677, y. j.). tilligemed stykker af en jernkjedel. — Paa Elvrumsgjerdet under lille *Elvrum* fandtes før 1850 en *høvrekam* af forgyldt bronce fra y. j. af almindelig form (C. 1613).

I T. (nr. 30) findes et brudstk. af en *ringbrynje*, der er bleven indsendt fra Stjørdalen og derfor rimeligvis er fundet her og da sandsynligst i nedre Stjørdalen.

Fra prestegjeldet kjendes saaledes følgende nogenlunde bestemmelige fund: Stenaldersfund fra Fløan, Bremset, Auran, Velvang, Vernes, Mele og Hamer; broncealdersfund fra Auran og Ydstines samt helleristninger paa Arnstad, Opauran og Ydstines; ældre jernalders fund fra Dybvad, Røkke (?) og Moksnes (?); yngre jernalders fund fra Fløan (2), Alvstad, Arnstad, Auran, Bolkan, Vernes (3), Vernesmoen, Mele (2), Re (2), Hovstad (3 eller 4), Dybvad og Elvrum.

Øvre Stjørdalens prestegjeld.

N. Fornl. 619. Aarsb. 1878 s. 213 f.

Prestegjeldet har 2 sogne, Hegre og Mæraker; i det sidste kjendes dog ingen fornlevninger.

Hegre sogn. Ved den søndre side af kirkegaardsporten havde der ifølge Schøning staaet to 3 m. høie bautastene, hvoraf den ene var nedfalden før 1774. — Paa *Fulset* er fundet 2 ovale *skaalspender* af bronce med dobbelt plade, med 5 faste og 4 paanaglede knopper og med belæg af tyndt sølv, samt et

rigt forsiret *beltebeslag* af bronce (T. 911. 912, y. j. Aarsb. 1871 s. 60). — Paa *Fornes* fandt man for 20—30 aar siden en stor samling af sverd, spydspidser, pilespidser, spender og perler. Fundet blev overgivet til en embedsmand, der skulde indsende det til en samling; men dette er ikke skeet. — Paa *Frolen* fandtes ifølge Klüwer noget før 1818 et sverd med forgyldt knap.

Tillæg.

Sparbuens Prestegjeld. Paa *Toddnes* ved Beitstadfjorden har der i lien lige søndenfor husene ligget 3 røser, 2 i række fra vest til øst og den tredie i syd, dannende en ret vinkel med hine, alle 17—18 m. i tverm. og med omtr. 50 skridts indbyrdes afstand. I den sydligste gjordes i 1873 det ovenfor omtalte fund af en dolk og en celt af bronce. I den midterste røs blev ligeledes i et langt gravkammer for omtr. 50 aar siden gjort et hidtil ikke bekjendt fund, hvoraf det meste har været opbevaret paa gaarden, nemlig et *sverd*, hvoraf klingen og knappen, der er omtr. lig Mont. 107 b, er bevaret, en *bøilespende* som Mont. 120, en *celt* og en *kniv* med krumt blad, alt af bronce; den sidste er forkommet (T. 2204—2206) I den tredie, der undersøgtes i 1879, fandtes lidt i sydvest for centrum paa bunden et 2,5 m. langt, 45—60 cm. bredt kammer af heller lagte i mur og med en svær dækhelle og deri levninger af et ubrændt lig, der har ligget med hovedet mod øst, samt ved midten af den søndre langside bladet af en *dolk* og vestenfor den en *celt* af bronce (T. 2207—2208). I linje med de to øverste røser, men omtr. 300 meter længere mod vest, ligger paa en lav fjeldknaus en røs, i hvis ene halvdel er indrettet en kjelder. Omtr. 1000 skridt i vest derfra i udmarken, men omtr. i samme linje, ligge 3 røser, to store og en noget mindre. I den ene af de store gjordes ved undersøgelse i 1879 intet fund; i den mindre fandtes derimod paa bundon et gravkammer af reiste heller, omtr. 2 m. langt, 55—63 cm. bredt, og deri ben af 2 *ubrændte lig* og ved midten af den søndre langvæg en liden *kniv* af bronce med firesidet skaft (T. 2209). Der synes tidligere at have været flere røser, hvor rækken nu er afbrudt, og de maa alle antages at skrive sig fra broncealderen. Endnu længere mod vest, lige ved søen, er der, uvist om i grav, for lang tid siden fundet en *celt* af bronce, der er forkommet. Der kjendes saaledes 5 broncealdersfund fra gaarden, hvoraf 4 sikre gravfund. Øverst paa det fjeld, der danner den ydre del af nesset, har der ligget en meget stor, nu udkastet stenrøs, der

har havt et kammer, hvori der er fundet ubrændte ben; lidt lavere ligger en anden, ogsaa stor røs. Paa en fjeldknaus i sydvest for gaarden ligge 2 noget udkastede røser, hvoraf en meget stor. Paa nabogaarden *Holum* ligge ved gaarden en stor og nogle smaa røser og i udmarken i lavningen mellem Toddnes og Holum 2 temmelig store røser. Paa *Kvitvang*, noget i syd for disse gaarde findes paa en fjeldknaus en lignende stor røs.

Direktionens Aarsberetning for 1878.

Til

Kongen!

Direktionen for det Kongelige norske Videnskabers Selskab i Throndhjem aflægger herved sin underdanigste Beretning om Selskabet og dets Virksomhed i Aaret 1878.

Selskabets aarlige Fest blev høitideligholdt paa Deres Majestæts høie Fødselsdag den 21de Januar ved en Tale af Vicepræses, hvori der, efter et Tilbageblik paa Hovedmomenterne af Selskabets Historie, udvikledes, hvilke Opgaver Selskabet har stillet sig efter den i 1874 gjennemførte Statutforandring, og hvorledes det vil søge at virke for disse.

Det Haab, man i sidste Aarsberetning udtalte, at Opførelsen af den nye Tilbygning til Selskabets Lokale i afvigte Aar vilde være saa vidt fremskreden, at Bygningen i Høsten 1878 kunde tages i Brug, er gaaet i Opfyldelse. Af Hensyn til Samlingernes Flytning maatte disse holdes lukkede fra Begyndelsen af Juni Maaned. Efter at de vare ordnede i det nye Lokale, bleve de i et Møde af Selskabets Medlemmer den 30te Oktober af Præses erklærede aabnet for Publikum.

I den nye Bygning har Oldsagsamlingen faaet Plads i øverste Etage og den zoologiske i underste, medens den gamle Bygnings underste Etage dels danner en Fortsættelse af den zoologiske Samling, dels er under Indredning til Lokaler for Selskabets Mynt- og Mineralsamlinger. Disse sidstnævnte Sam-

12

linger, som tidligere af Mangel paa Plads ikke have kunnet holdes regelmæssig aabne for Publikum, ville nu kunne udstilles paa en værdig Maade og i al ønskelig Udstrækning gjøres tilgjængelige for Besøgende. De nye Lokaler tillade ikke blot en bekvem Anordning af de udstillede Gjenstande, men levne ogsaa Plads for en betydelig Forøgelse af Samlingerne. Da de desuden ere satte i Forbindelse med Præparationsværelser og Arbeidsrum for Samlingernes Bestyrere, tør det antages, at de for en længere Tid ville fyldestgjøre de Krav, som Samlingernes videnskabelige Udvikling stiller. — Den oprindelige Overslagssum for det saaledes tilendebragte Byggeforetagende lød paa Kr. 54,200, medens det efter Byggekommiteens foreløbige Hovedopgjør viser sig, at Bygningen kommer til at koste Kr. 60,750. Dette hidrører for den væsentligste Del fra en Forandring i Byggeplanen, som af Hr. Arkitekt Christie og Byggekommiteen blev bragt i Forslag af Hensyn til Rummenes hensigtsmæssige Anordning og mulige fremtidige Udvidelser af Lokalet. Denne Forandring blev af Direktionen anbefalet og af Generalforsamlingen bifaldt, hvorefter det forelagdes Kirkedepartementet i Anledning det tilstaaede Statsbidrag, uden at Departementet fandt noget derimod at indvende. Dels ved denne Forøgelse af Bygningsomkostningerne, dels ved Indlæggelse af Gasledning og Anskaffelse af nødvendigt Inventarium er der forvoldt en Udgift udover de for Lokalets Udvidelse disponible Midler af henimod Kr. 10,000, som man foreløbig har maattet reise ved et midlertidigt Laan. Da Selskabet ikke uden væsentlig Indskrænkning i sin Virksomhed vil knnne afdrage og forrente dette Laan, har man seet sig nødt til at andrage om en yderligere Bevilling paa Kr. 8000.00 af offentlige Midler til Dækkelse af endel af de ved Indredningen og Flytningen forvoldte Udgifter, medens man haaber at kunne dække den resterende Sum ved Fordeling paa de nærmeste Aars Budgetter.

I Generalforsamling den 20de December 1877 bevilgedes til Reiser i naturhistorisk Øiemed Kr. 400.00, der tilstodes Hr.

Konservator Storm, som har anvendt dette Stipendium til fortsatte Undersøgelser af Dybvandsfaunaen i Throndhjemsfjorden. Om Resultatet af disse Undersøgelser tillader man sig at henvise til den i Selskabets Aarsskrift indtagne Beretning fra den zoologiske Samlings Bestyrer. Til arkæologiske Undersøgelser bevilgedes Kr. 240.00 der tilstodes dels Hr. Adjunkt Lossius, dels Oldsagsamlingens Bestyrer medundertegnede Adjunkt Rygh. Den første foretog i afvigte Sommer en Reise gjennem Frøien og Hitteren og derefter gjennem Hevne til Aure, medens den sidstnævnte fortsatte sine tidligere Undersøgelser i Sparbuen, Snaasen, Grong, Overhalven og Namdalseidet. Forøvrigt henvises til den i Aarsskriftet indtagne Reiseindberetning fra Hr. Lossius og til de sammesteds trykte tvende Afhandlinger af Direktionens Medlem Rygh.

Af Selskabets Skrifter er i 1878 udkommet 8de Binds 5te Hefte, indeholdende Direktionens Aarsberetning for 1877, Meddelelser fra den zoologiske Samlings og Oldsagsamlingens Bestyrere, samt Indberetning fra Hr. Lossius om Resultaterne af den af ham med Selskabets Understøttelse i 1877 foretagne Reise. Hermed er 8de Bind af Selskabets Skrifter afsluttet. Den hidtil benyttede Udgivelsesmaade af Selskabets Skrifter har Direktionen af flere Grunde fundet at burde opgive og istedet derfor lade udgaa selvstændige Aarsskrifter. —

Medens Bibliotheket tidligere holdtes aabent 3 Gange i Ugen, har man efter Bibliothekarens Forslag siden Februar 1878 forøget Udlaansdagenes Antal til 5, saaledes at Læseværelset holdes aabent til de samme Tider. Denne Ordning har vist sin Hensigtsmæssighed ved en forøget Søgning, navnlig til Læseværelset. Bibliotheket har ialt været aabent til Udlaan 194 Dage, i hvilke der er skeet 952 Udlaan, indbefattende tilsammen ca. 1500 Bind og Hefter. Laantagernes Antal har været 167. Til det herværende Athenæum har, ligesom tidligere, været udlaant endel Tidsskrifter af theologisk, naturvidenskabeligt og literært Indhold. Bibliotheket er i 1878 forøget med 288 Verker, deri iberegnet Tidsskrifter og Fortsættetser. De enkelte Bind og Hef-

ter udgjøre ca. 600. Tilvæksten har efter Fag omtrent været følgende: Theologi 12 Verker, 43 Bind, Lovkyndighed 4—7, Medicin 10—23, Filosofi 8—8, Pædagogik 11—61, Mathematik 14—50, Naturhistorie 40—66, Fysik og Chemi 12—28, Økonomi 8—11, Sprogvidenskab 13—24, historiske Videnskaber 83—156, Literærhistorie 16—28, lærde Selskabers Skrifter 41—70, Skrifter af blandet Indhold 16—21. Af disse Skrifter ere ca. 100 indkomne ved Kjøb, Resten som Gave. En Fortegnelse over Giverne vil blive optaget i den trykte Katalog over Aarets Tilvækst. Bibliothekets Manuskriptsamling er bleven forøget ved en Gave af 28 Nr. fra Hr. Foged Elster i Nordmøre.

Selskabets Oldsagsamling har i 1878 havt en Tilvækst af 173 Nr. (Katalognr. 1937—2109), hvoraf 8 Nr. fra Stenalderen, 32 fra den ældre Jernalder, 84 fra den yngre Jernalder, 24 fra den kristelige Middelalder, 20 fra nyere Tid og 5 ubestemte. Af disse ere 55 Nr. indbragte som Gaver fra 35 forskjellige Givere. Fortegnelse over Giverne er ved Udgangen af hvert Halvaar offentliggjort i flere throndhjemske Aviser.

Hvad angaar den zoologiske Samling, har Forøgelsen i Henseende til Antallet af Exemplarer dels paa Grund af Samlingens Omflytning, dels paa Grund af et Par større Præparationsarbeider været noget mindre end gjennemsnitlig i de sidste Aar. Den er forøget med 3 Pattedyr, 9 Fugle, 14 Fiske, af hvilke sidste 3 ere skjænkede af Bergens Museum, hvorhos Samlingen har faaet en større Tilvækst af lavere Sødyr, indsamlede under Bestyrerens Reiser.

Begge de forannævnte Samlinger have udenfor den Tid, da Omflytningen foregik, været aabne for Publikum 2 Gange ugl. og have især siden deres Opstilling i det nye Lokale havt et talrigt Besøg, der i enkelte Timer er gaaet op til omkring 500 Personer.

Mineralsamlingen er i 1878 forøget med nogle siluriske Fossiler fra Kalkbrud ved Moss, et Haandstykke med Krystal af Zinober fra Almadén samt en Guldstuffe fra australiske Mi-

ner. Disse Gjenstande ere alle indkomne som Gaver. Da Hr. Overlærer Getz paa Grund af Fraflytning fratraadte Samlingens Bestyrelse, overdroges denne under 7de November til Hr. Adjunkt Schulz.

Selskabets Mynt- og Medaillesamling er i det forløbne Aar forøget med 238 Mynter, (blandt hvilke 3 af Guld, 76 af Sølv), 16 Medailler, (hvoraf 7 af Sølv), 16 Pengesedler og 3 Jettons. Fra Kongsbergs Mynt er modtaget 5 forskjellige Sølvmynter af den i 1876—77 prægede Kronemynt. Indkjøbt er 4 Sølvmedailler, 1 større dansk Gyldmynt fra 1659 og 4 Sølvmynter. Resten er indkommet som Gave fra 44 forskjellige Givere. Fortegnelse over de modtagne Gaver er indrykket i Byens Aviser — Den af Samlingens forrige Bestyrer Hr. Rektor Müller paabegyndte Katalog over Selskabets antike Mynter er fortsat og fuldført, hvorhos Mynterne, der ved en tidligere Flytning vare komne i nogen Uorden, ere gjennemgaaede og ordnede efter Katalogen. Samlingen tæller nu ca. 1500 antike Mynter, (den største Del af Bronce), hvoraf dog endel ere temmelig slidte og ulæselige. Forøvrigt er Katalogarbeidet ogsaa for de nyere Mynters Vedkommende fortsat efter samme Plan som i de foregaaende Aar og nu saavidt fremmet, at det kan ventes fuldført i 1879. — Samlingen, som paa Grund af endel nødvendige Reparationer og Forandringer endnu ikke har kunnet overflyttes til det for den bestemte rummeligere Lokale, har heller ikke i afvigte Aar været holdt aaben for Publikum i Almindelighed, hvorimod den som før har været tilgjængelig for dem, som derom have ytret Ønske, hver Onsdag Middag til samme Tid, som Selskabets øvrige Samlinger have staaet aabne.

Ifølge Selskabets Statuter afholdtes den 30te September Generalforsamling til Valg af Præses, Vicepræses og et Medlem af Direktionen. Præses og Vicepræses gjenvalgtes; istedetfor Hr. Overlærer Carstens, der havde frasagt sig Gjenvalg, indvalgtes i Direktionen medundertegnede Rektor Petersen. I samme Generalforsamling valgtes til Revisorer d'Hrr. Kaptein O. Holtermann og Adjunkt K. Lossius.

Selskabets Formue ved Udgangen af 1878 udgjorde:

Hammers Legat i Panteobligationer	Kr.	72,938.00
Paulsens Do. - Do.	„	17,209.00
Paulsens Do. - Statsobligationer	„	7.420.00
Aas's & Hustrus Legat i Panteobligationer . .	„	12.000.00
Hammers Legats Rentefond i Sparebanken . .	„	3.65
Paulsens Do. Do. - Do. . .	„	104.18
	Kr.	109,674.83

Aarets Indtægter og Udgifter vare i det væsentlige følgende:

Indtægt:

Hs. Maj. Kongens Bidrag	Kr.	400.00
Statskassens Bidrag	„	4000.00
Throndhjems Sparebanks Bidrag	„	1,888.00
Kontingent af 145 Medlemmer	„	580.00
Renter af Selskabets Obligationer	„	5,330.73
Udbytte af den Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse	„	1,278.88
Diverse Indtægter	„	8.04
	Kr.	13,485.65

Udgift:

Lønninger	Kr.	4,240.00
Bibliotheket	„	1,302.05
Den zoologiske Samling	„	939.12
Oldsagsamlingen	„	164.30
Oldsagsamlingens Bibliothek	„	73.67
Myntsamlingen	„	75.00
Stipendier	„	640.00
Udgivelse af Skrifter	„	196.00
Renter tillagte Legatkapitalerne	„	1,381.00
Afdrag og Renter	„	1,465.83
Skatter og Grundafgifter	„	1,085.95
Lys og Brænde	„	290.68
Afsætning til Byggefondet	„	400.00
Tilfældige Udgifter	„	265.21
Efter Revisionsanmerkninger	„	0.40
	Kr.	12,519.21

Idet Selskabet ved sin undertegnede Direktion aflægger denne Indberetning, beder det sig i Underdanighed bevaret i Deres Majestæts naadige Bevaagenhed.

Throndhjem i Direktionen for det Kongelige norske Videnskabers Selskab. April 1879.

Essendrop. Præses. **K. L. Bugge.** Vicepræses. **I. A. Bonnevie.**

K. Rygh. **H. H. Petersen.**

I. Richter.

